

การศึกษาเรือนอีสาน-เขมร ตำบลห้วยเหนือ
อำเภอขุนันท์ จังหวัดศรีสะเกษ

STUDY OF ESAN-KAMAR HOUSES IN TUMBON HUAYNUA
AMPHOE KHUKHAN SISAKET PROVINCE

เดชณรงค์ วนสันเทียะ
DETNARONG WONSANTIE

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสถาปัตยกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

พ.ศ. 2549

ISBN 974-15-2615-6

การศึกษาเรือนอีสาน - เขมร ตำบลห้วยเหนือ
อำเภออุซันต์ จังหวัดศรีสะเกษ

STUDY OF ESAN-KAMAR HOUSES IN TUMBON HUAYNUA
AMPHOE KHUKHAN SISAKET PROVINCE

เดชณรงค์ วนสันเทียะ
DETNARONG WONSANTIE

เลขหมู่.....
เลขทะเบียน..... 63486
วัน,เดือน,ปี..... 29 ส.ค. 2549

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสถาปัตยกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

พ.ศ.2549

ISBN 974-15-2615-6

STUDY OF ESAN-KAMAR HOUSES IN TUMBON HUAYNUA
AMPHOE KHUKHAN SISAKET PROVINCE

DETNARONG WONSANTIE

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE REQUIREMENT FOR THE DEGREE OF
MASTER OF INDUSTRIAL EDUCATION IN ARCHITECTURE
SCHOOL OF GRADUATE STUDIES
KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG
2006
ISBN 974-15-2615-6

COPYRIGHT 2006

SCHOOL OF GRADUATE STUDIES

KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การศึกษาเรือนอีสาน - เขมร ตำบลห้วยเหนือ

อำเภออุซันท์ จังหวัดศรีสะเกษ

นักศึกษา

นายเดชณรงค์ วนสันเทียะ

รหัสประจำตัว

44064031

ปริญญา

ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต

สาขาวิชา

สถาปัตยกรรม

พ.ศ.

2549

ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

ผศ.สมพล ดำรงเสถียร

ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วม

ผศ.ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ศึกษาวิถีชีวิต และวัฒนธรรมการก่อสร้างเรือนอีสาน - เขมร เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเรือนอีสาน - เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภออุซันท์ จังหวัดศรีสะเกษ

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยคือเรือนอีสาน - เขมร ที่มีอายุเรือน 50 ปีขึ้นไป มีความต่อเนื่องในการครอบครองและมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น จำนวน 5 หลัง เจ้าของเรือนอีสาน - เขมร จำนวน 5 คน ประชาชนชุมชนผู้รู้ในด้านวิถีชีวิตของชนเผ่าอีสาน - เขมร จำนวน 3 คน ประชาชนชุมชนผู้รู้ในด้านการก่อสร้างเรือนของชนเผ่าอีสาน - เขมร จำนวน 3 คน นักวิชาการผู้รู้ในด้านวิถีชีวิตของชนเผ่าอีสาน - เขมร จำนวน 3 คน นักวิชาการผู้รู้ในด้านการก่อสร้างเรือนของชนเผ่าอีสาน - เขมร จำนวน 3 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสำรวจภาคสนาม สังเกต สัมภาษณ์ แบบสอบถามใช้คำร้อยละ เพื่อให้ทราบถึงวิถีชีวิต และวัฒนธรรมการก่อสร้างเรือนอีสาน - เขมร ทั้งเป็นแนวทางในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเรือนอีสาน - เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภออุซันท์ จังหวัดศรีสะเกษ

ผลการวิจัยสรุปว่า

ชนเผ่าอีสาน - เขมรในตำบลห้วยเหนือ อำเภออุซันท์ จังหวัดศรีสะเกษ มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมการก่อสร้างเรือนอีสาน - เขมร ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางด้านพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ อยู่มานับตั้งแต่เริ่มสร้างเรือน การเลือกวัน เวลา สถานที่ก่อสร้าง ขั้นตอนในการสร้าง จนถึงรูปแบบและองค์ประกอบต่างๆ ของเรือนโดยในทุกขั้นตอนจะมีเปรี้ยอาจา (พระอาจารย์) ผู้มีคาถาอาคมเป็นผู้ให้คำชี้แนะในทุกขั้นตอน แต่ในปัจจุบันความเชื่อต่างๆของการสร้างเรือนอีสาน - เขมร ก็ลดลงตามสภาพความเป็นเมืองรวมถึงบทบาทของเปรี้ยอาจาก็ลดลงไปด้วย แต่ที่ยังคงมีความเชื่อไสยศาสตร์ คาถาอาคมของแต่ละบุคคลยังคงมีความเชื่ออยู่มาก

Thesis Title	Study of Esan-Kamar Houses in Tumbon Huaynua Amphoe Khukhan Sisaket Province	
Student	Mr.Detnarong Wonsantie	
Student ID.	44064031	
Degree	Master Of Industrial Education	
Programme	Architecture	
Year	2006	
Thesis Advisor	Asst.Prof.Sompol	Dumrongsatain
Thesis Co–advisor	Asst.Prof.Dr.Lertlak	Klinhom

ABSTRACT

The purposes of research were to study way of life and cultural building of local Esan-Kamar architecture to collect data about local Esan-Kamar architecture in Tumbon Huayhnu Amphor Khukhan Sisaket Province.

The sample groups were 5 local Esan-Kamar architecture that be 50 years old or more , continual possession and local identity, and 5 owners , 3local master in way of life of Esan-Kamar tribe, 3 local masters in building of local Esan-Kamar architecture,3 academic expertises in way of life of Esan-Kamar ,and 3 academic expertises in building of local Esan-Kamar architecture . The research intruments were field work, observation,interview,and the Questionair %.The research presented way of life and cultural building of local Esan-Kamar architecture in Tumbon Huayhnu Amphor Khukhan Sisaket Province.

The results were as follow:

Esan-Kamar tribe in Tumbon Huayhnu Amphor Khukhan Sisaket Province had way of life and cultural building of local Esan-Kamar architecture to involve belief in black magic so mach since they started to construct the architecture. All porcess of construction such as day ,time ,place ,procedure ,pattern and factor of building architecture was advised by prearja (teacher).Incantatoryman advised all process of building architecture but in the present , the belief in building of Esan-Kamar architecture and the role of prearja are decreased by grouing of the city . But individual Esan-Kamar tribe still has belief of black magic and incantation so much.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะไม่ประสบความสำเร็จได้อย่างดี หากไม่ได้รับคำแนะนำ และคำปรึกษาเกี่ยวกับสถาปัตยกรรม จาก ผศ.สมพล ดำรงเสถียร ซึ่งเป็นอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความอนุเคราะห์จากท่านและผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ ในการตรวจสอบข้อมูลและแก้ไขวิทยานิพนธ์ ให้คำแนะนำและปรึกษาเกี่ยวกับการเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ จาก ผศ.ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม ซึ่งเป็นอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วม และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่าน ที่มีส่วนช่วยเหลือในความสำเร็จลุล่วงของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง สำหรับกำลังใจ กำลังทรัพย์ และความอนุเคราะห์ของนางอารีรัตน์ วนสันเทียะ(มารดา)นางสาววาสนา จันทร์ตระกูล(ป้า) อาจารย์นิภาวดี ทะไกรราช และนางสาววิภารัตน์ รักอรุณ ที่เป็นแรงผลักดันให้ผู้ได้ดำเนินการจนสำเร็จสมบูรณ์

ขอขอบคุณผู้ที่เกี่ยวข้องในด้านอื่นทุก ๆ ท่านซึ่งอยู่เบื้องหน้าและเบื้องหลัง ที่มีได้ระบุชื่อที่ไว้ในกิตติกรรมประกาศนี้

สุดท้ายขอขอบคุณสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังที่ช่วยประสิทธิ์ประสาทความรู้ตลอดการเป็นนักศึกษาในสถาบันนี้

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแต่ผู้มีพระคุณทุกท่าน

เดชณรงค์ วนสันเทียะ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	I
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	II
กิตติประกาศ.....	III
สารบัญ.....	IV
สารบัญตาราง.....	VI
สารบัญรูป.....	VII
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	3
1.3 กรอบแนวความคิดในการวิจัย.....	3
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	6
1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	8
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
2.1 วิถีชีวิตของชนเผ่าอีसान – เขมร.....	9
2.2 วัฒนธรรมในการก่อสร้างของชนเผ่าอีसान – เขมร.....	18
2.3 กระบวนการออกแบบทางสถาปัตยกรรมในปัจจุบัน.....	51
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	63
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	67
3.1 สํารวจและศึกษาข้อมูลเบื้องต้นโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้.....	67
3.2 กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	67
3.3 การตรวจสอบข้อมูล.....	68
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	69
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	69
บทที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	70
4.1 การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	70

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะ.....	119
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	119
5.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย.....	119
5.3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	119
5.4 การอภิปรายผล.....	130
5.5 ข้อเสนอแนะ.....	146
บรรณานุกรม.....	165
ภาคผนวก.....	168
ภาคผนวก ก ความเชื่อ-ประเพณี ชนเผ่าอีสาน – เขมร ตำบลห้วยเหนือ.....	178
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	178
ประวัติผู้เขียน.....	195

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 แสดงวันฟูและวันจมของแต่ละเดือน.....	47
2.2 เปรียบเทียบการหาฤกษ์ยามในการปลูกเรือน.....	48
4.1 แสดงคำร้อยละความคิดเห็นในเรื่องของข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ในชุมชน ห้วยเหนือ อำเภอชุนันท์ จังหวัดศรีสะเกษ.....	72
4.2 แสดงคำร้อยละความคิดเห็นในเรื่องของข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ สำหรับ เจ้าของเรือนอีสาน-เขมร.....	74
4.3 แสดงคำร้อยละความคิดเห็นในเรื่องของข้อมูลสภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชน ตำบลห้วยเหนือ.....	77
4.4 แสดงคำร้อยละความคิดเห็นในเรื่องของข้อมูลสภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชน ตำบลห้วยเหนือ.....	81
4.5 แสดงคำร้อยละความคิดเห็นในเรื่องของข้อมูลสภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชน ตำบลห้วยเหนือ.....	82
4.6 แสดงคำร้อยละความคิดเห็นในเรื่ององค์ประกอบของเรือนอีสาน-เขมร.....	106
4.7 แสดงคำร้อยละความคิดเห็นในเรื่องการทำกิจกรรมต่างๆเหล่านี้บริเวณใดภายในเรือน เป็นประจำ.....	107

สารบัญรูป

รูปที่	หน้า
2.1 แสดงตำแหน่งจังหวัดศรีสะเกษในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.....	9
2.2 แสดงตำแหน่งอำเภออุษันท์ ในจังหวัดศรีสะเกษ.....	10
2.3 แสดงตำแหน่งตำบลห้วยเหนือ อำเภออุษันท์ จังหวัดศรีสะเกษ.....	11
2.4 แสดงเขื่อนใหญ่ (เรื่อนใหญ่).....	19
2.5 แสดงห้องเปิง.....	20
2.6 แสดงห้องนอนพ่อ – แม่.....	20
2.7 แสดงห้องนอนลูกสาว.....	21
2.8 แสดงบริเวณชั้นล่างเขื่อนใหญ่.....	22
2.9 แสดงเกย.....	22
2.10 แสดงเกย ชั้นบน.....	23
2.11 แสดง เกย ชั้นล่าง.....	23
2.12 แสดงเขื่อนโข่ง (เรื่อนโข่ง).....	24
2.13 แสดงเขื่อนแฝด (เรื่อนแฝด).....	25
2.14 แสดงขานแดด (ขานนอก).....	26
2.15 แสดงเขื่อนไฟ (เรื่อนครัว).....	26
2.16 แสดงอ่างแอ่งน้ำ (ร้านแอ่งน้ำ).....	27
2.17 แสดงลำข้าว (ยุงข้าว).....	27
2.18 แสดงขนาดตัวเรื่อน.....	39
2.19 แสดงภาพพื้นเรื่อน.....	40
2.20 แสดงโครงสร้างของหลังคา.....	41
2.21 แสดงโครงสร้างวัสดุมุง และเชิงชาย ของหลังคา.....	42
2.22 แสดงการประดับประดาตกแต่งตัวเรื่อน.....	43
2.23 แสดงสถานที่สร้างเรื่อน.....	44
2.24 แสดงทิศทางของเรื่อน.....	45
2.25 แสดงเสาเอก.....	49
2.26 แสดงขั้นตอนการออกแบบสถาปัตยกรรม.....	52
2.27 แสดงการวิเคราะห์โครงการ Program Analysis.....	53

สารบัญรูป (ต่อ)

รูปที่	หน้า
4.1 แสดงผังบริเวณชุมชนตำบลห้วยเหนือ.....	80
4.2 แสดงผังบริเวณชุมชนบ้านภูมิ หมู่ที่ 6 ตำบลห้วยเหนือ.....	80
4.3 แสดงการรำแม่มด.....	83
4.4 แสดงแปลนพื้นเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 1.....	84
4.5 แสดงรูปด้านทิศตะวันออกเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 1.....	85
4.6 แสดงรูปด้านทิศตะวันตกเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 1.....	85
4.7 แสดงรูปด้านทิศเหนือเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 1.....	86
4.8 แสดงรูปด้านทิศใต้เรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 1.....	86
4.9 แสดงรูปทัศนียภาพภายนอกเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 1 รูปที่ 1.....	87
4.10 แสดงรูปทัศนียภาพภายนอกเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 1 รูปที่ 2.....	87
4.11 แสดงรูปทัศนียภาพภายนอกเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 1 รูปที่ 3.....	88
4.12 แสดงรูปถ่ายเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 1.....	88
4.13 แสดงแปลนพื้นเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 2.....	89
4.14 แสดงรูปด้านทิศตะวันออกเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 2.....	90
4.15 แสดงรูปด้านทิศตะวันตกเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 2.....	90
4.16 แสดงรูปด้านทิศเหนือเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 2.....	91
4.17 แสดงรูปด้านทิศใต้เรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 2.....	91
4.18 แสดงรูปทัศนียภาพภายนอกเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 2.....	92
4.19 แสดงรูปถ่ายเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 2.....	92
4.20 แสดงแปลนตำแหน่งเสาเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 3.....	94
4.21 แสดงรูปด้านทิศตะวันออกเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 3.....	94
4.22 แสดงรูปด้านทิศตะวันตกเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 3.....	95
4.23 แสดงรูปด้านทิศเหนือเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 3.....	95
4.24 แสดงรูปด้านทิศใต้เรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 3.....	96
4.25 แสดงรูปทัศนียภาพภายนอกเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 3.....	96
4.26 แสดงรูปถ่ายเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 3.....	97
4.27 แสดงทัศนียภาพมุมสูงเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 4.....	98
4.28 แสดงรูปด้านทิศตะวันออกเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 4.....	98

สารบัญรูป (ต่อ)

รูปที่	หน้า
4.29 แสดงรูปด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนืออิสาน - เขมร หลังที่ 4.....	99
4.30 แสดงรูปด้านทิศเหนือเฉียงอิสาน - เขมร หลังที่ 4.....	99
4.31 แสดงรูปด้านทิศใต้เฉียงอิสาน - เขมร หลังที่ 4.....	100
4.32 แสดงรูปทัศนียภาพภายนอกเฉียงอิสาน - เขมร หลังที่ 4 รูปที่ 1.....	100
4.33 แสดงรูปถ่ายเฉียงอิสาน - เขมร หลังที่ 4.....	101
4.34 แสดงทัศนียภาพมุมสูงของเฉียงอิสาน - เขมร หลังที่ 5.....	102
4.35 แสดงรูปด้านทิศตะวันออกเฉียงอิสาน - เขมร หลังที่ 5.....	102
4.36 แสดงรูปด้านทิศตะวันตกเฉียงอิสาน - เขมร หลังที่ 5.....	103
4.37 แสดงรูปด้านทิศเหนือเฉียงอิสาน - เขมร หลังที่ 5.....	103
4.38 แสดงรูปด้านทิศใต้เฉียงอิสาน - เขมร หลังที่ 5.....	104
4.39 แสดงรูปทัศนียภาพภายนอกเฉียงอิสาน - เขมร หลังที่ 5.....	104
4.40 แสดงรูปถ่ายเฉียงอิสาน - เขมร หลังที่ 5.....	105
4.41 แสดงรูปขั้นตอนการสร้างเฉียงอิสาน - เขมร.....	113
5.1 แสดงองค์ประกอบของเฉียงอิสาน - เขมร.....	122
5.2 แสดงรูปขั้นตอนการสร้างเฉียงอิสาน - เขมร.....	125
5.3 แสดงสภาพแวดล้อมชุมชน.....	132
5.4 ผังบริเวณเฉียงอิสาน - เขมรดั้งเดิม.....	133
5.5 แสดงเขื่อนใหญ่.....	134
5.6 แสดงห้องพ่อ - แม่.....	134
5.7 แสดงใบบัวบนหัวเสา.....	135
5.8 แสดงหิ้งของรักษา.....	135
5.9 แสดงเครื่องบูชาแม่มด.....	136
5.10 แสดงเกย.....	136
5.11 แสดงใต้ถุน.....	137
5.12 แสดงลานบ้าน.....	137
5.13 แสดงส่วนที่ใช้ในการรับแขก.....	139
5.14 แสดงส่วนที่ใช้นั่งเล่น - พักผ่อน.....	139
5.15 แสดงส่วนที่ใช้ทำอาหาร.....	140

สารบัญรูป (ต่อ)

รูปที่	หน้า
5.16 แสดงส่วนที่ใช้ทานอาหาร.....	140
5.17 แสดงส่วนที่ใช้นอน.....	141
5.18 แสดงผังบริเวณเรือนอีสาน - เขมร.....	147
5.19 แปลนพื้น.....	148
5.20 รูปด้านทิศตะวันออก.....	149
5.21 รูปด้านทิศตะวันตก.....	150
5.22 รูปด้านทิศเหนือ.....	151
5.23 รูปด้านทิศใต้.....	152
5.24 รูปทัศนียภาพเรืออีสาน - เขมร รูปที่ 1.....	153
5.25 รูปทัศนียภาพเรืออีสาน - เขมร รูปที่ 2.....	154
5.26 รูปทัศนียภาพเรืออีสาน - เขมร รูปที่ 3.....	155
5.27 รูปแสดงรูปขั้นตอนการสร้างเรือนอีสาน - เขมร.....	158

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ยุคอาณาจักรฟูนัน ชาติเขมร-ชนชาติมอญ มีถิ่นฐานเดิมที่ประเทศอินเดีย อาณาจักรแรกของชนกลุ่มนี้เรียกตามศิลาจารึกภาษาสันสกฤตว่า "วรวณ" (พระพนม) ในพงศาวดารจีนเรียกว่า ฟูนัน ตั้งอยู่ฝั่งทะเลแห่งหนึ่งทางทิศตะวันออกจดกับประเทศลีนยี (จัมปา) ทิศตะวันตกจดกับประเทศกัมพูชา (สุวรรณภูมิ) ราชธานีแห่งแรกของอาณาจักรนี้เรียกว่า "กรุงโคกธลอก" (เอกสารประกอบการสัมมนาประวัติศาสตร์ศรีสะเกษ ในโอกาสย้ายศาลากลางครบ 100 ปี 2548 : 6) และได้สืบเชื้อสายราชวงศ์ต่อมาจนถึงสมัยของภควรมัน พระองค์ได้แผ่ขยายอำนาจเข้าไปในเขตบริเวณภูเขาตงเร็กและลุ่มแม่น้ำมูล บริเวณจังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดอุบลราชธานี บางส่วนในปัจจุบัน และได้มีการสร้างเทวสถานขึ้นในบริเวณนี้หลายแห่ง สมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 (พ.ศ.1545-1593) เป็นต้นมาได้มีการสร้างปราสาทต่าง ๆ ต่อเนื่องมาเป็นลำดับจนถึงรัชกาลพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 (พ.ศ. 1724 - 1761) ได้สร้างปราสาทเขาพระวิหาร ปราสาทหินสระกำแพงใหญ่ ซึ่งจารึกเขาพระวิหารหลักที่ 1 หลักที่ 2 ชี้ให้เห็น ถึงการมีอำนาจของเขมรโบราณ กษัตริย์เขมรได้เกณฑ์ประชาชนในประเทศและชาวสยามในเขตอีสานใต้มาเป็นผู้สร้างปราสาท และสร้างเมืองในอีสานใต้ ชาวเขมรที่ถูกเกณฑ์แรงงานจึงได้ตั้งหลักแหล่งอยู่รอบ ๆ ปราสาท และสร้างเมืองขึ้นในบริเวณที่อุดมสมบูรณ์ ทำให้วัฒนธรรม สภาพการดำรงชีวิต พิธีกรรม วิถีชีวิต และภาษาเขมร มีอิทธิพลต่อประชาชนในพื้นที่บริเวณนี้ เป็นอย่างมาก และได้สืบเชื้อสายต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน (เอกสารประกอบการสัมมนาประวัติศาสตร์ศรีสะเกษ ในโอกาสย้ายศาลากลางครบ 100 ปี 2548 : 6)

คนไทยเชื้อสายเขมรในจังหวัดศรีสะเกษ โดยมากจะอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอกันทรลักษ์ ด้านติด กับเขาพนมดงเร็ก อำเภอขุนหาญ อำเภอไพรบึง ชุมชนดังกล่าวเป็นชุมชนบริเวณโดยรอบปราสาทเขาพระวิหาร แถบห้วยชะยุง ห้วยทา และอีกบริเวณที่มีชาวเขมรอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากคือ บริเวณแถบที่ราบลุ่มห้วยสำราญ แถบอำเภอขุขันธ์ อำเภอปรางค์กู่ จากที่ในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ มีชาวเขมรออยู่มากจนทำให้จังหวัดศรีสะเกษได้ชื่อว่า "เมืองเขมรป่าดง" (ศ.มจ.สุภัทรดิศ ดิศกุล. 2538 : 189) จนถึงสมัยพระบรมราชาที่ 3 (พระเจ้าอยู่หัวพระที่นั่งสุริยาอมรินทร์) เวลานั้นพระยาช้างเผือกของพระองค์แตกโรงออกจากกรุงศรีอยุธยา ไปอยู่ป่าดงทางตะวันออกแขวงเมืองป่าสัก จนตากะจะและเชียงชัน ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านปราสาทสี่เหลี่ยมดงลำดวนใหญ่ ตาชะอยู่บ้านดงยาง เชียงปุมอยู่บ้านโคกเมืองที่ และเชียงสีอยู่บ้านกุดหวาย ได้

ติดตามพระยาข้างเข็ญออกมาได้ สมเด็จพระบรมราชาที่ 3 จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าตั้งให้ตากะจะเป็นหลวงแก้วสุวรรณ (พระยา ขุขันธ์ตากะจะ) เป็นเจ้าเมืองขุขันธ์ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ทรงโปรดเกล้าให้ย้ายเมืองขุขันธ์ โดยให้ย้ายจากเมืองขุขันธ์ไปอยู่อำเภอเมืองศรีสะเกษ จนกระทั่งปัจจุบันเป็นเวลา 100 ปีแล้ว จะเห็นได้ว่าเมืองขุขันธ์เป็นเมืองโบราณที่มีการตั้งถิ่นฐานมายาวนาน อีกทั้งยังคงวิถีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของชาวเขมรมาจนถึงปัจจุบัน จึงได้พบความน่าสนใจของวัฒนธรรม ความเชื่อดั้งเดิมของชาวเขมรที่เกี่ยวข้องมายังสถาปัตยกรรม เกี่ยวเนื่องตั้งแต่ขนาดใหญ่คือหมู่บ้าน จนมาถึงบ้านและในพื้นที่ขนาดเล็ก ๆ เช่น ห้องในบ้าน และการวางทิศทางองค์ประกอบต่าง ๆ ของบ้าน

ชุมชนคนไทยเชื้อสายเขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะ เป็นผลมาจากกระบวนการวิวัฒนาการทางสังคมและวิถีการดำเนินชีวิต คติความเชื่อที่ต่างวัฒนธรรมกันโดยเฉพาะในเรือนอีสาน-เขมร ซึ่งเป็นเรือนพักอาศัยของคนไทยเชื้อสายเขมร มีความสำคัญของงานสถาปัตยกรรมท้องถิ่นโดยเฉพาะ โดยในสมัยก่อนชาวบ้านจะสร้างบ้านเป็นลักษณะเรือนอีสานพื้นยกใต้ถุนสูง บริเวณใต้ถุนมีการเลี้ยงสัตว์และทำกิจกรรมต่าง ๆ (โครงการเรียนรู้ร่วมกันสร้างสรรค์ชุมชน 2545 : 230)

การศึกษาเรื่องราวของเรือนอีสาน - เขมร นั้นนอกจากจะรับรู้เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับสังคมวัฒนธรรม วิถีชีวิตแล้ว เรายังสามารถวิเคราะห์ได้ถึงลักษณะเดิมของสถาปัตยกรรมและภูมิปัญญาอันล้ำเลิศของชาวบ้าน ที่ถ่ายทอดกันมาแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน ซึ่งควรอย่างยิ่งที่คนในยุคใหม่จะได้ศึกษาให้ถ่องแท้ เพื่อเก็บคุณลักษณะดังกล่าวให้คงอยู่ เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตแบบใหม่และในการสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนเห็นคุณค่าในภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ช่วยกระตุ้นให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าแล้วเกิดกระแสการอนุรักษ์ตามมา

จากสภาพความสำคัญที่ผ่านมา ทำให้เกิดกระบวนการที่นำไปสู่สภาพสังคมที่มีการพัฒนา การเปลี่ยนแปลงไปมาก ทำให้สภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตของคนในชุมชนมีการปรับเปลี่ยน รวมถึงหน้าที่การใช้งานต่าง ๆ ในเรือนอีสาน-เขมร ของตำบลห้วยเหนือ อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นการศึกษาทั้งในเชิงสถาปัตยกรรม สังคมวิทยา และมานุษยวิทยา โดยจะศึกษาเพื่อรวบรวมองค์ความรู้ในส่วนขององค์ประกอบด้านสถาปัตยกรรม รวมทั้งวิธีการก่อสร้าง และแนวคิดเชิงประเพณี ซึ่งนำมาใช้ในการสร้างเรือนอีสาน-เขมร ตลอดจนเอกลักษณ์ของเรือนอีสาน-เขมร ที่สื่อให้เห็นถึงความเป็นชนชาติเขมรในไทย ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ทำให้ผู้วิจัยสนใจจะศึกษาเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเรือนอีสาน - เขมร เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสู่กระบวนการพัฒนาทั้งทางด้านบุคคล ชุมชน สถาปัตยกรรมและวิถีชีวิต ตำบลห้วยเหนือ อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 เพื่อศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในการก่อสร้างเรือนอีสาน – เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชุนันท์ จังหวัดศรีสะเกษ

1.2.2 เพื่อศึกษาลักษณะเรือนอีสาน-เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชุนันท์จังหวัดศรีสะเกษ

1.3 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้ทำวิจัยได้นำเอาหลักการที่สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการทำวิจัยครั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างกรอบ ทฤษฎี เพื่อการศึกษาเรือนอีสาน – เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชุนันท์ จังหวัดศรีสะเกษ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.3.1 วิถีชีวิต ประกอบไปด้วย

1.3.1.1 สภาพแวดล้อมชุมชน ผู้วิจัยได้ใช้แนวความคิดของ

วิลลิสท์ ทรยางกูร (2537 : 173) ได้กล่าวว่า บุคคลมีขอบเขตเฉพาะของสภาพแวดล้อม ชุมชนปรากฏอยู่ในจินตภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพแวดล้อมของส่วนที่เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัยและแหล่งกิจกรรมในชีวิตประจำวัน

วรรณรินทร์ พัฒนระนอก (2543 : 4-38) ได้กล่าวว่า สภาพแวดล้อมชุมชนหมายถึงสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อสนองความต้องการด้านประโยชน์ใช้สอยและความร่มรื่นตลอดจนสุนทรียภาพที่ดี สำหรับชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน

Clorence Arthur Perry (1949 :4) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของชุมชนตามลักษณะกายภาพประกอบไปด้วย ขนาดชุมชน ขอบเขตของชุมชน ที่ว่างสาธารณะ ที่ตั้งสถาบันของชุมชน กิจกรรมทางธุรกิจ ระบบถนนภายใน

1.3.1.2 รูปแบบความเป็นอยู่ของชนชาติไทยเชื้อสายเขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชุนันท์ จังหวัดศรีสะเกษ

โครงการเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างชุมชน (2545 : 10) ได้กล่าวถึงประชากรโดยส่วนใหญ่ในตำบลห้วยเหนือ อำเภอชุนันท์ จังหวัดศรีสะเกษ มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก รองลงมาคืออาชีพค้าขายและรับจ้าง ผลผลิตที่สำคัญของตำบลได้แก่ ผลผลิตทางการเกษตรเป็นส่วนมาก และมีการเลี้ยงสัตว์ไว้ใช้งาน เพื่อการบริโภคและจำหน่ายด้วย ประชากรส่วนใหญ่เป็นคนพื้นเมืองแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ ชาวพื้นเมืองที่พูด ภาษาไทยอีสาน และภาษาเขมร ภาษาส่วยเยอ อยู่ในบางท้องถิ่นไม่มากนัก ยังคงดำรงวิถีชีวิตตามประเพณีความเชื่อดั้งเดิมอยู่มากในพื้นที่

1.3.2 วัฒนธรรมในการก่อสร้างเรือนอีสานเขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชุนันท์ จังหวัดศรีสะเกษ ประกอบไปด้วย

1.3.2.1 องค์ประกอบของเรือน ผู้วิจัยได้ใช้แนวความคิดของ
วิชิต คลังบุญครอง และคณะ (2546 : 27-29)

องค์ประกอบของเรือนอีสาน มีส่วนต่าง ๆ ดังนี้

1. เือนใหญ่ (เรือนใหญ่)
  - 1.1 ห้องเปิง
  - 1.2 ห้องพ่อ – แม่
  - 1.3 ห้องนอนลูกสาว
  - 1.4 ชั้นล่าง
2. เกย หรือชานโล่ง (ชานที่มีหลังคาคลุม)
  - 2.1 ชั้นบน
  - 2.2 ชั้นล่าง
3. เือนโข่ง (เรือนโข่ง)
4. เือนแฝด (เรือนแฝด)
5. ชานแดด (ชานนอก)
6. เือนไฟ (เรือนครัว)
  - 6.1 ชั้นล่าง
7. อ่างแอ่งน้ำ (ร้านแอ่งน้ำ)
8. เล้าข้าว (ยุ้งข้าว)

1.3.2.2 พฤติกรรมและความต้องการใช้พื้นที่ภายใน ผู้วิจัยได้ใช้แนวความคิด
ของปิยลดา เทวกุล (2545 : 2) ได้กล่าวว่าทำไมต้องรู้เรื่องพฤติกรรมมนุษย์ เพราะ

1. เนื่องจากสถาปัตยกรรม และสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อ
ตอบสนองรองรับความต้องการพื้นฐานของชีวิต
2. อาจกล่าวได้ว่า สถาปัตยกรรมนั้นผูกพันยิ่งกับชีวิตมนุษย์ และ
สถาปัตยกรรมเกิดขึ้นเพื่อชีวิตมนุษย์
3. สิ่งที่เราออกแบบนั้นมนุษย์เป็นผู้ใช้

เลอสม สถาปิตานนท์ (2543 : 43 – 44) กล่าวว่า การศึกษาพฤติกรรมมนุษย์เป็นการศึกษา
ถึงการทำกิจกรรมของมนุษย์ตามความต้องการของมนุษย์ทั้งทางกายและทางใจ ซึ่งความต้องการ
ทางกายได้แก่ การกิน การนอน การขับถ่าย และความต้องการทางใจ ได้แก่ความต้องการ
ความปลอดภัย

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2532 : 127 – 128) กล่าวว่า เนื้อที่ใช้สอยเพื่อประกอบ
กิจกรรมต่าง ๆ ในที่อยู่อาศัยประกอบไปด้วย

1. ส่วนที่ใช้นอน
2. ส่วนที่ใช้รับประทานอาหาร ผักผ่อน หรือรับแขก
3. ส่วนที่ใช้ในการปรุงหรือประกอบอาหาร
4. ส่วนที่ใช้ชำระร่างกายหรือขับถ่าย
5. ส่วนที่ใช้ซักล้าง
6. ส่วนที่ใช้ประกอบกิจกรรมพิเศษ

ดังนั้น การศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ย่อมทำให้เราเข้าใจ และสามารถออกแบบงานการใช้พื้นที่ภายในให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ได้

1.3.2.3 วิธีการก่อสร้างเรือน ผู้วิจัยได้ใช้แนวความคิดของ

สุนทร ตุลยะสุข (2546 : 21 - 24) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการก่อสร้างดังต่อไปนี้ สำหรับการก่อสร้างบ้านในชนบท สามารถที่จะแบ่งขั้นตอนการก่อสร้างได้ดังนี้

1. ขั้นตอนการเตรียมการก่อสร้าง
  - 1.1 การออกแบบ
  - 1.2 การจัดเตรียมวัสดุ
  - 1.3 การจัดหาแรงงานในการก่อสร้าง
  - 1.4 การจัดการด้านกฎหมาย (ด้านสังคม)
2. ขั้นตอนการก่อสร้าง
  - 2.1 การวางผัง
  - 2.2 ขุดหลุม
  - 2.3 ฐานราก
  - 2.4 คานเสา
  - 2.5 โครงหลังคา
  - 2.6 หลังคา
  - 2.7 พื้น
  - 2.8 ผนัง
  - 2.9 บันได
  - 2.10 หน้าต่างประตู

1.3.2.4 ประเพณีในการสร้างเรือน ผู้วิจัยได้ใช้แนวความคิดของ

สุวิทย์ จิระมณี (2546 : 69-74) ได้กล่าวถึงประเพณีในการสร้างเรือนไว้ว่า

1. สถาปัตยกรรมในรูปคดีเกี่ยวกับการวางโครงการทำงาน (คติความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างบ้านเรือน)

- 1.1 การถือฤกษ์ยาม
- 1.2 การเลือกทำเลที่ตั้ง
- 1.3 การเลือกวัสดุก่อสร้าง
- 1.4 การปลูกต้นไม้ที่เป็นมงคล
2. สถาปัตยกรรมในรูปคดีในการหาสัดส่วน การวางผัง
  - 2.1 การถือสัดส่วนที่เป็นมงคล (การหาโลก)
  - 2.2 การวางผังบริเวณ

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษางานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลจากพื้นที่ ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชูขันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งกลุ่มประชากรที่ผู้วิจัยเลือกศึกษา ได้แก่ เรือนอีสาน - เขมร ผู้อยู่อาศัยในเรือนอีสาน - เขมร ปราชญ์ชุมชน และนักวิชาการในเขตพื้นที่ดังกล่าว โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านประชากรที่ใช้ในการวิจัย

1.4.1.1 ประชากรที่เป็นบุคคล ได้แก่

1. ผู้อยู่อาศัยในเรือนอีสาน - เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชูขันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีลักษณะเรือนอีสาน - เขมร มีอายุเรือน 50 ปีขึ้นไป มีความต่อเนื่องในการครอบครอง และมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น จำนวน 5 หลัง (ได้มาจากการสำรวจ) หลังละ 1 คน เป็นจำนวน 5 คน
2. ปราชญ์ชุมชนผู้รู้ในด้านวิถีชีวิตของชนเผ่าอีสาน-เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชูขันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 3 คน
3. ปราชญ์ชุมชนผู้รู้ในด้านการก่อสร้างเรือนของชนเผ่าอีสาน - เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชูขันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 3 คน
4. นักวิชาการผู้รู้ในด้านวิถีชีวิตของชนเผ่าอีสาน-เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชูขันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 3 คน
5. นักวิชาการผู้รู้ในด้านการก่อสร้างเรือนของชนเผ่าอีสาน-เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชูขันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 3 คน

1.4.1.2 ประชากรที่เป็นเรือนอีสาน-เขมร ได้แก่

ประชากรที่เป็นเรือนอีสาน-เขมร ตำบลห้วยเหนือ จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีลักษณะเรือนอีสาน-เขมร มีอายุเรือน 50 ปีขึ้นไป ที่มีความต่อเนื่องในการครอบครอง และมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น จำนวน 5 หลังคาเรือน ซึ่งได้มาจากการสำรวจและสัมภาษณ์

1.4.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1.4.2.1 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคล ได้แก่

1. ผู้อยู่อาศัยในเรือนอีสาน-เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีลักษณะเรือนอีสาน-เขมร มีอายุเรือน 50 ปีขึ้นไป มีความต่อเนื่องในการครอบครอง และมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น จำนวน 5 หลัง (ได้มาจากการสำรวจ) หลังละ 1 คน เป็นจำนวน 5 คน ซึ่งได้มาจากการสัมภาษณ์และสังเกต

2. ประชาชนผู้รู้ในด้านวิถีชีวิตของชนเผ่าอีสาน-เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 3 คน ซึ่งได้มาจากการสัมภาษณ์และสังเกต

3. ประชาชนผู้รู้ในด้านการก่อสร้างเรือนของชนเผ่าอีสาน-เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 3 คน ซึ่งได้มาจากการสัมภาษณ์และสังเกต

4. นักวิชาการผู้รู้ในด้านวิถีชีวิตของชนเผ่าอีสาน-เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 3 คน ซึ่งได้มาจากการสัมภาษณ์และสังเกต

5. นักวิชาการผู้รู้ในด้านการก่อสร้างเรือนของชนเผ่าอีสาน-เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 3 คน ซึ่งได้มาจากการสัมภาษณ์และสังเกต

1.4.2.2 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเรือนอีสาน-เขมร ได้แก่

ประชากรที่เป็นเรือนอีสาน-เขมร ตำบลห้วยเหนือ จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีลักษณะเรือนอีสาน-เขมร มีอายุเรือน 50 ปีขึ้นไป ที่มีความต่อเนื่องในการครอบครอง และมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น จำนวน 5 หลังคาเรือน ซึ่งได้มาจากการสำรวจและสัมภาษณ์

1.4.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.4.3.1 การศึกษาเรือนอีสาน-เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ

1. วิถีชีวิตของชนเผ่าอีสาน-เขมร

1.1 สภาพแวดล้อมชุมชน

1.2 รูปแบบความเป็นอยู่

2. วัฒนธรรมในการก่อสร้างของชนเผ่าอีสาน-เขมร

2.1 องค์ประกอบของเรือน

2.2 พฤติกรรมและความต้องการการใช้พื้นที่ภายใน

2.3 วิธีการก่อสร้าง

2.4 ประเพณีความเชื่อในการสร้างเรือนอีสาน-เขมร

1.5 นิยามศัพท์ ที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อความเข้าใจอย่างถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย จึงกำหนดความหมายของคำต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิจัยดังนี้ คือ

1.5.1 การศึกษา หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ในด้านวิถีชีวิตของชนเผ่าอีสาน - เขมร และวัฒนธรรมในการก่อสร้างของชนเผ่าอีสาน-เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชูนันท์ จังหวัดศรีสะเกษ

1.5.2 เรือนอีสาน-เขมร หมายถึง เรือนที่อยู่อาศัยของชาวไทยเชื้อสายเขมร ที่มีลักษณะเรือนอีสาน - เขมร มีอายุเรือน 50 ปีขึ้นไป ที่มีความต่อเนื่องในการครอบครอง และมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ซึ่งอาศัยอยู่ใน ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชูนันท์ จังหวัดศรีสะเกษ

1.5.2 สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น หมายถึง รูปแบบของอาคารที่ชาวบ้านสร้างขึ้นในแต่ละท้องถิ่นและเน้นเอาเฉพาะอาคารประเภทบ้านพักอาศัย คือ ตัวเรือนอีสาน - เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชูนันท์ จังหวัดศรีสะเกษ

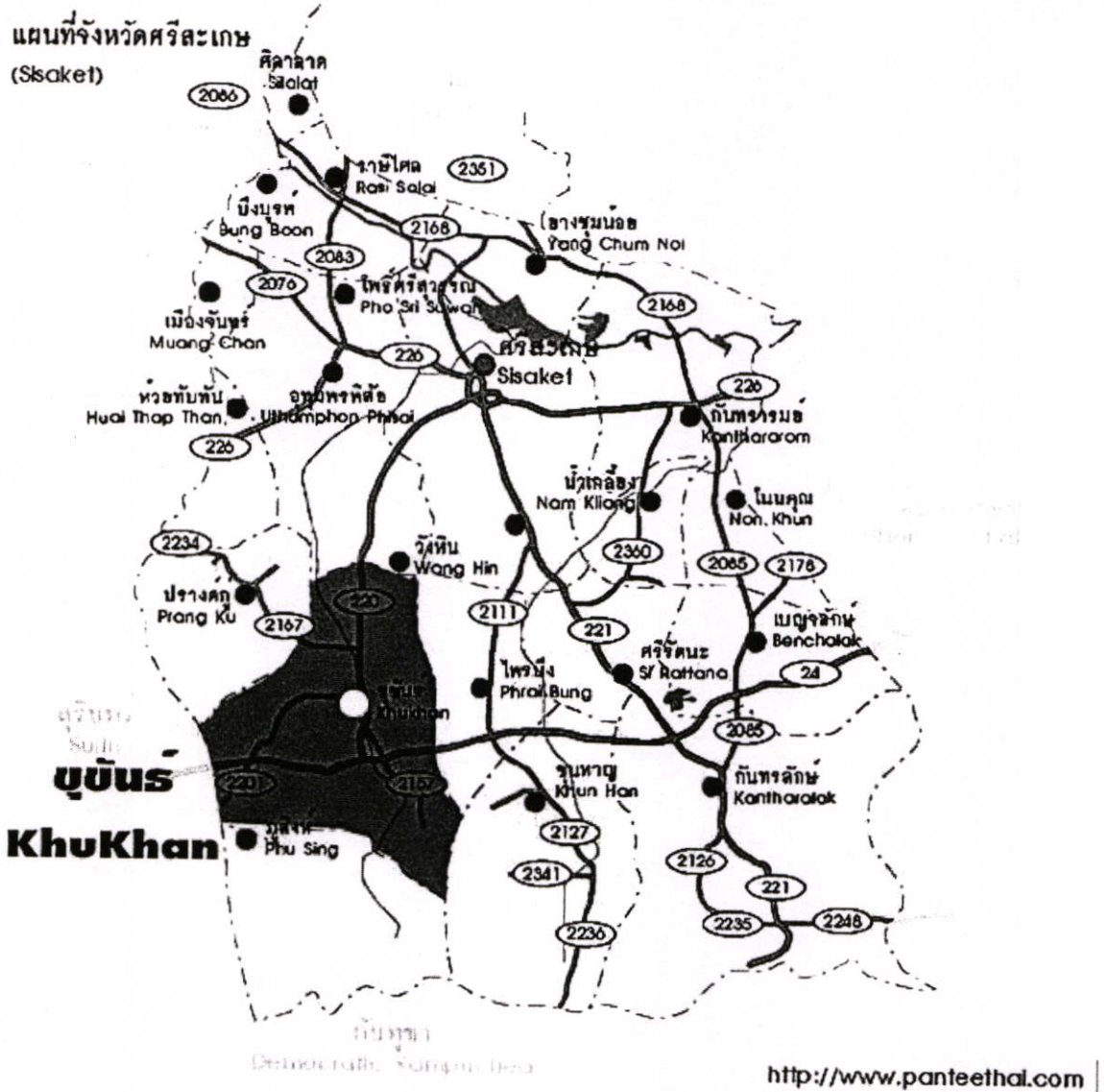
1.5.3 วิถีชีวิต หมายถึง วิธีการดำรงชีวิตของคนไทยเชื้อสายเขมร ในเรือนอีสาน - เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชูนันท์ จังหวัดศรีสะเกษ

1.5.4 รูปแบบสถาปัตยกรรม เรือนอีสาน - เขมร หมายถึง รูปแบบสถาปัตยกรรมของเรือนอีสาน - เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชูนันท์ จังหวัดศรีสะเกษ

1.5.5 องค์ประกอบของเรือนอีสาน - เขมร หมายถึง ส่วนประกอบต่าง ๆ ของเรือนอีสาน - เขมร ตามองค์ประกอบและเนื้อที่ใช้สอย ของเรือนอีสาน - เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชูนันท์ จังหวัดศรีสะเกษ

1.5.6 วิธีการก่อสร้างเรือนอีสาน - เขมร หมายถึง วิธีการก่อสร้างเรือนอีสาน - เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชูนันท์ จังหวัดศรีสะเกษ

รูปที่ 2.2 แสดงตำแหน่งอำเภอขุขันธ์ ในจังหวัดศรีสะเกษ

2.1.1.1 ที่ตั้ง

ตำบลห้วยเหนือมีที่ตั้งอยู่ในเขต อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ มีพื้นที่ประมาณ 52,856 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 33,035 ไร่

2.1.1.2 อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดกับ	ตำบลดอังกำเม็ด และตำบลตะเคียน
ทิศใต้	ติดกับ	ตำบลหนองฉลอง และตำบลห้วยใต้
ทิศตะวันออก	ติดกับ	ตำบลลมศักดิ์ และตำบลสะเดาใหญ่
ทิศตะวันตก	ติดกับ	ห้วยสำราญ และตำบลใจดี

รูปที่ 2.3 แสดงตำบลห้วยเหนือ อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ

2.1.1.3 การปกครอง

ตำบลห้วยเหนือเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ โดยแบ่งการปกครองออกเป็น 14 หมู่บ้าน แยกเป็นเขตเทศบาล จำนวน 3 หมู่บ้านดังนี้ คือ

1. บ้านห้วย (เขตสุขาภิบาล)
2. บ้านสนวน
3. บ้านหาด
4. บ้านพราน
5. บ้านเรียม
6. บ้านภูมิ (เขตสุขาภิบาล)
7. บ้านเจ๊ก
8. บ้านตะแบก
9. บ้านชำระตะวันตก
10. บ้านชำระเหนือ
11. บ้านชำระกลาง
12. บ้านสะอาง

13. บ้านบก

14. บ้านตาปิ่น (เขตสุขาภิบาล)

2.1.1.4 ประชากร

ประชากรในเขตห้วยเหนือ มีทั้งสิ้น 7,422 คน แยกเป็นชาย 3,659 คน หญิง 3,763 คน จำนวนครัวเรือน 1,551 ครัวเรือน ประชากรมีความหนาแน่นเฉลี่ย 242 คน/ตารางกิโลเมตร

2.1.1.5 สภาพภูมิประเทศ

ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ราบลุ่ม บริเวณด้านทิศตะวันตกและบริเวณตอนกลางของตำบลลงมาทางใต้จะเป็นที่ดอน ทางทิศเหนือและทิศตะวันออกจะเป็นที่ราบลุ่ม มีแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ได้แก่ ห้วยเหนือ ห้วยตะแบก ห้วยจามร ห้วยเวียง คลองหนองลุง คลองตาอู่ หนองกระทุ่ม หนองปรือ หนองเรียม หนองแตะ หนองขี้เหล็ก หนองตัน และหนองสะอาง

2.1.1.6 สภาพทางเศรษฐกิจ

ประชากรโดยส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก รองลงมาคือ อาชีพค้าขาย อาชีพรับจ้าง การผลิตที่สำคัญของตำบล ได้แก่ สาขาเกษตรกรรม มีการเพาะปลูก และการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งพืชที่ปลูก ได้แก่ ข้าว พริก หอม กระเทียม พืชผักต่างๆ ส่วนการเลี้ยงสัตว์จะเลี้ยงไว้ใช้งาน เพื่อการบริโภค เพื่อการจำหน่าย

2.1.1.7 สภาพทางสังคม

ประชากรส่วนใหญ่เป็นคนพื้นเมือง แบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ ชาวพื้นเมืองที่พูดภาษาไทยอีสาน และชาวพื้นเมืองที่พูดภาษาเขมร ภาษาเยอ อยู่ในบางท้องที่ไม่มากนัก

2.1.1.8 สถานประกอบการในตำบล

ปั้มน้ำมันและก๊าซ	จำนวน 8 แห่ง (รวมทั้งปั้มน้ำมันแบบมือหมุน)
โรงสี	จำนวน 44 แห่ง
อู่ซ่อมรถ	จำนวน 14 แห่ง
ร้านขายของชำ	จำนวน 65 แห่ง
โรงรับซื้อข้าวเปลือก	จำนวน 3 แห่ง

2.1.1.9 องค์การทางศาสนาและสถาบันทางการศึกษา

1. องค์การทางศาสนา

ในเขต องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเหนือ มีวัด จำนวน 5 แห่ง

1. วัดจันทน์นคร (บก)	หมู่ที่ 13
2. วัดโพธิ์พฤกษ์ (เจ๊ก)	หมู่ที่ 7
3. วัดโพธิ์ญาณ (สะอาง)	หมู่ที่ 12
4. วัดบูรพามหาพุทธาราม (เขียน)	หมู่ที่ 4
5. วัดบ้านชำระกลาง	หมู่ที่ 10

2. การศึกษา

โรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 5 แห่ง คือ

1. โรงเรียนบ้านชำระกลาง (โรงเรียนขยายโอกาส)
2. โรงเรียนวัดเขียน
3. โรงเรียนบ้านเรียม
4. โรงเรียนบ้านสะอาง (ประชาสามัคคี)
5. โรงเรียนบ้านบก (ประชาสามัคคี)

2.1.1.10 การสาธารณสุข

ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเหนือ มีร้านขายยาแผนปัจจุบัน จำนวน 1 แห่ง และอัตราการมีและการใช้ส้วมราดน้ำ ร้อยละ 82.44 (แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเหนือ, 2545)

2.1.1.11 การบริการขั้นพื้นฐาน

1. การคมนาคม

การคมนาคม และขนส่งระหว่างตำบล ใช้เส้นทางถนนในการเดินทางขนส่ง โดยมีเส้นทางที่สำคัญ 2 สาย ได้แก่

- ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 220 (ชุมชน - ศรีสะเกษ)
- ถนนของโยธา สายชุมชน - สะเดาใหญ่

ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเหนือ ใช้เส้นทางถนน รพช.ศก. หมายเลข 3168 (บ้านสนวน - ชำระ) ถนนเชื่อมระหว่างตำบล หมู่บ้านบางสายยังเป็นถนนดินและถนนลูกรัง เขตทางแคบ เป็นหลุม เป็นบ่อ และเป็นอุปสรรคในการคมนาคมขนส่งในช่วงฤดูฝน

ถนนภายในหมู่บ้านปัจจุบันยังคงเป็นถนนดินและถนนลูกรัง ทำให้เกิดฝุ่นละออง เมื่อยอดยานแล่นผ่าน ทำให้เป็นอันตรายต่อสุขภาพของประชาชน ก่อให้เกิดความสกปรกต่อบ้านเรือนภายในชุมชน

การติดต่อคมนาคมขนส่ง จะใช้รถสองแถวรับจ้างเป็นพาหนะส่วนใหญ่
นอกนั้นใช้รถจักรยานยนต์ส่วนตัวเป็นพาหนะ

2. การโทรคมนาคม

- โทรศัพท์สาธารณะ 8 แห่ง
- หอกระจายข่าว 8 แห่ง

3. การไฟฟ้า

จำนวนหมู่บ้านที่ไฟฟ้าเข้าถึง มีจำนวน 11 หมู่บ้าน และจำนวนประชากร
ที่ใช้ไฟฟ้า มีจำนวน 7,422 คน จำนวนครัวเรือน 1,551 หลังคาเรือน (แผนพัฒนาองค์การ
บริหารส่วนตำบลห้วยเหนือ, 2545)

4. การประปา

จำนวนหมู่บ้านที่มีประปาตำบล มี 2 แห่ง

2.1.1.12 แหล่งน้ำตามธรรมชาติ

1. ลำน้ำ ลำห้วย ได้แก่ ห้วยเหนือ ห้วยจามร ห้วยตะแบก ห้วยเวียง
2. บึง หนอง และอื่นๆ ได้แก่ หนองสะอาง หนองผือ หนองคัน

หนองกระเบา หนองกระทุ่ม หนองแตะ หนองเรียม หนองขี้เหล็ก หนองบุรพา คลองหนองสูง
คลองตาอูน

2.1.1.13 แหล่งน้ำที่สร้างขึ้นเพื่ออุปโภคบริโภค

1. ฝาย จำนวน 3 แห่ง
2. ทำนบกั้นน้ำ จำนวน 2 แห่ง
3. บ่อน้ำตื้น จำนวน 74 แห่ง
4. บ่อโยธา (บ่อบาดาล) จำนวน 28 แห่ง
5. ถังเก็บน้ำฝน จำนวน 16 แห่ง

2.1.1.14 แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรกรรม แหล่งน้ำผิวดินตามธรรมชาติ ได้แก่ ลำห้วย ลำคลอง
หนองน้ำ สระน้ำ ที่มีในตำบล เช่น ห้วยเหนือ หนองสะอาง เป็นต้น ไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูก
ได้ตลอดปี จึงเป็นสาเหตุให้ราษฎรในพื้นที่อพยพไปทำงานที่อื่น

2.1.2 รูปแบบความเป็นอยู่

เสาวภา ไพทยวัฒน์ (2538 : 44) ได้กล่าวถึงวิถีการดำรงชีวิตของชาวอีสานว่า
ชนบทรอบน้อมประเพณีและการดำรงชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานในด้านการดำรงชีวิตสำหรับ
ยุคปัจจุบัน ปรากฏเอกลักษณ์ของท้องถิ่นในด้านการใช้ภาษา อาหาร เครื่องแต่งกาย
เครื่องประดับตลอดจนการเคารพนับถือในสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง

นิลวรรณ ฤกษ์อภิบาลวงศ์ (2547 : 20) ได้กล่าวถึงวิถีการดำรงชีวิตของชาวอีสานว่า ชาวอีสานมีขนบธรรมเนียมประเพณีความเชื่อในการดำรงชีวิตที่ยึดถือปฏิบัติมา โดยยึดถือ

1. ฮีตสิบสอง

ฮีตสิบสอง มาจากคำ 2 คำ คือ ฮีต กับ สิบสอง ฮีตมาจากคำว่า จารีต หมายถึงสิ่งที่ปฏิบัติ สืบต่อกันมาจนกลายเป็นประเพณีที่ดั่งาม ชาวอีสาน เรียกว่า จาฮีต หรือฮีต สิบสอง หมายถึง เดือนทั้ง 12 เดือน ในหนึ่งปี ฮีตสิบสอง จึงหมายถึง ประเพณีที่ประชาชนชาวอีสานได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาในโอกาสต่างๆ ทั้งสิบสองเดือนในแต่ละปี ประเพณีทั้งสิบสองเดือนที่ชาวอีสานถือปฏิบัติกันมานั้นล้วนเป็นประเพณีที่ส่งเสริมให้คนในชุมชน ได้ออกมาร่วมกิจกรรมพบปะสังสรรค์กัน เพื่อความสนุกสนานรื่นเริงและเพื่อความสามัคคีมีความรักใคร่กัน ของคนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นการ สืบทอดสิ่งที่ดีงามมาจวบจนปัจจุบัน ประเพณีอีสานส่วนใหญ่จะมีเอกลักษณ์แตกต่างจากประเพณี ภาควิชาอื่นๆ (อาจคล้ายคลึงกับประเพณีของทางภาคเหนือบ้างเพราะมีที่มาค่อนข้างใกล้เคียงกัน)ประเพณี อีสาน ได้รับอิทธิพลมา จากวัฒนธรรมล้านช้าง(แถบหลวงพระบางประเทศลาว)จึงจะเห็นได้ ว่า ประเพณีของชาวอีสาน และชาวลาวมีความคล้ายกันเพราะมีที่มาเดียวกันและชาวอีสานและชาว ลาวก็ไปมาหาสู่กันเป็นประจำ เยี่ยมญาติพี่น้องทำให้มีการถ่ายเทวัฒนธรรมระหว่างกันด้วย

ฮีตสิบสองได้แก่

เดือนอ้าย(เดือนเจียง)	-บุญข้าวกรรม
เดือนยี่	- บุญคูณลาน
เดือนสาม	-บุญข้าวจี
เดือนสี่	-บุญแมว
เดือนห้า	-บุญสงกรานต์
เดือนหก	-บุญบั้งไฟ
เดือนเจ็ด	-บุญข้าฮะ
เดือนแปด	-บุญเข้าพรรษา
เดือนเก้า	-บุญข้าวประดับดิน
เดือนสิบ	-บุญข้าวสาก
เดือนสิบเอ็ด	-บุญออกพรรษา
เดือนสิบสอง	-บุญกฐิน

2.) คองสิบสี่

คองสิบสี่ หมายถึง ครอบธรรม 14 อย่าง เป็นกรอบหรือแนวทางที่ใช้ปฏิบัติระหว่างกันของผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง พระสงฆ์ และระหว่างบุคคลทั่วไป เพื่อความสงบสุขร่มเย็นของบ้านเมือง คองสิบสี่มีหลายแบบหลายประเภท พอจะยกตัวอย่างได้ดังนี้

คองสิบสี่แบบที่ 1 - กล่าวถึงผู้เกี่ยวข้องกับครอบครัวในสังคมตลอดจนผู้มีหน้าที่ปกครองบ้านเมือง

คองสิบสี่แบบที่ 2 - กล่าวถึงหลักการที่พระมหากษัตริย์ทรงปฏิบัติในการปกครองบ้านเมือง และข้อที่ประชาชนควรปฏิบัติต่อพระมหากษัตริย์ และจารีตประเพณีที่พึงปฏิบัติให้บ้านเมืองสงบสุข

คองสิบสี่แบบที่ 3 - กล่าวถึงธรรมที่พระราชาพึงยึดถือปฏิบัติ และเน้นหนักให้ประชาชนปฏิบัติตามจารีตประเพณี และข้อที่คนในครอบครัวพึงปฏิบัติต่อกัน

คองสิบสี่แบบที่ 4 - กล่าวถึงไปแนวทางฮึดบ้านคองเมือง คือการดำเนินการปกครองบ้านเมืองเพื่อ ให้บ้านเมืองอยู่เป็นสุขและปฏิบัติตามประเพณี

คองสิบสี่สำหรับพระสงฆ์

คองสิบสี่สำหรับนักปกครอง

คองสิบสี่สำหรับประชาชน

3.) เพิ่มเติม

คอง (ครรลอง) คือแบบแผนหรือแนวทางดำเนินชีวิตคล้ายๆ กับคำฝรั่งหนึ่งว่า "Way of life" แต่คองในที่นี้มุ่งไปทางศีลธรรมประเพณีที่ถูกผิดมากกว่าด้านอาชีพ เห็นจะตรงกับภาคกลางว่า ทำนองคองธรรม นั่นเอง แต่ชาวอีสานออกเสียงคองเป็นคองไม่มีก้ำ เช่นว่าถ้าทำไม่ถูกผู้ใหญ่ท่านจะเตือนว่า "เฮ็ดบ่แม่นคอง" หรือว่า "เฮ็ดให้ถือฮึดถือคอง" เป็นต้นฉบับของท่านเจ้าพระอริยานุวัตร มีคำฮึดนำหน้าด้วย คือ

1. ฮึดเจ้าคองขุน เป็นหลักสำหรับผู้ปกครองในสมัยโบราณ ขุนก็คือเจ้าเมือง เช่น ขุนเบสม ขุนลอ ขุนทิง เป็นต้น (ภาคกลางก็มีเช่นพ่อขุนรามคำแหง)
2. ฮึดท้าวคองเพี้ย (เจ้าปกครองขุน)
3. ฮึดไพร่คองนาย (ไพร่ปฏิบัติต่อนาย)
4. ฮึดบ้านคองเมือง (ประเพณีของบ้านเมือง)
5. ฮึดปู่คองย่า
6. ฮึดตาคองยาย
7. ฮึดพ่อคองแม่ (พรหมวิหารธรรม)
8. ฮึดไ้คองเขย (หลักปฏิบัติของลูกสะไ้ลูกเขย)

9. ฮีตป่าคลองลุง
10. ฮีตลูกคลองหลาน
11. ฮีตเถ้าคลองแก (ธรรมของผู้ชายที่มีต่อเด็ก)
12. ฮีตปีคลองเดือน (คือฮีตสิบสองนั่นเอง)
13. ฮีตไฮ่คลองนา
14. ฮีตวัดคลองสงฆ์

คลองสิบสี่ หมายถึง ข้อกติกาของสังคม 14 ประการที่ยึดถือปฏิบัติต่อกัน เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม มีดังนี้

1. เมื่อได้ข่าวใหม่หรือผลหมากรากไม้ ให้บริจาคทานแก่ผู้มีศีลแล้วตน จึงบริโภคและแจกจ่ายแบ่งญาติพี่น้องด้วย
2. อย่าโลภมาก อย่าจ่ายเงินแดงแปลงเงินคั่วง และอย่ากล่าวคำหยาบช้า ก้าวร้าว
3. ให้ทำป้ายหรือกำแพงเอื้อนของตน แล้วปลูกหอบูชาเทวดาไว้ในสี่แฉ (มุม) บ้านหรือแจเอื้อน
4. ให้ล้างตีนก่อนขึ้นเอื้อน
5. เมื่อถึงวันศีล 7 - 8 คำ 14 - 15 คำ ให้สมมา ก้อนเล่า สมมาคิงไฟ สมมาชั้นบันได สมมาผักตบ(ประตู)เอื้อนที่ตนอาศัยอยู่
6. ให้ล้างตีนก่อนเข้านอนตอนกลางคืน
7. ถึงวันศีล ให้เมียเอาดอกไม้ธูปเทียนมาสมมาสามี แล้วให้เอาเอาดอกไม้ไปถวายสังฆเจ้า
8. ถึงวันศีลดับ ศิลเพ็ง ให้นิมนต์พระสงฆ์มาสูตมนต์เอื้อน แล้วทำบุญตัก บาตร
9. เมื่อภิกษุมาคลุมบาตร อย่าให้เพิ่นคอย เวลาใส่บาตรอย่าชวน(แตะ)บาตร อย่าชวนภิกษุสามเณร
10. เมื่อภิกษุเข้าปวิวาสกรรม ให้เอาขันขันข้าวตอกดอกไม้ธูปเทียน และเครื่องอัฐบริวารไปถวายเพิ่ม
11. เมื่อเห็นภิกษุ เดินผ่านมาให้นั่งลงยกมือไหว้แล้วจึงค่อยเจรจา
12. อย่าเหยียบเงาพระสงฆ์
13. อย่าเอาอาหารเงื่อน(อาหารที่เหลือจากการบริโภค)ทานแก่สังฆเจ้า และอย่าเอาอาหารเงื่อนให้สามีตัวเองกิน
14. อย่าเสพงามคุณในวันศีล วันเข้าวัดสา วัดออกพรรษา วันมหาสงกรานต์ และวันเกิดของตน

ปราชญ์ชาวบ้าน สภาวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ (2545:50) ได้กล่าวถึงวิถีการดำรงชีวิตของชาวอีสานว่า ชาวอีสานมีความเชื่อในการดำรงชีวิตที่ยึดถือปฏิบัติมา โดยยึดถือ

4.) ผีที่มีบทบาทสำคัญในการควบคุมสังคมอีสาน

ผีแถน เป็นผีที่มีบทบาทในการควบคุมสังคมอีสานในด้านเศรษฐกิจและการเมืองในด้านเศรษฐกิจชาวอีสานถือว่าผีแถนเป็นผู้มีอำนาจในการควบคุมฝนฟ้าให้ตกต้องตามฤดูกาล เพราะการเกษตรของคนอีสานต้องอาศัยน้ำฝนในการผลิตส่วนในด้านการเมืองจะอยู่ในลักษณะของการกำหนดแนวคิดชนชั้นผู้ปกครองว่าต้องเป็นผู้ที่ผีแถนส่งมา เป็นมหาทายาทของแถน จึงจะสามารถปกครองบ้านเมืองให้สงบสุขและเจริญรุ่งเรือง

ผีเมหลักข์ หรือผีอาฮัก-ผีอารักษ์ มีหน้าที่คุ้มครองบ้านเมืองอยู่อย่างปกติสุขไม่มีความเดือดร้อน ถ้าบ้านเมืองใดเกิดความไม่สงบสุขก็จะมีพิธีตอกหลักบ้านหลักเมือง ซึ่งจะเป็นที่สถิตย์ของผีเมหลักข์ให้เที่ยงตรง ความเดือดร้อนรุ่มวายก็จะหายไป จะทำพิธีตอกหลักบ้านหลักเมืองตลอดจนการเซ่นสรวงในเดือนเจ็ด

ผีเรือน ผีเรือนหรือผีบ้าน เป็นผีบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เป็นผีเครือญาติประจำครอบครัวของแต่ละครอบครัว มีบทบาทในการควบคุม สังคมในระดับครอบครัวช่วยควบคุมความประพฤติของคนในครอบครัวให้อยู่ในศีลคณลงที่ดี ใครที่ทำผิดนอก luânอกทาง ผีเรือนก็จะโกรธบันดาลให้เจ็บป่วย จะต้องทำพิธีขอขมาจึงจะหาย

ผีปู่ตา ผีปู่ตาหรือผีบรรพบุรุษประจำหมู่บ้านทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองชาวบ้านตลอดจนสิ่งมีชีวิตในหมู่บ้านให้อยู่เย็นเป็นสุขถือเป็นผีที่ทำหน้าที่ควบคุมสังคมภายใน หมู่บ้านได้ดี ผีปู่ตาเป็นสถาบันของชุมชน เป็นที่พึ่งทางใจของชาวบ้านสามารถจัดความเดือดร้อนให้สังคมทั้งส่วนรวมและบุคคล ผีปู่ตายังช่วยควบคุมความประพฤติของชาวบ้านให้อยู่ในจารีตประเพณีที่ดีงาม ทำให้สังคมอยู่อย่างสงบสุข การประกอบพิธีกรรมเช่นการบวงสรวง ก็เป็นการสร้างความสามัคคีระหว่างคนในหมู่บ้าน และยังช่วยลดช่องว่างระหว่างคนจนและคนรวย

2.2 วัฒนธรรมในการก่อสร้างของชนเผ่าอีสาน-เขมร

วิวัฒน์ เตมีพันธ์ (2540 : 3) ได้ให้ความหมายของคำว่าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นว่า หมายถึง รูปแบบของอาคารที่ชาวบ้านสร้างขึ้นในแต่ละท้องถิ่นและเน้นเอาเฉพาะอาคารประเภทพักอาศัยคือตัวเรือนนั่นเอง ซึ่งรูปแบบย่อมมีลักษณะแปลกแยกแตกต่างกันไปตามลักษณะของวัฒนธรรมสภาพแวดล้อมและสภาพดินฟ้าอากาศที่แตกต่างกัน

ประสงค์ เขี่ยมอนันต์ (2540 : 171) ได้ให้ความหมายขอคำว่าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นว่า หมายถึง งานสถาปัตยกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อสนองประโยชน์ใช้สอยเบื้องต้น ยังไม่มีการเพิ่มองค์ประกอบ

ทางศิลปะตกแต่งเข้าไปมาก รูปแบบงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่เกิดขึ้นจึงเกิดจากความต้องการด้านประโยชน์ใช้สอย ขนาด สัดส่วนอาคาร การใช้วัสดุก่อสร้าง การดำรงชีวิต คตินิยม ความเชื่อและรสนิยมของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ลักษณะของงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นจึงเรียบง่าย ยังไม่มีความสลับซับซ้อน

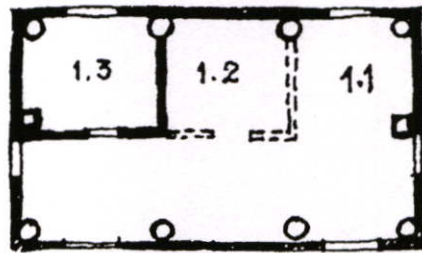
สามารถ สิริเวชพันธุ์ (2540 : 98) ได้ให้ความหมายของคำว่าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นว่าเป็นคือภาษาและความหมายของผู้คนในแต่ละถิ่นแต่ละแห่งบ่งบอกถึงสภาพความเป็นอยู่สภาพแวดล้อม ผู้คน วัฒนธรรม การก่อสร้างเรือน รากฐานอารยธรรมของคนพื้นถิ่น เป็นจุดเริ่มต้นของวิวัฒนาการจากอดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

จากเอกสารการสอนชุดวิชาไทยศึกษา หน่วยที่ 6 (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช . 2528 : 25) ได้ให้ความหมายของคำว่าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นว่า หมายถึง สถาปัตยกรรมแบบประเพณีที่ดำรงอยู่ในชุมชนพื้นถิ่น ส่วนใหญ่จะเป็นงานสถาปัตยกรรมที่ใช้ประกอบอาชีพและอยู่อาศัยของผู้มีอาชีพทางกสิกรรม บางครั้งรวมถึงศาสนสถานที่ชาวบ้านได้ออกแบบก่อสร้างตามความจำเป็น ตามความหมายที่ตนเข้าใจ โดยมีใช้แบบแผนของสถาปัตยกรรมไทยโดยตรง นับเป็นงานสถาปัตยกรรมที่มีประวัติยืนยาวกว่างานสถาปัตยกรรมอื่น ๆ

2.2.1 องค์ประกอบของเรือนอีสาน

วิจิต คลังบุญครอง และคณะ (2546 : 27-29) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของเรือนอีสาน มีส่วนต่าง ๆ ดังนี้

1. **เฮือนใหญ่** (เรือนใหญ่) ส่วนมากมีความยาว 3 ช่วงเสา ได้ถุนโล่งเรียกว่าเฮือน 3 ฮ่อง (เรือน 3 ห้อง) ชั้นบนมี 3 ส่วน

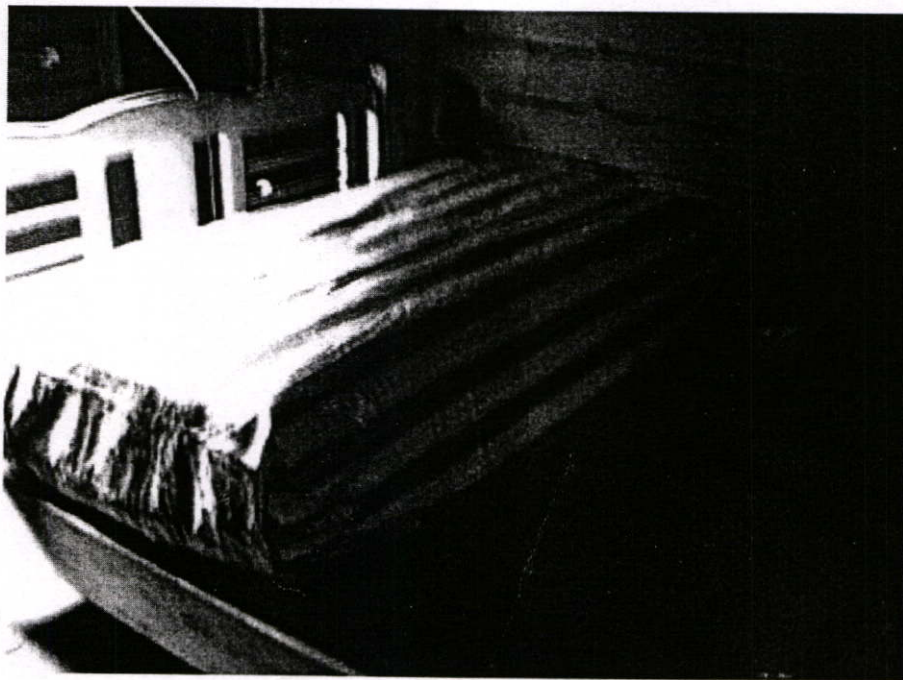
รูปที่ 2.4 แสดงเฮือนใหญ่ (เรือนใหญ่)

1.1 ห้องเปิง เป็นห้องนอนของลูกชาย ฝามีหิ้งสำหรับไว้ของที่เคารพบูชา เช่น พระพุทธรูปหรือรูปบูชาต่าง ๆ มีทั้งลักษณะมีฝากั้น และเปิดโล่ง

รูปที่ 2.5 แสดงห้องเปิง

1.2 ห้องพ่อ - แม่ มีฝากระัน เป็นพื้นที่เก็บเครื่องรางของขลัง ห้ามไม่ให้ใครเข้าโดยไม่ได้รับอนุญาตโดยเด็ดขาด

รูปที่ 2.6 แสดงห้องพ่อ-แม่

1.3 ห้องนอนลูกสาว (มีฝากระดานและประตูในกรณีมีลูกชายจะให้นอนห้องนี้ ภาษาอีสานเรียกว่าห้องส้วม ถ้าเป็นห้องสุขาภาษาเรียกอีสานเรียก ถาน ส่วนลูกชายจะย้ายไปนอนนอกชานที่มีหลังคาคลุม)

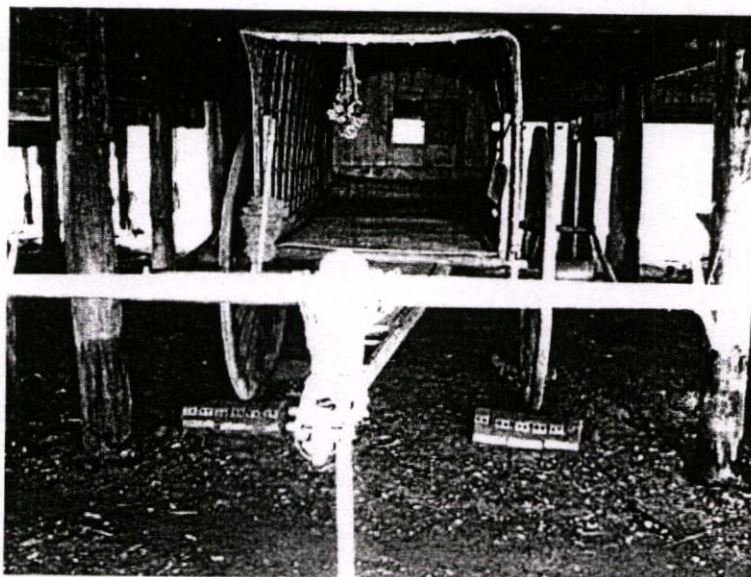
รูปที่ 2.7 แสดงห้องนอนลูกสาว

ชั้นล่าง

- จะเป็นคอกวัวควายส่วนหนึ่ง
- บริเวณพักผ่อนตอนกลางวัน เพราะชั้นบนร้อน บริเวณใช้ทำหัตถกรรม

พื้นบ้าน

- ได้พื้นบ้านมีหิ้งไว้ใส่ของเช่น จอบ เสียม ของใช้ทำไร่ ไถนา

รูปที่ 2.8 แสดงบริเวณชั้นล่างเฮือนใหญ่

2. เกย หรือชานโล่ง (ชานที่มีหลังคาคลุม)

รูปที่ 2.9 แสดงเกย

ชั้นบน

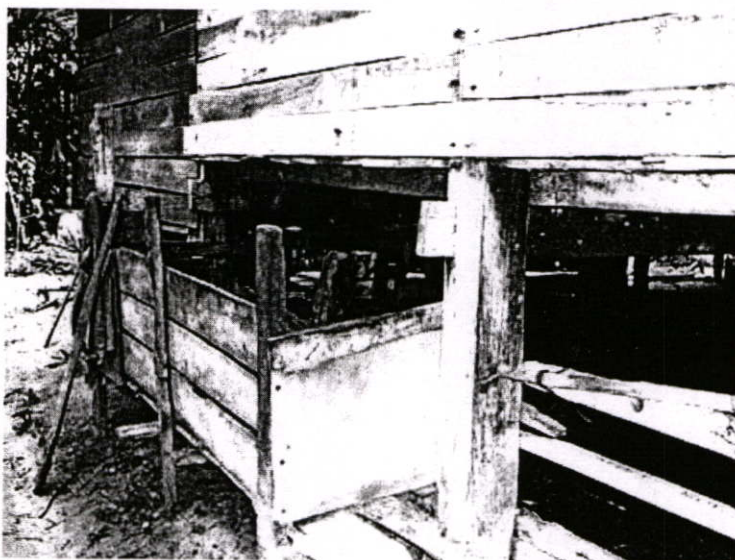
- พื้นเกยจะมีระดับต่ำกว่าพื้นเฮือนใหญ่โดยจะมีพื้นไม้เหยียบขึ้นไปเข้าเฮือนใหญ่ ประโยชน์ใช้สอยของเกยเป็นที่นอนสมาชิก, ที่รับแขก, ทานอาหาร

รูปที่ 2.10 แสดงเกย ชั้นบน

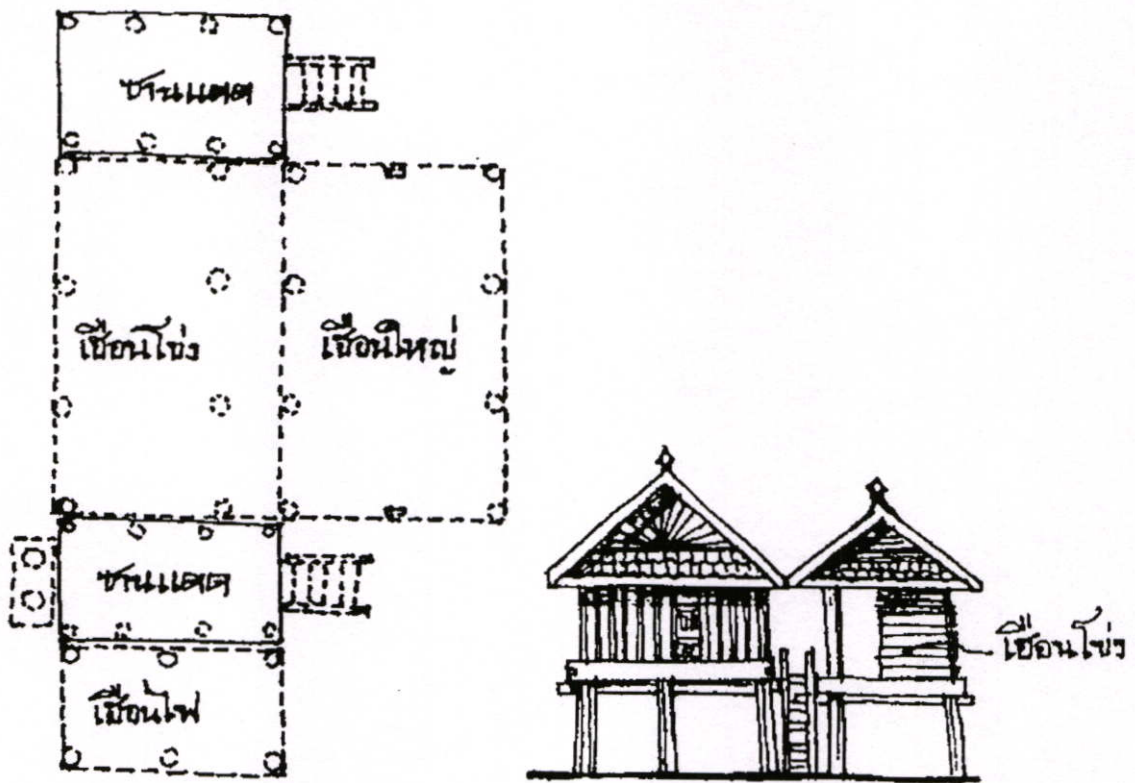
ชั้นล่าง

- จะไม่ค่อยใช้ประโยชน์มากนักเพราะได้ทุนเต็มจะมีใช้ประโยชน์อยู่บ้างก็เก็บของและสินค้า

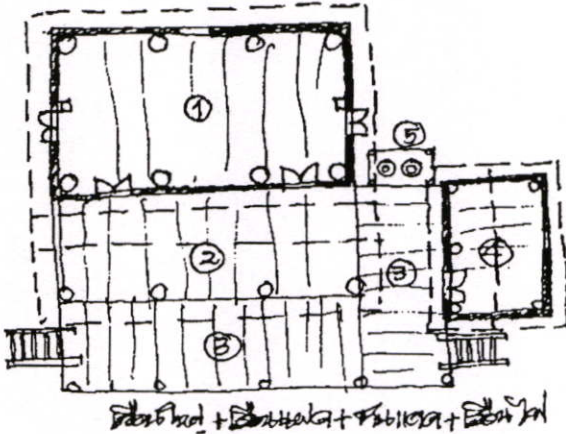
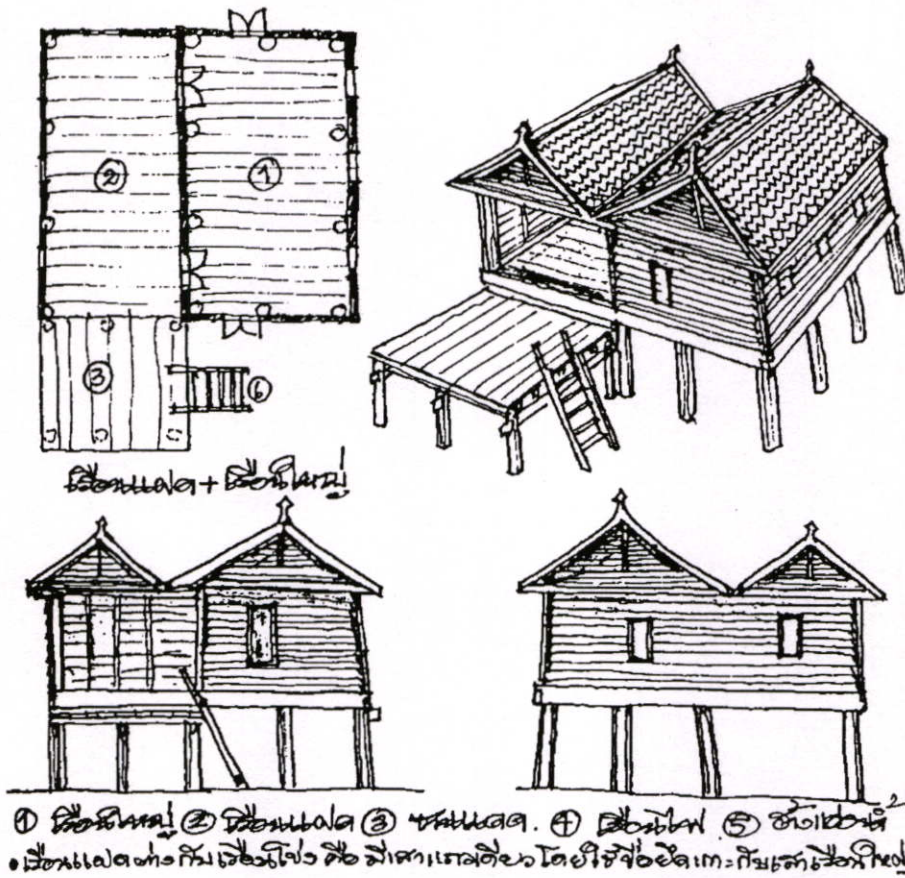
รูปที่ 2.11 แสดงเกย ชั้นล่าง

3. เอียนโขง (เรือนโขง) ประโยชน์ใช้สอยเหมือนเกยติดกับเกยเพียงรูปร่างของหลังคา และโครงสร้างซึ่งแยกจากเอียนใหญ่สามารถรื้อไปปลูกได้ในกรณีที่เหมาะสมในครอบครัวต้องการเอียนเหย้า การต่อเชื่อมหลังคาอังริน (รางน้ำ) ไม้ 2 แผ่น ยา (จุด) ด้วยซี่ซี่ในกรณีที่ไม่มีขานแดด และเอียนไฟ (เรือนครัว) ใช้เนื้อที่นี้ทำครัวได้

รูปที่ 2.12 แสดงเรือนโขน (เรือนโขน)

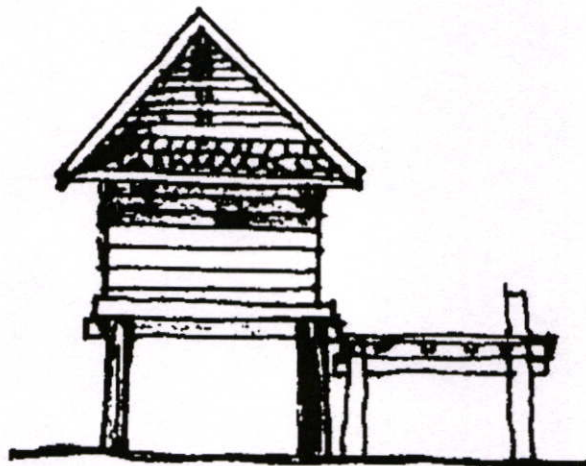
4. เรือนแฝด (เรือนแฝด) รูปร่างและประโยชน์ใช้สอยเหมือนเรือนโขน แต่ลักษณะโครงสร้างไม่เหมือนกันคือโครงสร้างของเรือนแฝด ทั้งซื่อ (คานหลังคา) และคานฝากกับเรือนใหญ่ระดับพื้นเท่ากัน ในบางกรณีพื้นเรือนแฝดจะลดต่ำกว่าพื้นเรือนใหญ่คานพื้นจะไม่ฝากกับเสาเรือนใหญ่แต่จะเพิ่มเสาแถวเล็กรับต่างหาก จะเห็นได้ว่าเรือนใหญ่จะมีมาก กว่าหนึ่งหลัง นั้นหายากมากเพราะโครงสร้างของสังคมากรอบคร่าวเป็นตัวกำหนด คือเมื่อกรอบคร่าวขยายโตขึ้น จะแยกเรือนไปสร้างอีกหลังดังที่กล่าวมาข้างต้น

รูปที่ 2.13 แสดงเรือนแฝด (เรือนแฝด)

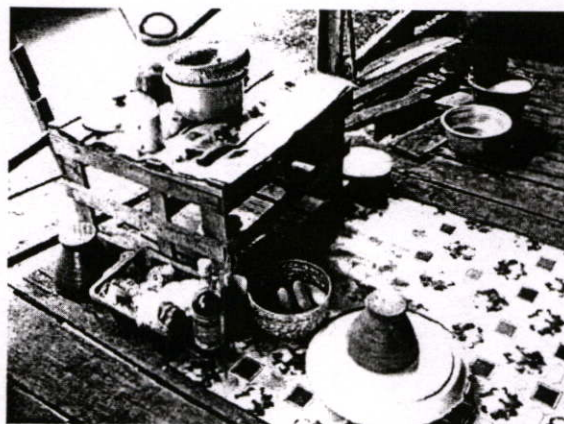
5. ขานแดด (ขานนอก) ระดับพื้นของขานแดดจะลดระดับลงมาอีกทั้งนี้ เป็นความฉลาดของคนสมัยเก่าที่คิดว่าการหาบน้ำ หรือยกน้ำขึ้นไปบนขานเพื่อนำไปใช้ทำครัว จะได้ไม่เหนื่อย เพราะจะมีความสูงที่พอเหมาะ ประโยชน์ใช้สอยเป็นที่ปูสาด (เสื่อ) นั่งพักผ่อน ตากลมและรับประทานอาหารในตอนเช้า, เย็น ขานแดดจะมีหลายแห่ง คือ ขานแดดด้านหน้า และด้านหลังเรือนใหญ่ จะเป็นที่ใช้สอยในตอนเย็นและตอนเช้าโดยอาศัยเงาของเรือนใหญ่เป็นร่ม

ส่วนมากจะไม่มีระเบียบกันตก ทั้งนี้ในเวลากลางวันเด็กเล็กจะนำมาเลี้ยงใต้ล่าง (ใต้ถุน) บ้าน ในบางกรณีชานซึ่งเชื่อมต่อระหว่างเขื่อนใหญ่ กับเขื่อนไฟ (เรือนครัว) บางทีก็เรียกว่าชานมน ซึ่ง ประโยชน์ใช้สอยก็ไม่ได้ต่างกับชานแดดชั้นล่างของชานแดดไม่ค่อยจะใช้ประโยชน์มากนัก เพราะ ใต้ถุนเตี้ย

รูปที่ 2.14 แสดงชานแดด (ชานนอก)

6. เขื่อนไฟ (เรือนครัว) ชั้นบนส่วนมากจะเป็นเขื่อน 2 ฮอง (เรือน 2 ห้อง) โลงถึงกัน เป็นครัวปรุงอาหารซึ่งประกอบด้วยกระบะดินรองพื้นสำหรับก่อไฟไม่มีเตาแต่จะมีก้อน ดิน 3 ก้อน (ก้อนเสา) รองกันภาชนะหุงต้ม บริเวณภายในทั่ว ๆ ไปเป็นที่เก็บภาชนะ, อาหารแห้ง

รูปที่ 2.15 แสดงเขื่อนไฟ (เรือนครัว)

ชั้นล่าง

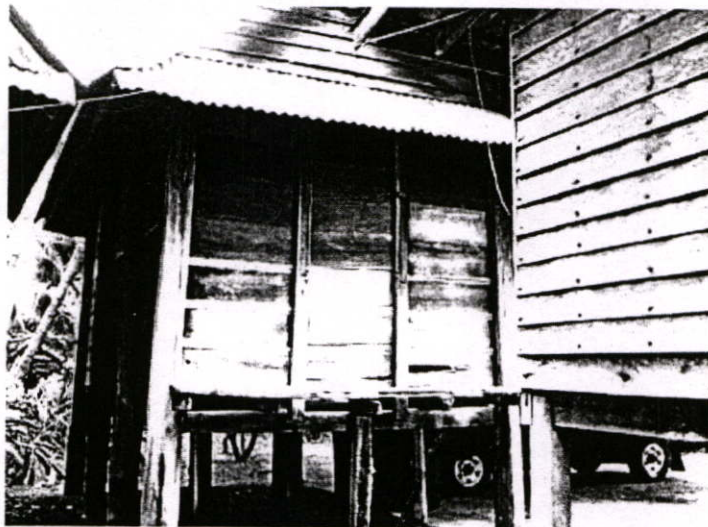
ใช้เก็บพื้นและไม้ที่สะสมไว้สร้างเขื่อนไฟจะไม่ฝักกับโครงของชาน ฉะนั้นจึง สามารถรื้อไปปลูกเป็นเขื่อนเข้าได้ในบางกรณี

7. ฮ้างแอ่งน้ำ (ร้านแอ่งน้ำ) ลักษณะเป็นเพิงหมาแหงนมีร้านสำหรับวาง แอ่งน้ำดินเผาพร้อมฐานรอง ระยะความสูงของแอ่งน้ำสูงพอเหมาะกับการยืนตักกินด้วยกระบวย มะพร้าวได้

รูปที่ 2.16 แสดงฮ้างแอ่งน้ำ (ร้านแอ่งน้ำ)

8. เล้าข้าว (ยั้งข้าว) ลักษณะยกได้สูงพอติดกับการเทียบเกวียนเพื่อขน ข้าวเปลือกเข้า สามารถเก็บข้าวเปลือกให้นานเป็นปี จนถึงหน้าทำนาใหม่ ได้ดูแลข้าวส่วนมาก จะเป็นคอกเปิดไถ่ ทั้งนี้จะให้เปิดไถ่เก็บข้าวหล่นเป็นอาหาร

รูปที่ 2.17 แสดงเล้าข้าว (ยั้งข้าว)

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน : 2541) ได้ให้ความหมายของ คำว่า เรือนอีสาน - เขมร ไว้ว่า

“เรือน” หมายความว่า สิ่งปลูกสร้างที่ยกพื้นและกันฝน มีหลังคาคลุม สำหรับเป็นที่อยู่.

“อีสาน” หมายความว่า ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ.

“เขมร” หมายความว่า ชนชาติหนึ่งอยู่ระหว่างไทยกับญวน, เรียกภาษาของชนชาตินั้นว่า ภาษาเขมร

“เรือนอีสาน” หมายความว่า สิ่งปลูกสร้างที่ยกพื้นและกันฝน มีหลังคาคลุม สำหรับเป็นที่อยู่ อยู่ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ

“เรือนเขมร” หมายความว่า สิ่งปลูกสร้างที่ยกพื้นและกันฝน มีหลังคาคลุม สำหรับเป็นที่อยู่ ของชนชาติเขมร

สุวิทย์ จิระมณี (2543 : 221) ได้ให้ความหมายของคำว่าเรือนอีสานว่า เฮือน เป็นภาษาถิ่นอีสานหมายถึง เรือนที่อยู่อาศัยของชาวอีสานตอนกลาง อีสานเหนือ และอีสานใต้ โดยทั่วไปเป็นเรือนลักษณะระบบครอบครัวเดี่ยว กล่าวคือ เมื่อครอบครัวขยายก็จะออกเรือนใหม่หรือแยกเรือนไปสร้างหลังใหม่ ในบริเวณใกล้ ๆ เรือนของพ่อแม่ จากรบบวงจรครอบครัวดังกล่าว จึงทำให้การตั้งบ้านเรือนในหมู่บ้านหนึ่ง ๆ เกิดกลุ่มหนาแน่น วางตัวเรือนด้านยาวตามตะวันยกเยื้องไปมา บริเวณที่ว่างรอบตัวเรือนแต่ละหลัง กำหนดให้เป็นลานบ้าน ใช้เป็นทางสัญจรติดต่อถึงกันได้ตลอด ภายในคุ่มของหมู่บ้านหนึ่ง ๆ

จากลักษณะสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ที่ค่อนข้างร้อนและแห้งแล้ง ตลอดจนการดำเนินชีวิตในสายวัฒนธรรมไทย - ลาว จึงทำให้เรือนอีสานมีลักษณะต่างไปจากเรือนในภูมิภาคอื่น กล่าวคือ เป็นเรือนยกใต้ถุนสูง เพื่อให้ลมพัดผ่านและเกิดที่ว่างบริเวณใต้ถุน มีความร่มเย็น สมองประโยชน์ใช้สอยที่สำคัญแกชาวอีสานหลายอย่าง เช่น ทำคอกโคกระบือ ใช้เก็บเครื่องมือการเกษตร ใช้เก็บเกวียน ทำแคร่นั่งพักผ่อน และรับแขกในเวลากลางวัน ตำแหน่งใกล้กับบริเวณทำหัตถกรรมพื้นบ้านและเครื่องมือเครื่องใช้ เช่น ตั้งที่ทำหูก (ทอผ้า) จักสานและปั้นหม้อ เป็นต้น

เรือนอีสานส่วนใหญ่จะมีลักษณะเปิดโล่งและโปร่งลม เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพภูมิอากาศ ตัวเรือนจะมีฝาปิดกันเฉพาะส่วนที่เป็นเรือนนอนและฝาด้านนอกบางส่วน เรือนพื้นถิ่นอีสานแยกตามประเภทและลักษณะใหญ่ ๆ ได้ 3 ลักษณะ

1. เฮือนแปดมีเรือนโง่ง

เป็นเรือนปลูกสร้างคู่กันสองหลังระหว่างเรือนใหญ่หรือเรือนนอน และเรือนโง่ง(เรือนระเบียง) โดยให้หลังคาเรือนสองหลังมาจรดกันนั้นมีชายริน (รางน้ำ) เชื่อมต่อระหว่างเรือนทั้งสอง เรือนโง่งจะมีโครงสร้างของตนเองสามารถรื้อไปปลูกที่อื่นได้

เรือนโขงภายในจะเปิดโล่งไม่กั้นห้อง จึงทำให้เกิดที่ว่างบริเวณฮวงรินกับเรือนโขง ที่สนองประโยชน์ได้หลายอย่าง ทั้งยังเป็นศูนย์กลางภายในที่เชื่อมต่อกับส่วนอื่นบนเรือน เช่น เรือนใหญ่ ครัว ขาน ทั้งด้านหน้า และด้านหลัง จึงนับได้ว่าเป็นเรือนที่นิยมปลูกสร้างแบบหนึ่งของเรือนพื้นที่ถิ่นอีสาน และนอกจากนี้ยังมีเรือนที่สร้างในลักษณะคล้ายคลึงกัน แต่แตกต่างกันที่เป็นเรือนแฝด สร้างในลักษณะที่มีโครงสร้าง เสา พื้น และจั่วยึดเกาะติดกันกับเรือนใหญ่ เรียกตามภาษาถิ่นว่า “เฮือนแฝด” ซึ่งจะพบไม่มากนัก

2. เฮือนเดี่ยวไม่มีเรือนโขง

เป็นเรือนขนาดเล็กกว่าเรือนแฝด ส่วนประกอบของเรือนมีเรือนใหญ่ (เรือนนอน) เพียงหลังเดียว หน้าเรือนเป็นเฉลียงมีโครงสร้างหลังคาต่อจากเรือนใหญ่ ด้านหน้าเฉลียงเป็นขาน (ขาน) และฮ้านแอ่งน้ำ (ฮ้านโองน้ำ) เรือนเดี่ยวมีบันไดขึ้นลงทางเดียว แต่อย่างไรก็ตาม เรือนพื้นที่ถิ่นอีสานลักษณะนี้ นิยมปลูกสร้าง ซึ่งจะพบมากเช่นเดียวกับเรือนแฝดที่มีเรือนโขง

3. เฮือนชั่วคราว

เป็นเรือนที่ปลูกสร้างชั่วคราวของผู้ที่ออกกรีดยางใหม่ที่มีฐานะไม่มั่นคงพอ ก็จะสร้างเป็นเรือนชั่วคราวมีสองลักษณะอยู่ระยะหนึ่ง ใกล้กับเรือนพ่อแม่ เรือนชั่วคราวมีสองลักษณะ กล่าวคือ ทำโครงสร้างลักษณะเกย (เพิง) ต่ออาคาร เช่น เกยต่อเล้าข้าว (เพิงต่อยุ้งข้าว) และชนิดเป็นตูปหรือกระต๊อบเล็ก ๆ ปลูกสร้างจากวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ หญ้า ใบไม้ และวัสดุอื่น ๆ เรือนชั่วคราวเป็นเรือนขนาดเล็กจึงไม่แบ่งกันห้อง

วิจิต คลังบุญครอง และคณะ (2546 : 25) ได้ให้ความหมายของคำว่าเรือนอีสานว่า หมายถึง เฮือน(เรือน) ในภาคอีสานหมายถึงที่พักอาศัยที่มีการยกเสาสูงใต้ถุนโล่ง (มีใต้ถุน) ซึ่งมีคำพังเพยของพงศาวดารเก่า ๆ ได้จำแนกคนในอีสานไว้ว่า “ดินแดนในเฮือนมีเสาเปาแคน เห็นข้าวเหนียว เคี้ยวปลาแดกแมนของอีสาน” ซึ่งก็ตรงกับชีวิตจริงของคนอีสาน แต่ก็เหมือนกันที่มีการปลูกสร้างอาคารที่ไม่ยกใต้ถุนสูงซึ่งก็เป็นประจำชั่วคราวเท่านั้น ซึ่งเรียกว่า ผาม วรรณคดีของอีสานเรียกว่าผาแดง นางไอ่ และเรื่องฟ้าแดดสูงยาง ก็ได้กล่าวถึงเฮือน, ผามไว้ในเรื่องตลอด เช่น เรื่องผาแดงนางไอ่

เขาก็พากันสร้าง	ผามหลวงตงแตง
สูงใหญ่กว้าง	หลายห้องต่อกัน
หลายวันสร้าง	ผามชัยยาวใหญ่
เขาก็ตงแตงไว้	ดีถ้วนคู่ทาง
แล้วจึงปูนแปลงให้	ไผมันฐ์ฮ่อม
ตงแตง ค้ำ	กันไว้ฮูเฮือน

บาครวญท้าวเห็นนางนอนฟาง
 ท้าวก็หนีห่างน้อยหันหน้าใส่ฝา
 อำคาน้อง นางแพงกลิ้งไล่
 บาก้อดบได้ ลงใต้ล่างเฮือน

“โอง” เป็นที่พักอาศัยที่ใหญ่กว่าเฮือน ส่วนมากจะมีหลายห้องเป็นที่อยู่ของเจ้าเมือง หรือเจ้าผู้ครองนครในโบราณ

“บ้าน” ในภาษาอีสานคือ กลุ่มของเฮือนหลาย ๆ หลัง เช่น บ้านหลุบ, เต่าไห, บ้านใหม่, บ้านโหมน, ชื่อซึ่งบอกลักษณะตรง ๆ

“เถียง” เป็นที่พักทำไว้ใฝ่านา ยกพื้นไม่สูงนัก, ขนาดไม่ใหญ่เกินไป

“ตูป” เป็นที่พักหรือที่หลบแดด ไม่ยกพื้นหรือยกพื้นติดดินบางส่วนขนาดเล็กไม่ใหญ่ ทรงหลังคาบอกลักษณะคล้าย ๆ กับกระท้อบ

2.2.2 พฤติกรรมและความต้องการการใช้พื้นที่ภายใน

สุนทร ตุลยะสุข (2546 : 8-9)

บ้านชนบทอีสานมีเนื้อที่ใช้สอย ดังนี้

1. ลานบ้าน (Oper Space) เป็นลานดินอยู่หน้าบ้านหรือข้างบ้าน เป็นตัวเชื่อมระหว่างที่อยู่อาศัยหลังอื่น ๆ เป็นทางสัญจรภายในคุ่ม เป็นที่พักผ่อนและสถานที่เล่นกิจกรรมต่าง ๆ
2. บันได ตัวบันไดจะทำด้วยไม้ มีจำนวนชั้นเป็นเลขคี่ นิยม 5 ถึง 7 ชั้น เป็นทางติดต่อระหว่างภายนอกเข้าสู่ที่อยู่อาศัยหรือชานบ้าน
3. ชาน เป็นส่วนเปิดโล่งไม่มีหลังคาคลุม พื้นเป็นพื้นไม้ตีห่าง ๆ เพื่อต้องการระบายน้ำฝน ยกพื้นได้สูงจากระดับดินพอสมควรให้คนเดินลอดได้
4. รั้วน้ำ หรือแอ่งน้ำ เป็นสถานที่ตั้งโอ่งน้ำสำหรับดื่มหรือใช้สอยในครัวเรือน ส่วนใหญ่จะอยู่ทางทิศตะวันตกอยู่ติดกับชานใกล้กับครัว บางแห่งจะมีโครงสร้างยกพื้นสูงกว่าชานประมาณ 50 เซนติเมตร และมีหลังคาคลุมโดยมากจะตั้งโอ่งน้ำดื่ม
5. ระเบียง มีลักษณะเปิดโล่งมีหลังคาคลุมต่อออกจากโครงสร้างของเรือนโง่ง ยกพื้นสูงกว่าชานประมาณ 30 เซนติเมตร เป็นสถานที่เอนกประสงค์ เป็นที่รับรองแขก พักผ่อนทานอาหาร ทำงาน และพักผ่อนในเวลาว่างกลางคืน
6. เรือนโง่ง (จะมีเฉพาะบางหลังเท่านั้น) มีโครงสร้างของตนเองลักษณะเปิดโล่งอยู่ตรงข้ามกับเรือนนอน มีหลังคาคลุมทรงจั่ว มีชานเป็นตัวเชื่อมกับเรือนนอนและส่วนอื่น ๆ จะยกพื้นสูงกว่าชานเล็กน้อย
7. เรือนนอน เป็นส่วนที่มีฝาปิดกั้นทั้ง 4 ด้าน มีประตูทางเข้าจากระเบียง เรือนนอนจะมี 2 ถึง 3 ห้อง โดยมีฝากั้นตามแนวเสา ภายในเรือนนอนแบ่งออกเป็น

- **ห้องเปิง** (ห้องพระ) ตำแหน่งจะอยู่ทางตะวันออกของเรือนเสมอ ฝาด้านตะวันออกจะมีหน้าต่างเล็ก ๆ เรียกตามภาษาท้องถิ่นว่าปองเอี่ยม เป็นห้องพระและห้องนอนของลูกชาย

- **ห้องนอน** เป็นห้องนอนของพ่อ แม่ และลูกที่ยังเล็กอยู่ บางเรือนจะไม่กั้นห้องระหว่างห้องกลางกับห้องเปิง เป็นพื้นที่เก็บเครื่องรางของขลัง ห้ามไม่ให้ใครเข้าโดยไม่ได้รับอนุญาตโดยเด็ดขาด

- **ห้องส่วม หรือห้องช่อม** เป็นห้องอยู่ทางทิศตะวันตก เป็นห้องนอนของลูกสาวหรือห้องนอนสำหรับลูกเขย

8. **ครัว** ตำแหน่งจะอยู่ไม่แน่นอน อาจจะอยู่บริเวณชาน ระเบียง หรือเรือนโง่งหรือแยกออกไปต่างหาก

9. **ห้องส่วม(ห้องน้ำ)** ชนบทโดยทั่วแล้วจะไม่มีห้องส่วม แต่ในปัจจุบันทางราชการได้ส่งเสริมให้มีทุกครัวเรือน ห้องส่วมจะอยู่ห่างออกไปจากตัวบ้านพอสมควร และอาจใช้รวมกันภายในคุ่มเดียวกันได้

10. **เล้าข้าว** เป็นที่เก็บข้าวเปลือก สร้างแบบต่างหากจากตัวบ้าน หลังคาทรงจั่วมีโครงสร้างแข็งแรงมาก

ปิยลดา เทวกุล (2545 : 2) ได้กล่าวว่าทำไมต้องรู้เรื่องพฤติกรรมมนุษย์เพราะ

1. เนื่องจากสถาปัตยกรรม และสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองรองรับความต้องการพื้นฐานของชีวิต

2. อาจกล่าวได้ว่า สถาปัตยกรรมนั้นผูกพันยิ่งกับชีวิตมนุษย์ และสถาปัตยกรรมเกิดขึ้นเพื่อชีวิตมนุษย์

3. สิ่งที่เราออกแบบนั้นมนุษย์เป็นผู้ใช้

เลอสม สถาปิตานนท์ (2543 : 43 – 44) กล่าวว่า การศึกษาพฤติกรรมมนุษย์เป็นการศึกษาถึงการทำกิจกรรมของมนุษย์ตามความต้องการของมนุษย์ทั้งทางกายและทางใจ ซึ่งความต้องการทางกายได้แก่ การกิน การนอน การขับถ่าย และความต้องการทางใจ ได้แก่ ความต้องการความปลอดภัย

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช (2532 : 127 – 128) กล่าวว่า เนื้อที่ใช้สอยเพื่อประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในที่อยู่อาศัยประกอบไปด้วย

1. ส่วนที่ใช้นอน

2. ส่วนที่ใช้รับประทานอาหาร ผักผ่อน หรือรับแขก

3. ส่วนที่ใช้ในการปรุงหรือประกอบอาหาร

4. ส่วนที่ใช้ชำระร่างกายหรือขับถ่าย

5. ส่วนที่ใช้ชักล้าง

6. ส่วนที่ใช้ประกอบกิจกรรมพิเศษ

ดังนั้น การศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ย่อมทำให้เราเข้าใจ และสามารถออกแบบงานการใช้พื้นที่ภายในให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ได้

2.2.3 วิธีการก่อสร้าง

สุนทร ตุลยะสุข (2546 : 21 - 24) ได้กล่าวถึง การก่อสร้างบ้านในชนบท สามารถที่จะแบ่งขั้นตอนการก่อสร้างได้ดังนี้

1. ขั้นตอนการเตรียมการก่อสร้างสามารถแบ่งย่อยได้อีก คือ

- การออกแบบ พิจารณาถึงจำนวนผู้อยู่อาศัย และการใช้พื้นที่บ้านสำหรับงานพิธีต่างๆ

1.1 การออกแบบพิจารณาถึงจำนวนผู้อยู่อาศัยและการใช้พื้นที่บ้านสำหรับงานพิธีต่างๆ องค์ประกอบบ้านจะมีขนาดหรือระเบียบกว้างกว่าส่วนอื่นๆ และอาจมีหลังคาคลุมมีห้องนอนเพียงห้องเดียวที่กั้นฝาทั้ง 4 ด้าน เรือนครัวแยกต่างหาก บางบ้านจะมีร้านน้ำอยู่ที่ชานด้วย ตัวบ้าน ยกพื้นสูง ใต้ถุนบ้านใช้เป็นที่เลี้ยงสัตว์มีขี้มูลขี้วัวอยู่ในบริเวณ บ้านมีลานบ้านใช้รวมกับญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้านรวมกันประมาณ 5-8 ครอบครัว ส่วนใหญ่คนในชนบทมีความสามารถในการออกแบบบ้านเองได้

1.2 การจัดเตรียมวัสดุ ส่วนใหญ่ใช้วัสดุท้องถิ่นและผลิตเอง เช่น ไม้ ไม้ไผ่ดิบ เป็นต้น วัสดุบางอย่างจำเป็นต้องจัดซื้อจากชุมชนเมือง เช่น ตะปู กระเบื้อง ปูนซีเมนต์ เป็นต้น การจัดหาวัสดุเพื่อเออนั้นส่วนใหญ่หาได้จากป่า โดยใช้เวลา ในช่วงเวลาที่ว่างจากการทำเกษตรกรรม จัดหาวัสดุดังกล่าว

1.3 การจัดหาแรงงานในการก่อสร้าง ส่วนใหญ่ก่อสร้างด้วยตนเองและขอแรงจากญาติหรือเพื่อนบ้านมาช่วยในช่วงเวลาที่ว่างจากการเกษตรกรรมเช่นกัน

1.4 การจัดการด้านกฎหมาย ไม่จำเป็นต้องขออนุญาตในการก่อสร้างเพียงแต่แจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันทราบเท่านั้น เพื่อให้ออกเลขที่บ้านให้

2. ขั้นตอนการก่อสร้าง มีรายละเอียดของขั้นตอนดังนี้

2.1 การวางผัง

เครื่องมือ ไม้ เสาลั่นๆ เชือก สายยาง ไม้เมตร ไม้ฉาก ค้อน ตะปู

แรงงาน 2-3 คน

วิธีการ ตอกเสาเป็นระยะๆ เป็นรูปสี่เหลี่ยมไม้ตียึดกับเสาสูงพอสมควรโดยออกจากด้วยไม้ฉาก และหาระดับด้วยสายยางใช้ไม้เมตรหาขนาดบ้านจากผัง กำหนดตำแหน่งเสาเป็นจุดๆ แล้วใช้เชือกคั่นตัดกัน กำหนดตำแหน่งเสาบนพื้นดินได้

2.2 ขุดหลุม

เครื่องมือ จอบ เสียม ไม้เมตร น้ำ

แรงงาน 1-2 คน

วิธีการ วัดขนาดใหญ่กว่าฐานรากข้างละ 10 – 20 ซม. ขุดหลุมตัดตรงตั้งฉาก บางแห่งดินแข็งมากอาจใช้น้ำเทราดก่อนขุด ขุดดินลึกประมาณ 0.05 - 1.00 เมตร

2.3 ฐานราก

แบบที่ 1

เครื่องมือ เสียม ไม้กลมหรือเหล็ยยาวตลอดแผ่นไม้หนา 1 นิ้ว – 3 นิ้ว ขนาดใหญ่กว่าเสาประมาณ 0.05 x 0.50 เมตร ไม้ค้ำยัน

แรงงาน 3-4 คน

วิธีการ ขุดหลุมลึกตามต้องการ แต่งกันหลุมให้เรียบใช้แผ่นไม้รองกันหลุม (อาจจะไม่มีก็ได้) ยกเสาลงหลุมที่เตรียมให้ได้ระดับและหน้าตาตามต้องการใช้ไม้ค้ำยันช่วยพยุงไว้

แบบที่ 2

เครื่องมือ เสียม ไม้กลมหรือเหล็ยยาวตลอดแผ่นไม้ขนาด 2 x 6 ยาว 0.50 เมตร 2-4 แผ่น ค้อนและตะปู

แรงงาน 3-4 คน

วิธีการ ตอกแผ่นไม้ยึดติดกับเสาด้วยตะปูให้แน่นแล้วยกเสาลงหลุมที่เตรียมไว้ได้ระดับและหน้าตาตามต้องการ ใช้ไม้ค้ำยันไว้ ไม้ยึดโคนเสาเรียกว่าไม้จั่ว หรือไม้กงผัด

2.4 คานเสา

แบบที่ 1

เครื่องมือ มีด เลื่อย

แรงงาน 1-2 คน

วิธีการ ตัดต้นไม้ในป่าโดยให้มีขนาดและลักษณะตามที่ต้องการ นำมาทำเป็นเสาและคานลงบนแ่งเสาที่มีตามธรรมชาติ ใช้เชือก – หวายยึดติดกับเสา

แบบที่ 2

เครื่องมือ มีด เลื่อย สิว ค้อน เสากลมหรือเสาเหล็ย คานไม้

แรงงาน 1-2 คน

วิธีการ นำเสากลม หรือเหล็ยที่ตัดมาจากป่า เจาะเป็น รูปขนาดเท่าคาน ตรงกลางต้นตามระดับที่ต้องการ การประกอบตั้งเสาให้ได้ระดับนำคานมาสอดใส่ตามรูที่เจาะไว้

แบบที่ 3

เครื่องมือ เช่นเดียวกับแบบที่ 2 แต่เป็นเสาเหล็ย

แรงงาน 1-2 คน

วิธีการ บากเสาด้านข้างสำหรับคานไม้ข้างเดียวหรือสองข้าง ถ้าเป็นคานคู่ ตั้งเสาให้ได้ระดับก่อนนำคานมาประกอบยึดด้านนอก

แบบที่ 4

เครื่องมือ เช่นเดียวกับแบบที่ 2 แต่มีตอม่อคอนกรีตสำเร็จรูป

แรงงาน 1-2 คน

วิธีการ ตั้งตอม่อสำเร็จรูปตามระดับ และตำแหน่งที่ต้องการ นำคานไม้คู่หรือเดี่ยว มาประกอบกับตอม่อยึดด้านนอก

2.5 โครงหลังคา

แบบที่ 1

เครื่องมือ มีด เลื่อย หวาน ไม้จริงมีง่าม ไม้ไผ่ ไม้รวก

แรงงาน 1-2 คน

วิธีการ ตัดจันทันส่วนใหญ่ใช้ไม้ไผ่หรือไม้รวก หรือไม้จริงขนาดเล็กวางผาดบนเสาไม้กลมซึ่งมีง่ามรับหรือเจาะเป็นร่องรับใช้หวานมัดให้แน่น

แบบที่ 2

เครื่องมือ เหมือนแบบที่ 1

แรงงาน 1-2 คน

วิธีการ ใช้ไม้จริงเป็นช่อและตั้ง ปลายช่อยึดติดกับหัวเสาด้วยตะปูหรือสลักไม้กลางช่อ เจาะรูรับไม้ตั้งไม้ตั้งส่วนบนเป็นป่าทั้งสองข้างเตรียมรับไม้อกไก่กลมที่มีเจาะรับสวมในไม้ตั้งพอดี จันทันใช้ไม้จริงตรงปลายเจาะเป็นเดือยตัวผู้และตัวเมียสำหรับไว้ยึดไม้จันทันด้วยกันโดยล็อกเดือยได้ในตัว

แบบที่ 3

เครื่องมือ เหมือนแบบที่ 1

แรงงาน 1-2 คน

วิธีการ โครงหลังคาทั้งหมดใช้ไม้จริง ปลายเสาทำเป็นเดือยเรียกหัวเทียนช่อเจาะบาก ที่ปลายทั้งสองข้างสำหรับสวมหัวเทียน และบากรับปลายจันทัน ปลายจันทันส่วนยอดบากเป็นตัวผู้ตัวเมียประกบยึดกับจันทันด้วยกันและนั่งบนใบตั้ง ใบตั้งบากเป็นบารับอกไก่ ปลายด้านล่างบากนั่งบนช่อสวม ใส่บนหัวเทียนยึดด้านยาวติดตัวบ้านจันทันพรางวางบนอกไก่และอะเสส่วนใหญ่ยึดด้วยสลักไม้และตะปู

แบบที่ 4

เครื่องมือ เหมือนแบบที่ 1

แรงงาน 1-2 คน

วิธีการ โครงหลังคาเป็นไม้ทั้งหมด ใช้ตะปูตียึดเป็นโครงหน้าจั่วหรือเพิงหมาแหงน อะเสดตียึดกับเสาและรองรับโครงหลังคาไม่มีการบากไม้ นอกจากนี้ตั้งบากรับอกไก่และหัวเสาบากรับอะเส

2.6 หลังคา

แบบที่ 1

เครื่องมือ ไม้กระดาน อีฐดินดิบ

แรงงาน 1-2 คน

วิธีการ โครงหลังคาส่วนใหญ่เป็นแบบที่ 2 ใช้ไม้กระดานมุงหลังคาหรือใช้ไม้เสาเล็กๆมุงหลังคาและนำอีฐดินดิบปูบนหลังคาอีกทีหนึ่ง โดยให้โคลนผสมมูลสัตว์ฉาบอีกชั้นหนึ่ง

แบบที่ 2

เครื่องมือ ต้นจากหรือหญ้าคาหรือแฝงใบไม้แป้นไม้ไผ่ จันทันไม้ไผ่ หวาย มี

แรงงาน 1-2 คน

วิธีการ โครงหลังคาเป็นแบบที่ 1 และ 2 ถ้าใช้ต้นจากสามารถมุงไม้เลย โดยผูกมัดจันทันไม้ไผ่ทุกๆระยะความยาวของต้นจากหรือมุงด้วยแฝงใบไม้สำเร็จรูป ทำจากสานไม้ไผ่เป็นตารางสี่เหลี่ยมขนาด 3 นิ้ว โดยมีใบไม้เช่น ใบพลวง ใบกล้วย ใบตาล ฯลฯ อยู่ระหว่างไม้ไผ่สานแบบขนาด 1.50 เมตร หรือยาวกว่านั้นยกเป็นแฝงๆมุงหลังคา มีจันทันไม้ไผ่หรือเสาไม้เล็กๆ รั้งยึดด้วยการผูกหรือมัดด้วยหวาย

แบบที่ 3

เครื่องมือ เลื่อย ไม้แป 1 ไม้กระดาน 1 x 6 ตะปู ค้อน

แรงงาน 1-2 คน

วิธีการ โครงหลังคาแบบที่ 3 วางไม้แปทุกระยะ 25-30 ซม. ใช้กระเบื้องไม้ขนาด 1 x 8 ยาว 30-45 ซม. ยึดด้วยตะปูวางเรียงจากชายคาขึ้นไปหายอดหลังคา ในการมุงจะต้องสลักให้แผ่นกระเบื้องไม้ทับรอยต่อกระเบื้องแผ่นล่างสลักกันไปทุกแถวเพื่อป้องกันน้ำรั่ว

แบบที่ 4

เครื่องมือ เหมือนแบบที่ 3

แรงงาน 1-2 คน

วิธีการ เหมือนแบบที่ 3 แต่ใช้กระเบื้องดินเผาแทนกระเบื้องไม้ มีกระเบื้องหางมน และกระเบื้องรูปขนมเปียกปูน วางแปห่างกันเพียง 10 ซม.

แบบที่ 5

เครื่องมือ เหมือนแบบที่ 3

แรงงาน 1-2 คน

วิธีการ โครงหลังคาแบบที่ 4 แกว่งห่างตั้ง 0.75 – 1.50 เมตร ใช้ไม้ขนาด 1 ½ x 3 มุงด้วยสังกะสีหรือกระเบื้องแบบลอนคู่ หรือลูกฟูกยึดด้วยตะปู

2.7 พื้น

แบบที่ 1

เครื่องมือ สามเกลอ สายยาง ค้อน ตะปู ไม้กระดาน

แรงงาน 1-2 คน

วิธีการ เอาไม้กระดานทำแบบภายในเสดิน ใช้สามเกลอกระทุ้งให้แน่นหรือใช้อิฐดินดิบวางเรียงเป็นพื้นบ้าน ซึ่งจะยกพื้นสูงกว่าระดับปกติประมาณ 20 ซม.

แบบที่ 2

เครื่องมือ มีด ค้อน ไม้ไผ่ เลื่อย ตะปู หวาย

แรงงาน 1-2 คน

วิธีการ คานและเสาเป็นแบบที่ 1 และ 2 ใช้ไม้ไผ่ยาวเท่าตัวบ้านทาบให้แผ่นแบน หรือไม้รวกผ่าซีกวางผิวขึ้น หรือใช้กิ่งลำวางยึดด้วยหวายหรือตะปู มีตงไม้จริงทุกระยะ 100 เมตร

แบบที่ 3

เครื่องมือ เลื่อย มีด ไม้

แรงงาน 1-2 คน

วิธีการ คาน เสา แบบที่ 1 ไม้พื้นใช้ไม้ปีกไม้บากด้านล่างให้เป็นร่องสำหรับวางบนตงหรือคานไม้กลมใช้วัสดุยึดเพราะปีกไม้มีน้ำหนักมาก

แบบที่ 4

เครื่องมือ ค้อน ตะปู แม่แรง เลื่อย ไม้กระดานขนาด 1 x 6 ไม้ยาง 2 x 2

แรงงาน 1-2 คน

วิธีการ คาน เสา แบบที่ 2-3 และ 4 วางตงทุก 1.00 เมตร ปูพื้นไม้กระดานบนตง โดยใช้แม่แรงช่วยอัดไม้ให้แน่น ยึดด้วยตะปู

2.8 ผนัง

แบบที่ 1

เครื่องมือ มีด ไขควง เชือก

แรงงาน 1 คน

วิธีการ โครงสร้างหลังคาแบบที่ 1 ให้ส่วนหนึ่งของหลังคาเป็นผนังโดยมีไม้ไผ่เป็นตัวยึด ใช้ไขควงวางสลักจากล่างถึงยอดเป็นส่วนกันผนังแล้วใช้ไม้ไผ่ทับกันปลิวอีกชั้นหนึ่งยึดด้วยเชือก

แบบที่ 2**เครื่องมือ** ไม้ไผ่ มีด แฉงใบพลวง เชือก**แรงงาน** 1 คน

วิธีการ ไม้ไผ่สานเป็นตารางสี่เหลี่ยมมีใบไม้เช่น พลวง ใบตาล ฯลฯ อยู่
ระหว่างกลางขนาด 1.50 เมตร ยกขึ้นยึดกับเสาบ้านวางบนพื้นหรือกระทอด (พริ้ง) หรือคร่าวไม้
ไผ่ ยึดด้วยหวาย

แบบที่ 3**เครื่องมือ** เสือลำแฉง หรือไม้ไผ่ทูป ไม้ไผ่ผ่าซีก**แรงงาน** 1 คน

วิธีการ ตั้งคร่าวบนพื้นบ้านเป็นไม้ไผ่หรือไม้จริงทุกๆ 1.00 เมตร ตามนอน
หรือตั้ง เอาเสื่อลำแพนหรือไม้ไผ่ทูปตีบนคร่าว และมีไม้ผ่าซีกตีทับตามแนวอีกครั้งหนึ่ง

แบบที่ 4**เครื่องมือ** มีด สิว ค้อน เลื่อย ไม้จริง ไม้ไผ่ ไม้รวก**แรงงาน** 1 คน

วิธีการ นำไม้จริงมาเจาะทุกระยะ 0.50 ม. วางบนคานที่ยื่นออกมานอกตัว
บ้านเรียกว่าไม้กระทอด (พริ้ง) ไม้คร่าว ขนาด 1 ½ 2 หรือ 1 2 บากนั่งบนร่องไม้กระทอด 2 แผ่น
ระหว่างกลางเป็นไม้ไผ่หรือไม้รวกขัดตะยาวตลอดผนังปลายบนยึดด้วยไม้กระทอดหรือไม้ไผ่รัด
ด้วยหวายติดกับเสา

แบบที่ 5**เครื่องมือ** ค้อน ตะปู เลื่อย ไม้คร่าว 1 ½ 3 ไม้ผ่า 1 6 แปรรูป**แรงงาน** 2-3 คน

วิธีการ ตั้งคร่าวไม้จริงตามตั้งหรือแนวนอนบนพื้นบ้านทุกๆ 0.50-1.00
เมตร นำไม้ตีซ้อนเกล็ดตามนอนหรือตีทับแนวตามตั้งด้วยตะปูทับกันประมาณ 1 - 2

2.9 บันได**แบบที่ 1****เครื่องมือ** ไม้ ค้อน สิว ตะปู เลื่อย**แรงงาน** 1 คน

วิธีการ ไม้แม่บันได อาจเป็นไม้จริงหรือไม้ไผ่ตียึดกับชั้นบันไดด้วยตะปู หรือ
หวายมัดแต่ละชั้นห่างกันประมาณ 30 - 40 ซม. ตัวบันไดกว้าง 60 ซม. มีขั้น 3-5-7 หรือ 9 ขั้น
สามารถยกเก็บได้ ไม่ติดกับตัวบ้าน

แบบที่ 2

เครื่องมือ ไม้ ค้อน สิว เลื่อย

แรงงาน 1 คน

วิธีการ แม่นับได้จริงรูปร่างเหมือนคันท่อ ขนาด 2×2 มีเดือยสลักยึดแน่น แต่ละชั้นต่างกันประมาณ 30-40 ซม. มี 3 หรือ 5 หรือ 7 และ 9 ชั้นตัวบันไดกว้าง 60 ซม. สามารถยกเก็บได้ ไม่ติดกับตัวบ้าน

แบบที่ 3

เครื่องมือ ไม้ ค้อน เลื่อย ตะปู

แรงงาน 1 คน

วิธีการ แม่นับได้จริง ขนาด 2×8 มีพุก หรือบากเจาะชั้นบันได ขนาด 2×8 ความเอียงฉาก 30-40 องศา ยึดด้วยตะปูสร้างติดกับตัวบ้านกว้างประมาณ 8 ซม. มีราวบันได

2.10 หน้าต่างประตู

แบบที่ 1

เครื่องมือ ลวด ไม้ไผ่หรือไม้จริง เสือลำแพน

แรงงาน 1 คน

วิธีการ ใช้ไม้ไผ่เป็นกรอบบานเสือลำแพนกรุภายในเป็นบานประตูหรือหน้าต่างใช้ลวดขดเป็นวงกลมยึดประตู หรือใช้บานพับทำหน้าที่เป็นบานพับ

แบบที่ 2

เครื่องมือ ไม้จริง ตะปู บานพับ ค้อน

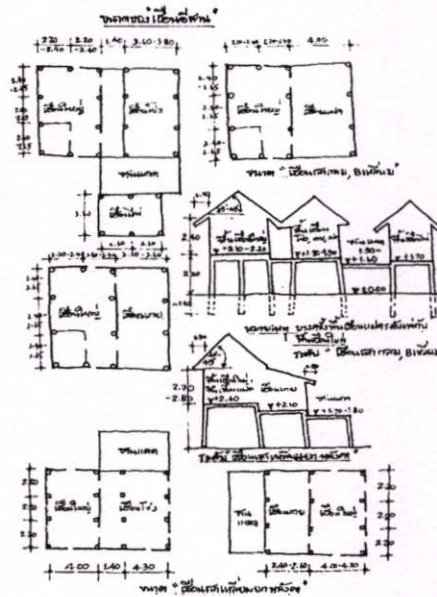
แรงงาน 1 คน

วิธีการ ใช้ไม้จริงทำบานประตูและหน้าต่างด้วยวิธีการเข้าเดือย สลัก มีวงกบไม้จริงเป็นโครงยึด โดยมากสามารถซื้อสำเร็จรูปจากตลาด ยึดด้วยบานพับโลหะ

วิธีด คลังบุญครอง (2546 : 33 -55)

การสร้างเรือน การสร้างเรือนแต่ละหลัง เมื่อเจ้าของเรือนตกลงเลือกสถานที่สร้างเรือนได้แล้ว ต้องให้พระอาจารย์ (เปรียญ - อา - จา) ผู้เป็นปราชญ์ชาวบ้านเป็นคนดูตำแหน่งการวางเรือนทิศทาง พิธีกรรมต่าง ๆ ให้แล้ว จะเริ่มด้วยการตกลงกับช่างไม้ถึงขนาด แบบเรือน ค่าใช้จ่าย และอื่น ๆ เรือนที่สร้างไม่มีการเขียนแบบแปลน แต่จะใช้ความชำนาญของช่างแต่ละคน โดยทั่วไปมีแบบและขั้นตอนการสร้างดังนี้

1. ขนาดของตัวเรือน ขึ้นอยู่กับจำนวนเสา โดยมากนิยมสร้างเสา 6, 9 และ 12 เสา ส่วนบันไดจะลงเลขคี่ เช่น 3, 5, 7 ไม่นิยมลงเลขคู่

รูปที่ 2.18 แสดงขนาดของตัวเรือน

2. ความสูงของตัวเรือน สร้างโดยยกพื้นสูงให้คนลอดได้ (ไม่เกิน 2 เมตร) ได้ถุนโล่ง ใช้เก็บของ คอกสัตว์ ที่นั่งเล่น และใช้เป็นที่ประกอบอาชีพเสริม หรือทำกิจกรรมอื่น ๆ

3. พื้นเรือน มักนิยมตีพื้นลดหลั่นกันตามประเภทของการใช้สอย โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ ได้แก่

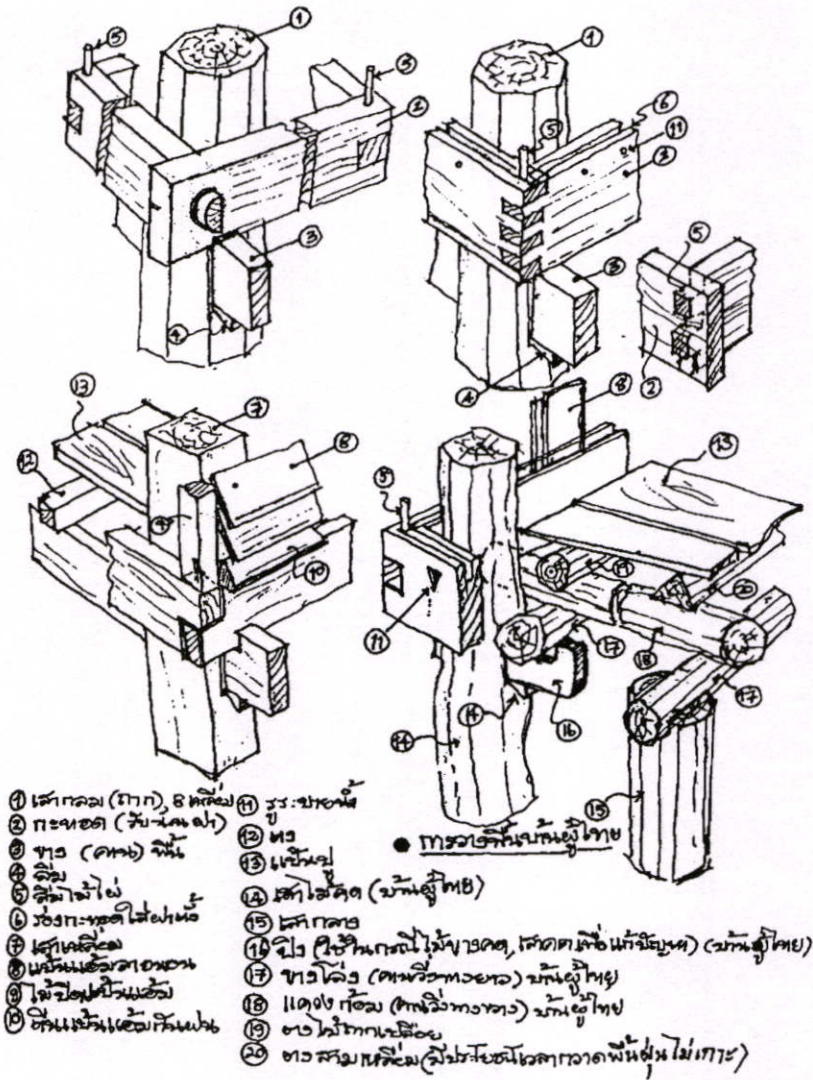
3.1 จากบันไดสู่ชานแดด

3.2 จากชานแดด สู่เขื่อนโขงหรือเกย

3.3 จากเขื่อนโขงหรือเกย สู่เขื่อนใหญ่ และห้องนอน

3.4 ลดระดับลงมาเป็นพื้นเขื่อนไฟ บางครั้งก็ใช้บางส่วนของบริเวณเกยเป็นเขื่อนไฟ

3.5 กิจกรรมซักล้าง ห้องน้ำจะอยู่นอกตัวอาคาร

รูปที่ 2.19 แสดงพื้นเรือน

4. การกันห้อง ชาวไทยเขมร จะกันห้องเฉพาะห้องนอนของพ่อ แม่ เท่านั้น เพราะเป็นพื้นที่สำคัญที่สุดของบ้าน นอกนั้นปล่อยให้เป็นที่โล่ง โดยหัวนอนมักจะหันทางทิศใต้ (ใต้-ตะโงง)

5. การเตรียมวัสดุสำหรับสร้างเรือน โดยปกติจะเป็นหน้าที่ของช่างไม้ วัสดุที่จะต้องเตรียมมีดังนี้

5.1 ไม้สำหรับทำเสาเรือน ส่วนมากใช้ไม้หน้า 6 นิ้ว ถากด้วยขวานให้กลม และจะมีเสาค้ำช่วงกลางด้วย

5.2 ไม้แป

5.3 รอด คาน และตง สำหรับปูพื้น

5.4 ไม้สำหรับทำพื้น กลอนผู้ และไม้ยาวสำหรับตั้งบนกลอนผู้

2.2.4 ประเพณีความเชื่อในการสร้างเรือนอีสาน-เขมร

สุวิทย์ จิระมณี (2546 : 69-74) ได้กล่าวถึงประเพณีความเชื่อในการสร้างเรือนไว้ว่า

1.) สถาปัตยกรรมในรูปคดีเกี่ยวกับการวางโครงการทำงาน (คติความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างบ้านเรือน)

1.1 การถือฤกษ์ยาม

1.2 การเลือกทำเลที่ตั้ง

1.3 การเลือกวัสดุก่อสร้าง

1.4 การปลูกต้นไม้ที่เป็นมงคล

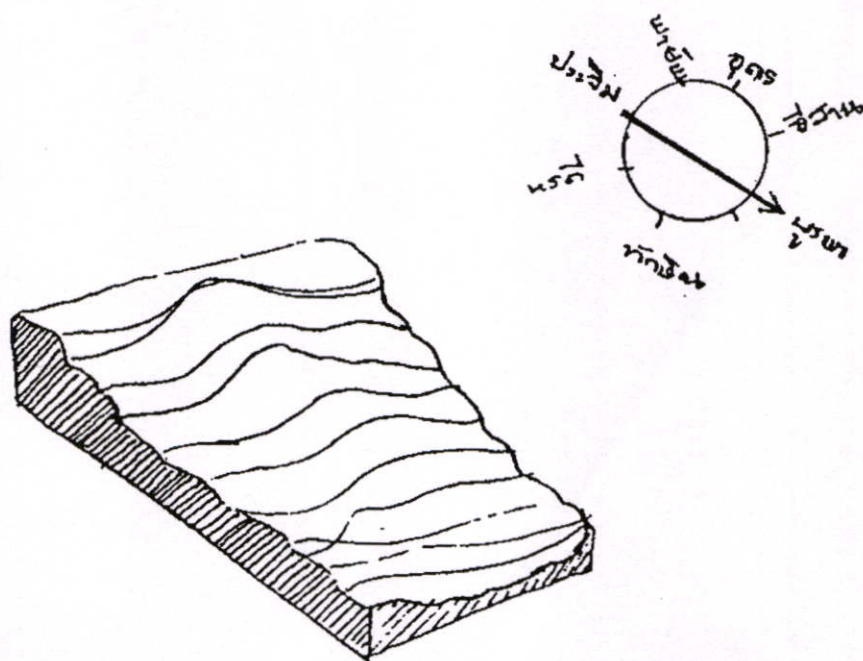
2.) สถาปัตยกรรมในรูปคดีในการหาสัดส่วน การวางผัง

2.1 การถือสัดส่วนที่เป็นมงคล (การหาเลข)

2.2 การวางผังบริเวณ

1. สถานที่สร้างเรือน คติความเชื่อของคนโบราณมีความเชื่อว่าการตั้งบ้านเรือนให้เลือกเอาชัยภูมิที่ดีเป็นมงคล เช่นพื้นที่ เป็นรูปจุดดวงจันทร์ รูปมะนาวตัด รูปเรือสำเภา รูปสี่เหลี่ยมคางหมู นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงความสูงต่ำของพื้นที่ที่มีความสูงต่ำไปด้านใดจะเป็นมงคลหรือไม่ ในการศึกษาเรื่องนี้ได้รวบรวมข้อมูลจากตำราพื้นบ้านและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่กล่าวไว้ไม่เหมือนกัน ซึ่งจะได้นำมาหาความสอดคล้อง

แสดงความสูงต่ำของพื้นที่

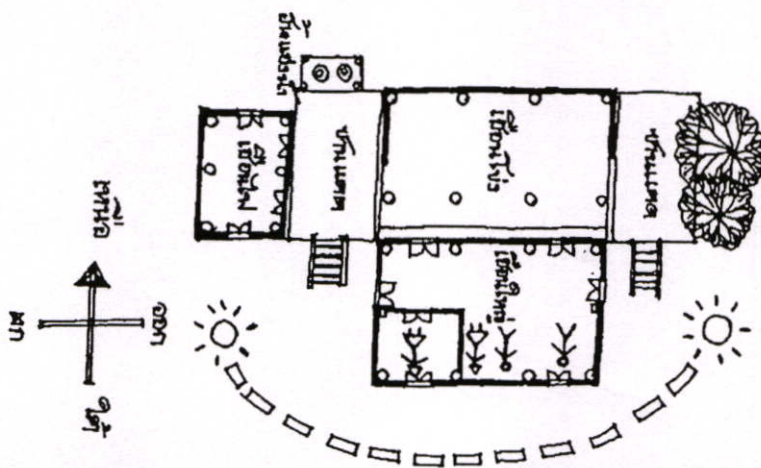

รูปที่ 2.23 แสดงสถานที่สร้างเรือน

แผ่นดินไต่สูง หนได้ ต่ำเหนือ ที่นั้นชื่อว่าไชยะเตดีแล
 สูงหนตะวันตก ต่ำหนตะวันออก ที่นั้นชื่อว่ายสะศรีตีนักแล
 สูงพายัพ ต่ำทักษิณ ที่นั้นชื่อว่ายสะศรีดีแล
 ต่ำพายัพ สูงอาคเนย์ ชื่อว่าเตโชบ้านเมืองนั้นไม่ดี เป็นไข้พยาธิอันใจ
 ทิศตะวันออกสูง ทิศตะวันตกต่ำ ไม่ดี
 ทิศปัจฉิมสูง ทิศอาคเนย์ต่ำ ดินักแล
 ทิศหรดีสูง ทิศพายัพต่ำ ดีพอใช้
 ทิศทักษิณสูง ทิศอีสานต่ำ ดี
 ทิศปัจฉิมสูง ทิศบูรพาต่ำ ดินักแล
 ทิศทักษิณสูง ทิศอุดรต่ำ ดี
 ทิศพายัพสูง ทิศอาคเนย์ต่ำ ดี
 ฝีมือแผ่นดินราบเรียบเสมอกัน อยู่ดีแล
 พื้นที่ทั้งสี่ด้านสูง ตรงกลางต่ำดุจใบบัว ดีแล

2. ทิศทางของเรือน ความเชื่อเกี่ยวกับการวางตัวอาคาร จากการสอบถามประกอบกับการสำรวจจะพบว่าในปัจจุบันคติความเชื่อเรื่องนี้ยังเชื่อถือและปฏิบัติกันตลอดมา ได้แก่

2.1 การวางตัวเรือน จะวางหันหน้าจั่วตามทิศตะวันออก - ตก การวางขวางตะวันหรือแนวหลังคา เหนือ - ใต้ ถือว่าไม่เป็น มงคล ถ้าพิจารณาด้วยเหตุผลในการวางแนวหลังคาขวางตะวัน จะทำให้ตัวเรือนพักอาศัยหันด้านข้างออกรับแสงอาทิตย์ เกือบตลอดวัน ประกอบกับสภาพภูมิอากาศอีสานแห้งแล้งและอุณหภูมิสูงจะทำให้อากาศร้อนอบอ้าว ไม่เหมาะแก่การพักอาศัย คติความเชื่อนี้อาจจะสนองความต้องการดังกล่าว ก็เป็นไปได้

รูปที่ 2.24 แสดงทิศทางของเรือน

3. ฤกษ์ (วัน เดือน เวลา)

3.1 ฤกษ์เดือนในการปลูกเรือน

ผีจักปลูกเดือนเจียง (อ้าย) นาคนอนหลับ ปลูกเฮือน อยู่จักตาย

เดือนยี่ นาคนอนตื่น ปลูกเฮือนอยู่ดีมีสุข

เดือนสาม นาคหากินทางเหนือปติ อยู่ฮ้อนไฟจักใหม่

เดือนสี่ นาคคืนมาอยู่เฮือน ปลูกอยู่ดีเป็นมงคล

เดือนห้า นาคพ่ายหนีครุฑ ปลูกเฮือนอยู่ฮ้อนใจปติ

เดือนหก บริบูรณ์ด้วยทรัพย์สินเงินทองมิตรสหายมากนั้กแล

เดือนเจ็ด นาคพ่ายหนี ปติ จักได้พรากจากเฮือน

เดือนแปด นาคเห็นครุฑ จักเสียของบั้งแล้ว

เดือนเก้า นาคประดับตน ปลูกเฮือนมีข้าวของกิน บั้งหมด

เดือนสิบ นาคถอดเครื่องประดับ ปลูกเฮือนอยู่ เข็ญใจและเสียคนเฮือน

เดือนสิบเอ็ด จะเกิดทุกข์ภัยอันตรายต่าง ๆ จะมีคนกล่าว หาถึงกับต้องโทษทัณฑ์แล

เดือนสิบสอง จะได้ทรัพย์สินเงินทองข้าวของและคนใช้ชายหญิงแล

3.2 ฤกษ์วันปลูกเรือน

ในการหาฤกษ์วันเพื่อปลูกบ้านเรือนโบราณได้ทำนายไว้ดังนี้

ปลูกเรือนวันอาทิตย์ 1 ฉิบหายไฟจักใหม่

ปลูกเรือนวันจันทร์ 2 ฮ้อนใจใช้หนาว (บางตำราถือว่าเป็นวันดี)

ปลูกเรือนวันอังคาร 3 ไฟจักใหม่

ปลูกเรือนวันพุธ 4 ฮ้อน (บางตำราก็ถือว่าเป็นวันดี)

ปลูกเรือนวันพฤหัสบดี 5 อยู่เย็นใจมีสุข

ปลูกเรือนวันศุกร์ 6 อยู่เย็นใจ

ปลูกเรือนวันเสาร์ 7 ย่อมได้ของมากนั้กแล (บางตำราก็ถือว่าเป็นวันไม่ดี)

3.3 การถือวันจุมและวันฟู

วันจุมและวันฟู โบราณกำหนดวันดีและไม่ดีในการหาฤกษ์การจัดงานหรือทำพิธีกรรมต่าง ๆ

วันจุม เป็นวันขัดข้อง วันไม่รุ่งเรือง ไม่สุขกายสบายใจ

วันฟู เป็นวันรุ่งเรืองเฟื่องฟู เป็นสิริมงคล

ในการหาฤกษ์ยามที่ดีให้เลือกเอาวันฟู คนโบราณได้กำหนดวันจุมและวันฟูของแต่ละเดือนไว้ดังนี้

ตารางที่ 2.1 แสดงวันหยุดและวันจมของแต่ละเดือน

เดือน	วันจม	วันหยุด
เดือนเจียง	วันศุกร์	วันจันทร์
เดือนยี่	วันเสาร์	วันอังคาร
เดือนสาม	วันอาทิตย์	วันพุธ
เดือนสี่	วันจันทร์	วันพฤหัสบดี
เดือนห้า	วันอังคาร	วันศุกร์
เดือนหก	วันพุธ	วันเสาร์
เดือนเจ็ด	วันพฤหัสบดี	วันอาทิตย์
เดือนแปด	วันอาทิตย์	วันพุธ
เดือนเก้า	วันจันทร์	วันพฤหัสบดี
เดือนสิบ	วันอังคาร	วันศุกร์
เดือนสิบเอ็ด	วันพุธ	วันเสาร์
เดือนสิบสอง	วันพฤหัสบดี	วันอาทิตย์

(ที่มา : อีสานสถาปัตยกรรม . 2546 : 71)

เมื่อนำเอกฤกษ์เดือน วัน วันจมวันหยุด ที่ได้จากการศึกษา มาทำตารางเปรียบเทียบ
หาความสอดคล้องต้องกัน

ตารางที่ 2.2 เปรียบเทียบการหาฤกษ์ยามในการปลูกเรือน

ฤกษ์เดือน		ฤกษ์วันทั้ง 7		วันจรม ไม่ตี	วันฟู ตี
		วันดี	วันไม่ดี		
เดือนเจียง	ไม่ดี			ศุกร์	จันทร์
เดือนยี่	ดี			เสาร์	อังคาร
เดือนสาม	ไม่ดี	พฤหัสบดี	อาทิตย์ x	อาทิตย์	พุธ
เดือนสี่	ดีมาก			จันทร์	พฤหัสบดี
เดือนห้า	ไม่ดี		อังคาร x	อังคาร	ศุกร์
เดือนหก	ดีมาก			พุธ	เสาร์
เดือนเจ็ด	ไม่ดี	วันพุธ	วันเสาร์	พฤหัสบดี	อาทิตย์
เดือนแปด	ไม่ดี	วันจันทร์		อาทิตย์	พุธ
เดือนเก้า	ดีมาก	วันศุกร์		จันทร์	พฤหัสบดี
เดือนสิบ	ไม่ดี			อังคาร	ศุกร์
เดือนสิบ	ไม่ดี			พุธ	เสาร์
เอ็ด	ดี			พฤหัสบดี	อาทิตย์
เดือนสิบ					
สอง					

(ที่มา : อีสานสถาปัตยกรรม . 2546 : 72)

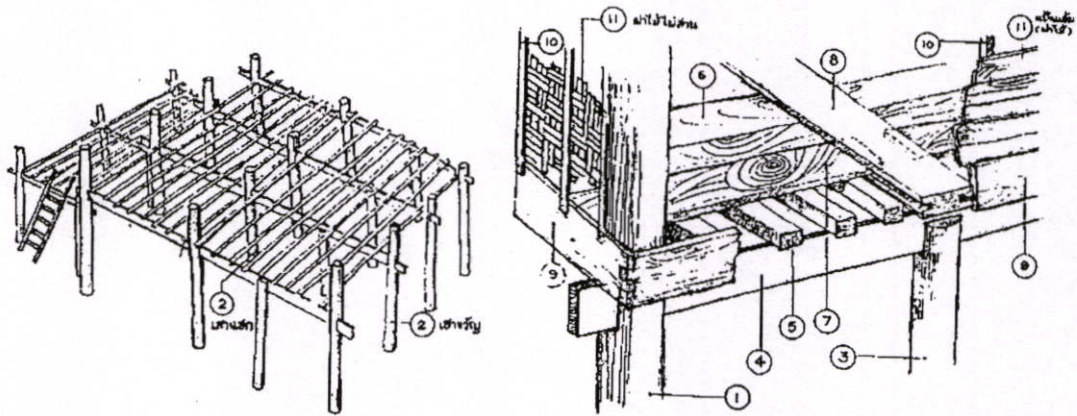
เดือนสี่วันพฤหัสบดีและเดือนหกวันพุธ ถือว่าฤกษ์ดีในการปลูกเรือนเมื่อมาพิจารณาจะเห็นว่าเป็นช่วงว่างจากการทำนา ดินฟ้าอากาศเอื้ออำนวย ไม่มีฝนจึงเป็นที่นิยมปลูกบ้านกันมากกว่าเดือนเก้าวันพฤหัสบดีและเดือนสิบสอง ซึ่งเป็นช่วงฤดูฝน

หมายเหตุ * วันดี x วันห้าม

สำหรับวันฟู วันจรม ได้ยกมาร่วมพิจารณาในการหาฤกษ์ยาม

4. การยกเสาเอก

4.1 การหาเสาเรือน เสาเรือนมีความสำคัญเป็นอันดับแรกการหาเสาต้องเลือกต้นตรง ส่วนเสาที่มีตาเรียกว่าเสาไม่ปลอด (เสามีตำหนิ) เสาที่ไม่มีตาเรียกว่าเสาปลอด ตาของเสาบางอย่างมีคุณและโทษ คนโบราณได้วางหลักในการพิจารณาถึงการเลือกเสาที่จะนำมาสร้างเรือนไว้ดังนี้

รูปที่ 2.25 แสดงเสาเอก

เสาที่มีตำแหน่งตำแหน่งไม่ดี ได้แก่

ดาเปิดลับ (เบื่อไซรั)

ดาไก่ตอด (ไก่จิก)

ดาหมูสี

ดาเอียงหมอน (ดาเรียงหมอน)

ดาอันขวาง (ดารับรอด)

ดาอันซื่อ (ดารับซื่อ)

ดาหยวกกล้วย

ดาอมมอน

เสามีดาเสมอพื้นดิน

เสามีดาสูงจากระดับดินหนึ่งคืบ

เสามีดาสูงพื้นดินประมาณหนึ่งศอก

เสามีดาเรียงกันเหมือนรูปหมอน

เสามีดารับ หรือ ใต้รอด

เสามีดารับหรือใต้ซื่อ

เสามีลายยาวเหมือนกาบกล้วย

เสามีดากลม ๆ อมแก่นหรือเปลือก

ถ้าเสามีดาที่ไม่ดีดังกล่าวให้จัดการเลาะดาเสาออกแล้วชันยอดเสียแล้วเขียนพระเจ้าห้าพระองค์ คือ มโนพุทธายะ ลงที่ดาเสาจะไม่มีเสนียดจัญไร นำเอามาใช้ได้

ดาเสาไม่ดี ได้แก่

ดากันหอย

เสามีดาลายขดม้วนคล้ายกันหอย

ดาดาวเรือง

เสามีดาเล็กเป็นนมหุมีทั่วไปตามเสา

ลักษณะเสาเรือนที่ดี

ต้นเสา กลางเสา ปลายเสา มีขนาดเสมอกันดีนักแล

ต้นเสาใหญ่ ปลายเสาเล็ก เป็นเสาดัวเมียดี

ลักษณะอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากนี้เป็นเสาไม่ดี

คติความเชื่อเกี่ยวกับการหาเสาเรือนตามลักษณะดังกล่าวมาแล้ว ในปัจจุบันเสื่อมนิยมเนื่องจากขาดแคลนไม้ซึ่งไม่มีโอกาสเลือกตามคติความเชื่อดังกล่าวได้

4.2 ความเชื่อเกี่ยวกับการปลุกเรื้อน

1. การขูดหลุม สมมติชื่อคนหลุมตามจำนวนเสาที่เป็นสิริมงคล เช่น แก้วเงิน ทองคำ ดี มี สุข ยืน กั้น หลุมใส่หิน ใบตุม ใบยอ
2. การกำหนดเสาแสด (แรก) เสาขวัญ จะยึดเสาคู่ในทางตะวันออก เสดแสดจะอยู่ด้านในซึ่งเป็นด้านขยายตัวเรือนออกเป็น เฉลียง ชาน ถ้ากรณีหันด้านหัวนอนไปทางทิศใต้ ตำแหน่งเสาแสด - เสาขวัญ จะสลับกันกับเสาลักษณะแรกการเลือกเสาคู่นี้ต้องเลือกเสาที่ดี
3. วิธีผูกเสแสด - เสาขวัญ การผูกเสแสดจะใช้สิ่งที่เป็นมงคลและมีความหมายเป็นศรีแก่เรือนและผู้อาศัยให้มีความเป็นสิริมงคล เช่น ใบยอ ใบตุม ยอดอ้อย กัลลวย ไซใส่เงิน - ทอง อัก (เครื่องมือสำหรับเก็บด้ายสำหรับทอผ้า)
4. การโสก (ถูกโฉลก) หมายถึงสัดส่วนกว้างยาวสูงที่เป็นสิริมงคล ถ้าดีเรียกว่าถูกโสก ถ้าไม่ดีเรียกว่าไม่ถูกโสก การโสกจึงมีส่วนกำหนดขนาดกว้างยาวของเรือนอีกด้วย ส่วนที่นิยมโสก เช่น การโสก เสดเรือน กะทอเรือน (พริ้ง) ซึ่งคำโสกแต่ละชนิดมีความแตกต่างกันเช่นคำโสกเสาเรือน ดังนี้

สุข	(อยู่เย็นเป็นสุข)
ใจโร	(ใจรเบียดเบียน)
สิทธิลาภ	(สำเร็จด้วยลาภด้วยยศ)
มัจจุ	(ความตาย)

วิธีโสก วัดความยาวของเสาโดยใช้เท้าเจ้าของเรือนทาบ แล้วนับตามลำดับย้อนกลับต้นใหม่ ต้องการให้ตกข้อดีข้อใดให้เอาสิ่งนั้น

วิธีหาโสกเรือนโดยใช้เศษ

วิธีทำ สอกกะทอทางยาวได้เท่าใด เอามาตั้งศอกกะทอทางขวาง เอามาวงกเอา 3 คูณ 8 หาร ได้เท่าใดดูตามเศษ

- เศษ 0 นายเป็นผีมรณา
- เศษ 1 เรือนเป็นมงคล
- เศษ 2 เรือนร้อนเท่าตาย (เดือดร้อน)
- เศษ 3 นอนกินสุขเท่าชั่ว (ตลอดชีวิต)
- เศษ 4 กั้นถุง (ถุง) ฮั่วเป็นฮู
- เศษ 5 สาวเชิงซุ่มฮัก
- เศษ 6 ป่วยเสียตาย
- เศษ 7 มีข้าวของเหลือหลาย ผู้ชื้อฮั่วเกิดเป็นดี

การใช้ยัณฑ์แก้ความแข็ง หมายถึงความอ้อมงคลความอาถรรพ์ของไม้ โดยเขียนยันต์ลงบนต้นเสา ปลายเสากระทอด (พริ้ง) ตั้ง

5. การขึ้นบ้านใหม่ การขึ้นบ้านใหม่ พระอาจารย์ (เบรีย- อา - จา) จะเป็นผู้ผูกฤกษ์ให้ โดยต้องดูพื้นที่เฮือน ดวงชะตาของเจ้าของเรือน และผู้อยู่ในเรือน โดยนำทั้งหมดมาผูกดวงเข้าด้วยกันก็จะได้ฤกษ์ในการขึ้นบ้านใหม่รวมถึงรูปแบบพิธีกรรมต่างๆ ด้วย

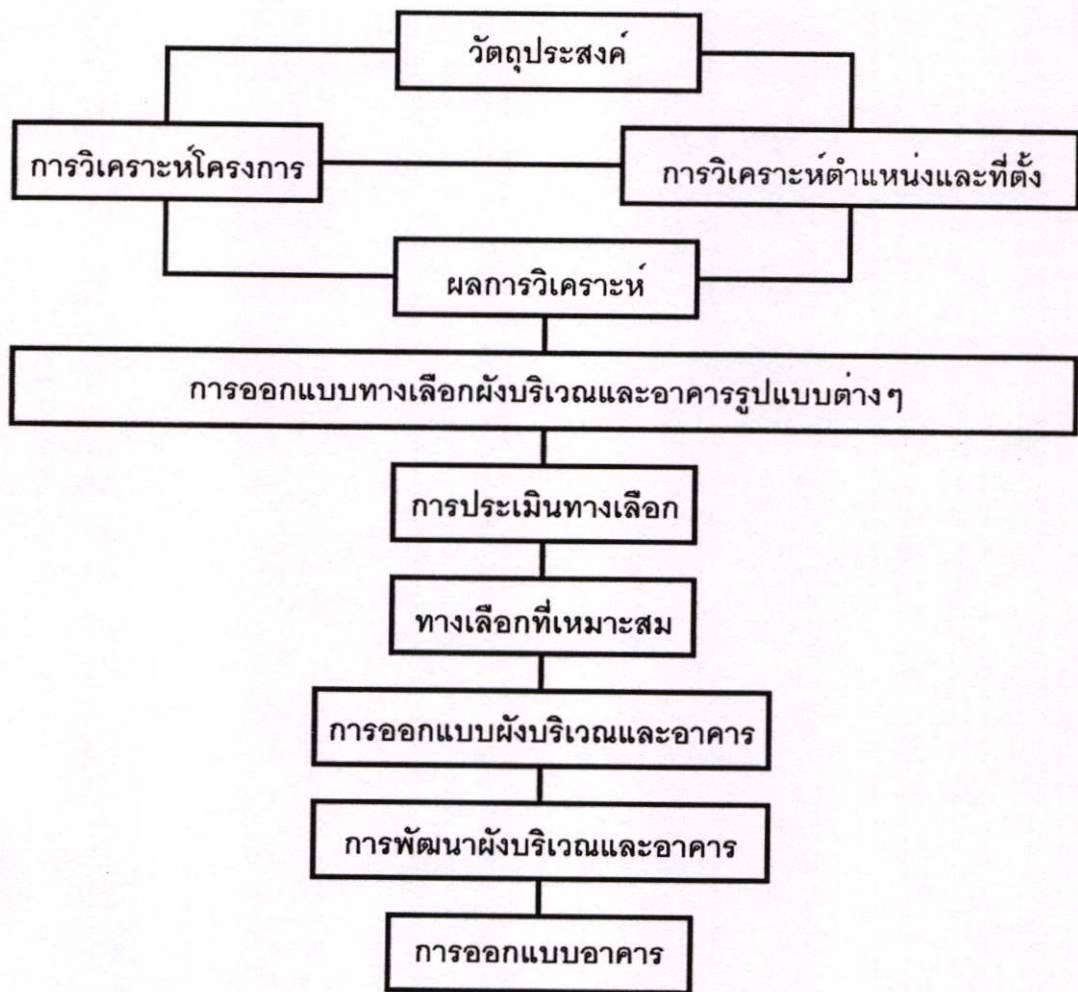
2.3 กระบวนการออกแบบบ้านในปัจจุบัน

เลขสม สถาปิตานนท์ (2543 : 1-5) ได้กล่าวถึง

ขั้นตอนการออกแบบสถาปัตยกรรม Architectural Design Process

การออกแบบสถาปัตยกรรม วิธีที่ควรกระทำคือ วิธีที่มีเหตุผลสนับสนุนที่ดี เช่นในขณะที่ถูกค้า หรือผู้อยู่อาศัย ตั้งวัตถุประสงค์หรือความต้องการ จะต้องวิเคราะห์ที่ตั้งประกอบกันไป ซึ่งได้แก่การพิจารณาความเหมาะสมของที่ตั้งทางด้านภูมิอากาศ ภูมิประเทศ วิเคราะห์กฎหมาย ข้อบังคับต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง จนกระทั่งวิเคราะห์ที่ตั้งแล้วเสร็จจึงจะกำหนดรายละเอียด วัตถุประสงค์ ได้เต็มที่ในขณะเดียวกัน การวิเคราะห์ที่ตั้งไม่สามารถดำเนินไปได้จนกว่าจะมีวัตถุประสงค์เบื้องต้นว่า ต้องการอาคาร ประเภท และขนาดใดชัดเจน ซึ่งจะเห็นได้ว่าการวิเคราะห์ที่ตั้งและการพัฒนาโครงการ เกี่ยวข้องกัน อย่างรวมๆ

ขั้นตอนการออกแบบสถาปัตยกรรม

รูปที่ 2.26 แสดงขั้นตอนการออกแบบสถาปัตยกรรม

วัตถุประสงค์ Objectives

การออกแบบสถาปัตยกรรม ความเข้าใจผู้อยู่อาศัยและบทบาทผู้อยู่อาศัยเป็นสิ่งสำคัญขั้นแรกเจ้าของโครงการจะตั้งจุดมุ่งหมายทั่วไปสำหรับโครงการผู้ออกแบบจะรับผิดชอบโดยตรงแต่อย่างไรก็ตามเจ้าของโครงการที่กล่าวถึงอาจจะไม่ใช่ผู้ใช้อาคารขั้นสุดท้ายสำหรับการพัฒนาที่ดินเพื่อสร้างเป็นที่พักอาศัยซึ่งทำเป็นโครงการใหญ่ เช่นบ้านจัดสรร อาคารชุด ในกรณีนี้ผู้ออกแบบต้องให้ความรับผิดชอบแก่ทั้งผู้ลงทุนและผู้อยู่อาศัย โดยทำให้มีความสมดุลตามความต้องการของทั้งสองฝ่าย นอกจากนั้นผู้ออกแบบจะต้องทำงานในขอบข่ายของข้อกำหนดของสังคม รวมถึงนโยบายของรัฐบาล งบประมาณ และเทศบัญญัติซึ่งมีผลต่อการใช้ที่ดิน

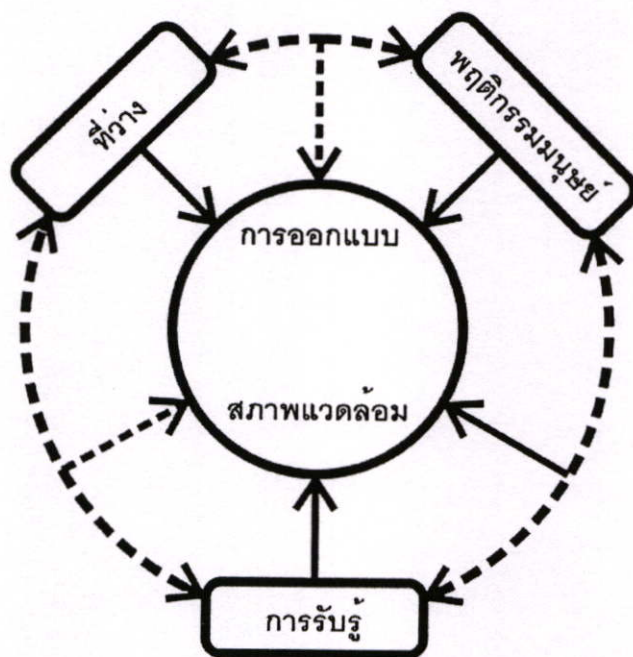
วัตถุประสงค์ของรัฐนี้คือการตั้งกฎเกณฑ์ที่บุคคลใดจะกระทำตามความต้องการของตนเองเพียงอย่างเดียวมิได้ เพื่อเป็นการป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับสุขภาพทั่วไป สร้างความ

ปลอดภัยและสวัสดิภาพของประชาชนและสังคมเช่นเดียวกับวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบผังบริเวณและอาคาร ซึ่งต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมและสังคม แต่เป็นสังคมในความหมายที่แคบกว่า ซึ่งได้แก่ ผู้อยู่อาศัยในบริเวณนั้น

การวิเคราะห์โครงการ Program Analysis

การพัฒนาโครงการในการออกแบบสถาปัตยกรรม ผู้ออกแบบจะต้องวิเคราะห์ถึงความต้องการของกลุ่มลูกค้า หรือผู้อยู่อาศัย เพื่อนำมาจัดให้มีความสัมพันธ์กันอย่างเหมาะสม ตั้งแต่การรับรู้พฤติกรรมของผู้ใช้อาคาร ความต้องการพื้นที่ภายในและภายนอกอาคาร ที่สอดคล้องกับพฤติกรรม และขนาดส่วนของผู้อยู่อาศัย การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างที่ว่างและเวลา ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมและความต่อเนื่องทางกายภาพ เช่นการออกแบบทางสัญจร ให้สัมพันธ์กับกิจกรรมการเดินของมนุษย์ เป็นต้น

ขั้นตอนแรกของการทำโครงการ ความต้องการด้านที่ตั้งมีความจำเป็นสำหรับโครงการสถาปัตยกรรม (Architectural Program) เพราะเกี่ยวข้องกับการตกลงใจใน ระบบ รูปแบบของกิจกรรม ซึ่งตอบสนองต่อประโยชน์ใช้สอยและความเป็นไปได้ทางกายภาพของรูปแบบเหล่านั้น และพัฒนาเป็นงานสถาปัตยกรรมต่อไปในอนาคต

รูปที่ 2.27 แสดงการวิเคราะห์โครงการ Program Analysis

การวิเคราะห์ที่ตั้ง Site Analysis

ถ้าจะพิจารณาให้ดีแล้ว สถาปัตยกรรมเป็นสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้นแต่สิ่งแวดล้อมจากธรรมชาติก็เป็นตัวกำหนดลักษณะสถาปัตยกรรมด้วยสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นที่จะออกแบบอาคาร เป็นปัญหาสำคัญที่ผู้ออกแบบจะต้องคำนึงถึง และพยายามออกแบบให้ผู้ที่อยู่อาศัยอาศัยในอาคารมีความสะดวกสบาย จากการพิจารณาต่างๆไปแล้วจะเห็นว่า สภาพแวดล้อมพื้นโลกแต่ละบริเวณจะไม่เหมือนกัน การออกแบบอาคารแต่ละแห่ง จึงต้องศึกษาลักษณะธรรมชาติบริเวณนั้นอย่างลึกซึ้ง

สภาพแวดล้อม (Environment) หมายถึงสภาพโดยรอบซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ชนิด ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ
2. สภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้าง

1. สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ Natural Environment

สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ได้แก่ องค์ประกอบทางธรรมชาติ และองค์ประกอบทางกายภาพของมนุษย์ รวมถึง น้ำ อากาศ พลังงาน แผ่นดิน และชีวิตอยู่ร่วมกัน ประสานกัน และทำให้เกิดสังคม ซึ่งมีการดัดแปลงอย่างเหมาะสมโดยค่อยเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อม กิจกรรมมนุษย์ทำให้เกิดส่วนสำคัญของระบบมนุษย์ และสภาพแวดล้อม (Ecology) ดังนั้นการพัฒนาพื้นที่ คือการปรับปรุงและรักษาสภาพของธรรมชาติ ให้สนับสนุนพฤติกรรมมนุษย์

2. สภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้าง Man – made Environment

สภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ องค์ประกอบทางสังคมและวัฒนธรรมองค์ประกอบทางด้านเทคโนโลยี และองค์ประกอบทางด้านความงามที่ประสานกันเพื่อสร้างรูปทรงของเมืองด้วยการจัดที่ว่าง (Space) ให้เหมาะสมกับพฤติกรรมทางสังคมการเมืองและทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นสิ่งที่สร้างสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) ใหม่ให้มนุษย์

สภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างที่ดี ควรจะต้องสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเสมอ แต่สภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นมักจะตัดทอนสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติทั้งโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ เช่นเมืองควรมีความสัมพันธ์กับระบบสาธารณูปการของธรรมชาติที่มีอยู่เดิม แต่บางครั้งมนุษย์จะสร้างระบบเหล่านี้ขึ้นใหม่ ได้แก่ ถนน ไฟฟ้า และสุขาภิบาล ซึ่งอาจจะไม่ได้พิจารณาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง ถนนบางสายมีสภาพเป็นเขื่อนกั้นการไหลของน้ำที่จะระบายลงสู่ม่น้ำหรือทะเล ทำให้พื้นที่เกิดน้ำท่วมทำความเสียหายแก่ผู้อยู่อาศัย ดังนั้นการออกแบบสถาปัตยกรรม จะต้องเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่าง ระบบที่มนุษย์สร้างขึ้นและระบบธรรมชาติอย่างเหมาะสม

องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม Architectural Factors

การออกแบบสถาปัตยกรรม ที่เริ่มจากการวิเคราะห์โครงการ และการวิเคราะห์ที่ตั้ง จำเป็นต้องพิจารณารายละเอียดจากองค์ประกอบหลายๆ ด้าน เพื่อนำไปสู่การออกแบบงานสถาปัตยกรรม ที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์ทั้งกายและใจ ดังมีองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมต่อไปนี้

1. องค์ประกอบทางธรรมชาติ
2. องค์ประกอบทางกายภาพ
3. องค์ประกอบทางสังคมและวัฒนธรรม
4. องค์ประกอบทางเทคโนโลยี
5. องค์ประกอบทางความงาม

พิพัฒน์ กิระติจิระนันท์ (มปพ. : 90-94) ได้กล่าวถึง

การออกแบบอาคารที่พักอาศัย

อาคารที่พักอาศัย ที่ผ่านมานั้นจะมีวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของชนชาติเป็นเอกลักษณ์แทรกอยู่ แต่ปัจจุบันมีความหลากหลายเพราะเนื่องจากการสื่อสารได้พัฒนาอย่างรวดเร็วมีการติดต่อกันทั้งด้านสังคมและธุรกิจงานออกแบบจึงค่อยๆ ปรับเป็นสากลขึ้นทุกที และเอกลักษณ์ประจำชาติก็ค่อยๆ ลดลง รูปแบบการใช้ชีวิตได้กลายเป็นรูปแบบสากลจะพบว่าอาคารในกรุงเทพฯ ก็เข้าได้สูงและมีรูปลักษณ์คล้ายคลึงกับอาคารอีกซีกโลกหนึ่ง วิถีชีวิตของคนไทยที่เคยใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่กลางแจ้ง ได้ปรับสู่สังคมเศรษฐกิจของโลก มีการใช้ชีวิตภายในอาคารมากกว่าภายนอกอาคาร มีชีวิตที่แข่งขันและรีบเร่ง เพื่อต้องปรับเข้ากับสังคมของโลก การงานและธุรกิจจึงพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว การสร้างสภาพของที่ทำงานและความเป็นอยู่ในเชิงที่สนับสนุนสถานภาพจึงได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้นทุกที มีการค้นหารูปแบบและวัฒนธรรมอารยธรรมในอดีต เพื่อนำรูปลักษณ์มาใช้ในปัจจุบันในบางส่วนก่อนที่จะกล่าวถึงรายละเอียดของการออกแบบ ผู้ออกแบบจำเป็นที่จะต้องมีความเข้าใจที่ถูกต้องของงานออกแบบอาคาร ประเภทต่าง ๆ ความสัมพันธ์ของการวางแผนในอาคารแต่ละประเภท เพื่อที่จะได้ทำการออกแบบและตกแต่งทั้งอาคารหรือเฉพาะจุดได้อย่างถูกต้อง

อาคารที่พักอาศัย จำแนกได้เป็น 2 ประเภทคือ

1. อาคารประเภทที่พักอาศัยเฉพาะ ได้แก่ บ้านพักอาศัยขนาดเล็ก, กลาง, ใหญ่ จะเรียกตามขนาดและจำนวนของห้องนอนเช่น บ้านชั้นเดียว ทาวน์เฮ้าส์ บ้านชั้นครึ่ง บ้านสองชั้น หรือบ้าน 1 ห้องนอน บ้าน 2 ห้องนอนและบ้าน 3 ห้องนอน เป็นต้น

อาคารบ้านพักอาศัยจะแบ่งประโยชน์ใช้สอยออกเป็น 3 หน่วยได้แก่

1. หน่วยพื้นที่ใช้สอยร่วมกัน
  2. หน่วยพื้นที่ใช้สอยส่วนตัว
  3. หน่วยพื้นที่ใช้สอยบริการ
1. หน่วยพื้นที่ใช้สอยร่วมกัน จะประกอบด้วย
    - พื้นที่รับแขก
    - พื้นที่พักผ่อน
    - พื้นที่รับประทานอาหาร
    - พื้นที่เตรียมอาหาร ฯลฯ
  2. หน่วยพื้นที่ใช้สอยส่วนตัว จะประกอบด้วย
    - พื้นที่ห้องนอน
    - พื้นที่ห้องน้ำ ห้องส้วม ฯลฯ
  3. หน่วยพื้นที่ใช้สอยบริการ จะประกอบด้วย
    - พื้นที่ห้องครัว
    - พื้นที่ห้องคนใช้
    - พื้นที่ห้องเก็บของ
    - พื้นที่ที่จอดรถ ฯลฯ

การติดต่อระหว่างหน่วยต่างๆ จะใช้ทางเดินหรือบันไดเป็นตัวเชื่อมขนาดของแต่ละหน่วยขึ้นอยู่กับพื้นที่ขนาดของอาคารและงบประมาณที่มี

สำหรับบ้านพักอาศัยขนาดเล็ก จะรวม 3 หน่วยเข้าด้วยกันคือ ทุกอย่างอยู่ในพื้นที่เดียวกัน การตกแต่งก็จะมีอะไรมาก เช่น บ้านในชนบท ห้องกินข้าว ห้องพักผ่อน ห้องนอน และห้องครัว จะอยู่ในบริเวณเดียวกัน แต่ถ้าเป็นชีวิตในปัจจุบันก็จะแยกเป็นหน่วยตามที่ได้ระบุไว้

สำหรับบ้านพักอาศัยขนาดกลาง นั้นแยกทั้ง 3 หน่วยออกอย่างเด็ดขาดโดยจะมีการระบุจำนวนห้องนอน เป็น 2 หรือ 3 ห้องนอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกและเพศของสมาชิกในครอบครัว เช่น มีลูกชายหญิง ก็จำเป็นที่จะต้องเตรียมเป็นบ้าน 3 ห้องนอนไว้ล่วงหน้า

สำหรับบ้านพักอาศัยขนาดใหญ่ หรือคฤหาสน์ในหน่วยต่างๆ ก็จะมีการแยกแยะรายละเอียดเพื่อเพิ่มความสะดวกสบาย ดังนี้

หน่วยพื้นที่ใช้สอยร่วมกัน จะเพิ่ม

- ห้องรับแขก มากกว่า 1 ห้อง เพื่อรับแขกในแต่ละระดับ แต่ละกลุ่ม ห้องครอบครัว ฯลฯ

หน่วยพื้นที่ใช้สอยส่วนตัว จะเพิ่ม

- ห้องดนตรี หรือห้องเกมส์ ห้องหนังสือ ห้องทำงาน ฯลฯ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับงานอดิเรกของเจ้าของบ้าน
- ห้องนอน ที่มีห้องแต่งตัว ห้องเก็บเสื้อผ้าที่เดินเข้าไปได้ (Walk in Closet)
- ห้องน้ำ ที่มีที่ออกกำลังกาย อ่างน้ำวน (Jakusi) ห้องอบไอน้ำ (Sauna) เพื่อผ่อนคลายความเครียด

หน่วยพื้นที่ใช้สอยส่วนบริการ จะเพิ่ม

- ห้องซักผ้า และอบผ้า ฯลฯ
- เรือนเก็บของ หรือเรือนจอดรถ ทั้งนี้เพราะมีจำนวนมากกว่าที่จะอยู่ติดกับอาคารได้ พื้นฐานของการใช้ชีวิตนั้นเหมือนกันแต่ความฟุ่มเฟือยในฐานะความเป็นอยู่นั้นแตกต่างกัน ทำให้วิถีชีวิตนั้นต่างกัน การออกแบบบ้านและคฤหาสน์จึงมีความแตกต่างกันอย่างมาก

วิชัย อธิวิศวกุล (2532 : 69-73) ได้กล่าวถึง

ปัจจัยที่อิทธิพลต่อการออกแบบสถาปัตยกรรมเมืองร้อน

1. ความร้อนและแสงแดด โดยทั่วไปอาคารจะรับความร้อน 5 ทาง
  - 1.1 อากาศนำเข้ามา
  - 1.2 ความร้อนจากดวงอาทิตย์โดยตรง
  - 1.3 การสะท้อนจากพื้นดินและอาคารข้างเคียง
  - 1.4 ผู้อยู่อาศัยออกมา
  - 1.5 อุปกรณ์ไฟฟ้าในอาคาร
2. อุณหภูมิที่เหมาะสมสำหรับเมืองไทยประมาณ 76.5 – 85 F
3. หลักการป้องกันความร้อน
  - 3.1 การใช้แผงกันแดด
  - 3.2 เลือกใช้วัสดุที่สะท้อนรังสีความร้อนได้ดี เช่น มีผิวมัน สีอ่อน
  - 3.3 หลีกเลี่ยงการใช้วัสดุที่สะสมความร้อน หรือวัสดุที่แผ่รังสีความร้อนได้สูง เช่น

กระจก

    - 3.4 การระบายอากาศในส่วนที่มีอุณหภูมิสูง เช่น ที่หลังคา
    - 3.5 การใช้วัสดุที่สะท้อนความร้อน
    - 3.6 ลดพื้นที่ผิวด้านที่โดนแดดมาก ๆ หลังคาที่มีมุมลาดชันพับจีบจะช่วยได้มา

3.7 การวางอาคารให้ถูกทิศทางโดยการหันด้านแคบไปทางด้านตะวันออก-ตะวันตก

3.8 กระแสลมและการระบายอากาศ

- กระแสลมที่ผ่านเข้ามาในอาคารที่ช่วยถ่ายเทอากาศ ลดความร้อนและความชื้น

- กระแสลมเกิดจากความแตกต่างของความกดอากาศ และความแตกต่างของอุณหภูมิลมจะพัดจากความกดดันอากาศสูงไปความกดดันต่ำ ลมจะผ่านเข้าอาคารได้ต้องมีทางเข้า

4. ทิศทางลมประจำประเทศไทย

4.1 ฤดูร้อนและฝน (กันยายน – ตุลาคม) พัดมาจากทิศใต้ไปสู่อุทิศตะวันตกเฉียงใต้

4.2 ฤดูหนาว(พฤศจิกายน-มกราคม)พัดมาจากทิศเหนือไปสู่อุทิศตะวันออกเฉียงเหนือ

5. ขนาดและตำแหน่งของต้นไม้ มีผลต่อทิศทางและปริมาณเข้าออกของลม ต้นไม้ที่ควรเป็นประเภทต้นสูงใบดก เพื่อที่จะได้ไม่กันลมและบังแดดได้ด้วย

6. พื้น cement ช่วยสะท้อนรังสีความร้อน

- สนามหญ้า ช่วยลดความร้อน

- ขุดบ่อน้ำ ลมช่วยพัดความชื้นเข้าสู่อาคาร

7. แสงสว่าง

- แสงธรรมชาติ

- แสงประดิษฐ์

7.1 หลักการให้แสงสว่างแก่อาคาร

- นำความเข้มของแสงภายในและภายนอกไม่ควรแตกต่างกันมากนัก เพื่อสายตาจะได้ปรับได้

- ป้องกันความร้อนเข้าสู่อาคารด้วยการรับ

- จัดปริมาณแสงให้พอเหมาะกับการใช้สอย เช่นห้องทำงานต้องการมาก

ห้องนอนต้องการน้อย ห้องน้ำต้องการมาก (แห้งเร็ว)

- การเลือกใช้สีที่เหมาะสมสามารถช่วยควบคุมปริมาณแสงได้ สีอ่อนสะท้อนแสงได้มากกว่าสีเข้ม เพดาน – สีอ่อนที่สุด ผนัง – ปานกลาง พื้นแก่ที่สุด ทั้งหมดสำหรับห้องทั่วไป

8. เสียง

- 8.1 การป้องกันเสียงรบกวนจากภายนอก เช่น รถยนต์ คน เครื่องจักร
- ปลุกต้นไม้เป็นแนวช่วยดูดซับเสียง
  - ส่วนที่ต้องการความสงบ เช่น ห้องนอน ห้องพักผ่อน ไว้ด้านใน
  - การใช้ผนังหนา
- 8.2 การป้องกันเสียงรบกวนภายในอาคาร
- ป้องกันเสียงสะท้อนโดยม่าน หรือ พรม
  - การแยกส่วนที่อึกทึก เช่น ครัว โรงรถ ออกจากส่วนที่สงบ

9. ความชื้น

โดยทั่วไปในเขตร้อน ความชื้นจะเพิ่มขึ้นสูงในเวลากลางวันพร้อมกับอุณหภูมิสูง ซึ่งมีผลต่อวัสดุ อาจทำให้การแตกร้าว เพราะการยึดหดตัว การเป็นสนิมสีกร่อน โคนเฉพาะแถบชายทะเล ไอน้ำจากทะเลจะมีเกลือมาก ทำให้โลหะสีกร่อนเร็ว ต้องแก้ไขด้วยการทาสีเคลือบโลหะ

การแก้ไขปัญหาความชื้นโดยทั่วไปสำหรับอาคารในเขตร้อนชื้น

- ลักษณะภายในควรเป็นห้องโล่ง ระบายอากาศได้ดี
  - ระบายอากาศและความชื้นได้หลังและใต้ถุนบ้านได้ดี
10. ฝุ่นละออง มีมากในเขตร้อน การป้องกันทำได้ คือ
- ปลุกต้นไม้คลุมดิน เพราะพื้นดินที่ชุ่มชื้นจะไม่มีฝุ่น
  - อาคารไม่ควรมีซอกมุมมาก ผนังภายนอกเรียบ เพื่อป้องกันฝุ่นจับ
  - ปลุกต้นไม้ป้องกันฝุ่นละอองที่มากับลม
  - ช่องลมเข้าควรอยู่สูง จากพื้นดินเพื่อป้องกันฝุ่นจากพื้น

รศ.เลอสม สถาปิตานนท์ (2534 : 1-14) ได้กล่าวถึง

หลักการจัดองค์ประกอบเพื่อความงามภายในอาคาร

รูปทรง (Form)

รูปทรงแสดงถึงความแตกต่างของรูปทรงหนึ่งกับอีกรูปทรงหนึ่ง ทั้งในด้านความคิดโดยรวม โครงสร้างภายใน ส่วนปกคลุมภายนอก และ วัตถุที่มีลักษณะพิเศษไม่เหมือนวัตถุอื่น

รูปทรงในงานตกแต่งภายใน

รูปทรงสร้างรูปร่างให้กับที่ว่าง ถ้าปราศจากรูปทรง ที่ว่างจะมีรูปร่างไม่แน่นอน ไม่มีโครงสร้าง ไม่มีขอบเขต รูปทรงทำให้เราวัดที่ว่างได้ และหมายความรวมถึงรูปภายนอกและภายในซึ่งจะมองเห็นหรือรับรู้ได้ สิ่งเหล่านี้สำคัญต่อการออกแบบตกแต่งภายใน

รูปร่าง (Shape)

รูปร่างเป็นสิ่งที่แสดงลักษณะของรูปทรงที่แตกต่างกันออกไป รูปทรงทางกายภาพจะเห็นได้จากกรอบนอกของวัตถุ ขอบของวัตถุจะแสดงถึงกรอบของรูปทรง เช่น ขอบจาน ดอกไม้ จะแสดงลักษณะกลม แต่แตกต่างกันด้วยรายละเอียดภายใน รูปร่างจะชี้ให้เห็นถึงมวลทางกายภาพซึ่งจะเกี่ยวข้องแต่เพียงรูปที่เห็นภายนอกเท่านั้น

สัณฐาน (Configuration)

รายละเอียดของรูปทรง จะเห็นได้จากรูปร่างภายนอกที่แตกต่างกันในแต่ละส่วน ความสัมพันธ์ ระหว่างส่วนต่างๆ ทรวดทรงหรือสัณฐานของรูปทรงนี้คือรายละเอียดของความสัมพันธ์ขององค์ประกอบแต่ละส่วนนั่นเอง

ขนาด (Size)

ขนาดส่วน Scale และสัดส่วน Proportion สัมพันธ์กับขนาด (Size) ขนาดส่วนเป็นการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างขนาดของสิ่งหนึ่งกับสิ่งอื่น สัดส่วนเป็นการพิจารณาขนาดส่วนหนึ่งของของชิ้นหนึ่งกับส่วนอื่นของของชิ้นเดียวกันนั้น

ขนาดส่วน (Scale)

การใช้คำว่าขนาดส่วน เราจะเปรียบเทียบขนาดของของสิ่งหนึ่งกับของอีกสิ่งหนึ่ง การวาดภาพดอกไม้เปรียบเทียบกับดอกไม้จริง การวาดภาพแม่น้ำ มนุษย์ เปรียบเทียบกับสิ่งที่เห็นและจำได้

เมื่อเราพูดถึง "Large scale" ในงานตกแต่งภายใน งานนี้จะประกอบด้วยบุคคลในหลายหน่วยงาน อาคารที่สร้างเพื่อบุคคลเหล่านี้มีขนาดใหญ่ สูงหลายชั้น เมื่อเปรียบเทียบกับ "Small scale" บ้านหรืออพาร์ทเมนต์ขนาดเล็ก สำนักงานนั้นมีขนาดใหญ่กว่าบ้านและอพาร์ทเมนต์มากเมื่อเราเน้นการเปรียบเทียบมักจะเป็นการถกเถียงกันในเรื่องขนาดส่วน

สัดส่วน (Proportion)

เมื่อมีความต้องการทางด้านขนาดส่วนที่เหมาะสมแล้ว สัดส่วนที่เหมาะสมยังคงเป็นสิ่งที่ต้องการไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน สัดส่วนของการตกแต่งภายในที่พักอาศัยจะใช้ขนาดส่วนใหญ่ (Large scale) ในบ้านใหญ่ แต่สัดส่วนที่เหมาะสมในสถานการณ์นั้นแตกต่างจากขนาดส่วนใหญ่ในโรงแรมหรือโรงพยาบาล ขนาดส่วนของบ้านอาจจะรวมห้องหลายห้องบางห้องใหญ่บางห้องเล็กขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ แต่ห้องในโรงพยาบาลสร้างขึ้นเพื่อรักษาสุขภาพของคนหลายคน ขนาดส่วนจะใหญ่ตามจำนวนผู้ใช้ สัดส่วนของห้องจะแปรเปลี่ยนไปตามความต้องการพิเศษ ซึ่งขึ้นอยู่กับการรักษาแต่ละประเภท สัดส่วนของห้องในบ้านอาจจะพิจารณาโดยความต้องการของผู้ใช้

ความสมดุล (Balance)

การสร้างรูปทรงใดๆ ให้มีความสวยงามจะต้องมีความสมดุล การสร้างความสมดุล พัฒนาได้จากการใช้สายตาฝึกฝนสังเกต และสะสมไว้เป็นประสบการณ์

สมดุลแบบสองข้างเท่ากัน (Symmetry)

สมดุลประเภทนี้ใช้กันมานานมากและพบได้ในธรรมชาติ เช่น ร่างกายมนุษย์ สัตว์ มนุษย์เขียนภาพสิ่งเหล่านี้โดยมีความสมดุลทั้งสองข้าง นอกจากนั้นยังปรากฏว่ามีการใช้ความสมดุล เช่นนี้ในสมัยก่อน โดยใช้กับงานศิลปะทุกประเภท สถาปัตยกรรม การตกแต่งภายใน ละคร และงานศิลปะอื่น สมดุลวิธีนี้แนวแกนกลางและองค์ประกอบสองข้างแกนเท่าๆ กัน

สมดุลแบบไม่เท่ากันสองข้าง (Asymmetrical Balance)

ในการทำงานที่มีความสมดุลเท่ากันทั้งสองข้าง การออกแบบค่อนข้างจะแน่นอน ชัดเจนและเกิดขึ้นโดยสัญชาตญาณ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบซึ่งแปรเปลี่ยน จะเรียกกันว่า ความสมดุลแบบไม่เท่ากัน 2 ข้าง (Asymmetry)

กรอบที่ใช้อ้างอิง (Alignment)

ในการจัดองค์ประกอบทางด้านความงาม การจัดองค์ประกอบต่างๆ ควรสัมพันธ์กับ แนวของส่วนประกอบอื่นที่ใช้อ้างอิงได้ เช่น การจัดภาพ 2 มิติ องค์ประกอบที่จัดในภาพนั้น จะต้องสัมพันธ์กับกรอบภาพ

แกน (Axis)

ปริมาตรทุกส่วนในงานตกแต่งภายใน สัมพันธ์กับแกนที่จินตนาการขึ้นในที่ว่างเช่นเดียวกับ ทุกสิ่งในโลกที่จะหมุนรอบแกน แกนเป็นสิ่งที่ไม่เป็นจริงมองเห็นไม่ได้แต่รู้สึกได้โดยทั่วไปในการ จัดห้องๆ หนึ่งจะมีแกนอย่างน้อยหนึ่งแกน เช่น การจัดห้องนั้นเล่นขนาดประมาณ 6.00 x 4.00 เมตร แกนมักจะอยู่กึ่งกลางหรือใกล้กึ่งกลางของความยาว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทางเข้าออกของห้อง โดยเฉพาะประตูบนผนังด้านต่างๆ

ความซ้ำและจังหวะ (Repetition & Rhythm)

ในการออกแบบ การซ้ำ (Repetition) คือ การใช้ส่วนประกอบต่างๆ ซ้ำๆ กัน ส่วนประกอบซ้ำๆ นี้จะมีความคล้ายคลึงกันมาก แตกต่างกันน้อยเพื่อเสริมสร้างความต่อเนื่อง อย่างมั่นคงเมื่อดูด้วยสายตา การซ้ำนั้นสามารถนำมาสร้างเป็นจังหวะได้อีกด้วย เช่น จังหวะดนตรี และจังหวะในการเดินรำ

การแปรเปลี่ยนภายใต้ความซ้ำ (Variation)

บางครั้งในการออกแบบที่มีแต่ความซ้ำนั้นจะน่าเบื่อ การแปรเปลี่ยน (Variation) เล็กน้อยจะช่วยให้งานออกแบบนั้นน่าสนใจมากขึ้น วิธีที่จะทำให้เกิดความแปรเปลี่ยนนั้นทำได้ หลายวิธี เช่น การเปลี่ยน ขนาด รูปร่าง สี ผิวสัมผัส เหล่านี้เป็นการเปลี่ยนเพียงเล็กน้อยที่

ยังคงความเหมือนรวมไว้ เช่น เปลี่ยนขนาด แต่ยังคงใช้วัสดุเดิมและรูปร่างเดิม และวางในทิศทางต่างกัน เป็นต้น

จังหวะ (Rhythm)

การซ้ำทำให้เกิดจังหวะได้ จังหวะคือการเคลื่อนไหว ซึ่งเป็นการเคลื่อนร่างกายหรือสายตาที่ดู พลังของจังหวะมีอำนาจอย่างต่อเนื่องในร่างกายมนุษย์ เช่น การเต้นของหัวใจ การหายใจในการแกว่งแขนในการเดิน เราจะรู้ได้ถึงจังหวะ เราเห็นภายในตัวเราเอง

จังหวะในงานตกแต่งภายใน

จังหวะที่แสดงอยู่ ภายนอกอาคาร บางครั้งจะสะท้อนไปถึงภายใน เสา ประตู และหน้าต่าง ภายนอกจะปรากฏให้เห็นภายในห้อง แสดงจังหวะการเว้นว่าง ส่วนผู้ออกแบบจะต้องพิจารณาจังหวะของสถาปัตยกรรมเดิม และใช้ส่วนประกอบในการออกแบบ สี แสง เพอร์นิเจอร์ ช่วยเสริมสร้างจังหวะนั้นให้เป็นประโยชน์ หรือจะใช้จังหวะเดิมให้เป็นประเภทที่มาจากการเล่นว่าง หลังจากนั้นงานสถาปัตยกรรมโพสต์โมเดิร์น (Post-modern Architecture) ได้เปลี่ยนแนวความคิดในการออกแบบโดยใช้เสา การแบ่งช่องเปิด องค์ประกอบของอาคารอื่นๆ เน้นให้เห็นจังหวะชัดเจนยิ่งขึ้น

ความเปรียบเทียบต่าง (Contrast)

หลักการออกแบบให้มีความงามที่เกิดจากการเปรียบเทียบต่างเป็นสิ่งที่สร้างความแตกต่างหรือแสดงความเด่นขององค์ประกอบส่วนน้อยให้ชัดเจนจากองค์ประกอบอื่นที่มีลักษณะคล้ายกัน การเปรียบเทียบเป็นสิ่งที่คุ้นเคยในชีวิตประจำวัน เพราะมีอยู่ทั่วไปในโลกของความรู้สึกแสงสว่างกับความมืด ผิวเรียบและหยาบ ความอบอุ่นและหนาวเย็น ความอ่อนนุ่มและแข็งกร้าว ถ้าโลกไม่มีการเปรียบเทียบจะทำให้ราบเรียบน่าเบื่อ

ทัศนียภาพ

ทัศนียภาพหมายถึงความถึงการดูที่ว่างจากซ้ายไปขวา บนลงล่าง มีระยะในการมองที่ชัดเจนสายตาจะเคลื่อนจากจุดหนึ่งไปสู่จุดอื่นๆ ในรัศมีที่มองเห็นได้

มุมมอง

มุมมองเป็นการนำสายตาสู่จุดๆ หนึ่งซึ่งเป็นจุดหมายที่น่าสนใจ อาจจะเป็นส่วนของสถาปัตยกรรม ที่นั่ง งานศิลปะ เส้นทางที่นำมาสู่สิ่งสำคัญเหล่านี้จะเริ่มจากระยะที่พอมองเห็นได้และมีแนวทางที่จะเดินเข้าหาเพื่อพิจารณาสิ่งเหล่านั้นในระยะใกล้

ผิวสัมผัส และสี

ผิวสัมผัส รูปแบบและสีมักจะได้รับการพิจารณาไปพร้อมกันเพราะไม่สามารถจะแยกแยะได้ชัดเจน

วัสดุทุกประเภทที่ผิวสัมผัสต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นวัสดุธรรมชาติหรือวัสดุสังเคราะห์ที่มนุษย์ทำขึ้น นอกจากผิวสัมผัสจะแสดงลักษณะของพื้นผิวสัมผัสกับแสดงโครงสร้างอีกด้วย

ความหยابหรือละเอียดของผิวสัมผัสมากกว่าปกติ แต่ผิวที่มาจากกรรมองอาจจะเป็นรูปแบบของลวดลาย เช่น ผ้าพิมพ์ กระดาษติดผนัง พลาสติกลามิเนต และพื้นกระเบื้องยาง วัสดุเหล่านี้ผิวจริงค่อนข้างเรียบเมื่อได้สัมผัส

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คติความเชื่อกับการปลูกสร้างเรือนผู้ไท

นพดล ตั้งสกุล และคณะ (2544 : 1-2) ได้วิจัยเรื่องคติความเชื่อกับการปลูกสร้างเรือนผู้ไท

โดยเก็บข้อมูลภาคสนามจากหมู่บ้าน เป้าหมาย 6 หมู่บ้านที่เลือกจากศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและการออกสำรวจพื้นที่ในเบื้องต้นได้แก่ บ้านกลาง บ้านค้อน้อย และบ้านค้อใหญ่ อ.กุดบาก จ.สกลนคร บ้านหนองยางและบ้านหนองหนาว อ.ดงหลวง จ.มุกดาหาร และบ้านโนนยาง อ.หนองสูง จ.มุกดาหาร โดยข้อมูลหลักได้จากการสัมภาษณ์ช่างที่ปลูกสร้างเรือนผู้ไทตามแบบดั้งเดิมและสัมภาษณ์ประชากรในพื้นที่ศึกษา

จากการสำรวจและการเก็บข้อมูลในพื้นที่ศึกษา พบว่ามีการผสมผสานกันในเรื่องของความเชื่อระหว่างพุทธ พราหมณ์และผี การปฏิบัติหลายอย่างสัมพันธ์เชื่อมโยงกันในเรื่องของความเชื่อ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมสืบต่อกันทั้งจากการสั่งสอน จารึกในคัมภีร์ ตำรา และการจดจำต่อเนื่องกันมา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับโศลก เคารวะหรือลาภโดยทั้งหมดสัมพันธ์กับคนตั้งแต่เกิดจนตายและมีความเชื่อเกี่ยวเนื่องกันระหว่างคติ ความเชื่อ มนุษย์ และเรือนอย่างแนบแน่น ทั้งที่มองเห็นได้ชัดเจนเป็นรูปธรรม และในแบบสัญลักษณ์เป็นนามธรรม หากจำแนกคติความเชื่อที่สัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อเรือนผู้ไทแบบประเพณีและระบบสังคมสรุปประเด็นหลักได้ดังนี้

1. ทิศทางและตำแหน่งการวางผังบริเวณ การจัดวางเรือนและองค์ประกอบเรือน
2. คติ ความเชื่อเกี่ยวกับกระบวนการสร้างเรือนที่เกี่ยวข้องกับขนาดและสัดส่วนเรือน
3. การกำหนดพฤติกรรมการใช้พื้นที่ภายในเรือนผู้ไท
4. คติ ความเชื่อ และพิธีกรรมเกี่ยวกับการสร้างเรือน

ภูมิปัญญาชาวบ้าน ใน เรื่องพื้นถิ่นไทพวนในประเทศไทย : การนำไปสู่สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นใหม่บนฐานของภูมิปัญญาและเทคโนโลยีท้องถิ่น

อรศิริ ปาณินท์ (2544-2545 : 1-2) ได้วิจัยเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน ใน เรื่องพื้นถิ่นไทพวนในประเทศไทย : การนำไปสู่สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นใหม่บนฐานของภูมิปัญญาและเทคโนโลยีท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการศึกษาเรียนพื้นถิ่นไทพวนในประเทศไทย เพื่อเน้นถึงลักษณะเด่นของเรือน ความสัมพันธ์ระหว่างการดำรงชีวิต ภูมิปัญญาและเทคโนโลยีท้องถิ่นในเรือนซึ่งส่งผลถึงคุณลักษณะของสถาปัตยกรรมที่ยั่งยืนและสถาปัตยกรรมสิ่งแวดล้อมของเรือนไทพวน พัฒนาการของเรือน และแนวโน้มของเรือนพื้นถิ่นไทพวนในอนาคต ซึ่งขึ้นอยู่กับฐานขอความเข้าใจในภูมิปัญญาและเทคโนโลยีท้องถิ่น

การศึกษาที่เน้นการสำรวจภาคของเรือนไทพวน ๑๒ หมู่บ้านในพื้นที่ 8 จังหวัดในภาคกลาง ภาคตะวันตกและภาคตะวันออกของประเทศไทย อายุการตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้านที่สำรวจทางกายภาพสูงสุด 100 - 150 ปี ต่ำสุด 30 - 50 ปี ในการสำรวจภาคสนามนี้ได้เน้นการศึกษาหมู่บ้านและความสัมพันธ์กับระบบนิเวศ ตัวเรือนซึ่งสัมพันธ์กับชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น และศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีต่อสภาวะสบายของเรือน ซึ่งเป็นผลของรูปลักษณะของเรือน

วิธีการศึกษาได้กำหนดช่วงเวลาของการสร้างเรือนเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์เปรียบเทียบ โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ 100 - 150 ปี 51 - 88 ปี 30 - 50 จากการศึกษาและวิเคราะห์ได้คำตอบให้การศึกษาหลายประการ ได้แก่ รูปลักษณะที่เป็นตัวแทนของเรือนพวน คือ เรือนจั่วแปดมีเรือนครัววางด้านหลัง จั่วหนึ่งคลุมห้องนอนและห้องพระ อีกจั่วหนึ่งคลุมห้องโถง พัฒนาการเรือนมีเฉพาะรูปทรงภายนอก ผังพื้นเรือนไม่ว่ามีอายุการสร้างเท่าใดจะอยู่ในกรอบเดียวกันทั้งสิ้น และเหมือนกับทุกแหล่งที่ตั้ง รูปลักษณะภายนอกพัฒนามาจากเรือนไทยเดิมจั่วแปดมาเป็นเรือนจั่วแปดที่ไม่เป็นเรือนไทยเดิม และเรือนแปดที่มีหลังคาผสมผสานทั้งจั่ว บ้านหยาและมณิลา และมีลักษณะเด่นของเรือนอีกกลุ่มหนึ่ง คือ เรือนที่เน้นโถงฝาโปร่ง ซึ่งส่งผลมายังรูปทรงที่ต่างไปจากเรือนจั่วแปดกลุ่มหลัก ภูมิปัญญาและเทคโนโลยีชาวบ้านในเรือนที่เด่นชัดคือ ระบบการระบายอากาศภายในเรือนให้ผู้อยู่พบสภาวะสบายในการอยู่ ตำแหน่งการระบายอากาศมีตั้งแต่ ความต่างระดับของพื้นเรือน การระบายอากาศระดับพื้นเรือน ระดับช่วงตัว และระดับเหนือฝาเรือนโดยรอบ ข้อสังเกตของผังพื้นเรือนพวนที่ไม่เปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะอยู่ที่ใดและอายุเท่าใด เป็นผลมาจากความเชื่อในการสร้างเรือน ที่ถือว่าการต่อเติมเรือนจะนำความโชคร้ายมาสู่ครอบครัว ดังนั้นการสร้างเรือนขนาดใหญ่ และสมบูรณ์มาตั้งแต่เริ่มสร้างเรือน ทำให้ไม่เห็นพัฒนาการในด้านการปรับเปลี่ยน ต่อเติม พัฒนาการรูปทรงจะพบเฉพาะในเรือนต่างอายุกันเท่านั้น และปรับตัวอย่างค่อยเป็นค่อยไป แนวโน้มเรือนพวนในอนาคตคาดว่าเป็นได้สองทางคือ เป็นเรือนจั่วแปดที่เรียบง่ายต่อการสร้างและงบประมาณ กับเปลี่ยนเป็นเรือนจั่วเดี่ยวความเอียงลาดต่ำบนผังพื้นลักษณะเดิม สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างเรือนและสภาพแวดล้อม ได้พบภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการน้ำ เพื่อการเกษตรและการใช้งานในครัวเรือนที่แก้ปัญหาเฉพาะถิ่นได้อย่างเฉลียวฉลาดและคล่องตัว

การศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนา สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนไทยมุสลิม จังหวัดปัตตานี

ทวี ไชยนาพงศ์ (2546 : 1-5) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนไทยมุสลิม จังหวัดปัตตานี

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบของเรือนไทยมุสลิม และแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นไทยมุสลิม จังหวัดปัตตานี มีวิธีดำเนินการโดยกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยคือ ประชาชนที่อาศัยภายในเรือนไทยมุสลิม อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี จำนวน 84 หลังคาเรือน ซึ่งเรือนเหล่านี้ล้วนทรงคุณค่าทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น มีอายุเรือนไม่ต่ำกว่า 30 ปี โดยเก็บข้อมูลทุกตำบล ทุละ 7 หลังคาเรือน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 แบบด้วยกันคือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ผลที่ได้จากแบบสอบถามทั้งหมดใช้หลักการวิเคราะห์โดยใช้คำร้อยละ

ผลการวิจัยสรุปว่า

1. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เรื่องการอนุรักษ์และการพัฒนาอย่างถูกวิธี
2. องค์ประกอบของเรือนไทยมุสลิมจังหวัดปัตตานี มีทั้งสิ้น 21 ส่วนด้วยกันและมีรูปแบบของหลังคา 3 รูปแบบ ลายฉลุที่ใช้ในการตกแต่งส่วนต่างๆของเรือนมี 4 แบบ ซึ่งทั้งหมดสื่อถึงวิถีการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิมได้เป็นอย่างดี
3. ปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการอนุรักษ์และการพัฒนา สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คือความไม่เข้าใจของประชาชน ความเสื่อมสภาพของวัสดุตามอายุการใช้งานและเกิดจากการกระทำของเจ้าของเรือนเองเนื่องจากความไม่รู้ปัญหาการขาดแคลนวัสดุและช่างที่ชำนาญงาน
4. ความต้องการในการดำเนินชีวิตของกลุ่มตัวอย่าง เปลี่ยนไปตามยุคสมัย สิ่งก่อสร้างแบบดั้งเดิมถูกมองว่าล้าหลัง กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สินและความเป็นส่วนตัวเพิ่มมากขึ้น
5. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ต้องการปลูกเรือนหลังใหม่ ตามแบบและวัสดุสมัยใหม่ เนื่องจากช่างฝีมือและวัสดุแบบเดิมมีราคาแพงและหายากใช้เวลาในการก่อสร้างยาวนานกว่า
6. ศาสนาอิสลามมีอิทธิพลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชาวมุสลิมเป็นอย่างมาก กิจปฏิบัติของชาวมุสลิมจะถูกกำหนดโดยโองการของศาสนาแทบทั้งสิ้น รูปแบบของเรือนที่อยู่อาศัยส่วนหนึ่งก็ได้รับอิทธิพลจากศาสนาด้วยเช่นกัน
7. กิจกรรที่ปฏิบัติภายในเรือนส่วนใหญ่ จะใช้พื้นที่บริเวณโถงอเนกประสงค์เป็นหลัก เนื่องจากเรือนมีห้องที่เป็นห้องนอนส่วนตัวน้อยมาก จะมีเฉพาะหัวหน้าครอบครัวเท่านั้น การลดระดับพื้นเรือนช่วยทำให้เกิดความชัดเจนในการแบ่งขอบเขตการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ภายใน

แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมวัดจำปา

ทวีศักดิ์ ห่วงจันทร์ (2547 : 1) ได้วิจัยเรื่องแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมวัดจำปา

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ศึกษารูปแบบและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม เพื่อเสนอแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมวัดจำปา

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยคือผู้ปกครองวัดจำปา 1 รูป ผู้เคยบวชเรียนช่วงปี พ.ศ. 2493-2498 จำนวน 5 คน ผู้มาทำบุญจำนวน 100 คน คณะกรรมการวัด และผู้เชี่ยวชาญด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน 1 คน เครื่องมือ ที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของวัดจำปาทั้งเป็นแนวทางในการพัฒนาตามหลักอนุรักษ์แหล่งโบราณสถาน

ผลการวิจัยสรุปว่า

1. การพัฒนาวัดต้องยึดรูปแบบทางสถาปัตยกรรมทางศาสนา
2. การพัฒนาต้องใช้เทคโนโลยีผสมผสานกับงานทางสถาปัตยกรรมไทยประเพณี
3. การพัฒนาอาคารและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมในเขตอนุรักษ์ต้องยึดหลักการอนุรักษ์โบราณสถานแหล่งที่ตั้ง
4. การพัฒนาเป็นการแก้ปัญหาที่หมักหมมที่เป็นสาเหตุของการทำลายโบราณสถาน
5. ในการพัฒนาต้องควบคู่กับส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมภายในวัด

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง "การศึกษาเรือนอีสาน-เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชานันท์ จังหวัดศรีสะเกษ" ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ และการใช้แบบสอบถามสำรวจความต้องการของผู้ที่อาศัยในเรือนอีสาน - เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชานันท์ จังหวัดศรีสะเกษ ประชาชนชุมชน และนักวิชาการดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ดังนั้นเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนของการวิจัยไว้ดังนี้

3.1 สํารวจและศึกษาข้อมูลเบื้องต้นโดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1.1 ศึกษางานวิจัยและแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น โดยวิธีการสำรวจภาคสนาม, การสัมภาษณ์ตรงและการให้ตอบแบบสอบถาม

3.1.2 ศึกษาจากเอกสารเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องได้แก่ งานวิจัยที่มีผู้เคยศึกษาไว้ก่อนแล้ว และเอกสารเผยแพร่ศิลปกรรมวัฒนธรรมพื้นถิ่น

3.1.3 ศึกษาวัตถุประสงค์ ประเด็นปัญหา เป็นการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากภาคสนามมา กำหนดเป็นแนวทางในการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรือนอีสาน - เขมร

3.1.4 จัดทำแบบสำรวจสัมภาษณ์ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรือนอีสาน - เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชานันท์ จังหวัดศรีสะเกษ

3.2 กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ พื้นที่ศึกษาสภาพแวดล้อมขององค์ประกอบเรือนอีสาน-เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชานันท์ จังหวัดศรีสะเกษ

3.2.1 ขอบเขตด้านประชากรที่ใช้ในการวิจัย

3.2.1.1 ประชากรที่เป็นบุคคล ได้แก่

1. ผู้อยู่อาศัยในเรือนอีสาน-เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชานันท์ จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีลักษณะเรือนอีสาน - เขมร มีอายุเรือน 50 ปีขึ้นไป มีความต่อเนื่องในการครอบครอง และมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น จำนวน 5 หลัง (ได้มาจากการสำรวจ) หลังละ 1 คน

เป็นจำนวน 5 คน ซึ่งได้มาจากการสัมภาษณ์และสังเกต

2. ประชาชนผู้รู้ในด้านวิถีชีวิตของชนเผ่าอีสาน – เขมร

ตำบลห้วยเหนือ อำเภออุซันต์ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 3 คน ซึ่งได้มาจากการสัมภาษณ์และสังเกต

3. ประชาชนผู้รู้ในด้านการก่อสร้างเรือนของชนเผ่าอีสาน - เขมร

ตำบลห้วยเหนือ อำเภออุซันต์ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 3 คน ซึ่งได้มาจากการสัมภาษณ์และสังเกต

4. นักวิชาการผู้รู้ในด้านวิถีชีวิตของชนเผ่าอีสาน – เขมร ตำบลห้วยเหนือ

อำเภออุซันต์ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 3 คน ซึ่งได้มาจากการสัมภาษณ์และสังเกต

5. นักวิชาการผู้รู้ในด้านการก่อสร้างเรือนของชนเผ่าอีสาน - เขมร

ตำบลห้วยเหนือ อำเภออุซันต์ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 3 คน ซึ่งได้มาจากการสัมภาษณ์และสังเกต

3.2.1.2 ประชากรที่เป็นเรือนอีสาน – เขมร ได้แก่

ประชากรที่เป็นเรือนอีสาน – เขมร ตำบลห้วยเหนือ จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีลักษณะเรือนอีสาน – เขมร มีอายุเรือน 50 ปีขึ้นไป ที่มีความต่อเนื่องในการครอบครอง และมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น จำนวน 5 หลังคาเรือน ซึ่งได้มาจากการสำรวจและสัมภาษณ์

จากการศึกษาข้อมูล ผู้วิจัยลงทำการสำรวจพื้นที่พบว่า กลุ่มประชากร และกลุ่มตัวอย่างของการทดลองเป็นกลุ่มเดียวกัน ตามเกณฑ์นิยามศัพท์ที่ผู้วิจัยกำหนด

3.3 การตรวจสอบข้อมูล

3.3.1 ผู้วิจัยทำแบบสอบถาม ตัวอย่างเสนอต่ออาจารย์ ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วม ทำการตรวจสอบแบบสอบถาม และแก้ไขความถูกต้องของเนื้อหาในเบื้องต้น รวมถึงความเหมาะสมของถ้อยคำ จำนวนภาษา ความชัดเจนของคำถามในแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์

3.3.2 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อทำการตรวจสอบความเหมาะสม และเที่ยงตรงของเนื้อหาอีกครั้ง โดยได้กำหนดผู้ทรงคุณวุฒิ ไว้จำนวน 3 ท่านดังรายนามต่อไปนี้

1. อาจารย์อุดมพันธ์ พิษย์ประเสริฐ ผู้อำนวยการโรงเรียน เลขาธิการสภาวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ นักวิจัยทางประวัติศาสตร์ในจังหวัดศรีสะเกษ

2. นายพัฒนะ จรรยาสุทิวรงค์ สถาปนิก เทศบาลเมืองศรีสะเกษ อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

3. นายปกรณ์ชัย สุพัฒน์ ผู้อำนวยการกองวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ

ศรีสะเกษ

3.3.3 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ได้แก้ไขแล้ว จากผู้ทรงคุณนำเสนอต่อผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบอีกครั้งก่อนนำไปใช้จริง

3.3.4 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ไปทดลองใช้ กับกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายที่กำหนดไว้จำนวน 17 ชุดเพื่อหาความชัดเจนของแบบสอบถาม

3.3.5 ผู้วิจัยนำปัญหาในการตรวจสอบแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ จากการทดลองใช้ ไปปรับปรุงแก้ไข อีกครั้งโดยปรึกษาร่วมกับ อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วมแล้วจึงนำไปสอบถาม

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

3.4.1 ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลพื้นฐานจากการสำรวจภาคสนาม โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

3.4.2 ผู้วิจัยนำหนังสือจากงานบัณฑิตศึกษาคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังไปยังผู้นำชุมชนเพื่อแจกแบบสอบถาม

3.4.3 ผู้วิจัยทำการแจกแบบสอบถามและเก็บแบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่างเพื่อนำมาวิเคราะห์เป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์ โดยเก็บด้วยตนเองครบทั้ง 5 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 100

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

3.5.1 ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามเมื่อ ได้รับครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว ผู้วิจัยนำมารวบรวมคะแนน ทำการวิเคราะห์โดยการใช้อำร้อยละ

3.5.2 ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ แล้วนำมาสรุป อภิปรายผล และรวบรวมเป็นองค์ความรู้ในการศึกษาเรือนอีสาน-เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่ศึกษาแนวทางการศึกษาเรือนอีสาน - เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอบุซันต์ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์แล้วนำมาสรุป อภิปรายผล และรวบรวมเป็นองค์ความรู้ในการศึกษาเรือนอีสาน-เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอบุซันต์ จังหวัดศรีสะเกษ

ในการเสนอข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอเป็น 2 ชุด คือ

1.) ข้อมูลชุดที่ 1 แบบสำรวจสัมภาษณ์ เรื่อง วิถีชีวิตของชนเผ่าอีสาน - เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอบุซันต์ จังหวัดศรีสะเกษ แบ่งเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลสภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชนตำบลห้วยเหนือ

ตอนที่ 3 ข้อมูลรูปแบบความเป็นอยู่ทั่วไปของชุมชนตำบลห้วยเหนือ

2.) ข้อมูลชุดที่ 2 แบบสำรวจสัมภาษณ์ เรื่อง วัฒนธรรมในการก่อสร้างของชนเผ่าอีสาน - เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอบุซันต์ จังหวัดศรีสะเกษ

ตอนที่ 1 องค์ประกอบของเรือนอีสาน - เขมร

ตอนที่ 2 ข้อมูลพฤติกรรมและความต้องการการใช้พื้นที่ภายในเรือนอีสาน - เขมร

ตอนที่ 3 ข้อมูลวิธีการก่อสร้างเรือนอีสาน - เขมร

ตอนที่ 4 ข้อมูลประเพณีความเชื่อในการสร้างเรือนอีสาน-เขมร

4.1 การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1.1 การวิเคราะห์แบบสำรวจสัมภาษณ์ ข้อมูลชุดที่ 1 แบบสำรวจสัมภาษณ์ เรื่อง วิถีชีวิตของชนเผ่าอีสาน - เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอบุซันต์ จังหวัดศรีสะเกษ แบ่งเป็น 3 ตอน ตามลำดับดังนี้

4.1.1.1 ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ซึ่งได้แก่ เจ้าของเรือนอีสาน-เขมร 5 คน ปราชญ์ชุมชนผู้รู้ในด้านวิถีชีวิตของชนเผ่าอีสาน - เขมร 3 คน ปราชญ์ชุมชนผู้รู้ในด้านการก่อสร้างเรือนของชนเผ่าอีสาน - เขมร 3 คน นักวิชาการผู้รู้ในด้านวิถีชีวิตของชนเผ่าอีสาน - เขมร 3 คน และนักวิชาการผู้รู้ในด้านการก่อสร้างเรือนของชนเผ่าอีสาน - เขมร 3 คน รวม 17 คน

4.1.1.2 ตอนที่ 2 ข้อมูลสภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชนตำบลห้วย

ซึ่งได้แก่ เจ้าของเรือนอีสาน-เขมร 5 คน ปราชญ์ชุมชนผู้รู้ในด้านวิถีชีวิตของชนเผ่าอีสาน-เขมร 3 คน และนักวิชาการผู้รู้ในด้านวิถีชีวิตของชนเผ่าอีสาน-เขมร 3 คน รวม 11 คน

4.1.1.3 ตอนที่ 3 ข้อมูลรูปแบบความเป็นอยู่ทั่วไปของชุมชนตำบลห้วยเหนือ

ซึ่งได้แก่ เจ้าของเรือนอีสาน-เขมร 5 คน ปราชญ์ชุมชนผู้รู้ในด้านวิถีชีวิตของชนเผ่าอีสาน-เขมร 3 คน ปราชญ์ชุมชนผู้รู้ในด้านการก่อสร้างเรือนของชนเผ่าอีสาน-เขมร 3 คน นักวิชาการผู้รู้ในด้านวิถีชีวิตของชนเผ่าอีสาน-เขมร 3 คน และนักวิชาการผู้รู้ในด้านการก่อสร้างเรือนของชนเผ่าอีสาน-เขมร 3 คน รวม 17 คน

4.1.2 การวิเคราะห์แบบสำรวจสัมภาษณ์ ข้อมูลชุดที่ 2 แบบสำรวจสัมภาษณ์ เรื่อง วัฒนธรรมในการก่อสร้างของชนเผ่าอีสาน-เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภออุซันต์ จังหวัดศรีสะเกษ

4.1.2.1 ตอนที่ 1 องค์ประกอบของเรือนอีสาน-เขมร

ซึ่งได้แก่ เจ้าของเรือนอีสาน-เขมร 5 คน ปราชญ์ชุมชนผู้รู้ในด้านวิถีชีวิตของชนเผ่าอีสาน-เขมร 3 คน ปราชญ์ชุมชนผู้รู้ในด้านการก่อสร้างเรือนของชนเผ่าอีสาน-เขมร 3 คน นักวิชาการผู้รู้ในด้านวิถีชีวิตของชนเผ่าอีสาน-เขมร 3 คน และนักวิชาการผู้รู้ในด้านการก่อสร้างเรือนของชนเผ่าอีสาน-เขมร 3 คน รวม 17 คน

4.1.2.2 ตอนที่ 2 ข้อมูลพฤติกรรมและความต้องการการใช้พื้นที่ภายในเรือนอีสาน-เขมร

ซึ่งได้แก่ เจ้าของเรือนอีสาน-เขมร 5 คน ปราชญ์ชุมชนผู้รู้ในด้านวิถีชีวิตของชนเผ่าอีสาน-เขมร 3 คน ปราชญ์ชุมชนผู้รู้ในด้านการก่อสร้างเรือนของชนเผ่าอีสาน-เขมร 3 คน นักวิชาการผู้รู้ในด้านวิถีชีวิตของชนเผ่าอีสาน-เขมร 3 คน และนักวิชาการผู้รู้ในด้านการก่อสร้างเรือนของชนเผ่าอีสาน-เขมร 3 คน รวม 17 คน

4.1.2.3 ตอนที่ 3 ข้อมูลวิธีการก่อสร้างเรือนอีสาน-เขมร

ซึ่งได้แก่ เจ้าของเรือนอีสาน-เขมร 5 คน ปราชญ์ชุมชนผู้รู้ในด้านก่อสร้างของชนเผ่าอีสาน-เขมร 3 คน และนักวิชาการผู้รู้ในด้านก่อสร้างของชนเผ่าอีสาน-เขมร 3 คน รวม 11 คน

4.1.2.4 ตอนที่ 4 ข้อมูลประเพณีความเชื่อในการสร้างเรือนอีสาน-เขมร

ซึ่งได้แก่ เจ้าของเรือนอีสาน-เขมร 5 คน ประชาชนผู้รู้ในด้านวิถีชีวิตของชนเผ่าอีสาน – เขมร 3 คน ประชาชนผู้รู้ในด้านการก่อสร้างเรือนของชนเผ่าอีสาน – เขมร 3 คน นักวิชาการผู้รู้ในด้านวิถีชีวิตของชนเผ่าอีสาน – เขมร 3 คน และนักวิชาการผู้รู้ในด้านการก่อสร้างเรือนของชนเผ่าอีสาน – เขมร 3 คน รวม 17 คน

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ และนำเสนอข้อมูลในตารางประกอบการบรรยาย ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

4.1.1 การวิเคราะห์แบบสำรวจสัมภาษณ์ ข้อมูลชุดที่ 1 แบบสำรวจสัมภาษณ์ เรื่อง วิถีชีวิตของชนเผ่าอีสาน-เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชานันท์ จังหวัดศรีสะเกษ แบ่งเป็น 3 ตอน ตามลำดับดังนี้

4.1.1.1 ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ สำหรับผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคน

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์จำแนกตาม เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ของครอบครัวต่อเดือน และภูมิลำเนาเดิม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ และนำเสนอข้อมูลในตารางประกอบการบรรยาย ดังนี้

ตารางที่ 4.1 แสดงค่าร้อยละความคิดเห็นในเรื่องของข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ในชุมชนห้วยเหนือ อำเภอชานันท์ จังหวัดศรีสะเกษ

ข้อที่	ตัวแปรที่ศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1.	เพศ		
	1.1 ชาย	14	82
	1.2 หญิง	3	18
รวม		17	100
2.	อายุ		
	2.1 ต่ำกว่า 20 ปี		
	2.2 20 – 39 ปี	3	18
	2.3 40 – 59 ปี	3	18
	2.4 59 ขึ้นไป	11	64
รวม		17	100

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อที่	ตัวแปรที่ศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
3.	อาชีพ		
	3.1 ทำนา,ทำไร่		
	3.2 ค้าขาย		
	3.3 รับจ้าง	7	41
	3.4 รับราชการ	3	18
	3.5 ไม่ทำงาน	3	18
	3.6 อื่น ๆ โปรดระบุ <u>ข้าราชการบำนาญ</u>	4	23
	รวม	17	100
4.	สำเร็จการศึกษาระดับใด		
	4.1 ไม่ได้ศึกษา	4	23
	4.2 ประถมศึกษา	4	23
	4.3 มัธยมศึกษาตอนต้น-ตอนปลาย		
	4.4 อนุปริญญา - ปริญญาตรี	4	23
	4.5 สูงกว่าปริญญาตรี	3	18
	4.6 อื่น ๆ โปรดระบุ <u>นักธรรมเอก</u>	2	13
	รวม	17	100
5.	ครอบครัวของท่านมีรายได้ต่อเดือน		
	5.1 ต่ำกว่า 5,000 บาท	3	18
	5.2 5,000 - 14,000 บาท	7	41
	5.3 15,000 - 24,000 บาท	4	23
	5.4 25,000 - 34,000 บาท		
	5.5 35,000 - 44,000 บาท	2	13
	5.6 44,000 บาท ขึ้นไป	1	5
	รวม	17	100
6.	ภูมิลำเนาเดิมของท่าน		
	6.1 ต่างจังหวัด	2	13
	6.2 ต่างอำเภอ	4	23
	6.3 ต่างตำบล	1	5
	6.4 ต่างหมู่บ้าน	2	13
	6.5 ต่างประเทศ		
	6.6 อยู่มาตั้งแต่เกิด	8	56
	รวม	8	100

จากตารางที่ 4.1 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย 14 คน ร้อยละ 82 เพศหญิง 3 คน ร้อยละ 18 เมื่อจำแนกตามอายุพบว่า ส่วนใหญ่มีอายุ 59 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 64 เมื่อจำแนกตามอาชีพ พบว่าส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ คือ รับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 41 รองลง คือ มาข้าราชการบำนาญ คิดเป็นร้อยละ 23 ประกอบอาชีพรับราชการคิดเป็นร้อยละ 18 และ มีงานทำคิดเป็นร้อยละ 18 เมื่อจำแนกตามการสำเร็จการศึกษาพบว่า มีผู้ที่ไม่ได้ศึกษา คิดเป็นร้อยละ 23 และสำเร็จการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 18 และนักธรรมเอกคิดเป็นร้อยละ 13 เมื่อจำแนกตามรายได้ของครอบครัว พบว่ามีรายได้อยู่ระหว่าง 5,000 – 14,000 คิดเป็นร้อยละ 41 ครอบครัวผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน 4 ครอบครัว มีรายได้ 15,000 – 24,000 ต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 23 รายได้ระหว่าง 35,000 – 44,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 13 มีเพียง 1 ครอบครัวเท่านั้นที่มีรายได้มากกว่า 44,000 บาทต่อเดือน เมื่อจำแนกตามภูมิลำเนาพบว่าส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่มาตั้งแต่เกิดในหมู่บ้านภูมิ คิดเป็นร้อยละ 56 มาจากต่างหมู่บ้านแต่อยู่ในตำบลห้วยเหนือเช่นกันคิดเป็นร้อยละ 13 มีภูมิลำเนาจากต่างตำบลแต่อยู่ในอำเภอชุนธุ์ คิดเป็นร้อยละ 5 มีภูมิลำเนาจากต่างอำเภอแต่อยู่ในเขตจังหวัดศรีสะเกษ คิดเป็นร้อยละ 23 และมีร้อยละ 13 ที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ต่างจังหวัด

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ สำหรับเจ้าของเรือนอีสาน – เขมร

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์จำแนกตาม ตัวแปรในตารางที่ 4.2 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ และนำเสนอข้อมูลในตารางประกอบการบรรยาย ดังนี้

ตารางที่ 4.2 แสดงค่าร้อยละความคิดเห็นในเรื่องของข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ สำหรับเจ้าของเรือนอีสาน-เขมร

ข้อที่	ตัวแปรที่ศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
7.	จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่พักอาศัยอยู่ด้วยกัน		
	7.1 1-3 คน	2	40
	7.2 4-6 คน	3	60
	7.3 7-9 คน		
	7.4 10 คนขึ้นไป		
	รวม	5	100
8.	สถานะในการอยู่อาศัยของท่าน		
	8.1 เป็นเจ้าของ	4	80
	8.2 เป็นผู้อาศัย	1	20
	รวม	5	100

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ข้อที่	ตัวแปรที่ศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
9.	ท่านอยู่มานานเท่าใด		
	9.1 ต่ำกว่า 1 ปี		
	9.2 1 – 10 ปี		
	9.3 11 – 20 ปี	1	20
	9.4 20 ปีขึ้นไป	4	80
	รวม	5	100
10.	เรือนของท่านปลูกสร้างมาแล้วประมาณกี่ปี		
	10.1 ต่ำกว่า 30 ปี		
	10.2 30 – 39 ปี		
	10.3 40 – 49 ปี		
	10.4 49 ปีขึ้นไป	5	100
	รวม	5	100
11.	ค่าใช้จ่ายในการปลูกสร้างเรือนครั้งแรกประมาณเท่าใด		
	11.1 ต่ำกว่า 10,000 บาท		
	11.2 10,000 – 19,000 บาท	2	40
	11.3 20,000 – 29,000 บาท	2	40
	11.4 29,000 บาท ขึ้นไป	1	20
	รวม	5	100
12.	หากเรือนของท่านมีความจำเป็นต้องซ่อมแซมท่านจะทำอย่างไร		
	12.1 ซ่อมเอง		
	12.2 จ้างช่างซ่อม	3	60
	12.3 ชวนเพื่อนบ้านมาช่วยกันซ่อม	2	40
	12.4 อื่น ๆ โปรดระบุ.....		
	รวม	5	100

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ข้อที่	ตัวแปรที่ศึกษา	จำนวน(คน)	ร้อยละ
13.	ท่านทราบหรือไม่ว่าเรือนของท่านเป็นเรือนที่ทรงคุณค่าทางสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและแสดงถึงวิถีการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิมได้เป็นอย่างดี		
	13.1 ทราบ	1	20
	13.2 ไม่ทราบ	4	80
	รวม	5	100
14.	ท่านมีโครงการที่จะปรับปรุงซ่อมแซมเรือนของท่านใหม่บ้างหรือไม่		
	14.1 ต้องการ	5	100
	14.2 ไม่ต้องการ		
	รวม	5	100
15.	ท่านมีโครงการที่จะปลูกเรือนของท่านใหม่บ้างหรือไม่		
	15.1 ต้องการ	4	80
	15.2 ไม่ต้องการ	1	20
	รวม	5	100

จากตารางที่ 4.2 พบว่าเจ้าของเรือนอีสาน - เขมร มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวอาศัยอยู่ด้วยกันระหว่าง 4 - 6 คน คิดเป็นร้อยละ 60 มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่พักอาศัยอยู่ด้วยกันอยู่ระหว่าง 1 - 3 คน คิดเป็นร้อยละ 40 และเมื่อจำแนกสถานะในการอยู่อาศัย พบว่าเป็นเจ้าของเรือน คิดเป็นร้อยละ 80 มีเพียง ร้อยละ 20 ที่อยู่ในสถานะเป็นผู้อาศัย เมื่อจำแนกตามอายุของการอยู่อาศัยของเจ้าของเรือนพบว่า เจ้าของเรือนส่วนใหญ่อยู่อาศัยมานานกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 80 รองลงมา คือ พักอาศัยอยู่ระหว่าง 11 - 20 ปี คิดเป็น คิดเป็น ร้อยละ 20 เมื่อจำแนกตามอายุในการปลูกเรือน พบว่าทั้งหมด เมื่อจำแนกตามอายุในการปลูกสร้าง มีอายุในการปลูกสร้างมาแล้วมากกว่า 49 ปี ค่าใช้จ่ายในการปลูกสร้างเรือนครั้งแรกพบว่า ที่มีค่าใช้จ่ายในการปลูกสร้างเรือน อยู่ระหว่าง 10,000 - 19,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 40 ค่าใช้จ่ายอยู่ในระหว่าง 20,000 - 29,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 40 และมีค่าใช้จ่ายในการปลูกสร้างเรือนมากกว่า 29,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 20 เมื่อจำแนกว่าหากจำเป็นต้องมีการซ่อมแซมเรือน วิธีการที่ใช้พบว่าส่วนใหญ่จ้างซ่อมคิดเป็นร้อยละ 60 และชวนเพื่อนบ้านมาช่วยกันซ่อม คิดเป็นร้อยละ 40 เมื่อจำแนกว่าเจ้าของเรือนทราบหรือไม่ว่าเรือนของตนทรงคุณค่าทางสถาปัตยกรรมท้องถิ่น และแสดงถึง

วิถีในการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิมได้เป็นอย่างดี พบว่าส่วนใหญ่ไม่ทราบ คิดเป็นร้อยละ 80 และมีเพียงร้อยละ 20 เท่านั้น ที่ทราบว่าเรือของตน เป็นเรือที่ทรงคุณค่าทางสถาปัตยกรรมท้องถิ่น และแสดงถึงวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมได้เป็นอย่างดี และเจ้าของเรือทั้งหมดคิดเป็นร้อยละ 100 มีความต้องการที่จะปรับปรุงซ่อมแซมเรือของตนใหม่ และในจำนวนนั้นมีถึงร้อยละ 80 ที่ต้องการปลูกสร้างใหม่ทั้งหมด ในขณะที่อีก ร้อยละ 20 มีความต้องการปรับปรุงซ่อมแซมเรือเป็นบางส่วน

4.1.1.2 ตอนที่ 2 ข้อมูลสภาพแวดล้อมและรูปแบบความเป็นอยู่ทั่วไปของชุมชน ตำบลห้วยเหนือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลสภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชนตำบลห้วยเหนือ สัมภาษณ์เฉพาะผู้อยู่อาศัยในเรืออีสาน-เขมรดั้งเดิม ปราชญ์ชุมชนผู้รู้ในด้านวิถีชีวิตของชนเผ่าอีสาน-เขมร ดั้งเดิม และนักวิชาการผู้รู้ในด้านวิถีชีวิตของชนเผ่าอีสาน - เขมรดั้งเดิม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์จำแนกตาม ตัวแปรในตารางที่ 4.3 วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ และนำเสนอข้อมูลในตารางประกอบการบรรยาย ดังนี้

ตารางที่ 4.3 แสดงค่าร้อยละความคิดเห็นในเรื่องของข้อมูลสภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชน ตำบลห้วยเหนือ

ข้อที่	ตัวแปรที่ศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
4.	ประชากรในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอะไร		
	4.1 ทำนา ,ทำไร่	8	73
	4.2 ค้าขาย	1	9
	4.3 รับจ้าง	2	18
	4.4 รับราชการ		
	4.5 ไม่ทำงาน		
	4.6 อื่น ๆ โปรดระบุ.....		
	รวม	11	100
5.	สมาชิกเฉลี่ยในครัวเรือน ภายในชุมชนของท่านประมาณเท่าไร		
	5.1 1 -3 คน	3	27
	5.2 4 -6 คน	7	64
	5.3 7 -9 คน	1	9
	5.4 10 คนขึ้นไป		
	รวม	11	100

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ข้อที่	ตัวแปรที่ศึกษา	จำนวน(คน)	ร้อยละ
6.	ท่านใช้สถานที่ใด ประกอบกิจกรรมร่วมกันของชุมชน เพราะเหตุใด	6	55
	6.1 วัด		
	6.2 ศาลปู่ตา		
	6.3 โรงเรียน	1	9
	6.4 อบต. ห้วยเหนือ	4	36
	6.5 ศาลาประชาคม		
	6.6 สถานที่อื่นๆ โปรดระบุ.....		
	รวม	11	100
7.	ความคิดเห็นเกี่ยวกับระยะถนนในชุมชนของท่านเหมาะสมหรือไม่		
	7.1 เพียงพอเหมาะสม	2	18
	7.2 ควรจะพัฒนา	3	27
	7.3 กว้างเกินพอดี		
	7.4 อื่น ๆ โปรดระบุ เล็กเกินไป	6	55
	รวม	11	100
8.	ความคิดเห็นเกี่ยวกับระยะไฟฟ้าในชุมชนของท่านเหมาะสมหรือไม่		
	8.1 เพียงพอเหมาะสม	7	64
	8.2 ควรจะพัฒนาให้มากขึ้น	4	36
	8.3 อื่น ๆ โปรดระบุ.....		
	รวม	11	100
9.	ความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบประปาในชุมชนของท่านเหมาะสมหรือไม่		
	9.1 คุณภาพน้ำสะอาด		
	9.2 คุณภาพน้ำพอใช้ได้	4	34
	9.3 คุณภาพน้ำไม่สะอาด	7	66
	9.4 อื่น ๆ โปรดระบุ.....		
	รวม	11	100

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ข้อที่	ตัวแปรที่ศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
10.	ความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบการจัดเก็บขยะในชุมชนของท่าน เหมาะสมหรือไม่		
	10.1 จุดทิ้งพอเพียง		
	10.2 จุดทิ้งขยะมีน้อย	8	73
	10.3 ไม่มีจุดทิ้งขยะ ต้องกองรวมกันไว้	3	27
	10.4 อื่น ๆ โปรดระบุ.....		
	รวม	11	100
11.	ความคิดเห็นเกี่ยวกับตู้โทรศัพท์สาธารณะในชุมชนท่าน เหมาะสมหรือไม่		
	11.1 มีโทรศัพท์สาธารณะมาก		
	11.2 มีโทรศัพท์สาธารณะเพียงพอเหมาะสม	8	73
	11.3 เพิ่มจุดติดตั้งตู้โทรศัพท์สาธารณะให้มากขึ้น	3	27
	11.4 อื่น ๆ โปรดระบุ.....		
	รวม	11	100

จากตารางที่ 4.3 ประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนตำบลห้วยเหนือประกอบอาชีพทำนา, ทำไร่ คิดเป็นร้อยละ 73 รองลงมาคือ รับจ้างและค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 18 และ 9 ตามลำดับเมื่อ จำแนกตามจำนวนสมาชิกเฉลี่ยในครัวเรือนภายในชุมชนตำบลห้วยเหนือ ส่วนใหญ่มีสมาชิกเฉลี่ยใน ครัวเรือน 4 – 6 คน คิดเป็นร้อยละ 64 มีสมาชิกเฉลี่ยในครัวเรือน 7 – 9 คน คิดเป็นร้อยละ 9 เมื่อจำแนกตามสถานที่ประกอบกิจกรรมร่วมกันของชุมชนตำบลห้วยเหนือ พบว่าคนในชุมชน ตำบลห้วยเหนือใช้ประกอบกิจกรรมร่วมกันเป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 55 คือวัด รองลงมา ร้อยละ 36 คือศาลาประชาคมและร้อยละ 9 คือ อบต.ห้วยเหนือ เมื่อจำแนกตามระยะถนนในชุมชน พบว่าส่วนใหญ่เห็นว่าระยะถนนมีขนาดเล็กเกินไป คิดเป็นร้อยละ 55 และเห็นว่าควรที่จะพัฒนา เกี่ยวกับระยะถนนในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 27 และมีร้อยละ 18 เห็นว่าระยะถนนในชุมชน เพียงพอเหมาะสม เมื่อจำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบไฟฟ้าในชุมชน พบว่าส่วนใหญ่ ร้อยละ 64 เห็นว่าเพียงพอเหมาะสมในขณะที่ร้อยละ 34 เห็นว่าคุณภาพน้ำพอใช้ได้ เมื่อจำแนก ตามระบบการเก็บขยะในชุมชน พบว่าส่วนใหญ่ร้อยละ 73 เห็นว่าจุดทิ้งขยะมีน้อย และร้อยละ 27 ไม่มีจุดทิ้งขยะต้องการรวมกันไว้ เมื่อจำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับตู้โทรศัพท์สาธารณะใน ชุมชน พบว่าส่วนใหญ่ร้อยละ 73 เห็นว่ามีโทรศัพท์เพียงพอเหมาะสมและมีร้อยละ 27 เห็นว่าควร เพิ่มจุดติดตั้งตู้โทรศัพท์สาธารณะให้มากขึ้น

4.1.1.3 ตอนที่ 3 ข้อมูลรูปแบบความเป็นอยู่ทั่วไปของชุมชนตำบลห้วยเหนือ สำหรับผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคน

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์จำแนกตาม ตัวแปรในตารางที่ 4.4 วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ และนำเสนอข้อมูลในตารางประกอบการบรรยาย ดังนี้

ตารางที่ 4.4 แสดงค่าร้อยละความคิดเห็นในเรื่องของข้อมูลสภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชน ตำบลห้วยเหนือ

1.) ประชาชนในชุมชนตำบลห้วยเหนือได้ปฏิบัติตามประเพณีอะไรบ้างดังต่อไปนี้

ประเพณี	จำนวน (ความถี่ที่เลือก)	ร้อยละ
เดือนอ้าย(เดือนเจียง) – บุญข้าวกรรม	14	82
เดือนยี่ – บุญคุณลาน	17	100
เดือนสาม – บุญข้าวจี่	14	82
เดือนสี่ – บุญแมวส	15	88
เดือนห้า – บุญสงกรานต์	17	100
เดือนหก – บุญบั้งไฟ	16	94
เดือนเจ็ด – บุญข้าส	13	76
เดือนแปด – บุญเข้าพรรษา	16	94
เดือนเก้า – บุญข้าวประดับดิน	14	82
เดือนสิบ – บุญข้าวสาก	17	100
เดือนสิบเอ็ด – บุญออกพรรษา	16	94
เดือนสิบสอง - บุญกฐิน	16	94

จากตารางที่ 4.4 พบว่าประชาชนในชุมชนห้วยเหนือได้ปฏิบัติตามประเพณี ครบทั้ง 12 เดือน โดยประเพณีที่ถือปฏิบัติ ร้อยละ 100 คือ เดือนยี่ – บุญคุณลาน เดือนห้า – บุญสงกรานต์ เดือนสิบ – บุญข้าวสาก รองลงมา ร้อยละ 94 คือ เดือนหก – บุญบั้งไฟ เดือนแปด - บุญเข้าพรรษา เดือนสิบเอ็ด – บุญออกพรรษา เดือนสิบสอง – บุญกฐิน ร้อยละ 88 คือ เดือนสี่ – บุญแมวส ร้อยละ 82 คือ เดือนอ้าย(เดือนเจียง) – บุญข้าวกรรม เดือนสาม – บุญข้าวจี่ เดือนเก้า – บุญข้าวประดับดิน และร้อยละ 76 คือเดือนเจ็ด – บุญข้าส

จะเห็นได้ว่าประเพณีนี้สำคัญลำดับต้น ๆ ของประชาชนในชุมชนตำบลห้วยเหนือจะให้ความสำคัญกับประเพณีที่เกี่ยวกับบรรพบุรุษที่ล่วงลับคือบุญข้าวสากและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับ

ความเป็นอยู่และการทำมาหากิน ศาสนา อาติบุญสงกรานต์ บุญคุณลาน บุญบังไฟ บุญเข้าพรรษา เป็นต้น

ตารางที่ 4.5 แสดงค่าร้อยละความคิดเห็นในเรื่องของข้อมูลสภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชน ตำบลห้วยเหนือ

2.) ประชาชนในชุมชน ตำบลห้วยเหนือ ให้ความสำคัญกับประเพณีใดมากที่สุดโดยให้ใส่หมายเลขเรียงลำดับความสำคัญจากมากที่สุด ไปถึงสำคัญน้อยที่สุด โดยเรียงลำดับความสำคัญจาก 1 – 12

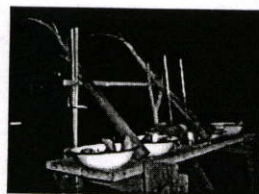
ประเพณี	จำนวน (ความถี่ที่เลือก)	ร้อยละ
เดือนอ้าย(เดือนเจียง) – บุญข้าวกรรม	0	0
เดือนยี่ – บุญคุณลาน	0	0
เดือนสาม – บุญข้าวจี	0	0
เดือนสี่ – บุญแมวส	0	0
เดือนห้า – บุญสงกรานต์	2	12
เดือนหก – บุญบังไฟ	1	6
เดือนเจ็ด – บุญทำสะ	0	0
เดือนแปด – บุญเข้าพรรษา	1	6
เดือนเก้า – บุญข้าวประดับดิน	0	0
เดือนสิบ – บุญข้าวสาก	13	76
เดือนสิบเอ็ด – บุญออกพรรษา	0	0
เดือนสิบสอง - บุญกฐิน	0	0

จากตารางที่ 4.5 พบว่าประเพณีที่ประชาชนในชุมชน ตำบลห้วยเหนือ ให้ความสำคัญมากที่สุด คือ ประเพณีในเดือนสิบ – บุญข้าวสาก คิดเป็นร้อยละ 75 เพราะ ประเพณีในเดือนสิบ – บุญข้าวสาก จะมีพิธี แชนโดนตา หรือบุญสารทเดือน 10 มีความเชื่อว่า ผู้ที่ตายไปแล้ว จะต้องไปอยู่ที่ยมโลก มีพญายมราชปกครอง คนที่ทำบาปทำกรรม ก็จะถูกนรกบ้าง เป็นเปรตบ้าง ได้รับความทุกข์บ้าง ทุกข์ทรมานเป็นอันมาก และเมื่อถึงวันแรม 1 ค่ำ เดือน 10 พญายมราชก็อนุญาตให้วิญญาณเหล่านี้ได้เดินทางมาเยี่ยมลูกหลาน วิญญาณเหล่านั้นเดินทางมาไกล เมื่อมาถึงโลกมนุษย์แล้วก็จะไปยังวัดบ้านของตนเอง บ้างก็พักใต้ถุนศาลา บ้างก็พักใต้ถุนวัด ในลักษณะยืนชะเง้อบ้าง นอนแกร่วบ้าง นั่งทอดห้อยโหยโรยแรงบ้าง แต่ละคนมีรูปร่างซูบโทรมเห็นน้อย

หิวโหย ฝ้าชะเง้อมองดูทางประตูวัดเพื่อจะลูกหลานของตนเองได้ทำบุญอุทิศให้ จะได้มีน้ำ ได้กินอาหาร อยากให้มีเรี่ยวแรง และอีกประการหนึ่งอยู่ในยมโลกอันแสนไกลโพ้น ก็สุดคิดถึงลูกหลาน อยากเห็นหน้า ถ้าได้พบได้เห็นก็ดีอกดีใจ อยากได้การยอมรับนับถือจากลูกหลานทั้งหลาย การรอคอยนี้ จะรอวันแล้ววันเล่า หิวจนทนไม่ไหวก็วิ่งชมชานไปหาตามวัดต่างๆ 7 วัด หากไม่เห็นลูกหลานทำบุญให้เลยก็นึกน้อยใจ เกลียด โกรธ สาปแช่งต่างๆ นานา ขออย่าให้มันหากินเจริญก้าวหน้าเลย บางคนก็รำพึงรำพัน ว่าโทษตัวเอง อนิจจา ตอนมีชีวิตอยู่ได้พยายามสร้างบุญกุศล เพราะไว้ใจลูกหลานจะทำบุญให้ดังที่พวกตนเคยทำบุญให้ตายายของตน ที่ไหนได้ลูกหลานของตนไม่สนใจใยดี และหากว่าวิญญาณเหล่านั้นได้รับการต้อนรับส่วนบุญที่ลูกหลานอุทิศให้ก็จะอวยพรให้เราทำมาหากินเจริญรุ่งเรืองอยู่เย็นเป็นสุข อันนี้เป็นความเชื่อของพิธีกรรมและประเพณี การแซนโดนตา รองลงมาคือ ประเพณีเดือนห้า - บุญสงกรานต์ คิดเป็นร้อยละ 12 ประเพณีเดือน 6 - บุญบั้งไฟ คิดเป็นร้อยละ 6 และประเพณีเดือนแปด - บุญเข้าพรรษา คิดเป็นร้อยละ 6

จากแบบสำรวจ สัมภาษณ์ข้อมูลชุดที่ 1 ตอนที่ 3 แสดงความคิดเห็นในการให้สัมภาษณ์ พบว่าประชาชนในชุมชนตำบลห้วยเหนือมีความเชื่อในเรื่องผี เรื่องไสยศาสตร์อยู่มาก โดยความเชื่อที่ประชาชนในตำบลห้วยเหนือให้ความสำคัญ และให้ความเชื่อถืออยู่มากที่สุดคือ "แซนโดนตา" หรือบุญสารทเดือน 10 หรือสารทเขมร ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่ทำบุญให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วเพราะเชื่อว่าวันที่บรรพบุรุษที่ล่วงลับจะได้กลับมายังโลกมนุษย์ ความเชื่อรองลงมาก็คือ การรำแม่มด มีความเชื่อว่าการรำแม่มดเป็นการรักษาคนป่วยได้ รองลงมาคือความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ การถือของรักษา เป็นความเชื่อเรื่องคาถาอาคม เครื่องรางของขลัง สามารถให้คุณหรือโทษผู้ใดก็ได้ ถ้าทำดีประพฤติตามของรักษาที่ถืออยู่ก็จะเจริญรุ่งเรืองถ้าผิดของ ของเข้าตัวก็จะเป็นปอบ จะถูกขับไล่จากหมู่บ้านในทันที

ความเชื่อ ในเรื่องการปลุกสร้างเรือนอีสาน - เขมร ความเชื่อที่ยังเชื่อถืออยู่คือ การหาฤกษ์วันตำแหน่งลงเสาเอกของ เปรี้ย-อา-จา เพราะถ้าฤกษ์วันและตำแหน่งลงเสามืดจะทำให้เรือนที่อยู่ไม่มีความสุข ความเชื่อรองลงมาคือการใช้ของรอกันหลุมที่จะลงเสาเอก และการฝังรเด็กที่ได้บันได ซึ่งความเชื่อนี้เชื่อว่าจะทำให้ผู้ที่เดินทางไกลแคล้วคลาดปลอดภัย

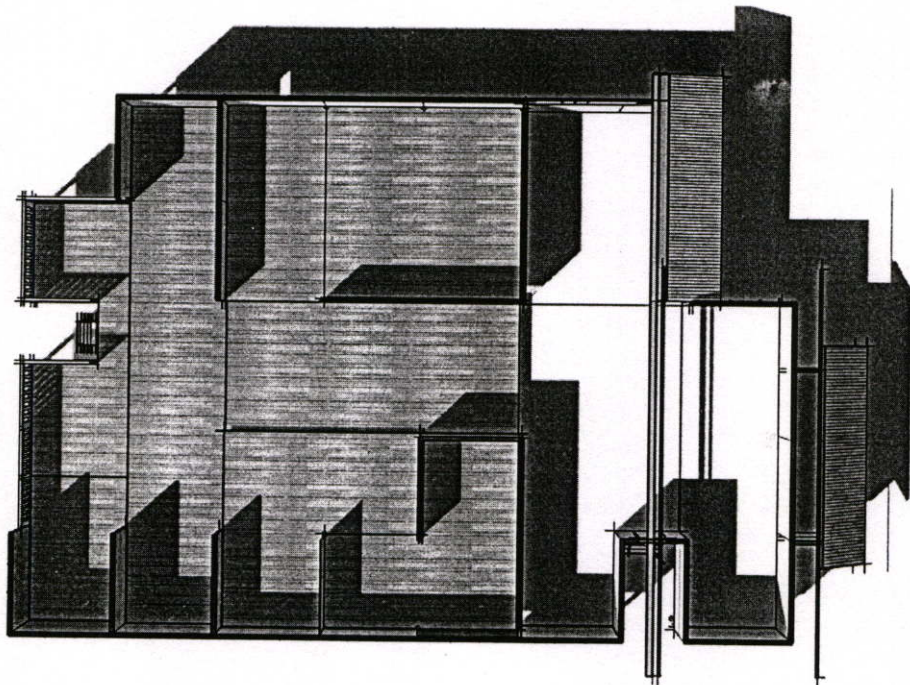
รูปที่ 4.3 แสดงการรำแม่มด

4.1.2 การวิเคราะห์แบบสำรวจสัมภาษณ์ ข้อมูลชุดที่ 2 แบบสำรวจสัมภาษณ์ เรื่อง วัฒนธรรมในการก่อสร้างของชนเผ่าอีสาน - เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชุนันท์ จังหวัดศรีสะเกษ

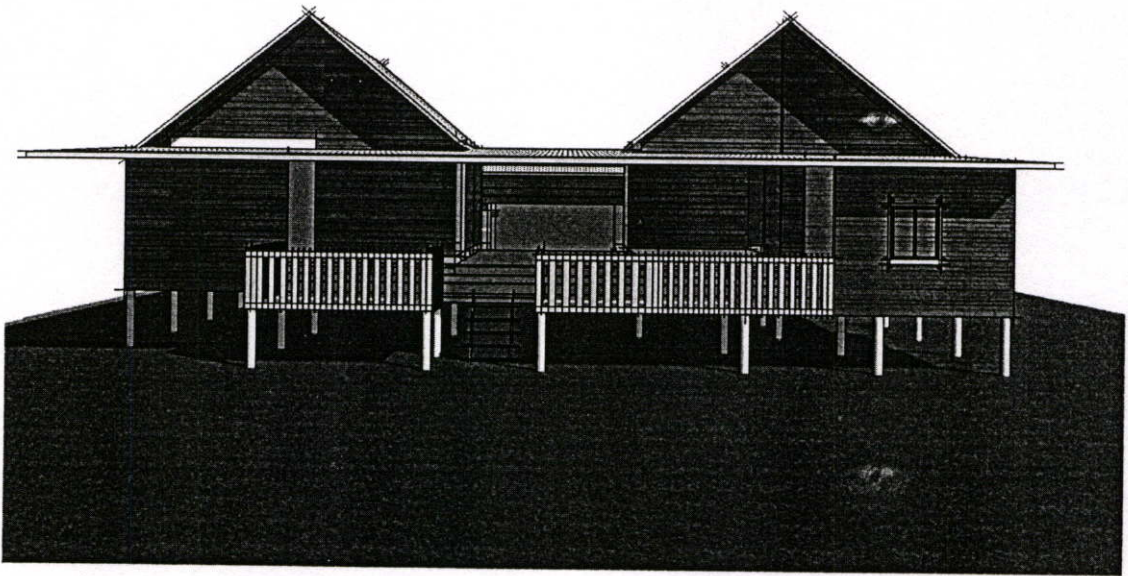
4.1.2.1 ตอนที่ 1 องค์ประกอบของเรือนอีสาน - เขมร
แบบเรือนอีสาน - เขมร ทั้ง 5 เรือน

1.) เรือนอีสาน - เขมรดั้งเดิม หลังที่ 1

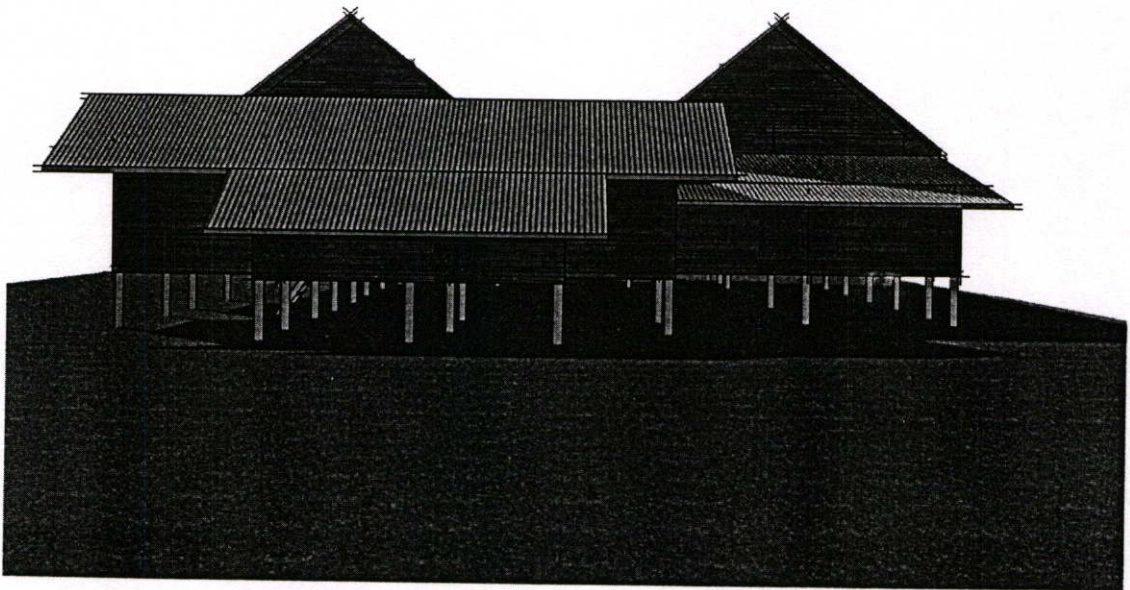
- 1.) เจ้าของเรือนชื่อ นางนารถ สกุล วรวงศ์ อายุ 65 ปี
- 2.) บ้านเลขที่ 297 หมู่ที่ 6 ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชุนันท์ จังหวัดศรีสะเกษ
- 3.) จำนวนผู้อยู่อาศัย 2 คน
- 4.) ขนาดที่ดิน กว้าง 50 เมตร ยาว 60 เมตร รวม 3,000 ตารางเมตร
- 5.) หน้าจั่วบ้านหันทางทิศ ตะวันออก บันไดบ้านหันทางทิศ ตะวันออก
- 6.) วัน /เดือน/ปี(ที่ให้ข้อมูล) 20 พฤศจิกายน 2548 เวลา(ที่ให้ข้อมูล) 09.00 น.

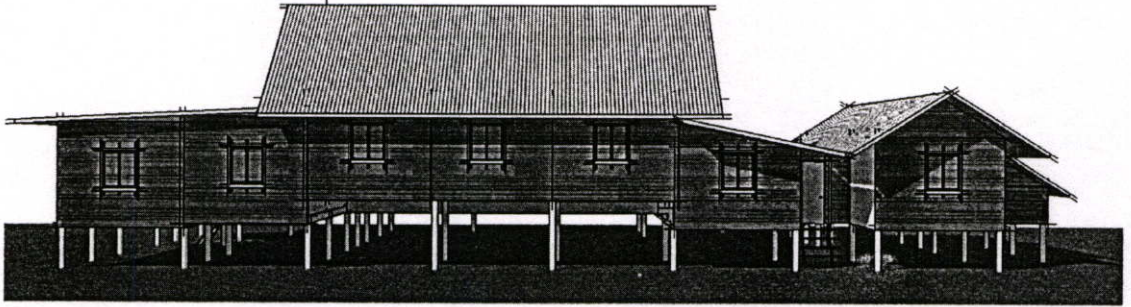
รูปที่ 4.4 แสดงแปลนพื้นเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 1

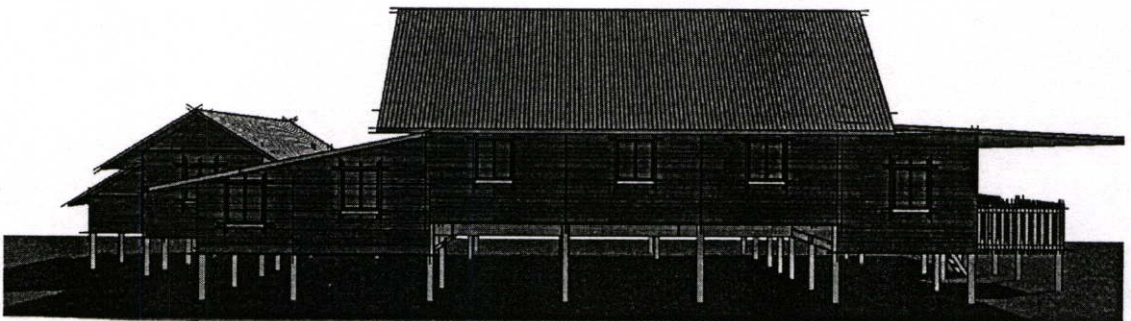
รูปที่ 4.5 แสดงรูปด้านทิศตะวันออกเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 1

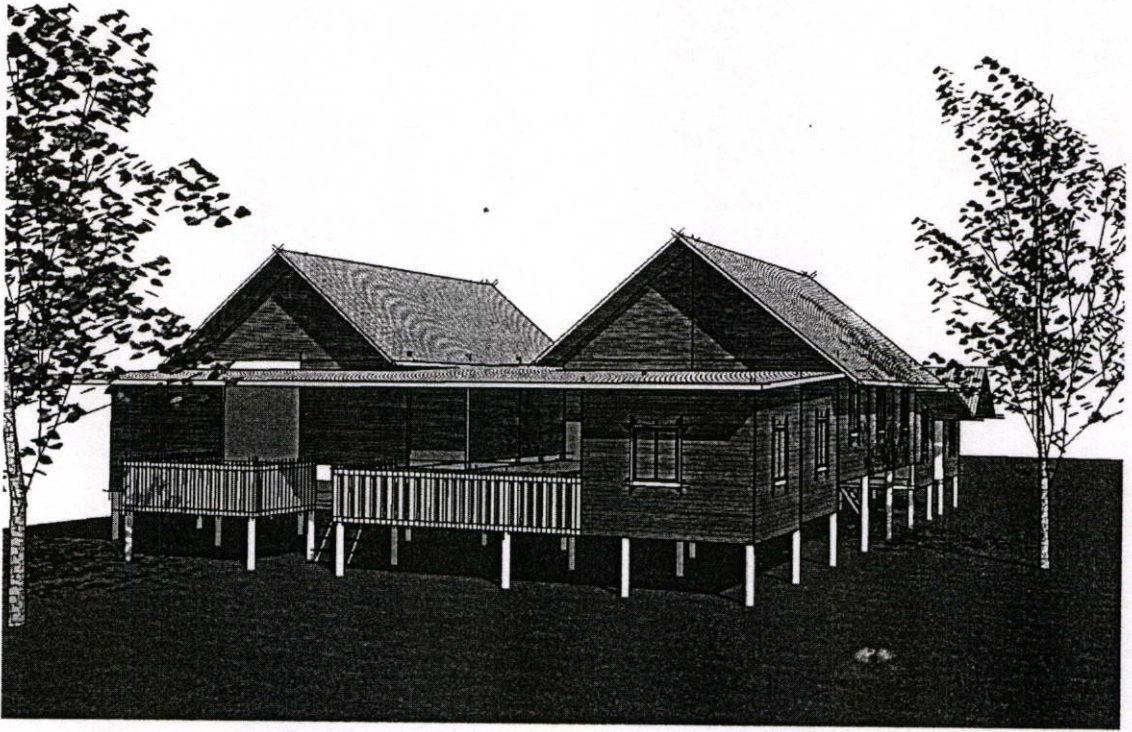
รูปที่ 4.6 แสดงรูปด้านทิศตะวันตกเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 1

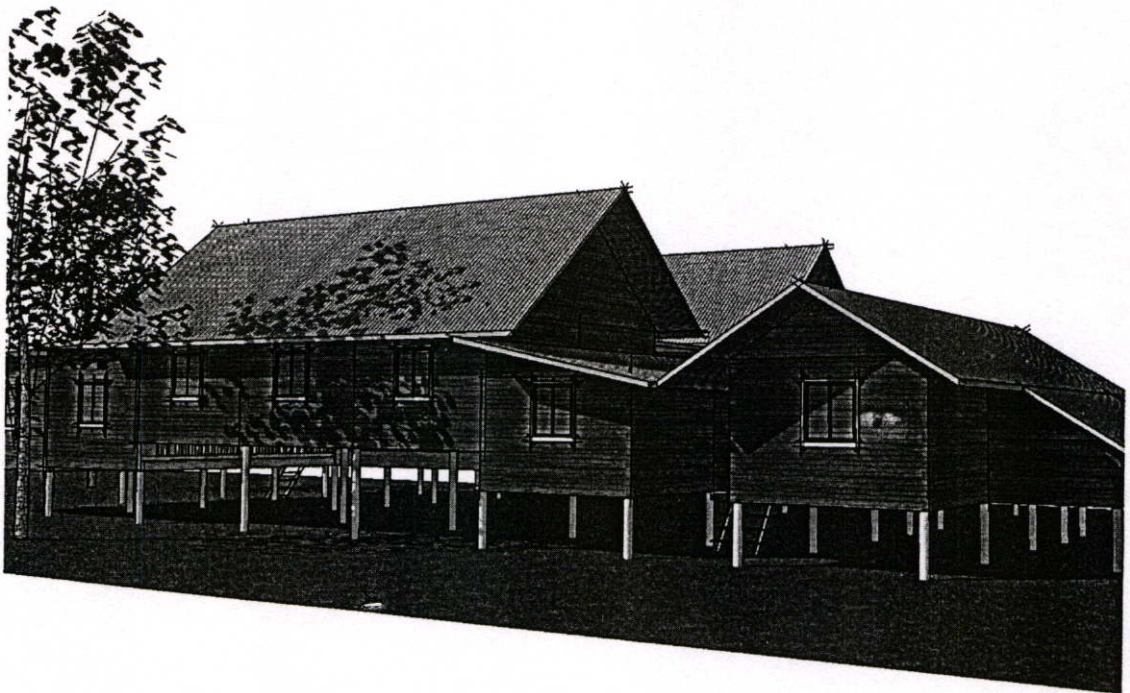
รูปที่ 4.7 แสดงรูปด้านทิศเหนือเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 1

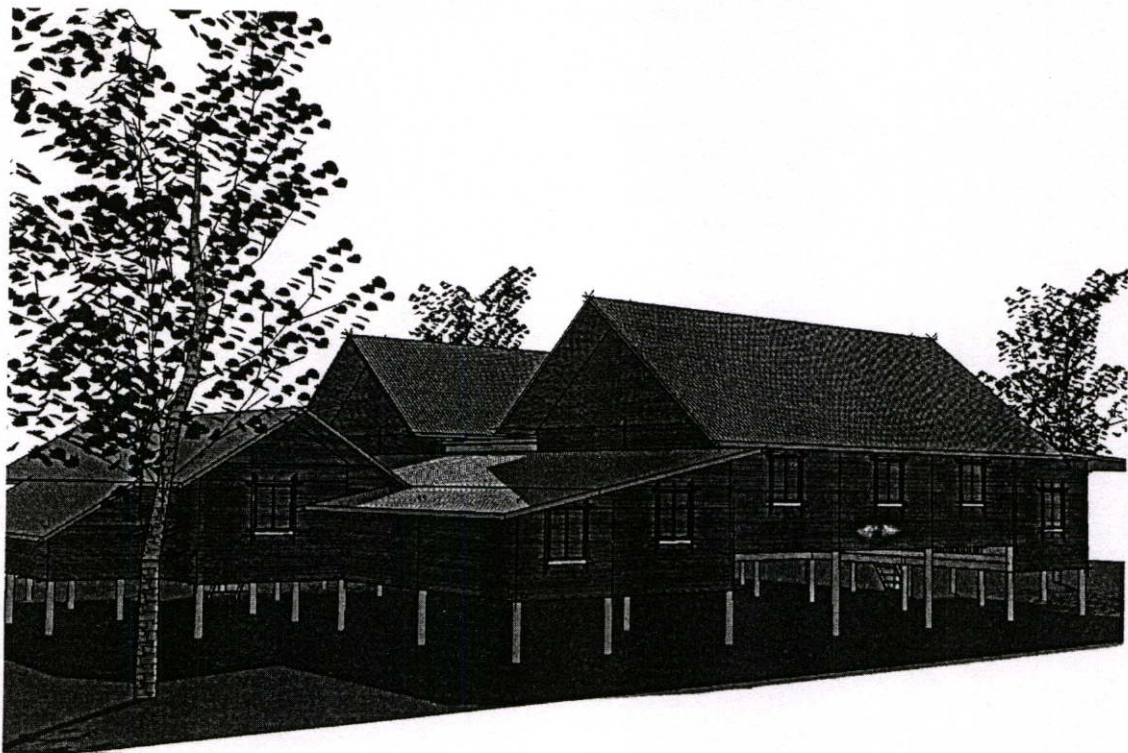
รูปที่ 4.8 แสดงรูปด้านทิศใต้เรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 1

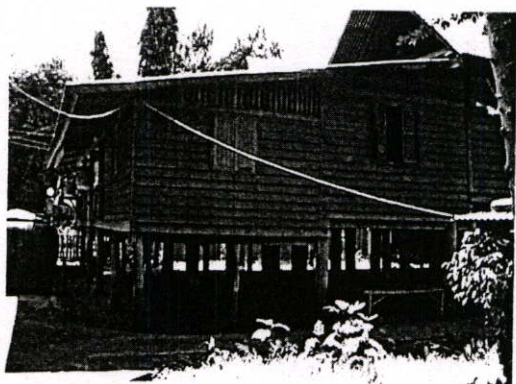
รูปที่ 4.9 แสดงรูปทัศนียภาพภายนอกเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 1 รูปที่ 1

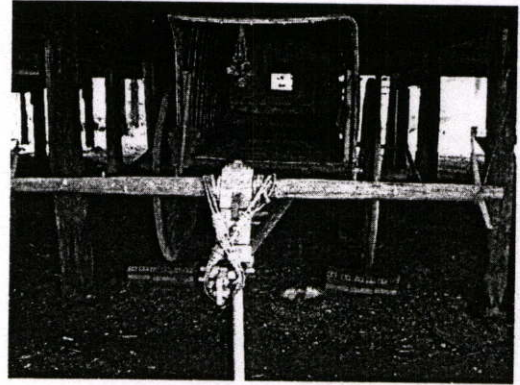
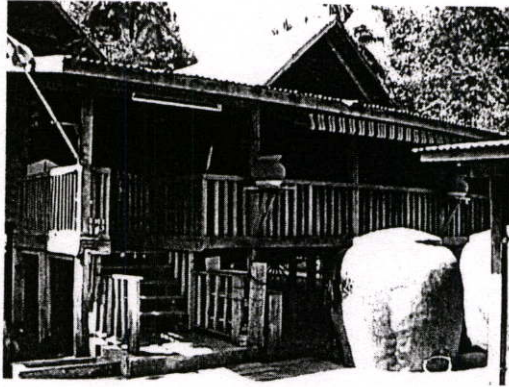
รูปที่ 4.10 แสดงรูปทัศนียภาพภายนอกเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 1 รูปที่ 2

รูปที่ 4.11 แสดงรูปทัศนียภาพภายนอกเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 1 รูปที่ 3

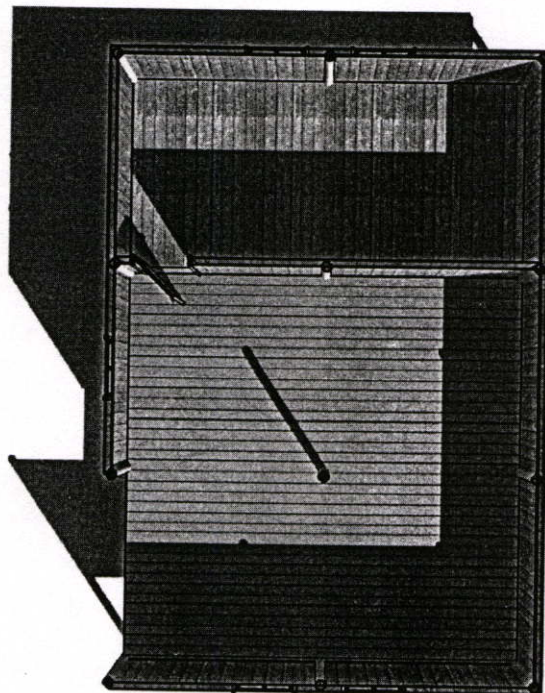
รูปที่ 4.12 แสดงรูปถ่ายเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 1

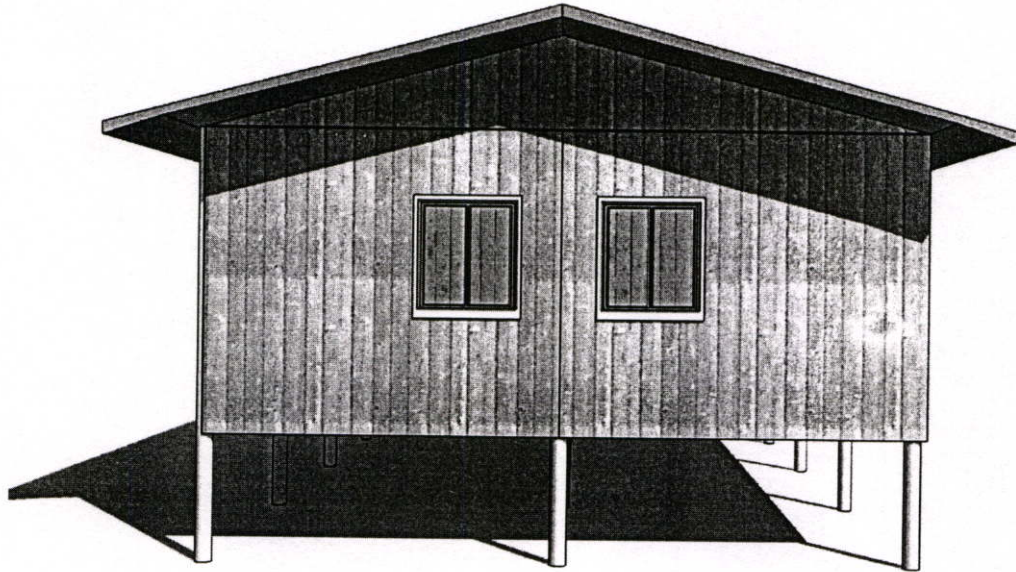
รูปที่ 4.12 (ต่อ)

2.) เรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 2

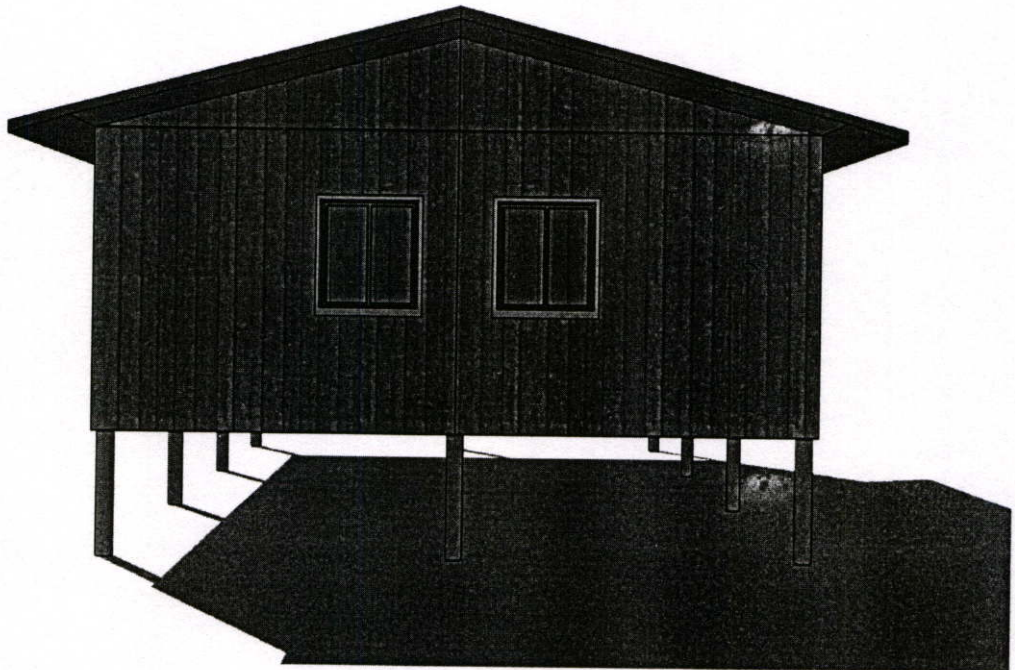
- 1.) เจ้าของเรือนชื่อ นางวิง สกุล พลคำ อายุ 49 ปี
- 2.) บ้านเลขที่ 146 หมู่ที่ 6 ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชุนันท์ จังหวัดศรีสะเกษ
- 3.) จำนวนผู้อยู่อาศัย 3 คน
- 4.) ขนาดที่ดิน กว้าง 15 เมตร ยาว 20 เมตร รวม 300 ตารางเมตร
- 5.) หน้าจั่วบ้านหันทางทิศ ตะวันออก บันไดบ้านหันทางทิศ ตะวันออก
- 6.) วัน /เดือน/ปี(ที่ให้ข้อมูล) 21 พฤศจิกายน 2548 เวลา(ที่ให้ข้อมูล) 09.00 น.

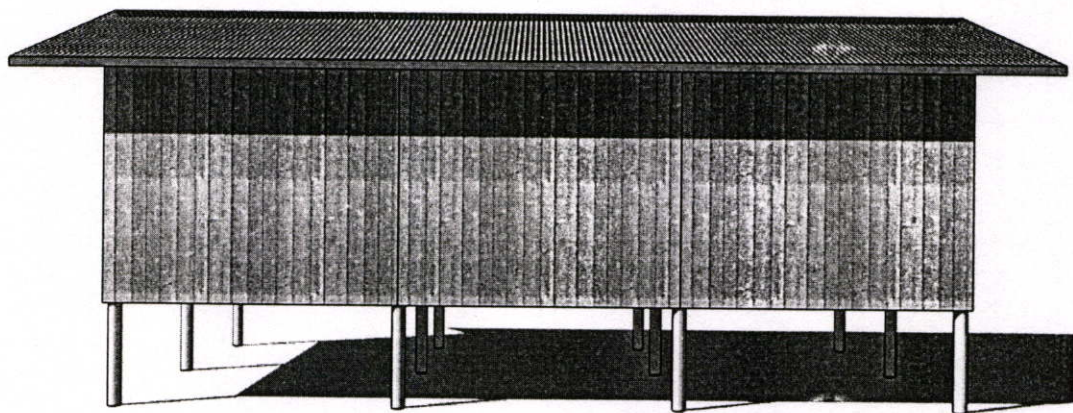
รูปที่ 4.13 แสดงแปลนพื้นเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 2

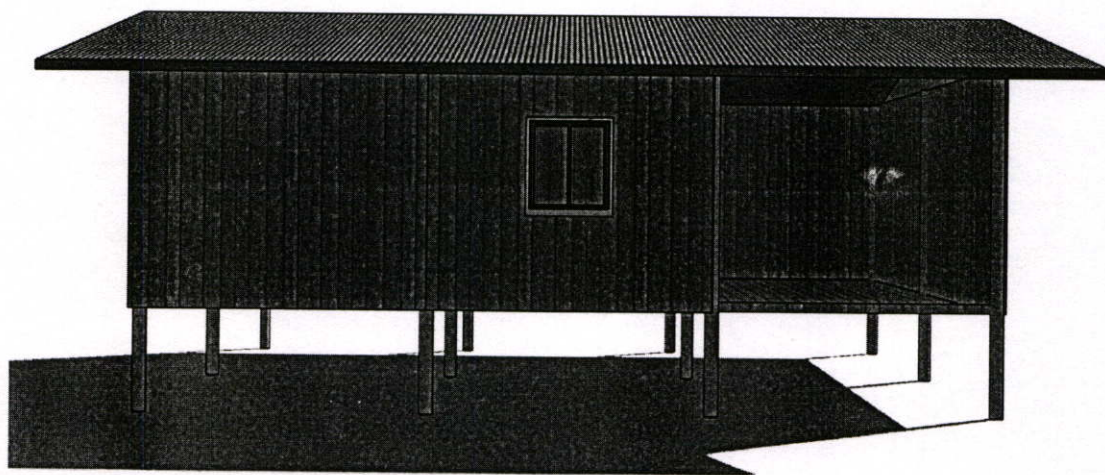
รูปที่ 4.14 แสดงรูปด้านทิศตะวันออกเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 2

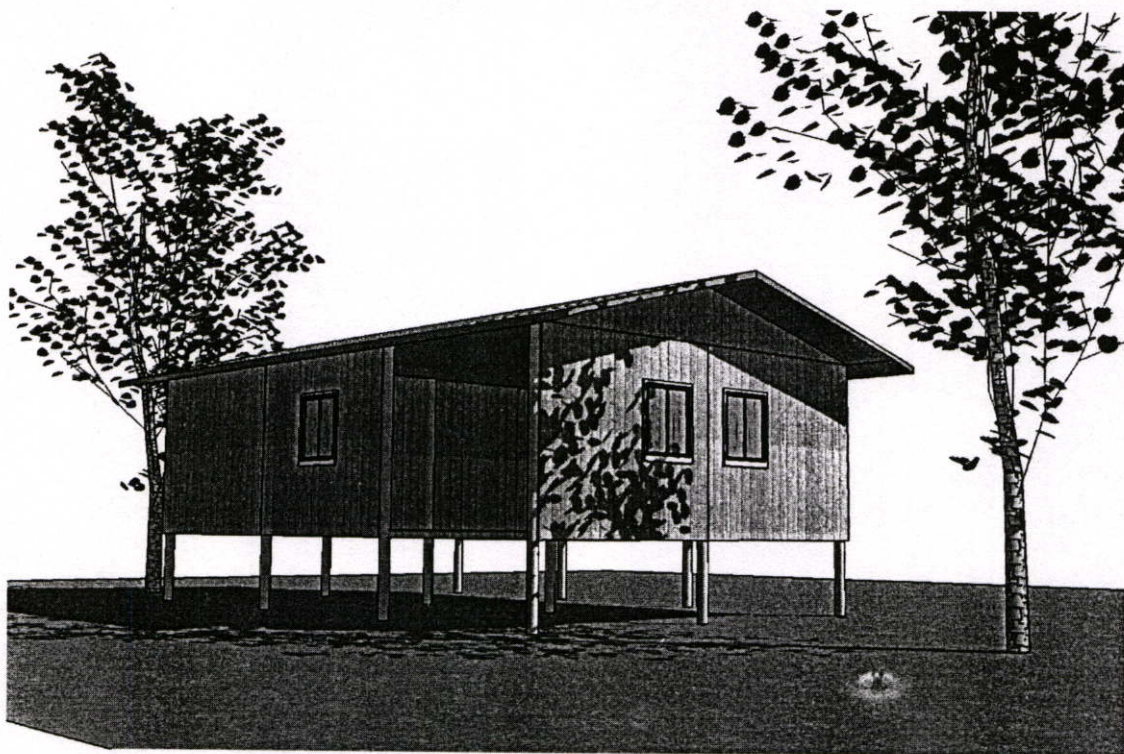
รูปที่ 4.15 แสดงรูปด้านทิศตะวันตกเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 2

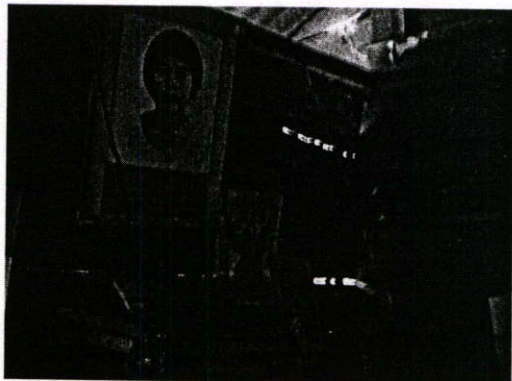
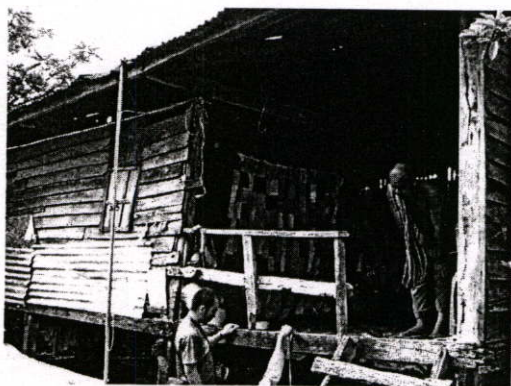
รูปที่ 4.16 แสดงรูปด้านทิศเหนือเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 2

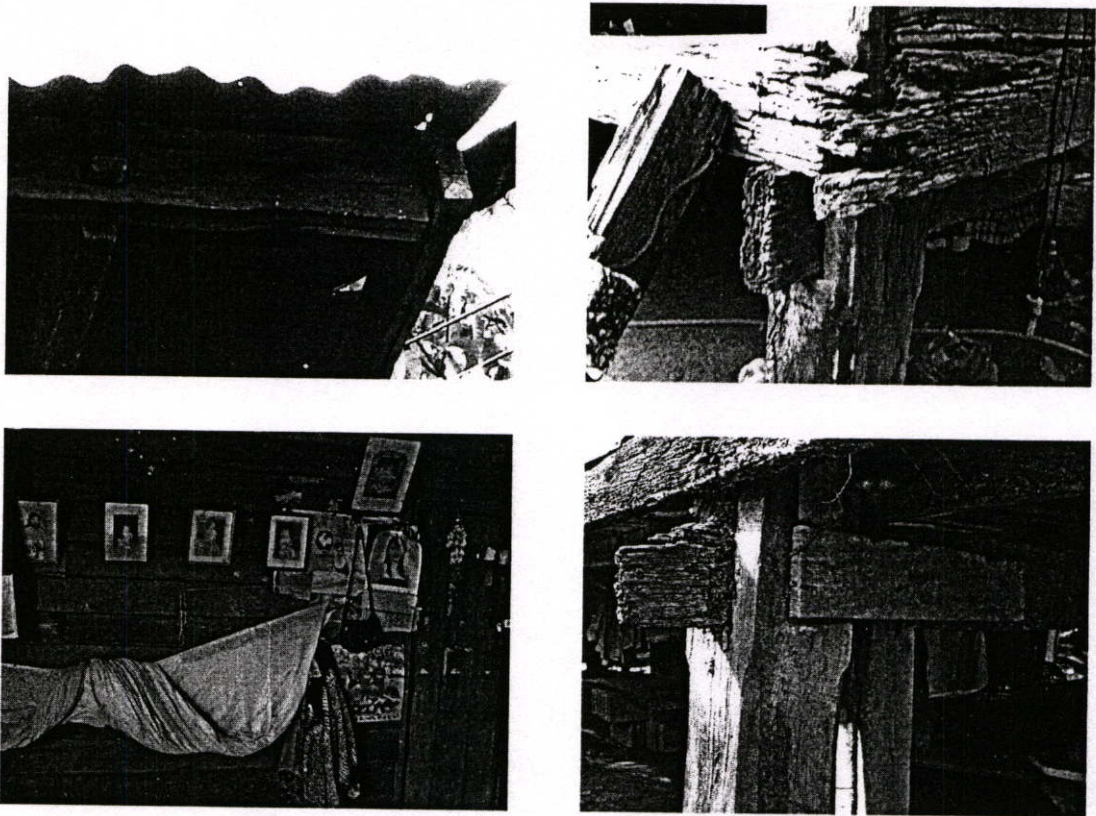
รูปที่ 4.17 แสดงรูปด้านทิศใต้เรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 2

รูปที่ 4.18 แสดงรูปทัศนียภาพภายนอกเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 2

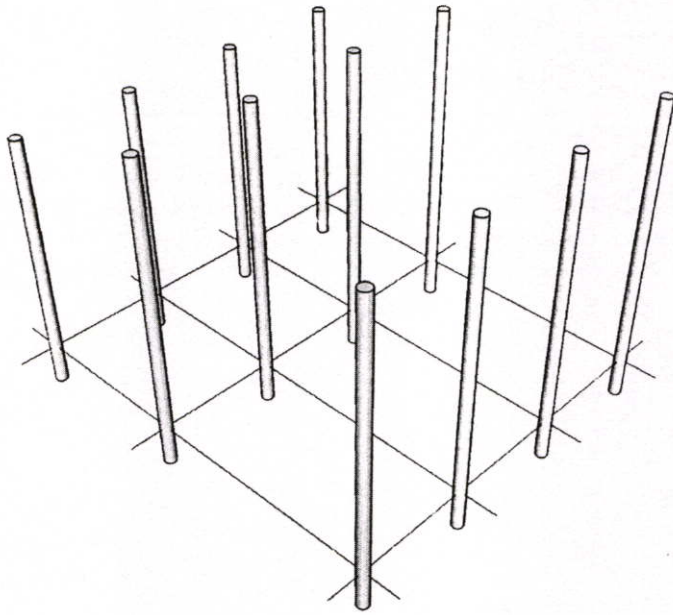
รูปที่ 4.19 แสดงรูปถ่ายเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 2

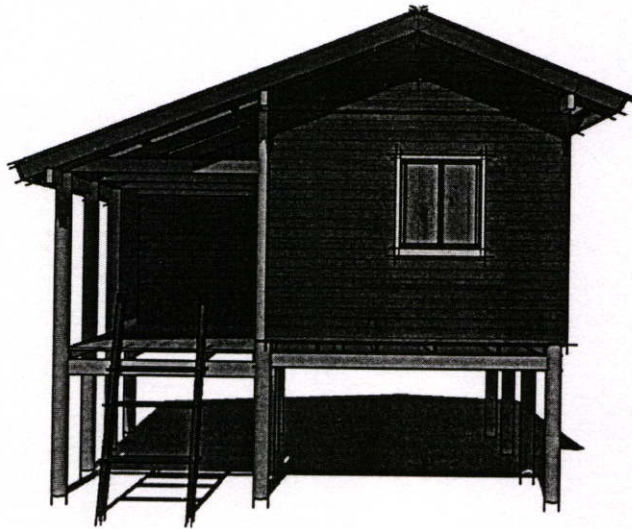
รูปที่ 4.19 (ต่อ)

3.) เรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 3

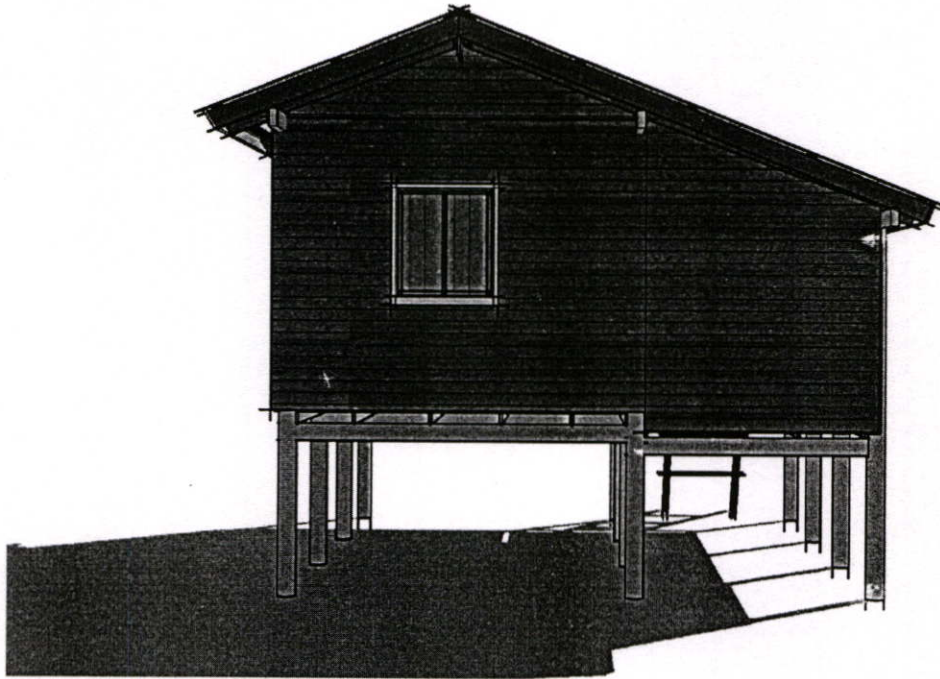
- 1.) เจ้าของเรือนชื่อ นายสุน สกุล หอมจิตร อายุ 49 ปี
- 2.) บ้านเลขที่ 147 หมู่ที่ 6 ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชุนันท์ จังหวัดศรีสะเกษ
- 3.) จำนวนผู้อยู่อาศัย 4 คน
- 4.) ขนาดที่ดิน กว้าง 15 เมตร ยาว 20 เมตร รวม 300 ตารางเมตร
- 5.) หน้าจั่วบ้านหันทางทิศ ตะวันออก บันไดบ้านหันทางทิศ ตะวันออก
- 6.) วัน /เดือน/ปี(ที่ให้ข้อมูล) 21 พฤศจิกายน 2548 เวลา(ที่ให้ข้อมูล) 12.00 น.

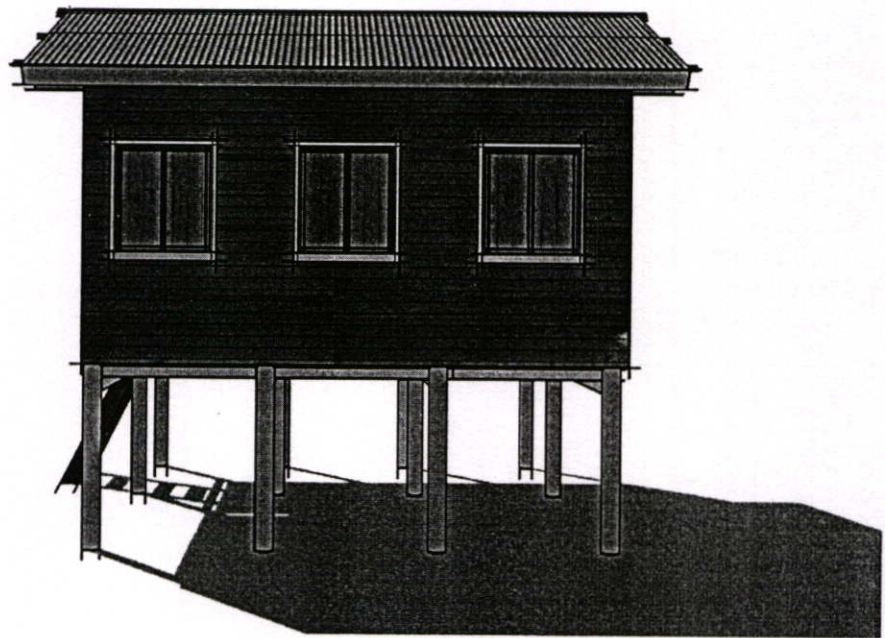
รูปที่ 4.20 แสดงแปลนตำแหน่งเสาเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 3

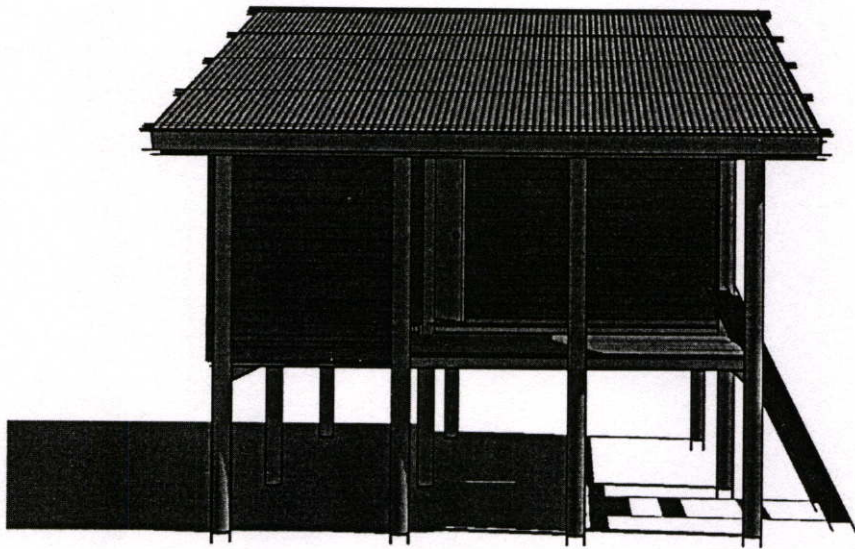
รูปที่ 4.21 แสดงรูปด้านทิศตะวันออกเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 3

รูปที่ 4.22 แสดงรูปด้านทิศตะวันตกเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 3

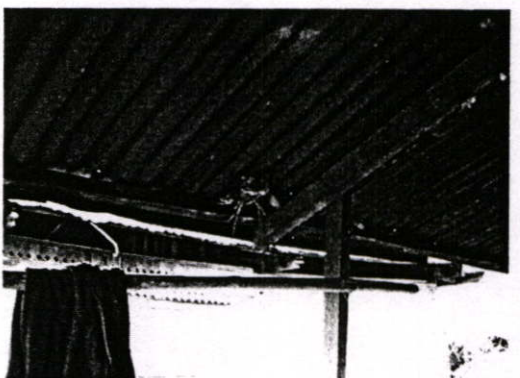
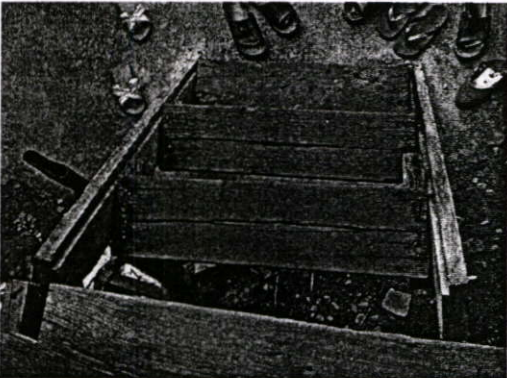
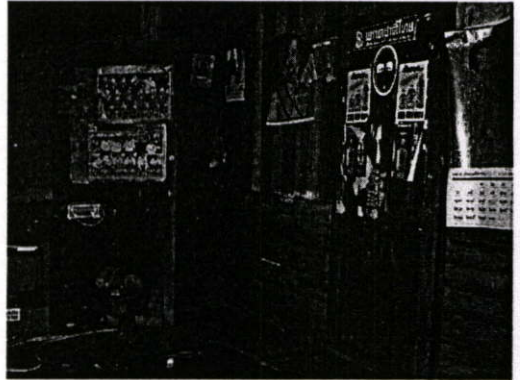
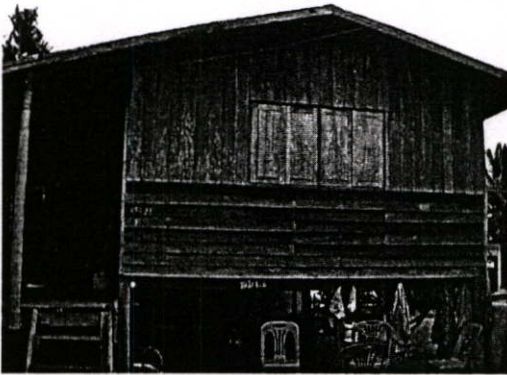
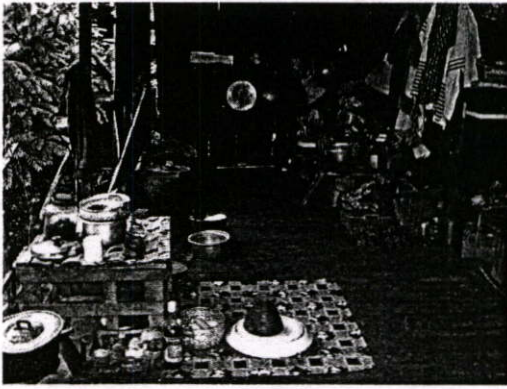
รูปที่ 4.23 แสดงรูปด้านทิศเหนือเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 3

รูปที่ 4.24 แสดงรูปด้านทิศใต้เรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 3

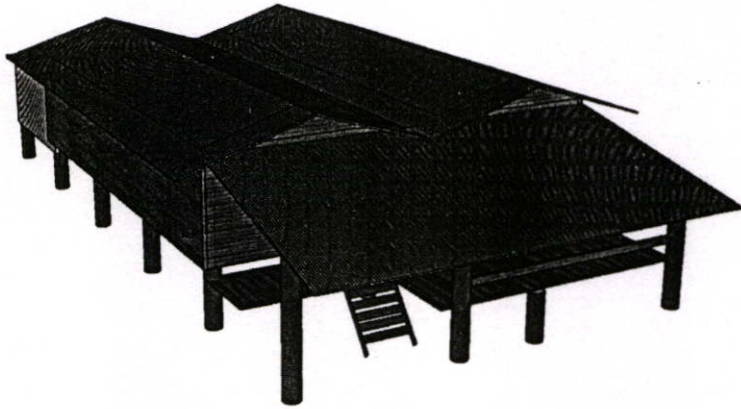
รูปที่ 4.25 แสดงรูปทัศนียภาพภายนอกเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 3

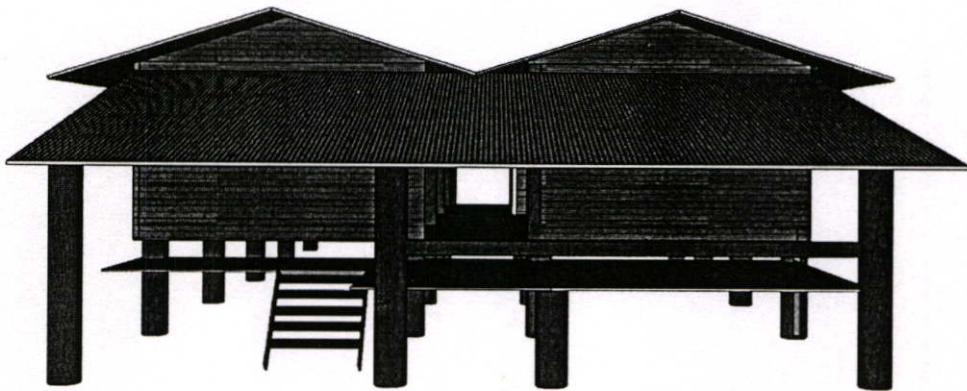
รูปที่ 4.26 แสดงรูปถ่ายเรือนอิสาน - เขมร หลังที่ 3

4.) เรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 4

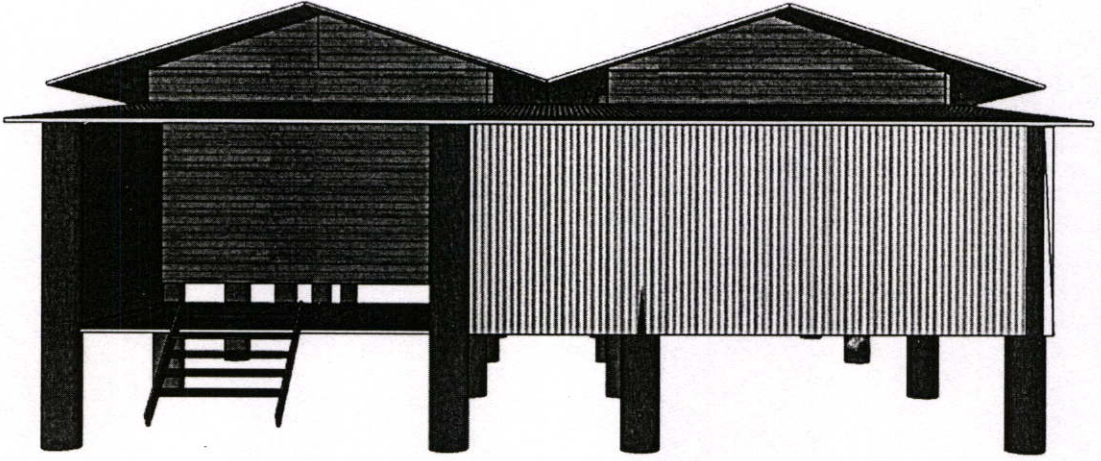
- 1.) เจ้าของเรือนชื่อ นายทอย สกุล จันทรพัฑดี อายุ 96 ปี
- 2.) บ้านเลขที่ 387 หมู่ที่ 6 ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชูรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ
- 3.) จำนวนผู้อยู่อาศัย 5 คน
- 4.) ขนาดที่ดิน กว้าง 30 เมตร ยาว 30 เมตร รวม 900 ตารางเมตร
- 5.) หน้าจั่วบ้านหันทางทิศ ตะวันออก บันไดบ้านหันทางทิศ ตะวันออก
- 6.) วัน /เดือน/ปี(ที่ให้ข้อมูล) 22 พฤศจิกายน 2548 เวลา(ที่ให้ข้อมูล) 09.00 น.

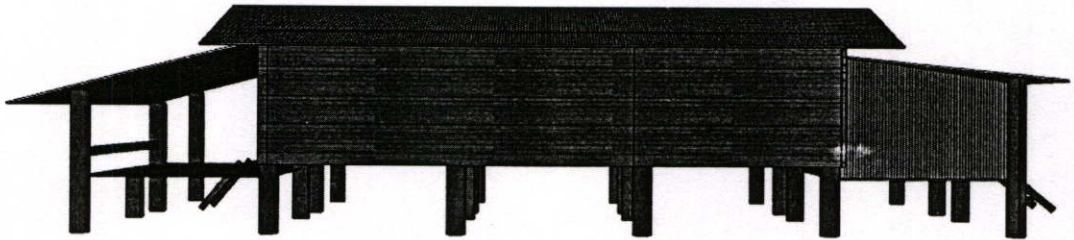
รูปที่ 4.27 แสดงทัศนียภาพมุมมองสูงเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 4

รูปที่ 4.28 แสดงรูปด้านทิศตะวันออกเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 4

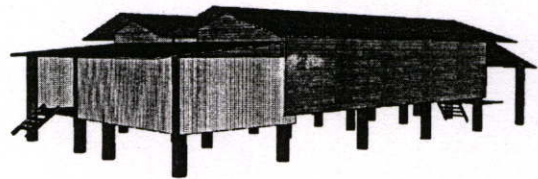
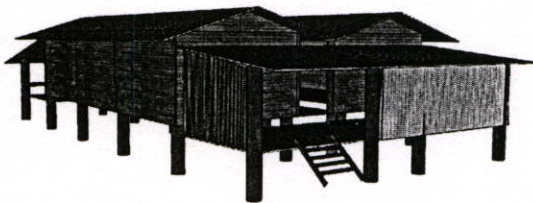
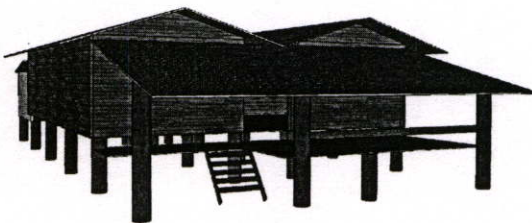
รูปที่ 4.29 แสดงรูปด้านทิศตะวันตกเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 4

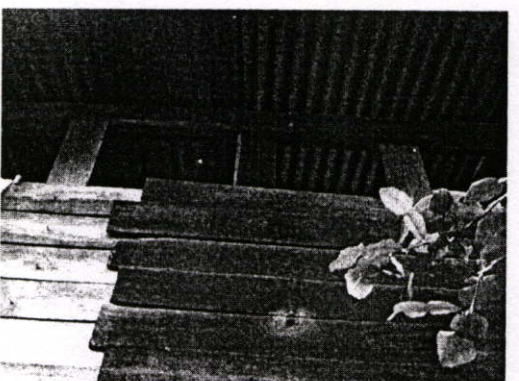
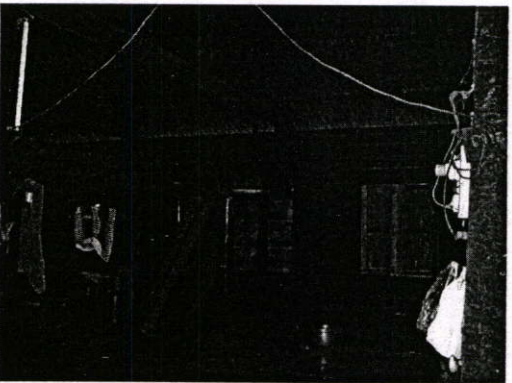
รูปที่ 4.30 แสดงรูปด้านทิศเหนือเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 4

รูปที่ 4.31 แสดงรูปด้านทิศใต้เรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 4

รูปที่ 4.32 แสดงรูปทัศนียภาพภายนอกเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 4 รูปที่ 1

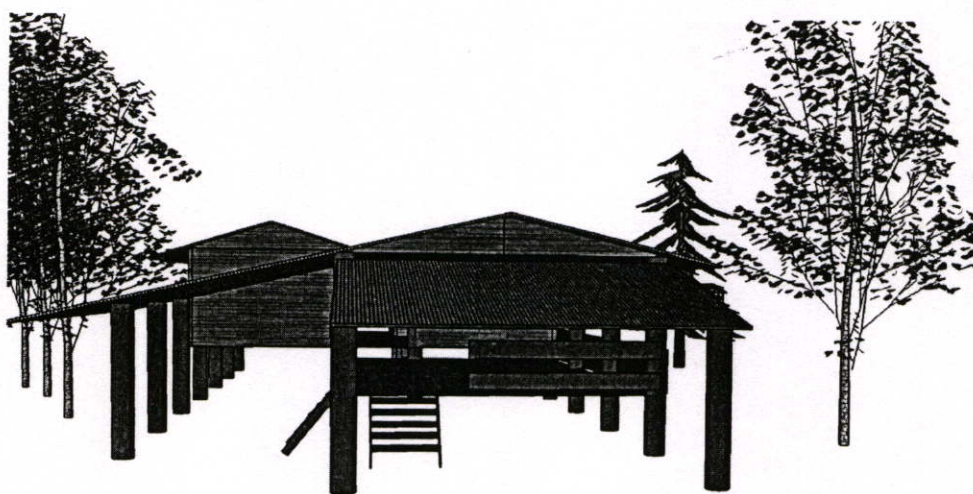
รูปที่ 4.33 แสดงรูปถ่ายเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 4

5.) เรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 5

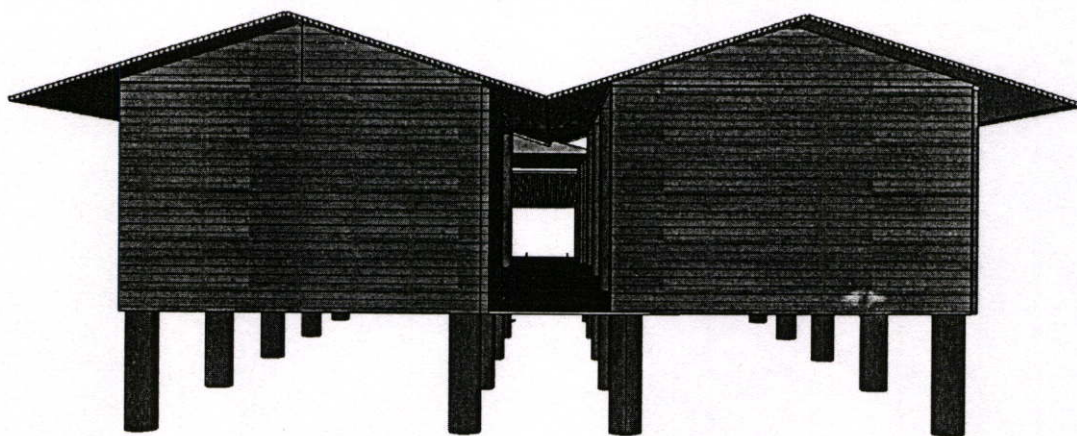
- 1.) เจ้าของเรือนชื่อ นายสุข สกุล พลคำ อายุ 84 ปี
- 2.) บ้านเลขที่ 472 หมู่ที่ 6 ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชูนันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ
- 3.) จำนวนผู้อยู่อาศัย 3 คน
- 4.) ขนาดที่ดิน กว้าง 15 เมตร ยาว 20 เมตร รวม 300 ตารางเมตร
- 5.) หน้าจั่วบ้านหันทางทิศ ตะวันออก บันไดบ้านหันทางทิศ ตะวันออก
- 6.) วัน /เดือนปี(ที่ให้ข้อมูล) 21 พฤศจิกายน 2548 เวลา(ที่ให้ข้อมูล) 09.00 น.

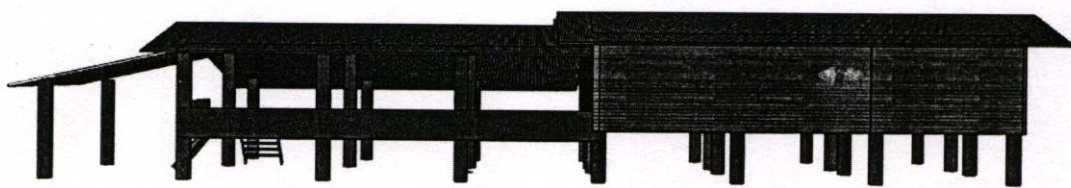
รูปที่ 4.34 แสดงทัศนียภาพมุมมองของเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 5

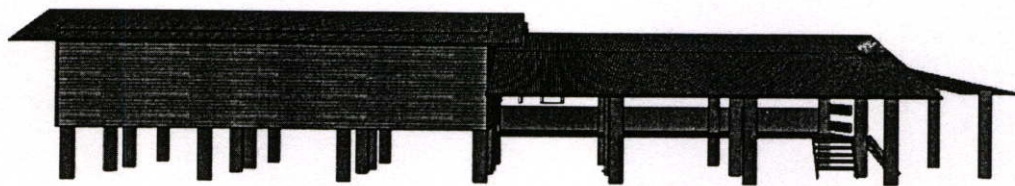
รูปที่ 4.35 แสดงรูปด้านทิศตะวันออกเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 5

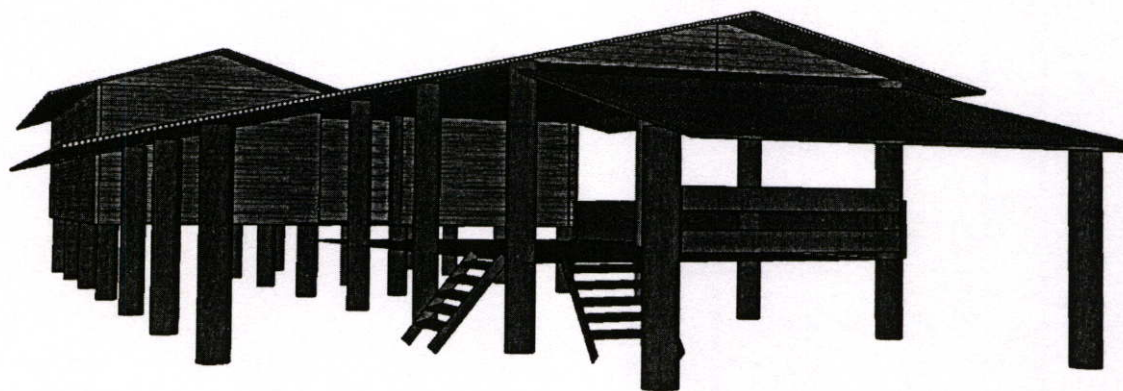
รูปที่ 4.36 แสดงรูปด้านทิศตะวันตกเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 5

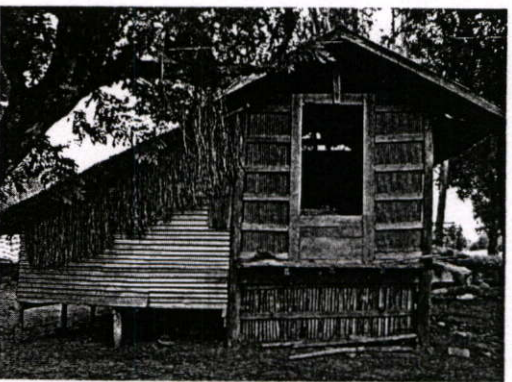
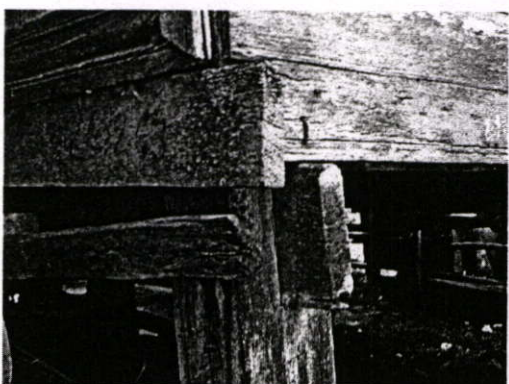
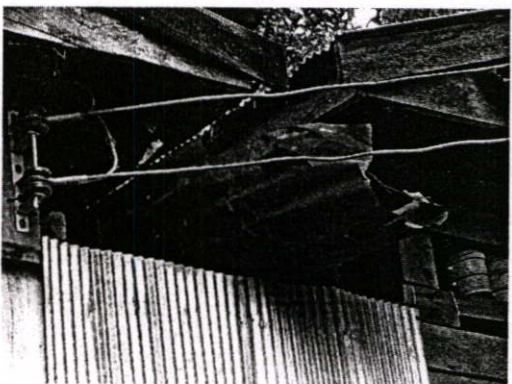
รูปที่ 4.37 แสดงรูปด้านทิศเหนือเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 5

รูปที่ 4.38 แสดงรูปด้านทิศใต้เรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 5

รูปที่ 4.39 แสดงรูปทัศนียภาพภายนอกเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 5

รูปที่ 4.40 แสดงรูปถ่ายเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 5

ส่วนที่ 2 ส่วนประกอบของเรือนอีสาน-เขมร สำหรับผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคน

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์จำแนกตาม ตัวแปรในตารางที่ 4.6 วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ และนำเสนอข้อมูลในตารางประกอบการบรรยาย ดังนี้

ตารางที่ 4.6 แสดงค่าร้อยละความคิดเห็นในเรื่ององค์ประกอบของเรือนอีสาน-เขมร

รายการ	เรือน 1		เรือน 2		เรือน 3		เรือน 4		เรือน 5		จำนวน(ความถี่)	ร้อยละ
	ผล	จำนวน	ผล	จำนวน	ผล	จำนวน	ผล	จำนวน	ผล	จำนวน		
เสื่อนใหญ่	/	1	/	1	/	1	/	1	/	1	5	100
ห้องเปิง (ห้องนอนลูกชาย)	/	3			/	1			/	1	2	40
ห้องพ่อ-แม่	/	2	/	1	/	1	/	1	/	1	5	100
ห้องส้วม (ห้องนอนลูกสาว)	/	2									1	20
เสื่อนโขง									/	1	1	20
เสื่อนแฝด	/	1					/	1			2	40
ชานแดด ***											0	0
เสื่อนไฟ (ครัว) ***											0	0
เกย	/	1			/	1	/	1	/	1	4	80
ฮ้างแอ่งน้ำ	/	1									1	20
เล้าข้าว (ยุ้งข้าว)	/	1					/	1	/	1	3	60
ถาน (ห้องสุขา)	/	1	/	1	/	1	/	1	/	1	5	100
บันได	/	2	/	1	/	1	/	1	/	1	5	100
ใต้ถุนเรือน	/	1	/	1	/	1	/	1	/	1	5	100

จากตารางที่ 4.6 พบว่าเรือนอีสาน - เขมรดั้งเดิมที่มี เสื่อนใหญ่ ห้องพ่อ - แม่ เกย ถาน ห้องสุขา) บันได และใต้ถุนเรือน มีทุกเรือน คิดเป็นร้อยละ 100 สำหรับเรือนที่มี เกย ร้อยละ 80 แต่มีข้อสังเกตว่าชานแดด กับเสื่อนครัวไม่มีเลยในทุกเรือน เพราะมีการประยุกต์ให้ เกยในการทำเป็นเสื่อนครัวร่วมด้วย และชานแดดก็มีหลังคาคลุมแบบเดียวกับเกย ทำให้เรือนอีสาน - เขมร ไม่มีชานแดดกับเสื่อนครัว ส่วนถาน (ห้องสุขา) ถึงเป็นการทำขึ้นภายหลังทั้งหมด รองลงมาคือ เล้าข้าว(ยุ้งข้าว) คิดเป็นร้อยละ 60 มีเรือนอีสาน - เขมร หลังที่ 5 เป็นตูปติดเล้า ด้วยคือ มีการต่อโครงสร้างจากเล้าข้าวออกมาด้านข้าง เพื่อทำเป็นที่พักอาศัยด้วย รองลงมาคือ

ห้องเปิง (ห้องนอนลูกชาย) ทั้งหมด ร้อยละ 40 มีข้อสังเกตว่าห้องเปิงเป็นห้องที่กั้นภายหลังทั้งหมด โดยเริ่มแรกจะมีแต่ห้อง พ่อ – แม่ ร้อยละ 20 คือองค์ประกอบที่เป็น ห้องส้วม (ห้องนอนลูกสาว) เอือนโขง อ้า่างน้ำ เรือนที่ 2,3 เคยเป็นเอือนโขงมาก่อนแต่มีการย้ายเอือนใหญ่ไปอยู่ที่ต่างตำบล

ตอนที่ 2 ข้อมูลพฤติกรรมและความต้องการการใช้พื้นที่ภายในเรือนอีสาน – เขมร ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์จำแนกตาม ตัวแปรในตารางที่ 4.7 วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ และนำเสนอข้อมูลในตารางประกอบการบรรยาย ดังนี้

ตารางที่ 4.7 แสดงค่าร้อยละความคิดเห็นในเรื่องการทำกิจกรรมต่างๆ ล่านี้บริเวณใด ภายในเรือนเป็นประจำ

ลักษณะ	เรือนหลังที่					จำนวน (ความถี่ ที่เลือก)	ร้อยละ
	1	2	3	4	5		
1. รับแขก							
1.1 เอือนใหญ่	/	/	/	/	/	5	100
1.2 ใต้ถุนเรือน	/	/	/			3	60
1.3 เกย	/		/	/	/	4	80
1.4 ลานบ้าน	/	/	/	/	/	5	100
2. นั่งเล่นพักผ่อน							
2.1 เอือนใหญ่	/	/	/	/	/	5	100
2.2 ใต้ถุนเรือน	/	/	/			3	60
2.3 เกย	/		/	/	/	4	80
2.4 ลานบ้าน	/	/	/	/	/	5	100
3. ทำอาหาร							
3.1 เกย	/	/	/	/	/	5	100
3.2 ใต้ถุนเรือน		/				1	20
4. ทานอาหาร							
4.1 ใต้ถุนเรือน	/	/	/	/	/	5	100
4.2 เกย	/		/	/	/	4	80
4.3 ลานบ้าน	/	/	/	/	/	5	100

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ลักษณะ	เรือนหลังที่					จำนวน (ความถี่ ที่เลือก)	ร้อยละ
	1	2	3	4	5		
5. นอน							
5.1 เขื่อนใหญ่	/	/	/	/	/	5	100
5.2 ห้องเปิง	/		/			2	40
5.3 ห้องพ่อ-แม่	/	/	/	/	/	5	100
5.4 ห้องส้วม	/		/			2	40
6. ซักผ้า							
6.1 เกย	/		/	/	/	4	80
6.2 ถาน	/	/	/	/	/	5	100
6.3 ลานบ้าน	/	/	/	/	/	5	100
7. ตากผ้า	/					1	20
7.1 ใต้ถุนเรือน	/	/	/	/	/	4	80
7.2 เกย	/		/	/	/	5	100
7.3 ลานบ้าน							
8. เด็กทำการบ้าน-อ่านหนังสือ	/	/	/	/	/	5	100
8.1 เขื่อนใหญ่	/		/	/	/	4	80
8.2 เกย							
9. เก็บของใช้ภายในเรือน							
9.1 ใต้ถุนเรือน	/	/	/	/	/	5	100
9.2 เขื่อนโข่ง	/				/	2	40
9.3 เขื่อนแฝด	/			/		2	40
10. ทำพิธีกรรมรำแม่มด							
10.1 ลานบ้าน	/	/	/	/	/	5	100
11. เซ็นไหว้ของรักษา							
11.1 ห้องพ่อ-แม่	/	/	/	/	/	5	100

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ลักษณะ	เรือนหลังที่					จำนวน (ความถี่ ที่เลือก)	ร้อยละ
	1	2	3	4	5		
12. งานอดิเรก							
12.1 ใต้ถุนเรือน	/	/	/	/	/	5	100
12.2 เกย	/		/	/	/	4	80
13. แต่งตัว							
13.1 ห้องเปิง	/	/	/	/	/	5	100
13.2 ห้องพ่อ-แม่	/	/	/	/	/	5	100
13.3 ห้องส้วม	/	/	/	/	/	5	100
13.4 ถาน	/					1	20
14. เลี้ยงสัตว์							
14.1 ใต้ถุนเรือน		/	/	/	/	4	80
14.2 ลานบ้าน	/	/	/	/	/	5	100
15. เก็บผลผลิตทางการเกษตร							
15.1 เล้าข้าว	/			/	/	3	60
16. เก็บเครื่องมือทางการเกษตร							
16.1 ใต้ถุนเรือน	/	/	/	/	/	5	100
16.2 เล้าข้าว	/			/	/	3	60
17. สำรอน้ำใช้ภายในเรือน							
17.1 เกย			/	/	/	3	60
17.2 ฮ้างแอ่งน้ำ	/					1	20
17.3 ลานบ้าน	/	/	/	/	/	5	100
18. อาบน้ำ							
18.1 เกย				/		1	20
18.2 ถาน	/	/	/	/	/	5	100
18.3 ลานบ้าน	/	/	/	/	/	5	100

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ลักษณะ	เรือนหลังที่					จำนวน (ความถี่ ที่เลือก)	ร้อยละ
	1	2	3	4	5		
19. ล้างหน้า-แปรงฟัน							
19.1 เกย			/	/	/	3	60
19.2 ถาน	/	/	/	/	/	5	100
19.3 ลานบ้าน	/	/	/	/	/	5	100
20. จอดรถ							
20.1 ใต้ถุนเรือน	/	/	/			3	60
20.2 ลานบ้าน	/	/	/	/	/	5	100
21. ขับถ่ายของเสีย							
21.1 ถาน	/	/	/	/	/	5	100

จากตารางที่ 4.7 พบว่ามีการใช้องค์ประกอบเรือนในการทำกิจกรรมต่างๆ คือ
กิจกรรมรับแขก ส่วนใหญ่จะใช้บริเวณ เสาหินใหญ่ และลานบ้าน คิดเป็นร้อยละ 100
รองลงมา คือ เกย คิดเป็นร้อยละ 80 และใต้ถุนเรือนคิดเป็นร้อยละ 60

กิจกรรมนั่งเล่นพักผ่อน ส่วนใหญ่จะใช้บริเวณเสาหินใหญ่และลานบ้าน คิดเป็นร้อยละ
100 รองลงมาคือเกยคิดเป็นร้อยละ 80 และ ใต้ถุนเรือนคิดเป็นร้อยละ 60

กิจกรรมทำอาหาร ส่วนใหญ่จะใช้บริเวณเกย คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมาคือ ใต้ถุน
เรือนคิดเป็นร้อยละ 20

กิจกรรมทานอาหารส่วนใหญ่จะใช้บริเวณ ใต้ถุนเรือนและลานบ้านคิดเป็นร้อยละ 100
รองลงมาคือ เกยคิดเป็นร้อยละ 80

กิจกรรมนอน ส่วนใหญ่จะใช้บริเวณเสาหินใหญ่และห้องพ่อ – แม่คิดเป็นร้อยละ 100
รองลงมาคือ ห้องเปิงคิดเป็นร้อยละ 40 ห้องส้วมคิดเป็นร้อยละ 40

กิจกรรมซักผ้า ส่วนใหญ่จะใช้บริเวณ ถานและลานบ้านคิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมาคือ
เกย คิดเป็นร้อยละ 80

กิจกรรมตากผ้า ส่วนใหญ่ จะใช้บริเวณลานบ้านคิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมาคือ บริเวณ
เกย คิดเป็นร้อยละ 80 และใต้ถุนเรือนคิดเป็นร้อยละ 20

กิจกรรมสำหรับเด็กทำการบ้าน – อ่านหนังสือ ส่วนใหญ่จะใช้บริเวณเสาหินใหญ่คิดเป็นร้อยละ
100 รองลงมาคือบริเวณเกย คิดเป็นร้อยละ 80

กิจกรรมเก็บของใช้ภายในเรือน ส่วนใหญ่จะใช้บริเวณใต้ถุนเรือน คิดเป็นร้อยละ 100
รองลงมาคือ เื่ออนโข่ง คิดเป็นร้อยละ 40 และ เื่ออนแฝด คิดเป็นร้อยละ 40

กิจกรรมทำพิธีรำแม่มด ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 100 ใช้บริเวณลานบ้าน

กิจกรรมเช่นไหว้ของรักษา ส่วนใหญ่ใช้บริเวณ เื่ออนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 100

กิจกรรมงานอดิเรก ส่วนใหญ่ใช้บริเวณห้องเบิ่ง ห้ องพ้อ – แม่ ห้ องส้วม คิดเป็นร้อยละ
100 รองลงมาคือ บริเวณถาน คิดเป็นร้อยละ 20

กิจกรรมเลี้ยงสัตว์ ส่วนใหญ่ใช้บริเวณลานบ้าน คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมาคือ ใต้ถุนเรือน
คิดเป็นร้อยละ 80

กิจกรรมเก็บผลผลิตทางการเกษตร ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 60 จะใช้บริเวณ เล้าข้าว

กิจกรรมเก็บเครื่องมือการเกษตร ส่วนใหญ่ใช้บริเวณใต้ถุนเรือน คิดเป็นร้อยละ 100
รองลงมาคือ บริเวณเล้าข้าว คิดเป็นร้อยละ 60

กิจกรรมสำรอน้ำใช้ภายในเรือน ส่วนใหญ่ใช้บริเวณเกย คิดเป็นร้อยละ 690 และ ฮ้างแอ่งน้ำ
คิดเป็นร้อยละ 20

กิจกรรมอาบน้ำ ส่วนใหญ่ใช้บริเวณ ลานบ้าน และ ถาน คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมาคือ
บริเวณเกย คิดเป็นร้อยละ 20

กิจกรรมล้างหน้า – แปรงฟัน ส่วนใหญ่ใช้บริเวณ ลานบ้าน และถานคิดเป็นร้อยละ 100
รองลงมาคือบริเวณเกยคิดเป็นร้อยละ 60

กิจกรรมจอดรถ ส่วนใหญ่ใช้บริเวณลานบ้านคิดเป็น ร้อยละ 100 รองลงมาคือ ใต้ถุนบ้าน
คิดเป็นร้อยละ 60

ตอนที่ 3 ข้อมูลวิธีการก่อสร้างเรือนอีสาน – เขมร

ข้อมูลวิธีการก่อสร้างเรือนอีสาน – เขมร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการบรรยาย ดังนี้

ขั้นตอนการเตรียมการก่อนการก่อสร้างเรือนอีสาน – เขมร มีขั้นตอน 4 ขั้นตอน
ดังนี้

1.1 การออกแบบ พิจารณาถึงจำนวนผู้อยู่อาศัยและการใช้พื้นที่บ้านสำหรับงานพิธีต่างๆ
องค์ประกอบบ้านจะมีชานหรือระเบียงกว้างกว่าส่วนอื่นๆ และอาจมีหลังคาคลุมมีห้องนอนเพียง
ห้องเดียวที่กั้นฝาทั้ง 4 ด้าน เรือนครัวแยกต่างหาก บางบ้านจะมีร้านน้ำอยู่ที่ชานด้วย ตัวบ้าน
ยกพื้นสูง ใต้ถุนบ้านใช้เป็นที่เลี้ยงสัตว์มีขี้มูลอยู่ในบริเวณ บ้านมีลานบ้านใช้ร่วมกับญาติพี่น้อง
หรือเพื่อนบ้านรวมกันประมาณ 5-8 ครอบครัว ส่วนใหญ่คนในชนบทมีความสามารถในการออกแบบ
บ้านเองได้

1.2 การจัดเตรียมวัสดุ ส่วนใหญ่ใช้วัสดุท้องถิ่นและผลิตเอง เช่น ไม้ ไม้ไผ่ดิบ เป็นต้น วัสดุบางอย่างจำเป็นต้องจัดซื้อจากชุมชนเมือง เช่น ตะปู กระเบื้อง ปูนซีเมนต์ เป็นต้น การจัดหาวัสดุเพื่อเออนั้นส่วนใหญ่หาได้จากป่า โดยใช้เวลา ในช่วงเวลาที่ว่างจากการทำเกษตรกรรม จัดหาวัสดุดังกล่าว

1.3 การจัดหาแรงงานในการก่อสร้าง ส่วนใหญ่ก่อสร้างด้วยตนเองและขอแรงจากญาติหรือเพื่อนบ้านมาช่วยในช่วงเวลาที่ว่างจากการเกษตรกรรมเช่นกัน

1.4 การจัดการด้านกฎหมาย ไม่จำเป็นต้องขออนุญาตในการก่อสร้างเพียงแค่แจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันทราบเท่านั้น เพื่อให้ออกเลขที่บ้านให้

ขั้นตอนการก่อสร้างเรือนอีสาน - เขมร มีขั้นตอนดังนี้

1. การวางผัง ตอกเสาเป็นระยะๆเป็นรูปสี่เหลี่ยมไม้ตียึดกับเสาสูงพอสมควรโดยออกจากด้วยไม้ฉาก และหาระดับด้วยสายยางใช้ไม้เมตรหาขนาดบ้านจากผัง กำหนดตำแหน่งเสาเป็นจุดๆ แล้วใช้เชือกคั่นตัดกัน กำหนดตำแหน่งเสาบนพื้นดินได้

2. ขุดหลุม วัดขนาดใหญ่กว่าฐานรากข้างละ 10 - 20 ซม. ขุดหลุมตัดตรงตั้งฉากบางแห่งดินแข็งมากอาจใช้น้ำเทรดก่อนขุด ขุดดินลึกประมาณ 0.05 - 1.00 เมตร

3. ฐานราก ขุดหลุมลึกตามต้องการ แต่งกันหลุมให้เรียบใช้แผ่นไม้รองกันหลุม (อาจจะไม่มีก็ได้) ยกเสาลงหลุมที่เตรียมให้ได้ระดับและหน้าตาตามต้องการใช้ไม้ค้ำยันช่วยพยุงไว้

4. คานเสา นำเสาไม้กลม หรือเหลี่ยมที่ตัดมาจากป่า เจาะเป็น รูปขนาดเท่าคานตรงกลางต้นตามระดับที่ต้องการ การประกอบตั้งเสาให้ได้ระดับนำคานมาสอดใส่ตามรูที่เจาะไว้

5. โครงหลังคา โครงหลังคาทั้งหมดใช้ไม้จริง ปลายเสาทำเป็นเดือยเรียกหัวเทียน ชื่อเจาะบาก ที่ปลายทั้งสองข้างสำหรับสวมหัวเทียน และบากรับปลายจันทัน ปลายจันทันส่วนยอดบากเป็นตัวผู้ตัวเมียประกบยึดกับจันทันด้วยกันและนั่งบนใบตั้ง ใบตั้งบากเป็นบารับอกไก่ ปลายด้านล่างบากนั่งบนชื่อสวม โสบนหัวเทียนยึดด้านยาวติดตัวบ้านจันทันพรางวางบนอกไก่ และอะเสส่วนใหญ่ยึดด้วยสลักไม้และตะปู

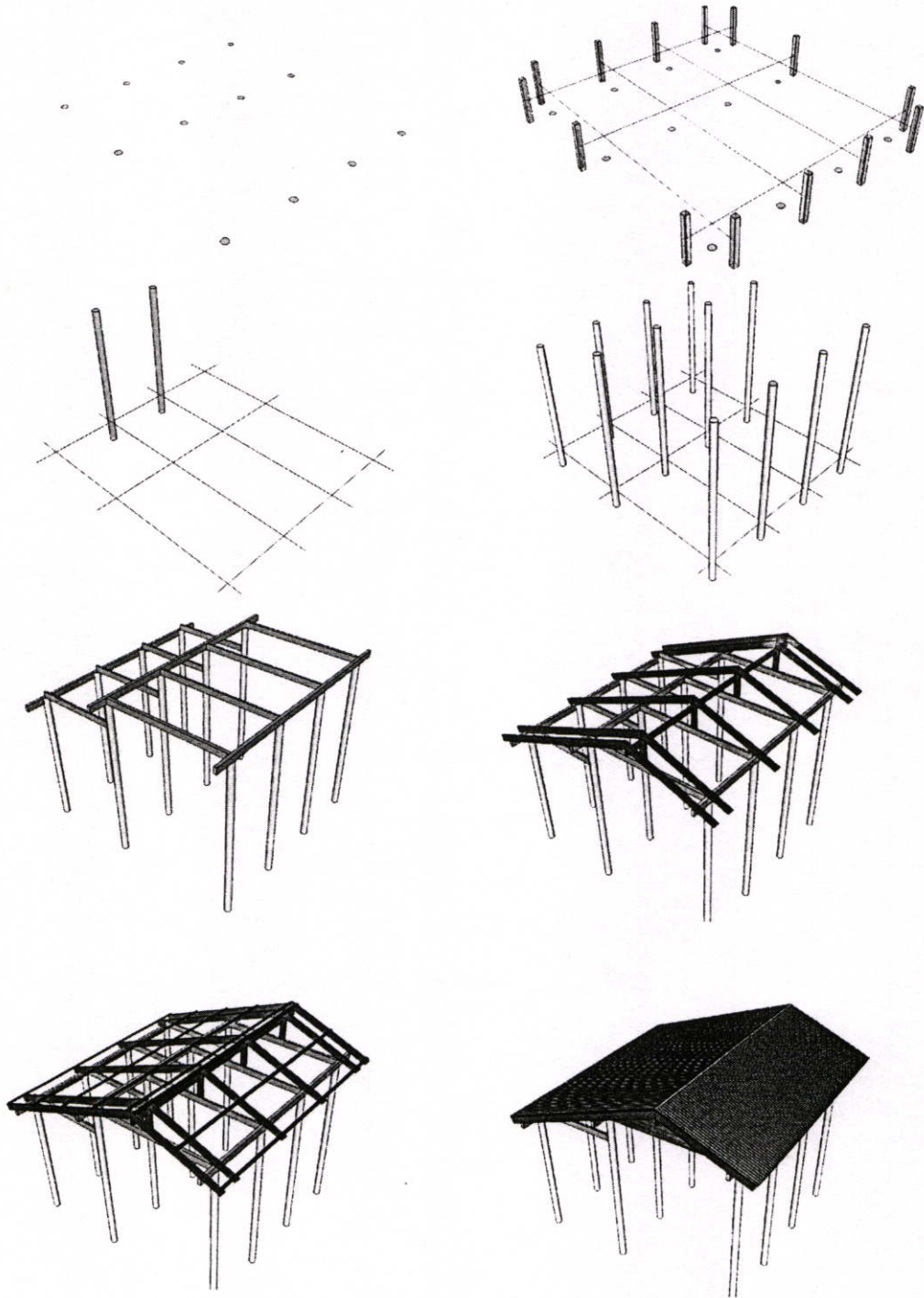
6 หลังคา โครงหลังคาแบบที่ 4 แปรวางห่างตั้ง 0.75 - 1.50 เมตร ใช้ไม้ขนาด 1 ½ x 3 มุงด้วยสังกะสีหรือกระเบื้องแบบลอนคู่ หรือลูกฟูกยึดด้วยตะปู

7. พื้น เอาไม้กระดานทำแบบภายในเสดิน ใช้สามเกลอกระทุ้งให้แน่นหรือใช้อิฐดินดิบวางเรียงเป็นพื้นบ้าน ซึ่งจะยกพื้นสูงกว่าระดับปกติประมาณ 20 ซม.

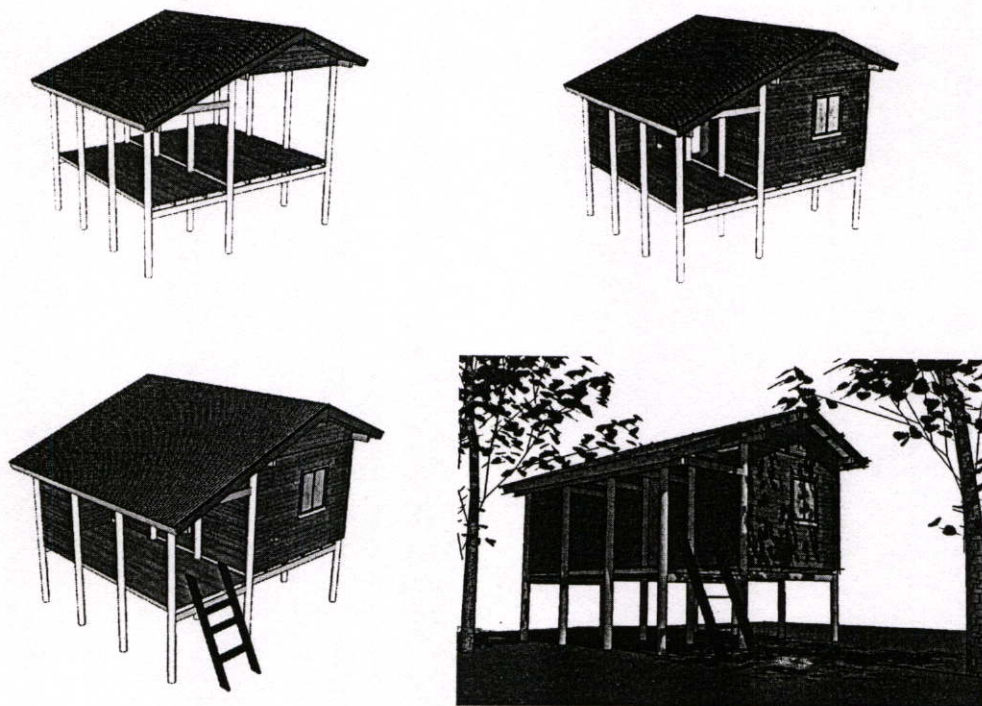
8. ผนัง ตั้งคร่าวไม้จริงตามตั้งหรือแวนอนบนพื้นบ้านทุกๆ 0.50-1.00 เมตร นำไม้ตีซ้อนเกล็ดตามนอนหรือตีทับแนวตามตั้งด้วยตะปูทับกันประมาณ 1 - 2

9. บันได แมंबันไคจริง ขนาด 2 x 8 มีพุก หรือบากเจาะชั้นบันได ขนาด 2 x 8 ความเอียงจาก 30-40 องศา ยึดด้วยตะปูสร้างติดกับตัวบ้านกว้างประมาณ 8 ซม. มีราวบันได

10. หน้าต่างประตู ใช้ไม้จริงทำบานประตูและหน้าต่างด้วยวิธีการเข้าเดือย สลัก มีวงกบไม้จริงเป็นโครงยึด โดยมากสามารถซื้อสำเร็จรูปจากตลาด ยึดด้วยบานพับโลหะ

รูปที่ 4.41 แสดงรูปขั้นตอนการสร้างเรือนอีสาน - เขมร

รูปที่ 4.41 (ต่อ)

ขั้นตอนก่อนการเข้าอยู่อาศัยเรือนอีสาน - เขมร มีขั้นตอน ชั้น ดังต่อไปนี้

- 1.) ทำความสะอาดพื้นที่ จัดของให้เรียบร้อย
- 2.) จัดพิธีตามความเชื่อ

ตอนที่ 4 ข้อมูลประเพณีความเชื่อในการสร้างเรือนอีสาน-เขมร

ข้อมูลวิธีการก่อสร้างเรือนอีสาน - เขมร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการบรรยาย ดังนี้

1. การดูสถานที่ตามความเชื่อแบบเขมร คติความเชื่อของคนโบราณมีความเชื่อว่าการตั้งบ้านเรือนให้เลือกเอาชัยภูมิที่ดีเป็นมงคล

- 1.1 ต้องเป็นที่ดอน โดยตรงกลางสูงแล้วด้านทิศใต้ต่ำจะอยู่ดีที่สุด
- 1.2 ขุดดินลึกลงไป 1 ศอก แล้วขิมดิน ถ้าดินจืดจะอยู่ดีที่สุด ดินเปรี้ยวพออยู่ได้ ดินเค็มอยู่ไม่ได้
- 1.3 ขุดดินลึก 1 ฝ่ามือ แล้วถมกลับคืนถ้าไม่เต็มหลุมอยู่ไม่ได้
- 1.4 จัดเครื่องเซ่นไหว้ วางในที่ที่จะลงเสาเอก ถ้ามีสัตว์ไม่มงคลมากินจะอยู่ไม่ดี สัตว์ที่ไม่ดี เช่น อีกา หมาดำ ฯลฯ

1.5 ก่อนวันขึ้นเสาเอก 1 วัน เปรี้ย-อา-จา ต้องเข้าไปนอนทำพิธีนะที่จะก่อสร้าง โดยต้องเซ่นเจ้าที่อธิษฐานต่อพระแม่ธรณีให้เกิดนิมิต ถ้านอนแล้วเกิดนิมิตดี

ก็สามารถดำเนินการก่อสร้างได้ ถ้าเกิดนิมิตไม่ดีต้องมีการดูฤกษ์การลงเสาเอกใหม่

1.6 เรือนต้องหันหน้าไปทางทิศตะวันออก บ้านโคหันไปทางทิศ
ตะวันออก

2. การดูฤกษ์ยาม

2.1 ฤกษ์ (วัน เดือน เวลา)

1. ฤกษ์เดือนในการปลูกเรือน

มีจกปลูกเดือนเจียง (อ้าย) นาคนอนหลับ ปลูกเฮือน อยู่จกตาย
เดือนยี่ นาคนอนตื่น ปลูกเฮือนอยู่ดีมีสุข
เดือนสาม นาคหากินทางเหนือปดี อยู่ฮ้อนไฟจักใหม่
เดือนสี่ นาคคืนมาอยู่เฮือน ปลูกอยู่ดีเป็นมงคล
เดือนห้า นาคพ่ายหนีครุฑ ปลูกเฮือนอยู่ฮ้อนใจปดี
เดือนหก บริบูรณ์ด้วยทรัพย์สินเงินทองมิตรสหายมากนักล
เดือนเจ็ด นาคพ่ายหนี ปดี จักได้พรากจากเฮือน
เดือนแปด นาคเห็นครุฑ จักเสียของบ่ฮู้แล้ว
เดือนเก้า นาคประดับตน ปลูกเฮือนมีข้าวของกิน บ่ฮู้หมด
เดือนสิบ นาคถอดเครื่องประดับ ปลูกเฮือนอยู่ ไข้ใจและเสีย

คนเฮือน

ต้องโทษทัณฑ์แล

เดือนสิบเอ็ด จะเกิดทุกข์ภัยอันตรายต่าง ๆ จะมีคนกล่าวหาถึงกับ

เดือนสิบสอง จะได้ทรัพย์สินเงินทองข้าวของและคนใช้ชายหญิงแล

2. ฤกษ์วันปลูกเรือน

ในการหาฤกษ์วันเพื่อปลูกบ้านเรือนโบราณได้ทำนายไว้ดังนี้

ปลูกเรือนวันอาทิตย์ 1 ฉิบหายไฟจักใหม่

ปลูกเรือนวันจันทร์ 2 ฮ้อนใจไข่นาว (บางตำราถือว่าเป็นวันดี)

ปลูกเรือนวันอังคาร 3 ไฟจักใหม่

ปลูกเรือนวันพุธ 4 ฮ้อน (บางตำราก็ถือว่าเป็นวันดี)

ปลูกเรือนวันพฤหัสบดี 5 อยู่เย็นใจมีสุข

ปลูกเรือนวันศุกร์ 6 อยู่เย็นใจ

ปลูกเรือนวันเสาร์ 7 ย่อมได้ของมากนักล (บางตำราก็ถือว่าเป็นวัน

ไม่ดี)

3. การถือวันจรมและวันฟู

วันจรมและวันฟูโบราณกำหนดวันดีและไม่ดีในการหาฤกษ์การจัดงานหรือทำพิธีกรรมต่างๆ

วันจรม เป็นวันขัดข้อง วันไม่รุ่งเรือง ไม่สุขกายสบายใจ

วันฟู เป็นวันรุ่งเรืองเฟื่องฟู เป็นสิริมงคล

ขั้นตอนการก่อสร้างเรือนอีสาน – เขมร

1. วางผังและการลงเสาเอก

1.1 การวางผังอาคาร อาคารต้องหันหน้าไปทิศตะวันออก

1.2 การขึ้นเสาเอก

- การขุดหลุมเสาเอก เสาเอกต้องอยู่ตำแหน่งหัวพญานาค เมื่อขุดดินขึ้นมาแล้วต้องกองทางทิศหางพญานาค ปลายเสาหันไปทางทิศหางพญานาค ต้องเริ่มขุดจากหลุมเสาเอก แล้วขุดเวียนไปทางขวา

- การตั้งเสา ต้องเอาใบเงิน ใบทอง ใบกันกรวง ใบยอ ใบแครนคง รองกันหลุมก่อนแล้วตั้งเสาขึ้นโดยเริ่มจากเสาเอก แล้วตั้งเสาเวียนไปทางขวา จากรอบนอกวนเข้าด้านใน

- ของผูกต้นเสา ผ้าพื้นบ้าน(เป็นผ้าใหม่) เงิน ทอง ผ้าแดงทำเป็นผ้ายันติด ปลายเสา ต้นกล้วย ต้นอ้อย เมื่อทำพิธีเสร็จให้นำไปปลูกโดยอธิฐาน ถ้าต้นอ้อย ต้นกล้วย งอกงาม เมื่อออกผลให้แบ่งนำไปถวายวัด บ้านนี้จะอยู่เจริญรุ่งเรือง แล้วก็เริ่มการก่อสร้างตามขั้นตอน

- ปลายเสาทุกต้นต้องมีการรองด้วยใบบัวก่อนการทำโครงสร้างหลังคา โดยวางบนเสาทุกต้น เพื่อความเป็นสิริมงคล ใบบัวแทนความสะอาดบริสุทธิ์ของพระพุทธเจ้า แล้วก็ดำเนินการก่อสร้างต่อให้แล้วเสร็จ

ขั้นก่อนการเข้าอยู่อาศัยเรือนอีสาน – เขมร

1. เจ้าของบ้านต้องเชิญของรักษา จากสถานที่เดิมเข้ามาอยู่ในบ้านใหม่ โดยต้องมีการจัดเตรียมของเซ่นไหว้ อธิฐานเชิญเข้าไปอยู่บ้านใหม่ โดยต้องเชิญมาตั้ง ณ ห้องนอนพ่อ – แม่ ตั้งอยู่สูงบนหัวนอน โดยให้หัวนอนหันไปทางทิศใต้ ของรักษาให้หันหน้าไปทางทิศเหนือ ถ้าเป็นแม่มัด ให้เชิญมาตั้ง ณ ที่ในบ้านบริเวณใดก็ได้แต่ต้องอยู่ในตำแหน่งสูงสุดของบ้าน

2. ขึ้นบ้านใหม่ เปรี้ย-อา-จา (พ่อหมอ) จะเป็นคนดูฤกษ์ยามในการขึ้นบ้านใหม่โดยพิธีเริ่มต้นพิธีดังนี้

- เจ้าของเรือนต้องเตรียมของเซ่นไหว้ดังนี้

ไก่บ้าน 1 คู่

เหล้าขาว 1 ขวด

เทียน 1 คู่

พลู 1 พาน

ส้มเขียวหวาน 1 ถาด

ขนม 1 ถาด

ข้าวเหนียวมูล 1 ถาด

มะพร้าว 3 ลูก

กล้วย 1 ถาด

ขนมข้าวต้ม 1 ถาด

กรวย 5 คู่

ผ้าขาว 1 ผืน

พาน มีหมาก , ยาสูบ 5 พาน

เทียนและหมอน 1 อัน

น้ำอวดลม 1 ลัง

เหล้า 1 ลัง

บายศรีปากชาม 1 ชาม

เสื่อ 1 ผืน

บายศรี สู่ขวัญ 2 พานใหญ่

หัวหมูสุก, ตับหมู 1 อย่างและขาหมู 4 ขา

ถั่วดำ , งา , เกลือ

เครื่องหมากพลู 1 พาน

ขันน้ำมนต์ 1 ขัน

ข้าว, อาหาร, เตรียมไว้ 1 ถาด

ธูปเทียน

จานดอกไม้มีทั้งเส้นด้ายมงคล พร้อมเงิน 20 บาท

เตรียมขัน

ข้าวเปลือก 1 ถ้วย

ต่อจากนั้นจึงทำการเซ่นไหว้ โดยการจุดเทียน 2 เล่ม และจุดธูปเพื่อไปปักตามอาหารทุกอย่างที่นำมาเซ่น ในการเซ่นนั้นเพื่อให้ปู่ตายายรับรู้ว่าคุณหลานได้ขึ้นบ้านใหม่ ถ้าไม่มีการเซ่น

ไหว้และเป็นการผิดผี ต่อจากนั้นได้ทำการกรวดน้ำ และหมอขวัญทำพิธี แล้วสวดบายศรีสู่ขวัญให้กับเจ้าของบ้านต่อไป

3. นำรกไปฝังใต้ถุนบ้าน โดยเอาหนามไม้ไผ่หรือต้นไม้ที่มีหนาม เช่นต้นคัตเด้ามาปกที่ปากหลุม เพื่อกันผีปอบมากิน ถ้าปอบมากินเด็กก็ตาย สมัยก่อนคนต้องทำศึกสงคราม หรือไปแสวงโชคทางไกล จึงต้องมีการฝังรกใต้บันได เพราะการฝังรกแบบนี้จะมีอนุภาพช่วยให้แคล้วคาศอันตรายนานาชนิด และถ้ามีอันตรายคนๆ นั้นก็จะกลับมาตายอยู่แหล่งที่ตนเกิด และจะช่วยให้คนที่อยู่ในบ้านอยู่เย็นเป็นสุข

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเรื่องการศึกษาเรือนอีสาน - เขมรดั้งเดิม ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชูขันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ

5.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในการก่อสร้างเรือนอีสาน-เขมรดั้งเดิม ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชูขันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรือนอีสาน-เขมรดั้งเดิม ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชูขันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ

5.3 วิธีดำเนินการวิจัย

5.3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

5.3.1.1 ประชากร ได้แก่ ประชากรที่เป็นบุคคล

ผู้อยู่อาศัยในเรือนอีสาน-เขมรดั้งเดิม ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชูขันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีลักษณะเรือนอีสาน - เขมรดั้งเดิม มีอายุเรือน 50 ปีขึ้นไป มีความต่อเนื่องในการครอบครอง และมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น จำนวน 5 หลัง หลังละ 1 คน เป็นจำนวน 5 คน ซึ่งได้มาจากการสัมภาษณ์และสังเกต

ปราชญ์ชุมชนผู้รู้ในด้านวิถีชีวิตของชนเผ่าอีสาน - เขมรดั้งเดิม ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชูขันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 3 คน ซึ่งได้มาจากการสัมภาษณ์และสังเกต

ปราชญ์ชุมชนผู้รู้ในด้านการก่อสร้างเรือนของชนเผ่าอีสาน-เขมรดั้งเดิม ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชูขันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 3 คน ซึ่งได้มาจากการสัมภาษณ์และสังเกต

นักวิชาการผู้รู้ในด้านวิถีชีวิตของชนเผ่าอีสาน - เขมรดั้ง ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชูขันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 3 คน ซึ่งได้มาจากการสัมภาษณ์และสังเกต

นักวิชาการผู้รู้ในด้านการก่อสร้างเรือนของชนเผ่าอีสาน-เขมรดั้งเดิม ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชูขันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 3 คน ซึ่งได้มาจากการสัมภาษณ์และสังเกต

ประชากรที่เป็นเรือนอีสาน - เขมรดั้งเดิม

เรือนอีสาน - เขมรดั้งเดิม ตำบลห้วยเหนือ จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีลักษณะเรือนอีสาน - เขมรดั้งเดิม มีอายุเรือน 50 ปีขึ้นไป ที่มีความต่อเนื่องในการครอบครอง และมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น จำนวน 5 หลังคาเรือน ซึ่งได้มาจากการสำรวจและสัมภาษณ์

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคล

ผู้อยู่อาศัยในเรือนอีสาน-เขมรดั้งเดิม ตำบลห้วยเหนือ อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีลักษณะเรือนอีสาน - เขมรดั้งเดิม มีอายุเรือน 50 ปีขึ้นไป มีความต่อเนื่องในการครอบครอง และมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น จำนวน 5 หลัง หลังละ 1 คน เป็นจำนวน 5 คน

ปราชญ์ชุมชนผู้รู้ในด้านวิถีชีวิตของชนเผ่าอีสาน - เขมรดั้งเดิม ตำบลห้วยเหนือ อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 3 คน

ปราชญ์ชุมชนผู้รู้ในด้านการก่อสร้างเรือนของชนเผ่าอีสาน-เขมรดั้งเดิม ตำบลห้วยเหนือ อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 3 คน

นักวิชาการผู้รู้ในด้านวิถีชีวิตของชนเผ่าอีสาน-เขมรดั้งเดิม ตำบลห้วยเหนือ อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 3 คน

นักวิชาการผู้รู้ในด้านการก่อสร้างเรือนของชนเผ่าอีสาน - เขมรดั้งเดิม ตำบลห้วยเหนือ อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 3 คน

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเรือนอีสาน - เขมรดั้งเดิม

ประชากรที่เป็นเรือนอีสาน - เขมรดั้งเดิม ตำบลห้วยเหนือ จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีลักษณะเรือนอีสาน - เขมรดั้งเดิม มีอายุเรือน 50 ปีขึ้นไป ที่มีความต่อเนื่องในการครอบครอง และมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น จำนวน 5 หลังคาเรือน ซึ่งได้มาจากประชากรทั้งหมดที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

5.3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ผู้วิจัยเลือกใช้ในการเก็บข้อมูลวิถีชีวิตของชนเผ่าอีสาน-เขมรดั้งเดิม วัฒนธรรมในการก่อสร้างของชนเผ่าอีสาน - เขมรดั้งเดิม คือ

1. แบบสัมภาษณ์
2. แบบสำรวจ

5.3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

3.3.1 ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลพื้นฐานจากการสำรวจภาคสนาม โดยใช้แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

3.3.2 ผู้วิจัยนำหนังสือจากงานบัณฑิตศึกษาคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังไปยังผู้นำชุมชนเพื่อแจกแบบสอบถาม

3.3.3 ผู้วิจัยทำการแจกแบบสอบถามและเก็บแบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำมาวิเคราะห์เป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์ โดยเก็บด้วยตนเองครบทั้ง 5 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 100

5.3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยแบ่งตามประเภทของข้อมูล แบ่งเป็น 2 ชุดข้อมูล

1. ข้อมูลชุดที่ 1 แบบสำรวจสัมภาษณ์ เรื่อง วิถีชีวิตของชนเผ่าอีसान – เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภออุซันท์ จังหวัดศรีสะเกษ แบ่งเป็น 3 ตอน ตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

จากการศึกษาพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุ 59 ปีขึ้นไป มีอาชีพรับจ้าง และไม่ได้รับการศึกษา มีรายได้อยู่ระหว่าง 5,000 – 14,000 บาท มีภูมิลำเนาเดิมและอาศัยอยู่มาตั้งแต่เกิด ในหมู่บ้านภูมิ ตำบลห้วยเหนือ และพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีสถานะเป็นเจ้าของเรือน มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวอาศัยอยู่ด้วยกันอยู่ระหว่าง 4 – 6 คน เจ้าของเรือนส่วนใหญ่อยู่อาศัยมานานกว่า 20 ปีขึ้นไป เรือนมีอายุในการปลูกสร้างเรือนมาแล้วมากกว่า 49 ปี ค่าใช้จ่ายในการปลูกสร้างเรือนครั้งแรกพบว่าส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายในการปลูกสร้างเรือนอยู่ระหว่าง 10,000 – 29,000 บาท หากจำเป็นต้องมีการซ่อมแซมเรือนวิธีการที่ใช้ส่วนใหญ่คือจ้างซ่อม เจ้าของเรือนส่วนใหญ่ไม่ทราบว่าเรือนของตน ทรงคุณค่าทางสถาปัตยกรรมท้องถิ่น และแสดงถึงวิถีในการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี และเจ้าของเรือนทั้งหมด มีความต้องการที่จะปรับปรุงซ่อมแซมเรือนของตนใหม่ และส่วนใหญ่ต้องการปลูกสร้างเรือนใหม่

ตอนที่ 2 ข้อมูลสภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชนตำบลห้วย

จากการศึกษาพบว่าประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนตำบลห้วยเหนือ ประกอบอาชีพทำนา – ทำไร่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ย 4 – 6 คน สถานที่ใช้ประกอบกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชนคือวัด ระยะถนนในชุมชนมีขนาดเล็ก ระบบไฟฟ้าในชุมชนมีเพียงพอเหมาะสม ระบบการเก็บขยะในชุมชนมีจุดทิ้งขยะน้อย สำหรับโทรศัพท์สาธารณะมีเพียงพอเหมาะสม

ตอนที่ 3 ข้อมูลรูปแบบความเป็นอยู่ทั่วไปของชุมชนตำบลห้วยเหนือ

จากการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนตำบลห้วยเหนือ ได้ปฏิบัติตามประเพณีครบทั้ง 12 เดือน โดยประเพณีที่ปฏิบัติส่วนใหญ่คือ เดือนยี่ – บุญคุณลาน เดือนห้า – บุญสงกรานต์ เดือนสิบ – บุญข้าวสาก ประเพณีสำคัญลำดับต้นๆ คือ เดือนสิบ – บุญข้าวสาก และประชาชนในชุมชนตำบลห้วยเหนือให้ความสำคัญมากที่สุด และจากการสัมภาษณ์พบว่าประชาชนในชุมชนตำบลห้วยเหนือมีความเชื่อเรื่องผี เรื่องไสยศาสตร์ ความเชื่อที่ประชาชนในชุมชนตำบลห้วยเหนือให้ความสำคัญมากที่สุดคือ “แซนโดนตา” หรือ บุญข้าวสาก – เดือนสิบ หรือเรียกว่า “สารทเขมร” ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่ทำบุญให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว

สำหรับความเชื่อในเรื่องการปลูกสร้างเรือนอีสาน-เขมร ประชาชนในชุมชนตำบลห้วยเหนือให้ความสำคัญมากที่สุด การหาฤกษ์วัน ตำแหน่งลงเสาเอก

2. ข้อมูลชุดที่ 2 แบบสำรวจสัมภาษณ์ เรื่อง วัฒนธรรมในการก่อสร้างของชนเผ่าอีสาน-เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ

ตอนที่ 1 องค์ประกอบของเรือนอีสาน – เขมร

รูปที่ 5.1 แสดงองค์ประกอบของเรือนอีสาน – เขมร

จากการศึกษาพบว่าเรือนอีสาน - เขมรทั้งหมดมีองค์ประกอบหลักคือ เื่ออนใหญ่ ห้องพ่อแม่ ถาน (ห้องสุขา) บ้านโค และใต้ถุนเรือน

ตอนที่ 2 ข้อมูลพฤติกรรมและความต้องการการใช้พื้นที่ภายในเรือนอีสาน - เขมร

จากการศึกษาพบว่ามีการใช้องค์ประกอบเรือนในการทำกิจกรรมต่างๆ คือ กิจกรรมรับแขก ส่วนใหญ่จะใช้บริเวณ เื่ออนใหญ่ และลานบ้าน กิจกรรมนั่งเล่นพักผ่อน ส่วนใหญ่จะใช้บริเวณเื่ออนใหญ่และลานบ้าน กิจกรรมทำอาหารส่วนใหญ่จะใช้บริเวณเกย กิจกรรมทานอาหารส่วนใหญ่จะใช้บริเวณใต้ถุนเรือนและลานบ้าน กิจกรรมนอนส่วนใหญ่จะใช้บริเวณเื่ออนใหญ่ และห้องพ่อแม่ - แม่ กิจกรรมซักผ้าส่วนใหญ่จะใช้บริเวณ ถานและลานบ้าน กิจกรรมตากผ้าส่วนใหญ่จะใช้บริเวณลานบ้าน กิจกรรมสำหรับเด็กทำการบ้าน - อ่านหนังสือส่วนใหญ่จะใช้บริเวณเื่ออนใหญ่ กิจกรรมเก็บของใช้ภายในเรือนส่วนใหญ่จะใช้บริเวณใต้ถุนเรือน กิจกรรมทำพิธีรำแม่มด ใช้บริเวณลานบ้าน กิจกรรมเช่นไหว้ของรักษาส่วนใหญ่ใช้บริเวณ ห้องพ่อแม่ - แม่ กิจกรรมงานอดิเรก ส่วนใหญ่ใช้บริเวณ เื่ออนใหญ่ กิจกรรมเลี้ยงสัตว์ส่วนใหญ่ใช้บริเวณลานบ้าน กิจกรรมเก็บผลผลิตทางการเกษตรจะใช้บริเวณ เล้าข้าว กิจกรรมเก็บเครื่องมือการเกษตรส่วนใหญ่ใช้บริเวณใต้ถุนเรือน กิจกรรมสำรอนน้ำใช้ภายในเรือนส่วนใหญ่ใช้บริเวณเกย กิจกรรมอาบน้ำส่วนใหญ่ใช้บริเวณลานบ้าน และ ถาน กิจกรรมล้างหน้า - แปรงฟันส่วนใหญ่ใช้บริเวณ ลานบ้าน และถาน กิจกรรมจอดรถส่วนใหญ่ใช้บริเวณลานบ้าน

ตอนที่ 3 ข้อมูลวิธีการก่อสร้างเรือนอีสาน - เขมร

ขั้นตอนการเตรียมการก่อนการก่อสร้างเรือนอีสาน - เขมร มีขั้นตอน 4 ขั้นตอนดังนี้

1.1 การออกแบบพิจารณาถึงจำนวนผู้อยู่อาศัยและการใช้พื้นที่บ้านสำหรับงานพิธีต่างๆ องค์ประกอบบ้านจะมีชานหรือระเบียงกว้างกว่าส่วนอื่นๆ และอาจมีหลังคาคลุมมีห้องนอนเพียงห้องเดียวที่กั้นฝาทั้ง 4 ด้าน เรือนครัวแยกต่างหาก บางบ้านจะมีร้านน้ำอยู่ที่ชานด้วย ตัวบ้าน ยกพื้นสูง ใต้ถุนบ้านใช้เป็นที่เลี้ยงสัตว์มีขี้มูลอยู่ในบริเวณ บ้านมีลานบ้านใช้ร่วมกับญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้านรวมกันประมาณ 5-8 ครอบครัว ส่วนใหญ่คนในชนบทมีความสามารถในการออกแบบบ้านเองได้

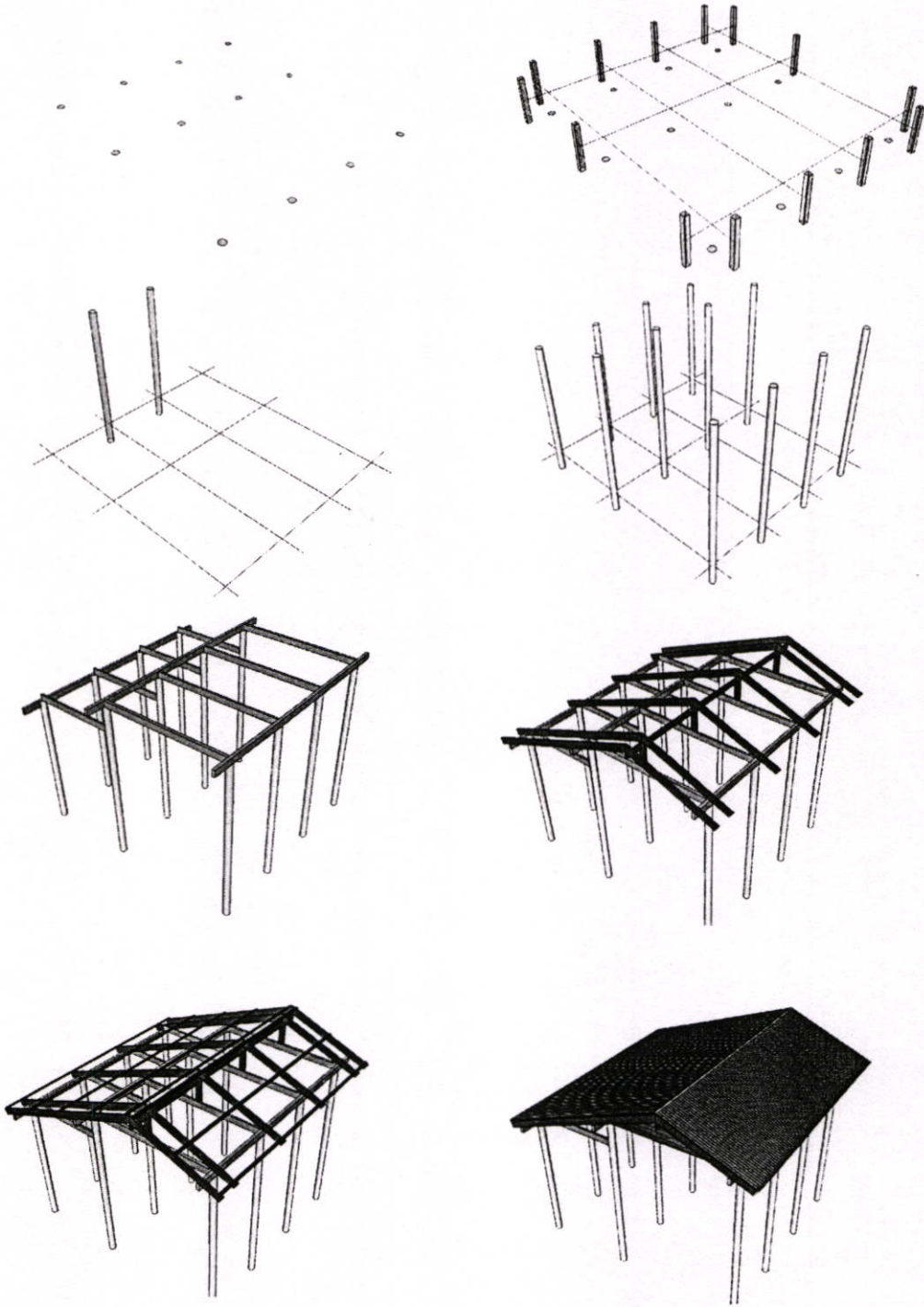
1.2 การจัดเตรียมวัสดุ ส่วนใหญ่ใช้วัสดุท้องถิ่นและผลิตเอง เช่น ไม้ ไม้ไผ่ดิบ เป็นต้น วัสดุบางอย่างจำเป็นต้องจัดซื้อจากชุมชนเมือง เช่น ตะปู กระเบื้อง ปูนซีเมนต์ เป็นต้น การจัดหาวัสดุเพื่อเออนั้นส่วนใหญ่หาได้จากป่า โดยใช้เวลา ในช่วงเวลาที่ว่างจากการทำเกษตรกรรม จัดหาวัสดุดังกล่าว

1.3 การจัดหาแรงงานในการก่อสร้าง ส่วนใหญ่ก่อสร้างด้วยตนเองและขอแรงจากญาติหรือเพื่อนบ้านมาช่วยในช่วงเวลาที่ว่างจากการเกษตรกรรมเช่นกัน

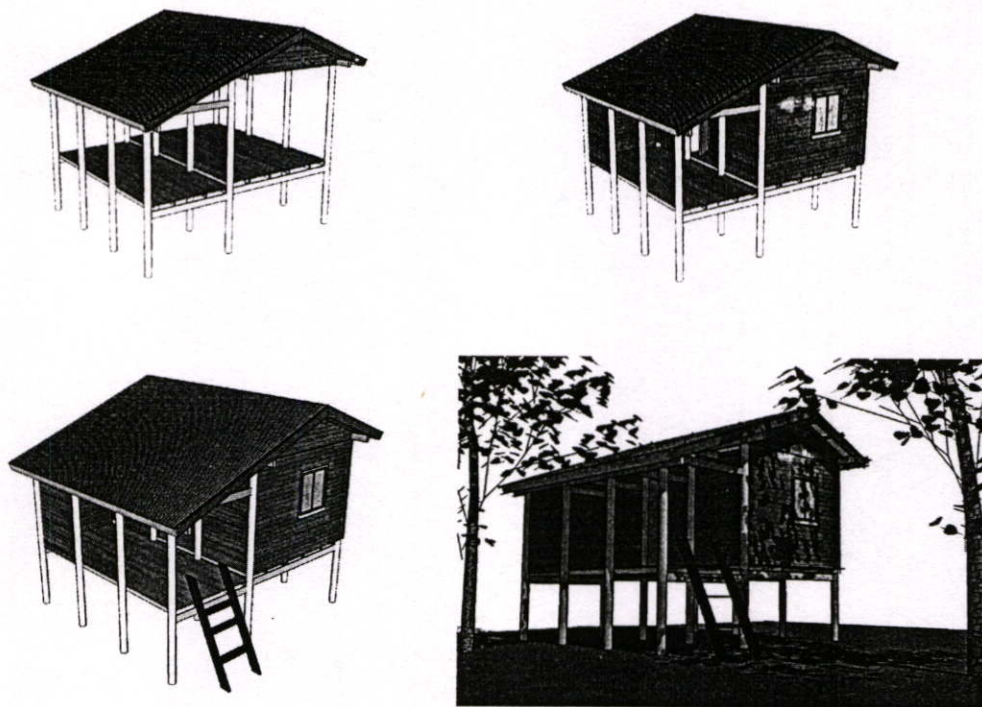
1.4 การจัดการด้านกฎหมาย ไม่จำเป็นต้องขออนุญาตในการก่อสร้างเพียงแต่แจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันทราบเท่านั้น เพื่อให้ออกเลขที่บ้านให้

ขั้นตอนการก่อสร้างเรือนอีสาน - เขมร มีขั้นตอนดังนี้

1. การวางผัง ตอกเสาเป็นระยะๆเป็นรูปสี่เหลี่ยมไม้ตียึดกับเสาสูงพอสมควรโดยออกจากด้วยไม้ฉาก และหาระดับด้วยสายยางใช้ไม้เมตรหาขนาดบ้านจากผัง กำหนดตำแหน่งเสาเป็นจุดๆ แล้วใช้เชือกคั่นตัดกัน กำหนดตำแหน่งเสาบนพื้นดินได้
2. ขุดหลุม วัดขนาดใหญ่กว่าฐานรากข้างละ 10 - 20 ซม. ขุดหลุมตัดตรงตั้งฉากบางแห่งดินแข็งมากอาจใช้น้ำเทรดก่อนขุด ขุดดินลึกประมาณ 0.05 - 1.00 เมตร
3. ฐานราก ขุดหลุมลึกตามต้องการ แต่งกันหลุมให้เรียบใช้แผ่นไม้รองกันหลุม (อาจจะไม่มีก็ได้) ยกเสาสูงหลุมที่เตรียมให้ได้ระดับและหน้าตาตามต้องการใช้ไม้ค้ำยันช่วยพยุงไว้
4. คานเสา นำเสาไม้กลม หรือเหลี่ยมที่ตัดมาจากป่า เจาะเป็น รูปขนาดเท่าคานตรงกลางต้นตามระดับที่ต้องการ การประกอบตั้งเสาให้ได้ระดับนำคานมาสอดใส่ตามรูที่เจาะไว้
5. โครงหลังคา โครงหลังคาทั้งหมดใช้ไม้จริง ปลายเสาทำเป็นเดือยเรียกหัวเทียน ชื่อเจาะบาก ที่ปลายทั้งสองข้างสำหรับสวมหัวเทียน และบากรับปลายจันทัน ปลายจันทันส่วนยอดบากเป็นตัวผู้ตัวเมียประกบยึดกับจันทันด้วยกันและนั่งบนใบตั้ง ใบตั้งบากเป็นบารับอกไก่ ปลายด้านล่างบากนั่งบนชื่อสวม ใส่บนหัวเทียนยึดด้านยาวติดตัวบ้านจันทันพรางวางบนอกไก่ และอะเสส่วนใหญ่ยึดด้วยสลักไม้และตะปู
6. หลังคา โครงหลังคาแบบที่ 4 แปรวางห่างตั้ง 0.75 - 1.50 เมตร ใช้ไม้ขนาด 1 ½ x 3 มุงด้วยสังกะสีหรือกระเบื้องแบบลอนคู่ หรือลูกฟูกยึดด้วยตะปู
7. พื้น เอาไม้กระดานทำแบบภายในใส่ดิน ใช้สามเกลอกระทุ้งให้แน่นหรือใช้อิฐดินดิบวางเรียงเป็นพื้นบ้าน ซึ่งจะยกพื้นสูงกว่าระดับปกติประมาณ 20 ซม.
8. ผนัง ตั้งคร่าวไม้จริงตามตั้งหรือแนวนอนบนพื้นบ้านทุกๆ 0.50-1.00 เมตร นำไม้ตีซ้อนเกล็ดตามนอนหรือตีทับแนวตามตั้งด้วยตะปูทับกันประมาณ 1 - 2
9. บันได แม่บันไดจริง ขนาด 2 x 8 มีพก หรือบากเจาะชั้นบันได ขนาด 2 x 8 ความเอียงฉาก 30-40 องศา ยึดด้วยตะปูสร้างติดกับตัวบ้านกว้างประมาณ 8 ซม. มีราวบันได
10. หน้าต่างประตู ใช้ไม้จริงทำบานประตูและหน้าต่างด้วยวิธีการเข้าเดือย สลัก มีวงกบไม้จริงเป็นโครงยึด โดยมากสามารถซื้อสำเร็จรูปจากตลาด ยึดด้วยบานพับโลหะ

รูปที่ 5.2 แสดงรูปขั้นตอนการสร้างเรือนอีสาน - เขมร

รูปที่ 5.2 (ต่อ)

ตอนที่ 4 ข้อมูลประเพณีความเชื่อในการสร้างเรือนอีสาน - เขมร

1. การดูสถานที่ตามความเชื่อแบบเขมร คติความเชื่อของคนโบราณมีความเชื่อว่าการตั้งบ้านเรือนให้เลือกเอาชัยภูมิที่ดีเป็นมงคล

1.1 ต้องเป็นที่ดอน โดยตรงกลางสูงแล้วด้านทิศใต้ต่ำจะอยู่ดีที่สุด

1.2 ขุดดินลึกลงไป 1 ศอก แล้วชิมดิน ถ้าดินจืดจะอยู่ดีที่สุด ดินเปรี้ยวพออยู่ได้ ดินเค็มอยู่ไม่ได้

1.3 ขุดดินลึก 1 ฝ่ามือ แล้วถ่มกลับคืนถ้าไม่เต็มหลุมอยู่ไม่ได้

1.4 จัดเครื่องเซ่นไหว้ วางในที่จะลงเสาเอก ถ้ามีสัตว์ไม่มงคลมากินจะอยู่ไม่ดี สัตว์ที่ไม่ดี เช่น อีกา หมาดำ ฯลฯ

1.5 ก่อนวันขึ้นเสาเอก 1 วัน เปรี๊ยะ-อา-จา ต้องเข้าไปนอนทำพิธีนะที่จะก่อสร้าง โดยต้องเซ่นเจ้าที่อธิษฐานต่อพระแม่ธรณีให้เกิดนิมิต ถ้านอนแล้วเกิดนิมิตดี ก็สามารถดำเนินการก่อสร้างได้ ถ้าเกิดนิมิตไม่ดีต้องมีการดูฤกษ์การลงเสาเอกใหม่

1.6 เรือนต้องหันหน้าไปทางทิศตะวันออก บ้านโคหันไปทางทิศตะวันออก

2. การดูฤกษ์ยาม

2.1 ฤกษ์ (วัน เดือน เวลา)

1. ฤกษ์เดือนในการปลูกเรือน

ฝั้จักปลูกเดือนเจียง (อ้าย) นาคนอนหลับ ปลูกเฮือน อยู่จักตาย
 เดือนยี่ นาคนอนตื่น ปลูกเฮือนอยู่ดีมีสุข
 เดือนสาม นาคหากินทางเหนือบ่ดี อยู่ฮ้อนไฟจักไหม้
 เดือนสี่ นาคคีนมาอยู่เฮือน ปลูกอยู่ดีเป็นมงคล
 เดือนห้า นาคพ่ายหนีครุฑ ปลูกเฮือนอยู่ฮ้อนใจบ่ดี
 เดือนหก บริบูรณ์ด้วยทรัพย์สินเงินทองมิตรสหายมากนั้กแล
 เดือนเจ็ด นาคพ่ายหนี บ่ดี จักได้พรากจากเฮือน
 เดือนแปด นาคเห็นครุฑ จักเสียของบ่ฮู้แล้ว
 เดือนเก้า นาคประดับตน ปลูกเฮือนมีข้าวของกิน บ่ฮู้หมด
 เดือนสิบ นาคถอดเครื่องประดับ ปลูกเฮือนอยู่ เข็ญใจและเสียคนเฮือน
 เดือนสิบเอ็ด จะเกิดทุกข์ภัยอันตรายต่าง ๆ จะมีคนกล่าวหาถึงกับ

ต้องโทษทัณฑ์แล

เดือนสิบสอง จะได้ทรัพย์สินเงินทองข้าวของและคนใช้ชายหญิงแล

2. ฤกษ์วันปลูกเรือน

ในการหาฤกษ์วันเพื่อปลูกบ้านเรือนโบราณได้ทำนายไว้ดังนี้

ปลูกเรือนวันอาทิตย์ 1 ฉิบหายไฟจักไหม้

ปลูกเรือนวันจันทร์ 2 ฮ้อนใจไข้หนาว (บางตำราถือว่าเป็นวันดี)

ปลูกเรือนวันอังคาร 3 ไฟจักไหม้

ปลูกเรือนวันพุธ 4 ฮ้อน (บางตำราก็ถือว่าเป็นวันดี)

ปลูกเรือนวันพฤหัสบดี 5 อยู่เย็นใจมีสุข

ปลูกเรือนวันศุกร์ 6 อยู่เย็นใจ

ปลูกเรือนวันเสาร์ 7 ย่อมได้ของมากนั้กแล (บางตำราก็ถือว่าเป็นวันไม่ดี)

3. การถือวันจรมและวันฟู

วันจรมและวันฟูโบราณกำหนดวันดีและไม่ดีในการหาฤกษ์การจัดงานหรือ

ทำพิธีกรรมต่างๆ

วันจรม เป็นวันขัดข้อง วันไม่รุ่งเรื่อง ไม่สุขกายสบายใจ

วันฟู เป็นวันรุ่งเรื่องเฟื่องฟู เป็นสิริมงคล

ขั้นตอนการก่อสร้างเรือนอีสาน – เขมร

1. วางผังและการลงเสาเอก

1.1 การวางผังอาคาร อาคารต้องหันหน้าไปทิศตะวันออก

1.2 การขึ้นเสาเอก

- การขุดหลุมเสาเอก เสาเอกต้องอยู่ตำแหน่งหัวพญานาค เมื่อขุดดินขึ้นมาแล้วต้องกองทางทิศหางพญานาค ปลายเสาหันไปทางทิศหางพญานาค ต้องเริ่มขุดจากหลุมเสาเอก แล้วขุดเวียนไปทางขวา

- การตั้งเสา ต้องเอาใบเงิน ใบทอง ใบกันกรวง ใบยอ ใบแครนคง รองกันหลุมก่อนแล้วตั้งเสาขึ้นโดยเริ่มจากเสาเอก แล้วตั้งเสาเวียนไปทางขวา จากรอบนอกวนเข้าด้านใน

- ของผูกต้นเสา ผ้าพื้นบ้าน(เป็นผ้าใหม่) เงิน ทอง ผ้าแดงทำเป็นผ้ายันติดปลายเสา ต้นกล้วย ต้นอ้อย เมื่อทำพิธีเสร็จให้นำไปปลูกโดยอธิฐาน ถ้าต้นอ้อย ต้นกล้วยงอกงาม เมื่อออกผลให้แบ่งนำไปถวายวัด บ้านนี้จะอยู่เจริญรุ่งเรือง แล้วก็เริ่มการก่อสร้างตามขั้นตอน

- ปลายเสาทุกต้นต้องมีการรองด้วยใบบัวก่อนการทำโครงสร้างหลังคา โดยวางบนเสาทุกต้น เพื่อความเป็นสิริมงคล ใบบัวแทนความสะอาดบริสุทธิ์ของพระพุทธเจ้า แล้วก็ดำเนินการก่อสร้างต่อให้แล้วเสร็จ

ขั้นก่อนการเข้าอยู่อาศัยเรือนอีสาน – เขมร

1. เจ้าของบ้านต้องเชิญของรักษา จากสถานที่เดิมเข้ามาอยู่ในบ้านใหม่ โดยต้องมีการจัดเตรียมของเซ่นไหว้ อธิฐานเชิญเข้าไปอยู่บ้านใหม่ โดยต้องเชิญมาตั้ง ณ ห้องนอนพ่อแม่ ตั้งอยู่สูงบนหัวนอน โดยให้หัวนอนหันไปทางทิศใต้ ของรักษาให้หันหน้าไปทางทิศเหนือ ถ้าเป็นแม่หมด ให้เชิญมาตั้ง ณ ที่ในบ้านบริเวณใดก็ได้แต่ต้องอยู่ในตำแหน่งสูงสุดของบ้าน

2. ขึ้นบ้านใหม่ เปรี้ย-อา-จา (พ่อหมอ) จะเป็นคนดูฤกษ์ยามในการขึ้นบ้านใหม่โดยพิธีเริ่มต้นพิธีดังนี้

- เจ้าของเรือนต้องเตรียมของเซ่นไหว้ดังนี้

ไก่อ่าน 1 คู่

เหล้าขาว 1 ขวด

เทียน 1 คู่

พลุ 1 พาน

ส้มเขียวหวาน 1 ถาด

ขนม 1 ถาด

ข้าวเหนียวมูล 1 ถาด

มะพร้าว 3 ลูก
 ก้วย 1 ถาด
 ขนมข้าวต้ม 1 ถาด
 กรวย 5 คู่
 ผ้าขาว 1 ผืน
 พาน มีหมาก , ยาสูบ 5 พาน
 ที่นอนและหมอน 1 อัน
 เหล้า 1 ลัง
 บายศรีปากชาม 1 ชาม
 เสื่อ 1 ผืน
 บายศรี สุขขัญ 2 พานใหญ่
 หัวหมูสุก, ตับหมู 1 อย่างและขาหมู 4 ขา
 ถั่วดำ , งา , เกล็ด
 เครื่องหมากพลู 1 พาน
 ชันน้ำมันต์ 1 ชัน
 ข้าว,อาหาร,เตรียมไว้ 1 ถาด
 ฐูปเทียน
 จานดอกไม้มีทั้งเส้นด้ายมงคล พร้อมเงิน 20 บาท
 เตรียมชั้น
 ข้าวเปลือก 1 ถ้วย

ต่อจากนั้นจึงทำการเซ่นไหว้ โดยการจุดเทียน 2 เล่ม และจุดธูปเพื่อไปปักตามอาหารทุกอย่างที่นำมาเซ่น ในการเซ่นนั้นเพื่อให้ปู่ตายายรับรู้ว่าคุณหลานได้ขึ้นบ้านใหม่ ถ้าไม่มีการเซ่นไหว้และเป็นการผิดผี ต่อจากนั้นได้ทำการกรวดน้ำ และหมอขวัญทำพิธี แล้วสวดบายศรีสุขขัญให้กับเจ้าของบ้านต่อไป

3. นำรกไปฝังใต้ถุนบ้าน โดยเอาหนามไม้ไผ่หรือต้นไม้ที่มีหนาม เช่นต้นคัตเต้มาปักที่ปากหลุม เพื่อกันผีปอบมากิน ถ้าปอบมากินเด็กก็ตาย สมัยก่อนคนต้องทำศึกสงคราม หรือไปแสวงโชคทางไกล จึงต้องมีการฝังรกใต้บันได เพราะการฝังรกแบบนี้จะมีอนุภาพช่วยให้แคล้วคادثันตรายนานาชนิด และถ้ามีอันตรายคนๆ นั้นก็จะกลับมาตายอยู่แหล่งที่ตนเกิด และจะช่วยให้คนที่อยู่ในบ้านอยู่เย็นเป็นสุข

5.4 การอภิปรายผล

จากการศึกษาเรือนอีสาน - เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชูนันท์ จังหวัดศรีสะเกษ สามารถสรุป ลักษณะสภาพแวดล้อมชุมชน สภาพแวดล้อมเรือนอีสาน - เขมร องค์ประกอบของเรือนอีสาน - เขมร ตามลักษณะผัง และตามลักษณะโครงสร้างพฤติกรรมและความต้องการใช้พื้นที่ภายใน เพื่อสรุปเป็นองค์ความรู้ในการศึกษาเรือนอีสาน - เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชูนันท์ จังหวัดศรีสะเกษ

5.4.1 วิถีชีวิตและวัฒนธรรมในการก่อสร้างเรือนอีสาน - เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชูนันท์ จังหวัดศรีสะเกษ

5.4.1.1 วิถีชีวิตรูปแบบความเป็นอยู่ของชนเผ่าอีสาน - เขมร

จากการศึกษาพบว่า ผู้อยู่อาศัยในชุมชนตำบลห้วยเหนือ อำเภอชูนันท์ จังหวัดศรีสะเกษ ส่วนใหญ่คือชาวอีสาน - เขมร ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรมอยู่บริเวณรอบๆ ชุมชน ส่วนคนรุ่นใหม่มีการศึกษามากขึ้นทำงานในเมืองมากขึ้น ทางด้านสังคมยังคงนับถือศาสนาพุทธ มีวัดเป็นศูนย์กลางจิตใจนิยมไปวัดกลางเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และประชาชนในชุมชนตำบลห้วยเหนือ ได้ปฏิบัติตามประเพณีที่เรียกว่า ฮีตสิบสอง ครบทั้ง 12 เดือน โดยประเพณีที่สำคัญในรอบปีคือนบุญเดือนสิบ บุญข้าวสาก พิธีแซนโดนตาและประเพณีสงกรานต์ อีกทั้งประชาชนในชุมชนตำบลห้วยเหนือมีความเชื่ออย่างมากในการนับถือผีบรรพบุรุษ ของรักษา คาถาอาคม แต่วิธีการปฏิบัติอาจเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามความสะดวก ส่วนด้านความเชื่อยังมีประเพณีการรำแม่ตเพื่อรักษาคนป่วย การถือของรักษา คาถาอาคม สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นเคารพนับถือของคนในชุมชนคือ พระโต ปูตา ส่วนด้านกิจกรรมทางธุรกิจ ส่วนใหญ่ซื้ออาหารและของใช้จากตลาดในชุมชน

จากการศึกษาพบว่า สถาบันในชุมชนที่ประชาชนใช้มากที่สุด คือ วัด และยังคงส่งบุตรหลานเรียนในโรงเรียนชูนันท์ราชบำรุงส่วนสาธารณูปโภคในชุมชนควรมีการปรับปรุงความกว้างของถนนและปรับปรุงระบบขยะให้ดียิ่งขึ้น ประเพณีทางสังคมมีลานวัด ศาลาประชาคมเป็นที่ประกอบกิจกรรม มีศาลปูตาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ

เสาวภา ไพทยวัฒน์ (2538 : 44) ได้กล่าวถึงวิถีการดำรงชีวิตของชาวอีสานว่า ชนธรรมนิยมประเพณีและการดำรงชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานในด้านการดำรงชีวิตสำหรับยุคปัจจุบัน ปรากฏเอกลักษณ์ของท้องถิ่นในด้านการใช้ภาษา อาหาร เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ ตลอดจนการเคารพนับถือในสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง

วิมลสิทธิ์ หรยางกูร (2537 : 173) ได้กล่าวว่า บุคคลมีขอบเขตเฉพาะของสภาพแวดล้อม ชุมชนปรากฏอยู่ในจินตภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพแวดล้อมของส่วนที่เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัยและแหล่งกิจกรรมในชีวิตประจำวัน

วรรณรินทร์ พัฒนระเนก (2543 : 4-38) ได้กล่าวว่า สภาพแวดล้อมชุมชนหมายถึงสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อสนองความต้องการด้านประโยชน์ใช้สอยและความร่มรื่นตลอดจนสุนทรียภาพที่ดี สำหรับชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน

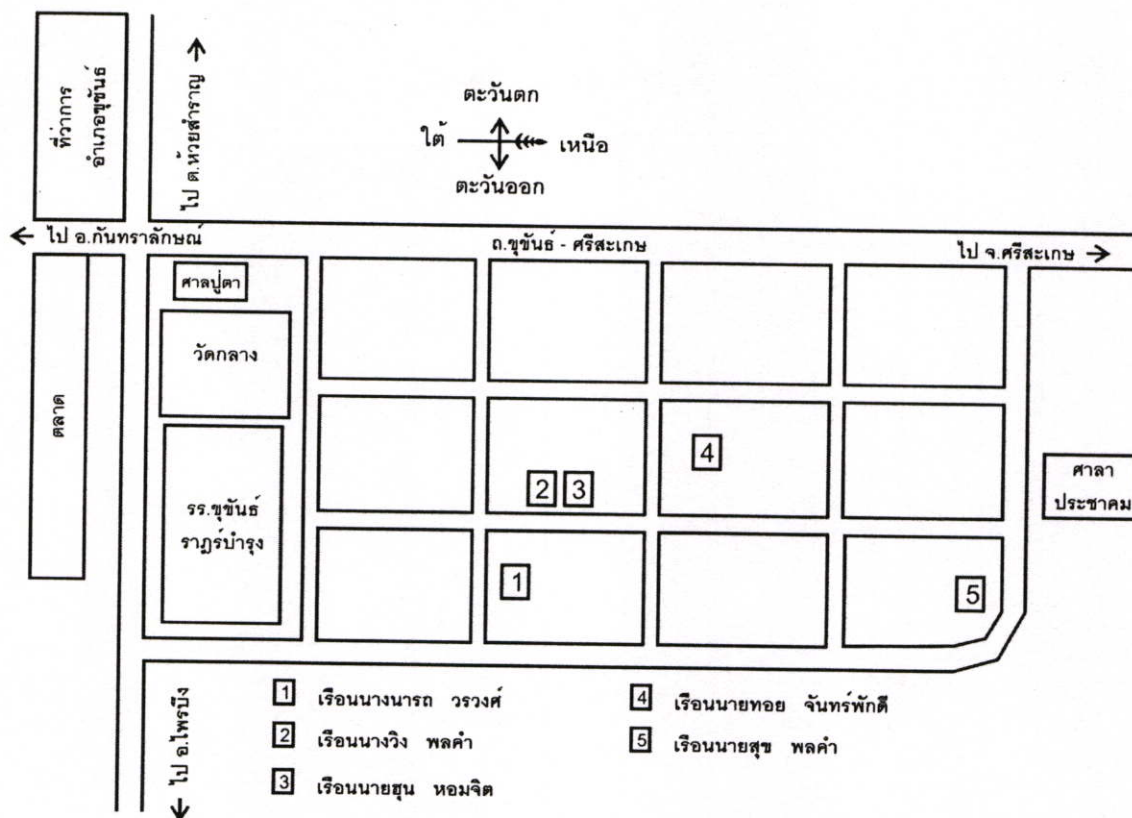
นิลวรรณ ฤทธิอภิบาลวงศ์ (2457 : 20) ได้กล่าวถึงวิธีการดำรงชีวิตของชาวอีสานว่า ชาวอีสานมีขนบธรรมเนียมประเพณีความเชื่อ ในการดำรงชีวิตที่ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจนกลายเป็นประเพณีที่ดั่งามชาวอีสานเรียกว่า จายีต หรือ ยีตสิบสอง หมายถึง เดือนทั้ง 12 เดือน ในหนึ่งปี ซึ่งประเพณีที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ในโอกาสต่างๆนี้ ล้วนเป็นประเพณีที่ส่งเสริมให้คนในชุมชน ออกมาร่วมกิจกรรมพบปะสังสรรค์กันเพื่อร่วมสนุกสนานรื่นเริงและเพื่อความสามัคคีมีความรักใคร่กันของคนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นการสืบทอดสิ่งที่ดั่งามมาจวบจนถึงปัจจุบันปรากฏชาวบ้าน สภาวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ (2545:50) ได้กล่าวถึงวิธีการดำเนินชีวิตของชาวอีสานว่า ชาวอีสานว่า ชาวอีสานมีความเชื่อในการดำรงชีวิตที่ยึดถือปฏิบัติมา โดยความเชื่อที่สำคัญคือการยึดถือ "ผี" และผีที่มีบทบาทสำคัญในการควบคุมสังคมอีสาน ได้แก่

ผีแดน เป็นผีที่มีบทบาทในการควบคุมสังคมอีสานในด้านเศรษฐกิจและการเมืองในด้านเศรษฐกิจชาวอีสานถือว่าผีแดนเป็นผู้มีอำนาจในการควบคุมฝนฟ้าให้ตกต้องตามฤดูกาลเพราะการเกษตรของคนอีสานต้องอาศัยน้ำฝนในการผลิตส่วนในด้านการเมืองจะอยู่ในลักษณะของการกำหนดแนวคิดชนชั้นผู้ปกครองว่าต้องเป็นผู้ที่ผีแดนส่งมา เป็น มหาทายาทของแดน จึงจะสามารถปกครองบ้านเมืองให้สงบสุขและเจริญรุ่งเรือง

ผีเรือน ผีเรือนหรือผีบ้าน เป็นผีบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เป็นผีเครื่องญาติประจำครอบครัวของแต่ละครอบครัว มีบทบาทในการควบคุม สังคมในระดับครอบครัวช่วยควบคุมความประพฤติของคนในครอบครัวให้อยู่ในอีตดลองที่ดี ใครที่ทำผิดนอกกลุ่มนอกทาง ผีเรือนก็จะโกรธบันดาลให้เจ็บป่วย จะต้องทำพิธีขอขมาจึงจะหาย

ผีปู่ตา ผีปู่ตาหรือผีบรรพบุรุษประจำหมู่บ้านทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองชาวบ้านตลอดจนสิ่งมีชีวิตในหมู่บ้านให้อยู่เย็นเป็นสุขถือเป็นผีที่ทำหน้าที่ควบคุมสังคมภายใน หมู่บ้านได้ดี ผีปู่ตาเป็นสถาบันของชุมชน เป็นที่พึ่งทางใจของชาวบ้านสามารถขจัดความเดือดร้อนให้สังคมทั้งส่วนรวมและบุคคล ผีปู่ตายังช่วยควบคุมความประพฤติของชาวบ้านให้อยู่ในจารีตประเพณีที่ดั่งาม ทำให้สังคมอยู่อย่างสงบสุข การประกอบพิธีกรรมเช่นการบวงสรวง ก็เป็นการสร้างความสามัคคีระหว่างคนในหมู่บ้าน และยังช่วยลดช่องว่างระหว่างคนจนและคนรวย

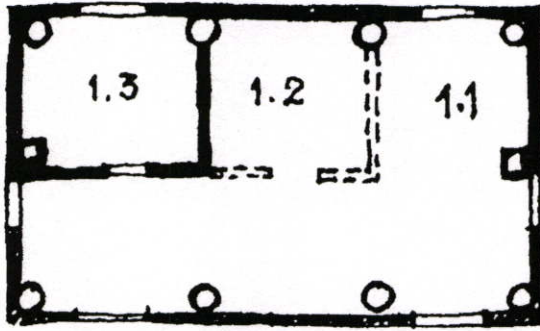

รูปที่ 5.4 ผังบริเวณเรือนอีสาน - เขมรดั้งเดิม

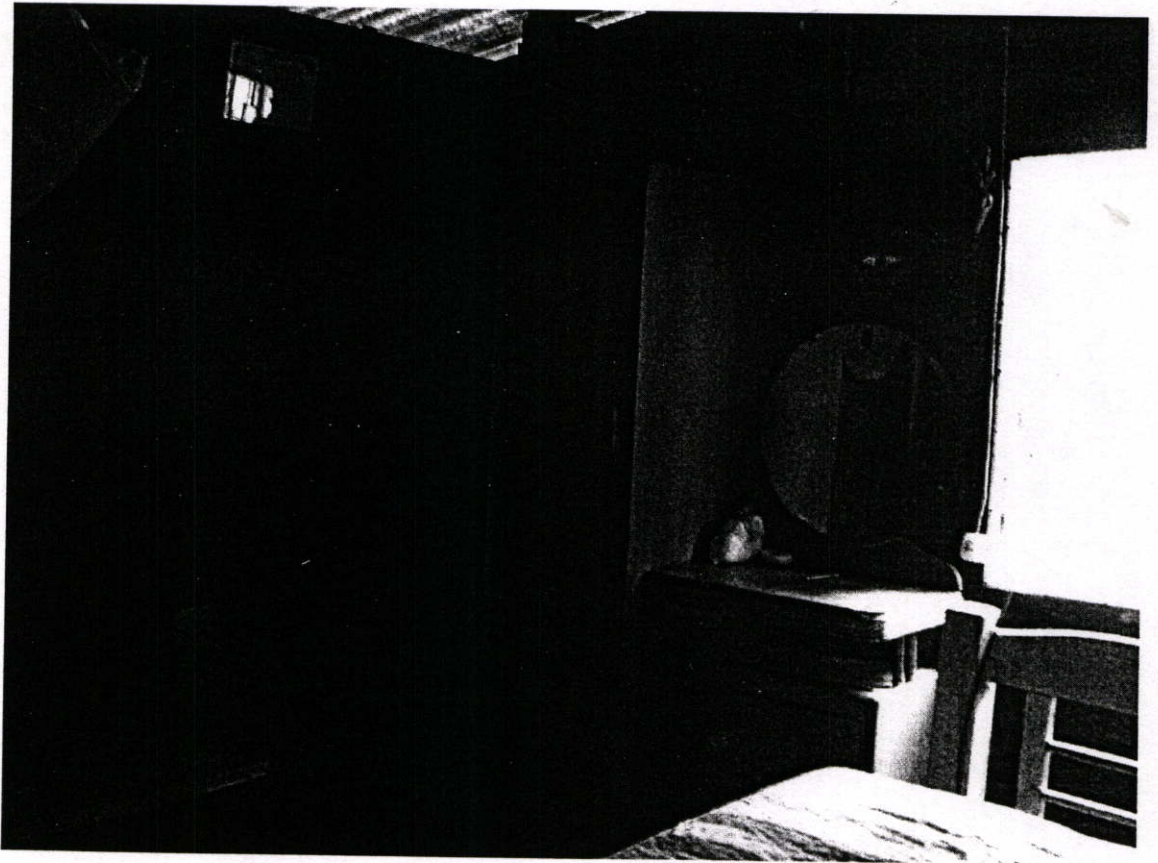
5.4.1.2 วัฒนธรรมในการก่อสร้างเรือนของชนเผ่าอีสาน - เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอลืออำนาจ จังหวัดศรีสะเกษ

จากการศึกษาพบว่าเรือนของชนเผ่าอีสาน - เขมร ทุกหลัง ตัวเรือน โดยองค์ประกอบของเรือนที่สำคัญคือ เื่ออนใหญ่ ห้องพ่อแม่ เกย ถาน (ห้องสุขา) ใต้ถุน และลานบ้านซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

เื่ออนใหญ่ (เรือนใหญ่) จะมีความยาว 3 ช่วงเสา ใต้ถุนโล่ง ชั้นบนมี 3 ส่วน ในเื่ออนใหญ่จะมีห้องพ่อแม่ หัวเสาจะมีการเอาใบบัวมาคลุมหัวเสาไว้ โดยเชื่อว่า ใบบัวคือสัญลักษณ์แทนพระพุทธเจ้า แทนความบริสุทธิ์ของพระพุทธองค์ ให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขแก่ผู้อยู่อาศัยในเรือน และในบริเวณที่เป็นห้องพ่อแม่ จะอยู่ในพื้นที่ในสุดของบ้าน หัวนอนของพ่อแม่ จะหันไปทางทิศใต้ นอกจากจะใช้เป็นพื้นที่ในการนอน แล้วยังเป็นพื้นที่เก็บของรักษา โดยจะตั้งอยู่ในจุดที่สูงที่สุดของห้อง อยู่เหนือหัวนอนของพ่อแม่ และหันหนึ่งที่เก็บของรักษาจะหันหน้าไปทางทิศเหนือ ห้องพ่อแม่จะห้ามไม่ให้ใครเข้าไปโดยเด็ดขาดโดยเฉพาะตอนที่พ่อแม่ ไม่อยู่บ้าน ห้ามเข้าไป ห้ามทำความสะอาดห้องเก็บกวาดที่นอนโดยเด็ดขาด มีความเชื่อว่าถ้าทำจะเกิดอันตรายกับพ่อแม่ ถึงขั้นเสียชีวิต

รูปที่ 5.5 แสดงเขื่อนใหญ่

รูปที่ 5.6 แสดงห้องพ่อ - แม่

รูปที่ 5.7 แสดงใบบัวบนหัวเสา

รูปที่ 5.8 แสดงหิ้งของรักษา

เครื่องบูชาแม่มดจะวางตำแหน่งใดของบ้านก็ได้ แต่ต้องอยู่ในตำแหน่งที่สูงที่สุดที่สุดในตัวบ้าน โดยมากจะตั้งไว้บริเวณเสาเอก

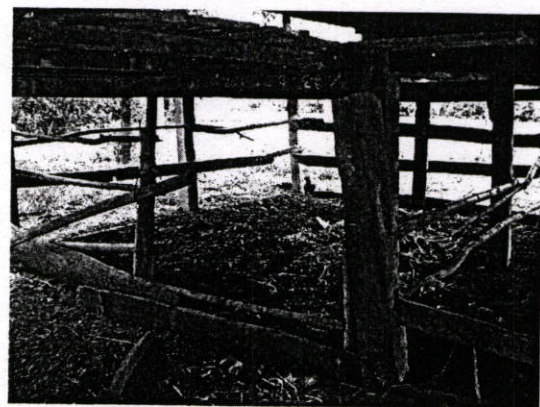
รูปที่ 5.9 แสดงเครื่องบูชาแม่มด

เกย จะเป็นพื้นที่โล่งไม้กั้นฝาห้อง มีหลังคาคลุม อยู่ระดับต่ำกว่าตัวเรือนใหญ่ ลงมา ประมาณ 15-30 เซนติเมตร ยื่นออกมาจากตัวเรือนใหญ่ ใช้สำหรับกิจกรรมนอกประสงค์ ของบ้าน เช่น พักผ่อน นั่งเล่น รับแขก ชักล้าง

รูปที่ 5.10 แสดงเกย

ใต้ถุนจะไม่สูงมากนักโดยจะมีระดับสูงจากพื้นประมาณ 1 – 1.50 เมตร ใช้ในการเก็บเครื่องมือในการทำเกษตร เลี้ยงสัตว์ ถาน (ห้องสุขา) จะแยกจากตัวเรือน เป็นการสร้างขึ้นภายหลังจากการสร้างเรือน ลานบ้านเป็นพื้นที่อเนกประสงค์เช่นกันแต่ที่สำคัญพื้นที่บริเวณนี้จะใช้ในการรำแม่่มด

รูปที่ 5.11 แสดงใต้ถุน

รูปที่ 5.12 แสดงลานบ้าน

ประสงค์ เอี่ยมอนันต์ (2540 : 171) ได้ให้ความหมายของคำว่าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นว่า หมายถึง งานสถาปัตยกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อสนองประโยชน์ใช้สอยเบื้องต้น ยังไม่มีการเพิ่มองค์ประกอบทางศิลปะตกแต่งเข้าไปมาก รูปแบบงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่เกิดขึ้นจึงเกิดจากความต้องการด้านประโยชน์ใช้สอย ขนาด สัดส่วนอาคาร การใช้วัสดุก่อสร้าง การดำรงชีวิต คตินิยม ความเชื่อ และรสนิยมของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ลักษณะของงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นจึงเรียบง่าย ยังไม่มีความสลบซับซ้อน

สามารถ สิริเวชพันธุ์ (2540 : 98) ได้ให้ความหมายของคำว่าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นว่า คือภาษาและความหมายของผู้คนในแต่ละถิ่นแต่ละแห่งบ่งบอกถึงสภาพความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อม ผู้คน วัฒนธรรม การก่อสร้างบ้านเรือน รากฐานอารยธรรมของคนพื้นถิ่น เป็นจุดเริ่มต้นของวิวัฒนาการ จากอดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

ประสงค์ เขียมอนันต์ (2540 : 171) ได้ให้ความหมายขอคำว่าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นว่า หมายถึง งานสถาปัตยกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อสนองประโยชน์ใช้สอยเบื้องต้น ยังไม่มีการเพิ่มองค์ประกอบ ทางศิลปะตกแต่งเข้าไปมาก รูปแบบงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่เกิดขึ้นจึงเกิดจากความต้องการ ด้านประโยชน์ใช้สอย ขนาด สัดส่วนอาคาร การใช้วัสดุก่อสร้าง การดำรงชีวิต คตินิยม ความเชื่อและระสนิยมของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ลักษณะของงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นจึงเรียบง่าย ยังไม่มีความสลบซับซ้อน

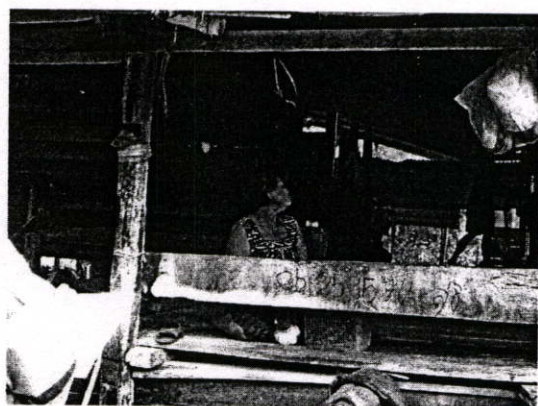
วิจิต คลังบุญครอง และคณะ (2546 : 27-29) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของเรือน อีสาน มีส่วนต่าง ๆ ดังนี้

1. เือนใหญ่
  - 1.1 ห้องเปิง
  - 1.2 ห้องพ่อ – แม่
  - 1.3 ห้องนอนลูกสาว
2. เกย
3. เือนโขง
4. เือนแฝด
5. ชานแดด
6. เือนไฟ (เรือนครัว)
7. ฮ้างแอ่งน้ำ (ร้านแอ่งน้ำ)
8. เล้าขาว (ยั้งข้าว)

5.4.1.3 พฤติกรรมและความต้องการใช้พื้นที่ของเือน

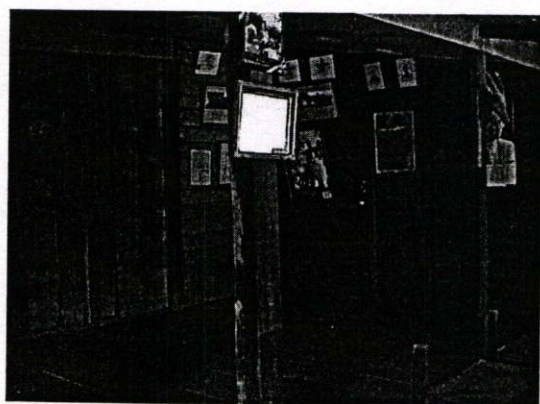
จากการศึกษาพบว่าเือนของชนเผ่าอีสาน – เขมร จะมีสมาชิกอาศัยอยู่ประมาณ 4-6 คน จากการศึกษาพฤติกรรมการใช้พื้นที่สรุปพฤติกรรมการใช้พื้นที่ได้ดังนี้

1. ส่วนที่ใช้ในการรับแขก จะเป็นเือนใหญ่ ลานบ้าน เกย ใต้ถุนเรือน

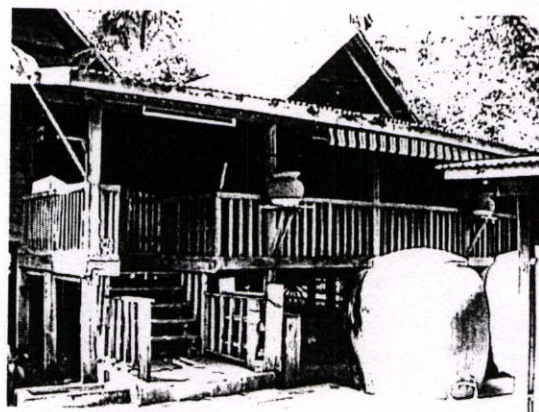

รูปที่ 5.13 แสดงส่วนที่ใช้ในการรับแขก

2. ส่วนที่ใช้นั่งเล่น - พักผ่อน ใช้พื้นที่เอื้อนใหญ่ ลานบ้าน เกย ใต้ถุน

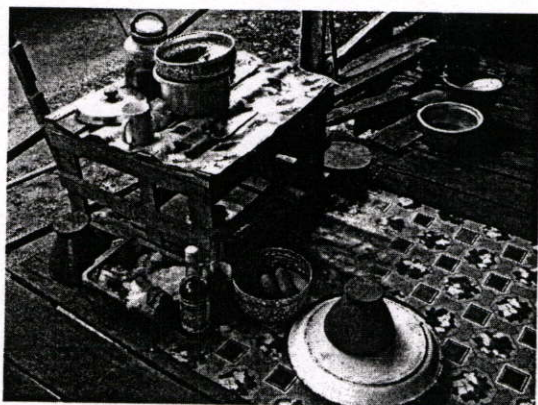

รูปที่ 5.14 แสดงส่วนที่ใช้นั่งเล่น - พักผ่อน

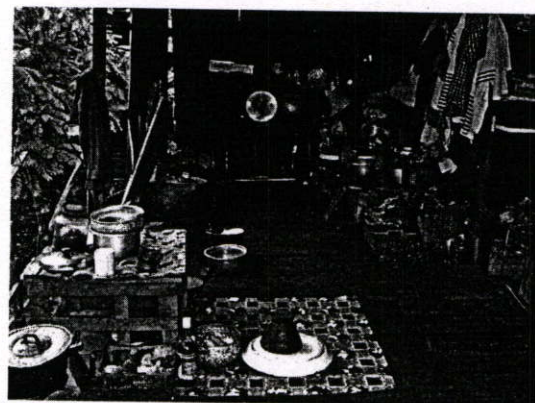
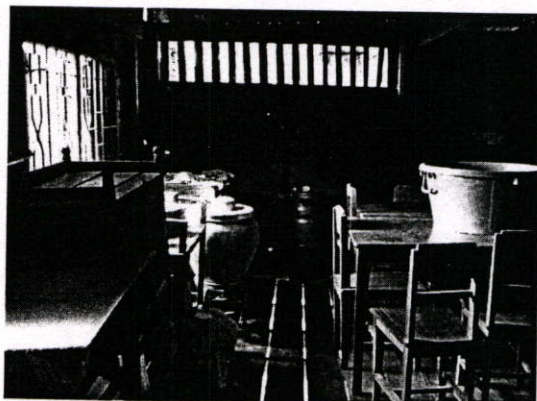
รูปที่ 5.14 (ต่อ)

3. ส่วนที่ใช้ทำอาหาร ใช้พื้นที่ เกย ได้ถุนบ้าน

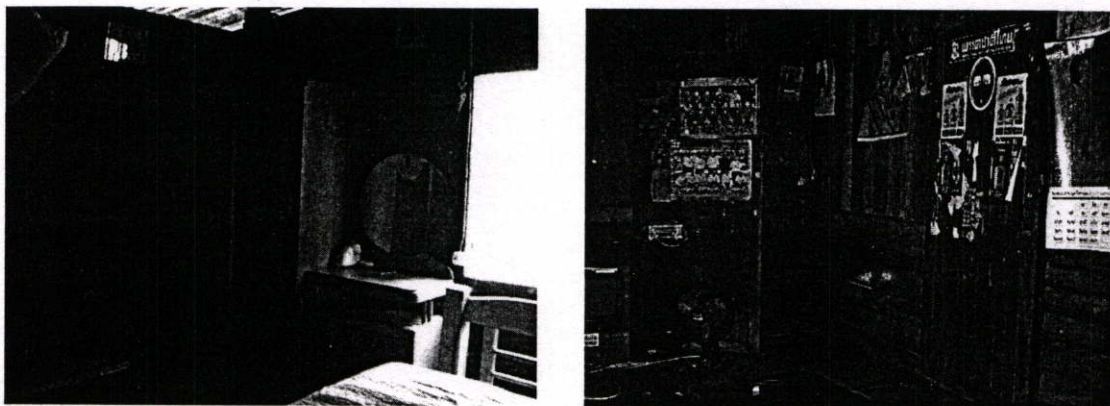
รูปที่ 5.15 แสดงส่วนที่ใช้ทำอาหาร

4. ส่วนที่ใช้ทานอาหาร ใช้พื้นที่ เกย และได้ถุนเรือน

รูปที่ 5.16 แสดงส่วนที่ใช้ทานอาหาร

5. ส่วนที่ใช้นอน พื้นที่เขื่อนใหญ่ ห้องพ่อแม่ เปิง (ห้องลูกชาย) และส้วม (ห้องนอนลูกสาว)

รูปที่ 5.17 แสดงส่วนที่ใช้นอน

6. ส่วนที่ใช้ซักผ้า ใช้พื้นที่บริเวณถนน (ห้องสุขา) ลานบ้าน เกย

7. ส่วนที่ใช้ตากผ้า ใช้พื้นที่บริเวณลานบ้าน เกย ใต้ถุนเรือน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีอากาศถ่ายเท

8. ทำการบ้าน – อ่านหนังสือ ใช้พื้นที่ภายในบริเวณเขื่อนใหญ่ และพื้นที่เกย

9. เก็บของใช้ภายในเรือน ใช้บริเวณใต้ถุนเรือน เขื่อนโขงและเขื่อนแฝด

10. รำแม่มด ใช้พื้นที่บริเวณลานบ้าน

11. เชนไหว้ของรักษา บริเวณเขื่อนใหญ่

12. งานอดิเรก ใช้พื้นที่ใต้ถุนเรือน รองลงมาใช้พื้นที่เกย

13. แต่งตัว ใช้บริเวณห้องเปิง ห้องพ่อแม่ ห้องส้วม(ห้องนอนลูกสาว) รองลงมาคือ ถนน (ห้องสุขา)

14. เลี้ยงสัตว์ ใช้บริเวณลานบ้านเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาคือใต้ถุนเรือน

15. เก็บผลผลิตทางการเกษตร จะใช้บริเวณเล่าข้าว

16. เก็บเครื่องมือทางการเกษตร ใช้บริเวณใต้ถุนเรือน รองลงมาคือเล่าข้าว

17. สำรองน้ำใช้ภายในเรือน ใช้บริเวณลานบ้าน รองลงมาคือเกย อ่างแอ่งน้ำ

18. อาบน้ำ ส่วนใหญ่ใช้บริเวณลานบ้าน ถนน และเกย

19. ล้างหน้า – แปรงฟัน ส่วนใหญ่ใช้บริเวณลานบ้าน ถนน และเกย

20. จอดรถ ส่วนใหญ่ใช้บริเวณลานบ้าน รองลงมาใช้ใต้ถุนเรือน

จากการศึกษาพบว่าเรือนชนเผ่าอีสาน – เขมร มีลักษณะผังพื้นที่พิเศษคือ มีพื้นที่โล่งเพื่อรองรับกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นพฤติกรรมประจำวันของสมาชิกในครอบครัว เป็นศูนย์รวมกิจกรรม

ในครอบครัว นั่งเล่น – พักผ่อน เป็นที่นอน ส่วนพื้นที่กึ่งสาธารณะ ที่ใช้รับแขก ลานบ้าน ใต้ถุน เรือน เกย

โดยเฉพาะส่วนพื้นที่ใต้ถุนเรือน จะเป็นส่วนของการนั่งเล่น – พักผ่อน งานอดิเรก ในเวลา กลางวัน เนื่องจากความโปร่งโล่งสบาย มีอากาศถ่ายเท และมีแสงสว่างเพียงพอในการ ทำงานหัตถกรรมพื้นบ้าน มีการแยกพื้นที่ใช้สอย เช่น พื้นที่ทำอาหาร ชักผ้า จะใช้บริเวณเกย เพราะพื้นที่เกยจะมีการเว้นระยะระหว่างไม้ปูพื้น เพื่อให้น้ำและอากาศถ่ายเทได้ ในขณะที่ตัว เรือนใหญ่ไม้ปูพื้นจะตีชนชิด แสดงถึงความเป็นส่วนตัวมากกว่า และเป็นพื้นที่ที่มีหลังคาคลุม มีฝากันมิดชิด มิให้โดนน้ำ และป้องกันฝุ่นละออง ภูมิปัญญาที่สำคัญในการป้องกันฝุ่นละออง พื้นที่บริเวณรอบๆบ้าน ของชนเผ่าอีสาน – เขมร จะมีการปลูกต้นไม้เพื่อให้ดินชุ่มชื้น ป้องกัน ลม และกันการฟุ้งกระจายของฝุ่น พืชที่ใช้ปลูกเช่น ต้นหมาก ไพร ชิง ข่า เป็นต้น

วิจิต คลังบุญครอง และคณะ (2546 : 25) ได้ให้ความหมายของคำว่าเรือนอีสานว่า หมายถึง เฮือน(เรือน) ในภาคอีสานหมายถึงที่พักอาศัยที่มีการยกเสาสองใต้ถุนโล่ง (มีใต้ถ่าง) ซึ่งมีค้ำพังเพยของพงศวดารเก่า ๆ ได้จำแนกคนในอีสานไว้ว่า “ดินแดนในเฮือนมีเสาเปาแค้น เห็น ข้าวเหนียว เคี้ยวปลาแดกแมนของอีสาน” ซึ่งก็ตรงกับชีวิตจริงของคนอีสาน แต่ก็เหมือนกันที่มีการปลูกสร้างอาคารที่ไม่ยกใต้ถุนสูงซึ่งก็เป็นประจำชั่วคราวเท่านั้น

“โอง” เป็นที่พักอาศัยที่ใหญ่กว่าเฮือน ส่วนมากจะมีหลายห้องเป็นที่อยู่ของเจ้าเมือง หรือเจ้าผู้ครองนครในโบราณ

“บ้าน” ในภาษาอีสานคือ กลุ่มของเฮือนหลาย ๆ หลัง เช่น บ้านหลุบ, เต่าไห, บ้านใหม่, บ้านโหมน, ชื่อซึ่งบอกลักษณะตรง ๆ

“เถียง” เป็นที่พักทำไว้ใฝานา ยกพื้นไม่สูงนัก, ขนาดไม่ใหญ่เกินไป

“ตือบ” เป็นที่พักหรือที่หลบแดด ไม่ยกพื้นหรือยกพื้นติดดินบางส่วนขนาดไม่ใหญ่ ทรงหลังคาบอกลักษณะคล้าย ๆ กับกระท้อบ

ปิยลดา เทวกุล (2545 : 2) ได้กล่าวว่าทำไมต้องรู้เรื่องพฤติกรรมมนุษย์เพราะ

1. เนื่องจากสถาปัตยกรรม และสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองรองรับ ความต้องการพื้นฐานของชีวิต
2. อาจกล่าวได้ว่า สถาปัตยกรรมนั้นผูกพันยิ่งกับชีวิตมนุษย์ และสถาปัตยกรรมเกิดขึ้น เพื่อชีวิตมนุษย์
3. สิ่งที่เราออกแบบนั้นมนุษย์เป็นผู้ใช้

เลอสม สถาปิตานนท์ (2543 : 43 – 44) กล่าวว่า การศึกษาพฤติกรรมมนุษย์เป็น การศึกษาถึงการทำกิจกรรมของมนุษย์ตามความต้องการของมนุษย์ทั้งทางกายและทางใจ ซึ่ง

ความต้องการทางกายได้แก่ การกิน การนอน การขับถ่าย และความต้องการทางใจ ได้แก่ ความต้องการความปลอดภัย

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2532 : 127 – 128) กล่าวว่า เนื้อที่ใช้สอยเพื่อประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในที่อยู่อาศัยประกอบไปด้วย

1. ส่วนที่ใช้นอน
2. ส่วนที่ใช้รับประทานอาหาร ผักผ่อน หรือรับแขก
3. ส่วนที่ใช้ในการปรุงหรือประกอบอาหาร
4. ส่วนที่ใช้ชำระร่างกายหรือขับถ่าย
5. ส่วนที่ใช้ซักล้าง
6. ส่วนที่ใช้ประกอบกิจกรรมพิเศษ

ดังนั้น การศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ย่อมทำให้เราเข้าใจ และสามารถออกแบบงานการใช้พื้นที่ภายในให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ได้

พิพัฒน์ กิระติจิระนันท์ (มปพ. : 90-94) ได้กล่าวถึง

การออกแบบอาคารที่พักอาศัย

อาคารที่พักอาศัย ที่ผ่านมานั้นจะมีวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของชนชาติเป็นเอกลักษณ์แทรกอยู่ ผู้ออกแบบจำเป็นต้องมีพื้นฐานของความเข้าใจที่ถูกต้องของงานออกแบบอาคารประเภทต่าง ๆ ความสัมพันธ์ของการวางแผนในอาคารแต่ละประเภท เพื่อที่จะได้ทำการออกแบบและตกแต่งทั้งอาคาร หรือเฉพาะจุดได้อย่างถูกต้อง

1. อาคารประเภทที่พักอาศัยเฉพาะ ได้แก่ บ้านพักอาศัยขนาดเล็ก, กลาง, ใหญ่ จะเรียกตามขนาดและจำนวนของห้องนอนเช่น บ้านชั้นเดียว ทาวน์เฮ้าส์ บ้านชั้นครึ่ง บ้านสองชั้น หรือบ้าน 1 ห้องนอน บ้าน 2 ห้องนอนและบ้าน 3 ห้องนอน เป็นต้น

อาคารบ้านพักอาศัยจะแบ่งประโยชน์ใช้สอยออกเป็น 3 หน่วยได้แก่

1. หน่วยพื้นที่ใช้สอยร่วมกัน จะประกอบด้วย
  - พื้นที่รับแขก
  - พื้นที่พักผ่อน
  - พื้นที่รับประทานอาหาร
  - พื้นที่เตรียมอาหาร ฯลฯ
2. หน่วยพื้นที่ใช้สอยส่วนตัว จะประกอบด้วย
  - พื้นที่ห้องนอน
  - พื้นที่ห้องน้ำ ห้องส้วม ฯลฯ

3. หน่วยพื้นที่ใช้สอยบริการ จะประกอบด้วย

- พื้นที่ห้องครัว
- พื้นที่ห้องคนใช้
- พื้นที่ห้องเก็บของ
- พื้นที่ที่จอดรถ ฯลฯ

วิชัย อธิธิวิศวกรรม (2532 : 69-73) ได้กล่าวถึง

ปัจจัยที่อิทธิพลต่อการออกแบบสถาปัตยกรรมเมืองร้อน

1. ความร้อนและแสงแดด โดยทั่วไปอาคารจะรับความร้อน 5 ทาง

- 1.1 อากาศนำเข้ามา
- 1.2 ความร้อนจากดวงอาทิตย์โดยตรง
- 1.3 การสะท้อนจากพื้นดินและอาคารข้างเคียง
- 1.4 ผู้อยู่อาศัยออกมา
- 1.5 อุปกรณ์ไฟฟ้าในอาคาร

2. อุณหภูมิที่เหมาะสมสำหรับเมืองไทยประมาณ 76.5 – 85 F

3. หลักการป้องกันความร้อน

- 3.1 การใช้แผงกันแดด
- 3.2 เลือกใช้วัสดุที่สะท้อนรังสีความร้อนได้ดี เช่น มีผิวมัน สีอ่อน
- 3.3 หลีกเลี่ยงการใช้วัสดุที่สะสมความร้อน หรือวัสดุที่แผ่รังสีความร้อนได้สูง เช่น

กระจก

- 3.4 การระบายอากาศในส่วนที่มีอุณหภูมิสูง เช่น ที่หลังคา
- 3.5 การใช้วัสดุที่สะท้อนความร้อน
- 3.6 ลดพื้นที่ผิวด้านที่โดนแดดมาก ๆ หลังคาที่มีมุมลาดชันพับจีบจะช่วยได้มาก
- 3.7 การวางอาคารให้ถูกทิศทางโดยการหันด้านแคบไปทางด้านตะวันออก-

ตะวันตก

3.8 กระจกและระบายอากาศ

- กระจกที่ผ่านเข้ามาในอาคารที่ช่วยถ่ายเทอากาศ ลดความร้อนและ

ความชื้น

- กระจกเกิดจากความแตกต่างของความกดอากาศ และความแตกต่างของ

อุณหภูมิลมจะพัดจากความกดดันอากาศสูงไปความกดดันต่ำ ลมจะผ่านเข้าอาคารได้ต้องมีทางเข้า

4. ทิศทางลมประจำประเทศไทย

4.1 ฤดูร้อนและฝน (กันยายน – ตุลาคม) พัดมาจากทิศใต้ไปสู่ทิศตะวันตกเฉียงใต้

4.2 ฤดูหนาว(พฤศจิกายน-มกราคม)พัดมาจากทิศเหนือไปสู่ทิศ

ตะวันออกเฉียงเหนือ

5. ขนาดและตำแหน่งของต้นไม้ มีผลต่อทิศทางและปริมาณเข้าออกของลม ต้นไม้ที่ใช้ควรเป็นประเภทต้นสูงใบดก เพื่อที่จะได้ไม้กั้นลมและบังแดดได้ด้วย

6. พื้น cement ช่วยสะท้อนรังสีความร้อน

- สนามหญ้า ช่วยลดความร้อน
- ขุดบ่อน้ำ ลมช่วยพัดความชื้นเข้าสู่อาคาร

7. แสงสว่าง

- แสงธรรมชาติ
- แสงประดิษฐ์

7.1 หลักการให้แสงสว่างแก่อาคาร

- นำความเข้มของแสงภายในและภายนอกไม่ควรแตกต่างกันมากนัก เพื่อสายตาจะได้ปรับได้

- ป้องกันความร้อนเข้าสู่อาคารด้วยการรับ
- จัดปริมาณแสงให้พอเหมาะกับการใช้สอย เช่นห้องทำงานต้องการมาก

ห้องนอนต้องการน้อย ห้องน้ำต้องการมาก (แห้งเร็ว)

- การเลือกใช้สีที่เหมาะสมสามารถช่วยควบคุมปริมาณแสงได้ สีอ่อนสะท้อนแสงได้มากกว่าสีเข้ม เพดาน – สีอ่อนที่สุด ผนัง – ปานกลาง พื้นแก่ที่สุด ทั้งหมดสำหรับห้องทั่วไป

8. เสียง

8.1 การป้องกันเสียงรบกวนจากภายนอก เช่น รถยนต์ คน เครื่องจักร

- ปลุกต้นไม้เป็นแนวช่วยดูดซับเสียง
- ส่วนที่ต้องการความสงบ เช่น ห้องนอน ห้องพักผ่อน ไว้ด้านใน
- การใช้ผนังหนา

8.2 การป้องกันเสียงรบกวนภายในอาคาร

- ป้องกันเสียงสะท้อนโดยม่าน หรือ พรม
- การแยกส่วนที่อึกทึก เช่น ครัว โรงรถ ออกจากส่วนที่สงบ

9. ความชื้น

โดยทั่วไปในเขตร้อน ความชื้นจะเพิ่มขึ้นสูงในเวลากลางวันพร้อมกับอุณหภูมิสูง ซึ่งมีผลต่อวัสดุ อาจทำให้การแตกร้าว เพราะการยึดหดตัว การเป็นสนิมสีกร่อน โดยเฉพาะแถบชายทะเล ใอน้ำจากทะเลจะมีเกลือมาก ทำให้โลหะสีกร่อนเร็ว ต้องแก้ไขด้วยการทาสีเคลือบโลหะการแก้ไขปัญหาคความชื้นโดยทั่วไปสำหรับอาคารในเขตร้อนชื้น

- ลักษณะภายในควรเป็นห้องโล่ง ระบายอากาศได้ดี
- ระบายอากาศและความชื้นได้หลังและใต้ถุนบ้านได้ดี

10. ฝุ่นละออง มีมากในเขตร้อน การป้องกันทำได้ คือ

- ปลุกต้นไม้คลุมดิน เพราะพื้นดินที่ชุ่มชื้นจะไม่มีฝุ่น
- อาคารไม่ควรมีชอกมุมมาก ผนังภายนอกเรียบ เพื่อป้องกันฝุ่นจับ
- ปลุกต้นไม้ป้องกันฝุ่นละอองที่มากับลม
- ช่องลมเข้าควรอยู่สูง จากพื้นดินเพื่อป้องกันฝุ่นจากพื้น

ทวีศักดิ์ ห่วงจันทร์ (2547 : 1) ได้วิจัยเรื่องแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมวัดจำปา

ผลการวิจัยสรุปว่า

1. การพัฒนาวัดต้องยึดรูปแบบทางสถาปัตยกรรมทางศาสนา
2. การพัฒนาต้องใช้เทคโนโลยีผสมผสานกับงานทางสถาปัตยกรรมไทยประเพณี
3. การพัฒนาอาคารและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมในเขตอนุรักษ์ต้องยึดหลักการอนุรักษ์โบราณสถานแหล่งที่ตั้ง
4. การพัฒนาเป็นการแก้ปัญหาน้ำท่วมที่เป็นสาเหตุของการทำลายโบราณสถาน
5. ในการพัฒนาต้องควบคู่กับส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมภายในวัด

5.5 ข้อเสนอแนะ

5.5.1 ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ปฏิบัติ

การวิจัยพบว่าปัญหาส่วนใหญ่ที่เป็นอุปสรรคต่อการศึกษาคือความไม่รู้ของประชาชน และจากการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงตามสภาพเศรษฐกิจ และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้มีผลต่อเรือนเดิมอีสาน – เขมร จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างสรุปเป็นแนวทางในการศึกษาเรือนอีสาน – เขมร ดังนี้

1. ส่งเสริมให้มีการเก็บรวบรวมภูมิปัญญาในรูปแบบต่าง ๆ มิให้สูญหายไปจากสังคม

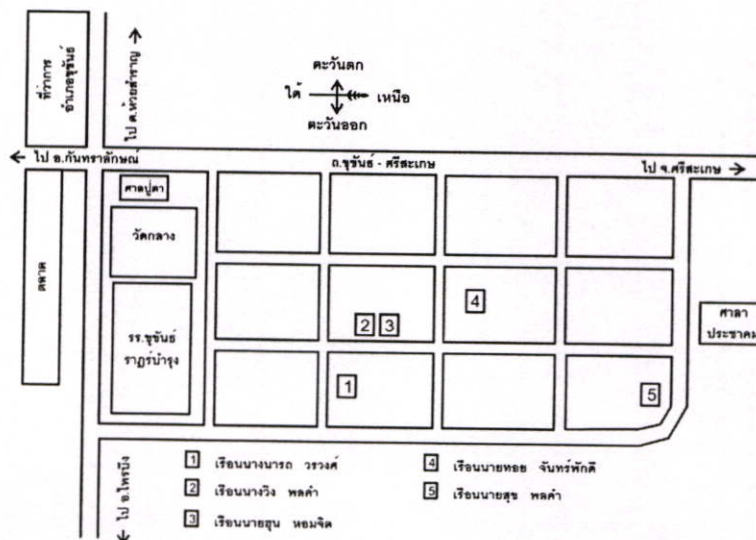
5.5.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาเรือนอีสาน - เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภออุซันต์ จังหวัดศรีสะเกษ ในครั้งนี้พบว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของเรือนมีผลมาจากอายุการสร้างเรือน วัสดุ ก่อสร้างและการเป็นครอบครัวขยายปัจจัยที่สำคัญการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม มีผลต่อการดำเนินชีวิตมีผลต่อการปรับเปลี่ยนเรือนให้เหมาะสมจากสภาพการเปลี่ยนแปลงทำให้ ไม่หลงเหลือเป็นเรือนอีสาน-เขมร อีกต่อไปดังนั้นผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

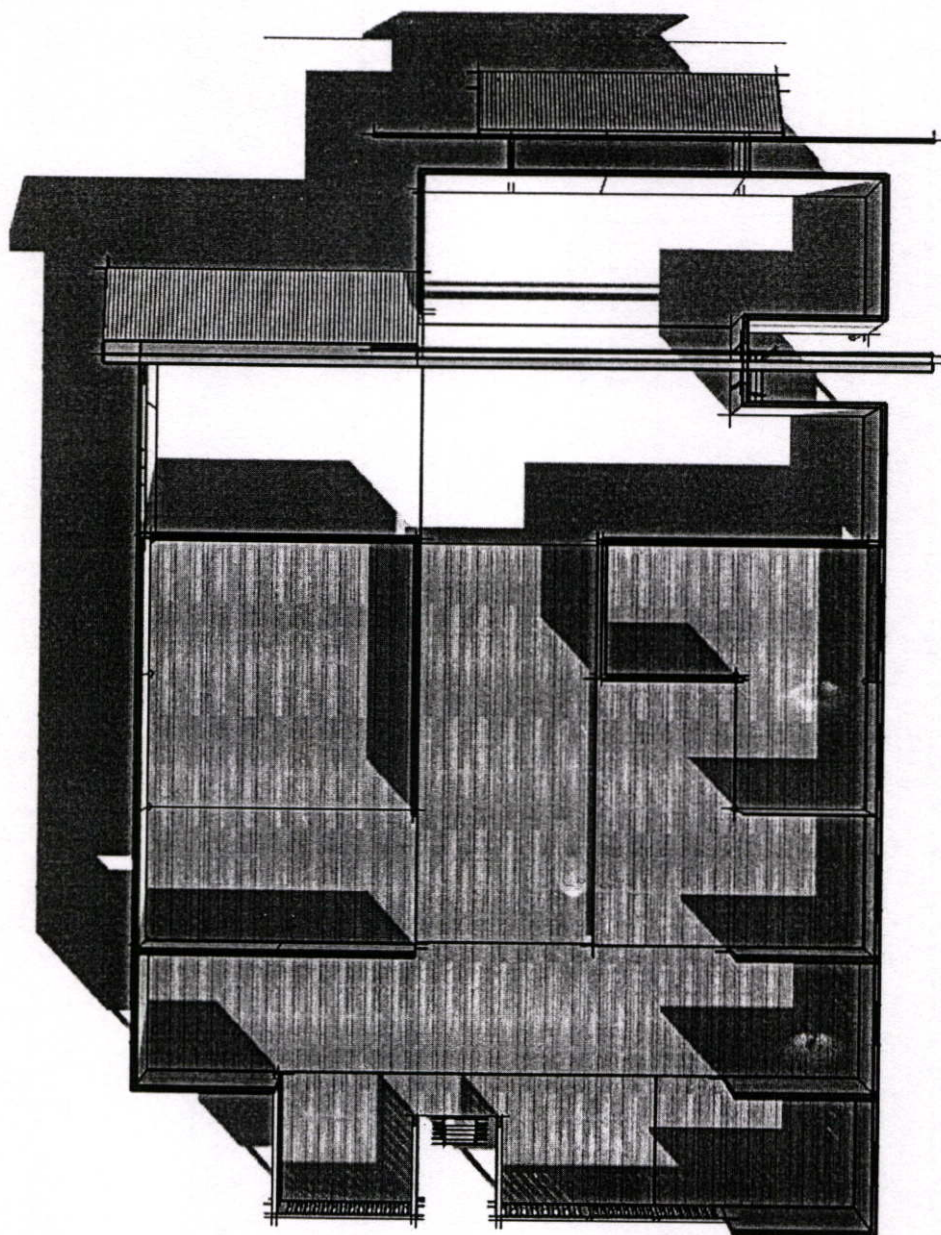
2. ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมและ องค์ประกอบของเรือนอีสาน - เขมร พฤติกรรมและความต้องการการใช้พื้นที่ภายใน แนวทางการอนุรักษ์ของเรือนอีสาน - เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภออุซันต์ จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีลักษณะของ ความเป็นเรือนพื้นถิ่นเป็นงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่ทรงคุณค่า ซึ่งอาจจะมิใช่มีค่าเฉพาะความ งามแต่เป็นคุณค่าทางด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละชุมชน ซึ่งผู้วิจัยมี ความคิดเห็นในการศึกษาสถาปัตยกรรมในชุมชนพื้นถิ่นชุมชนอื่นเพื่อเสนอแนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาในส่วนที่กว้างขึ้นต่อไป

5.5.3 การนำเสนอรูปแบบองค์ความรู้เรือนอีสาน - เขมร

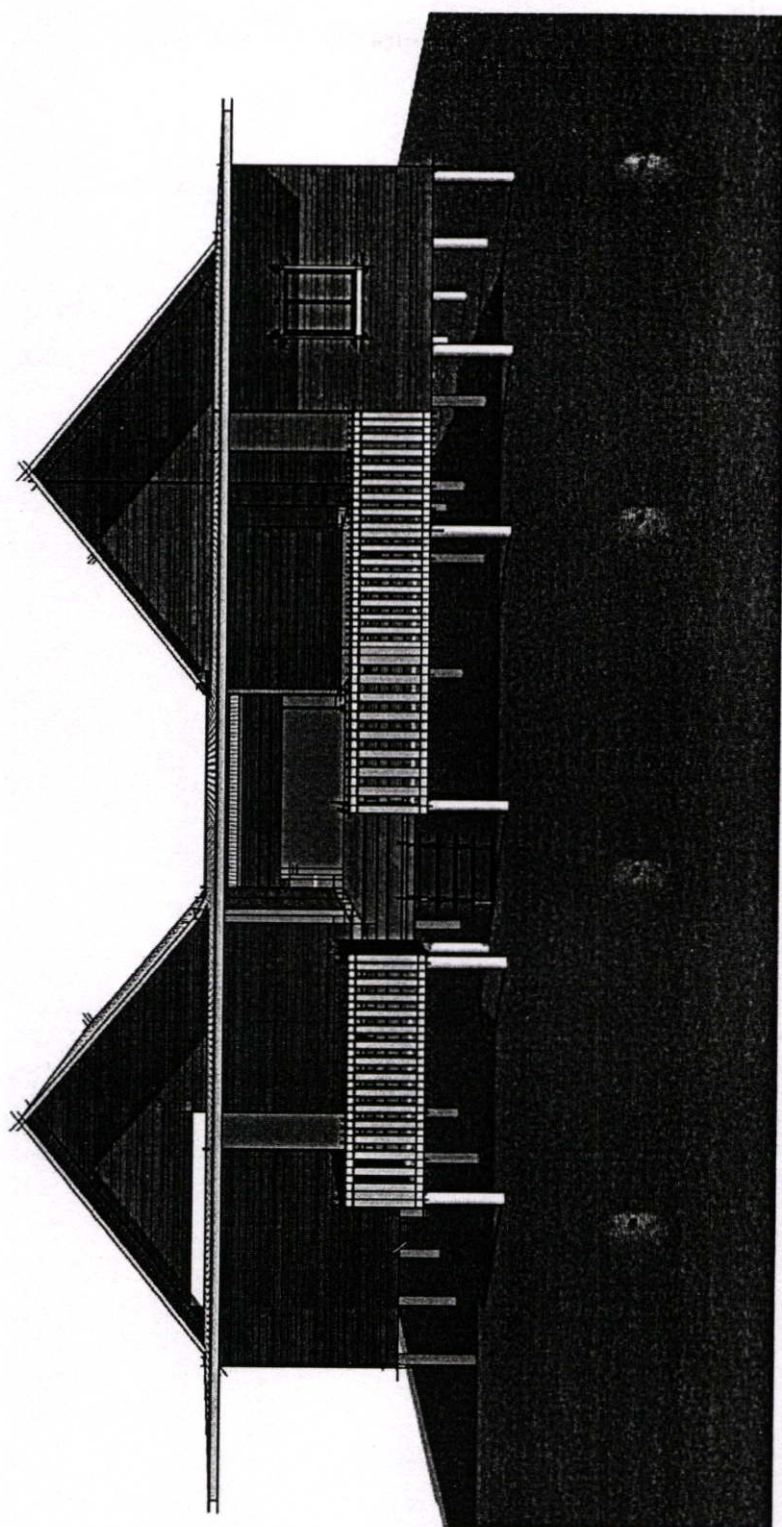
1. ผังบริเวณเรือนอีสาน - เขมร
2. แปลนพื้น
3. รูปด้าน 1 2 3 และ 4
4. ทศนิยมภาพเรืออีสาน - เขมร
5. ขั้นตอนการก่อสร้าง
6. ประเพณีความเชื่อในการสร้างเรือน

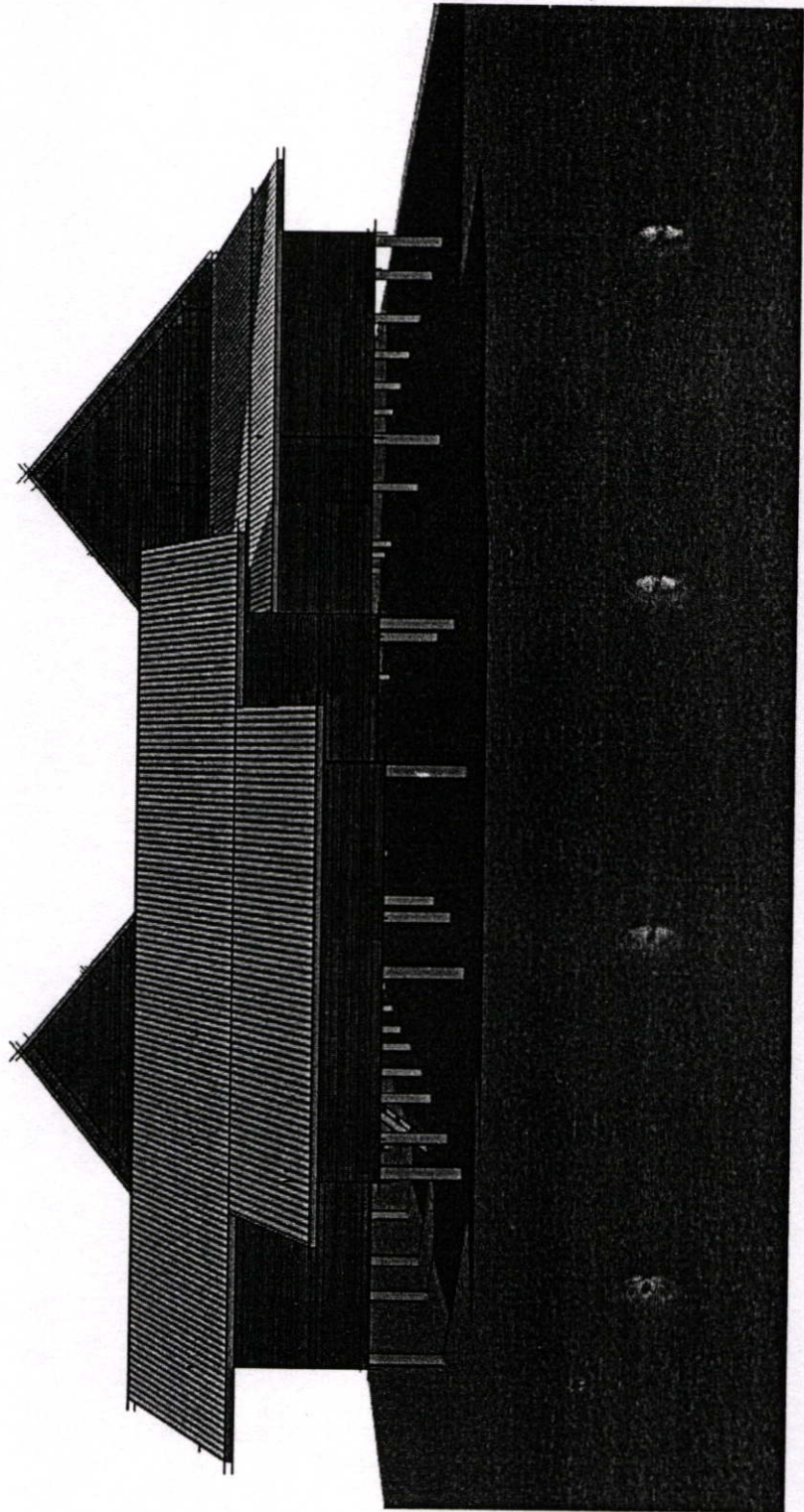
รูปที่ 5.18 แสดงผังบริเวณเรือนอีสาน - เขมร

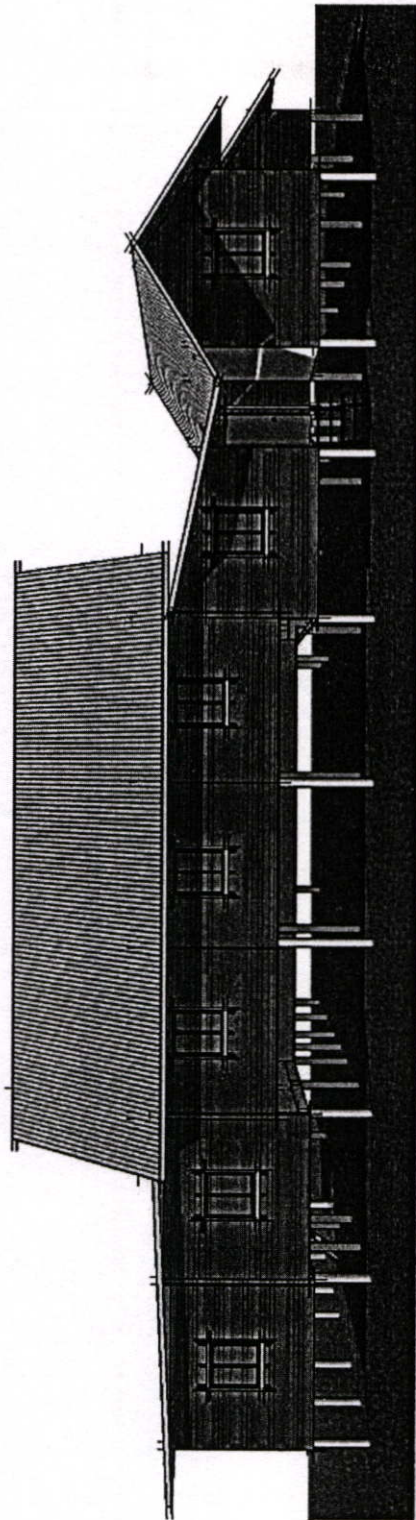
รูปที่ 5.19 แพลนพื้น

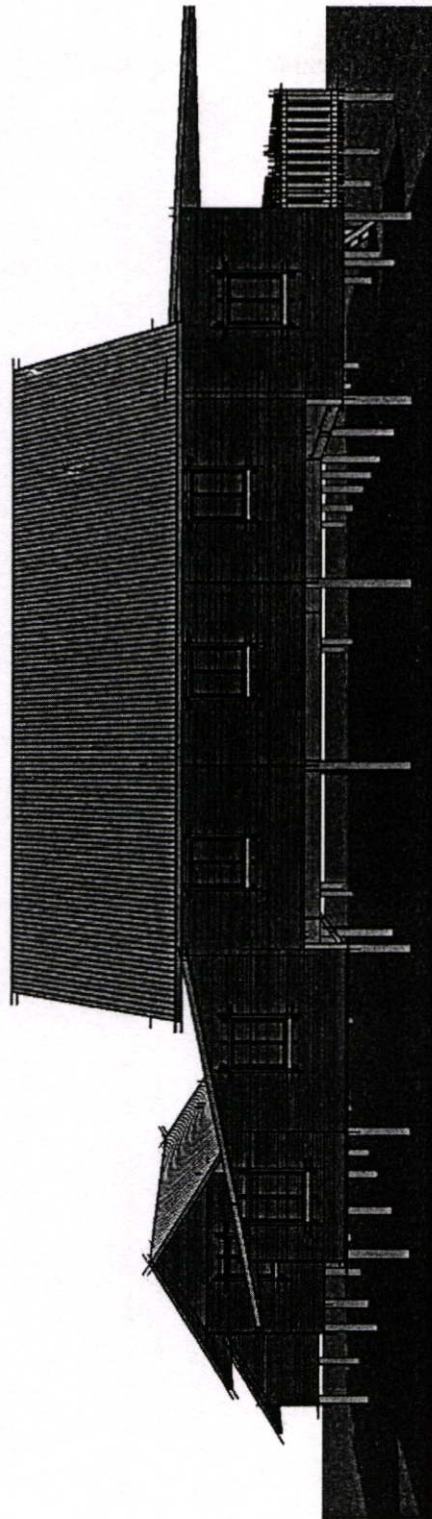
รูปที่ 5.20 ด้านทิศตะวันออก

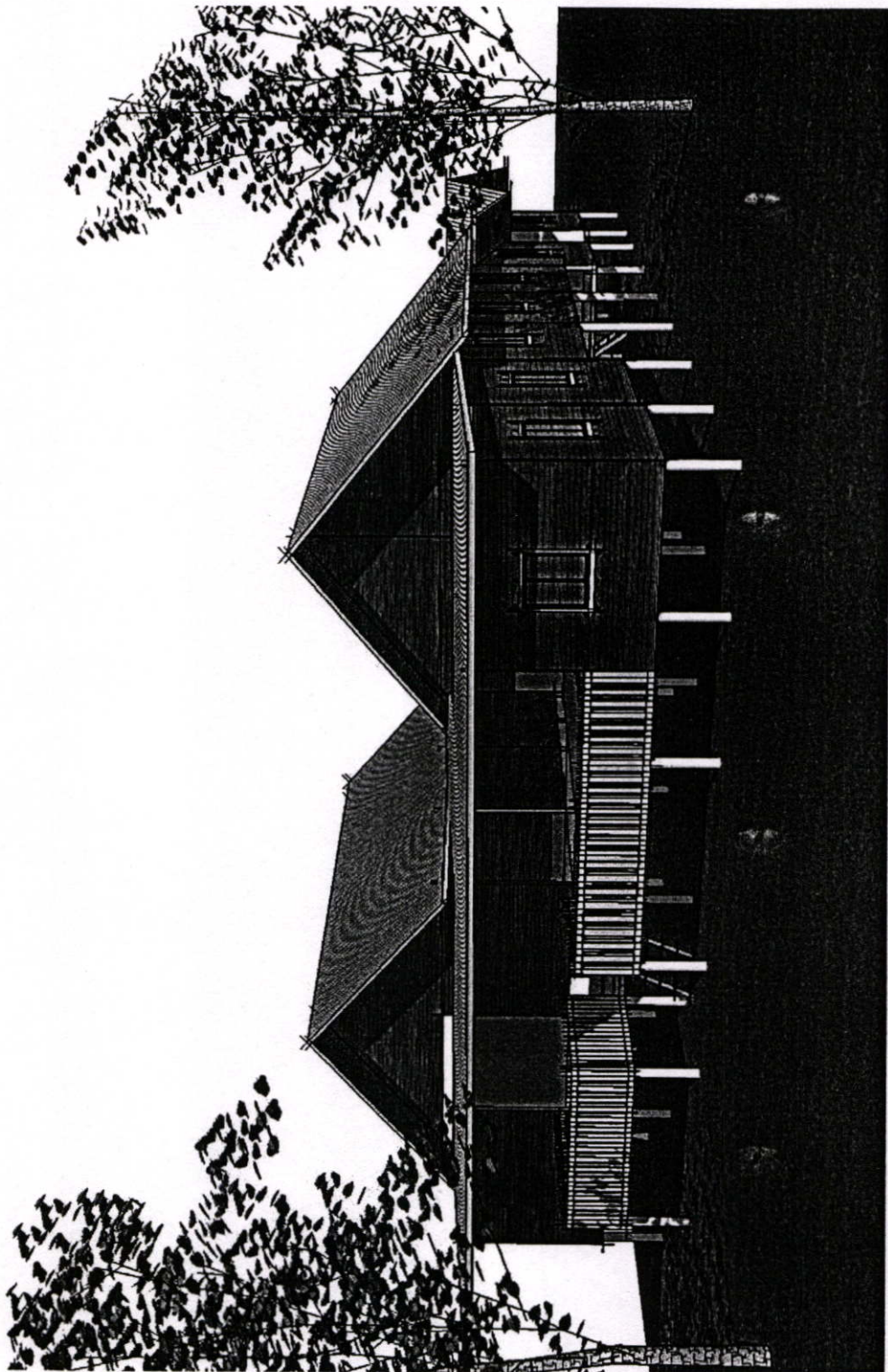
รูปที่ 5.21 ด้านทิศตะวันตก

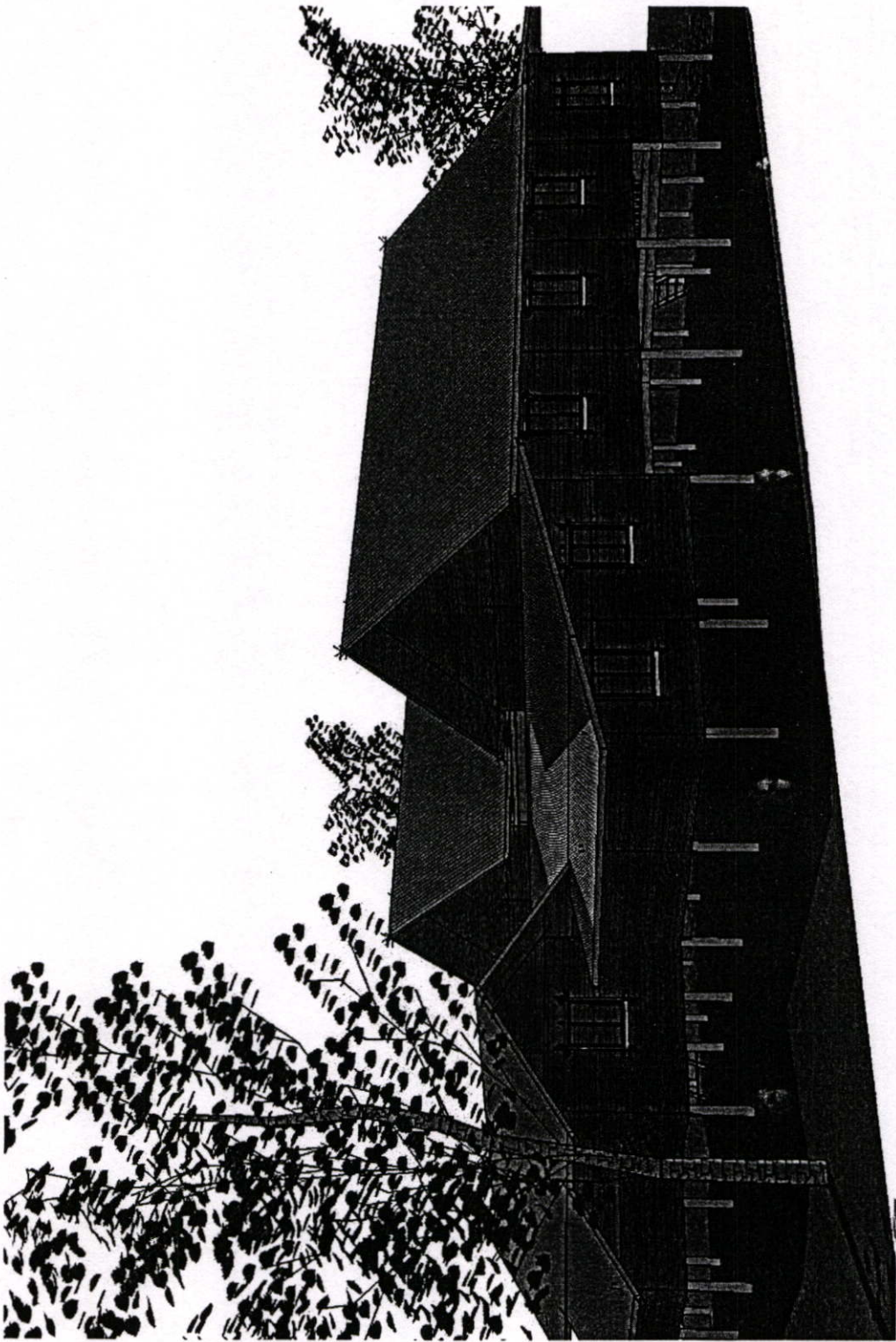
รูปที่ 5.22 ด้านทิศเหนือ

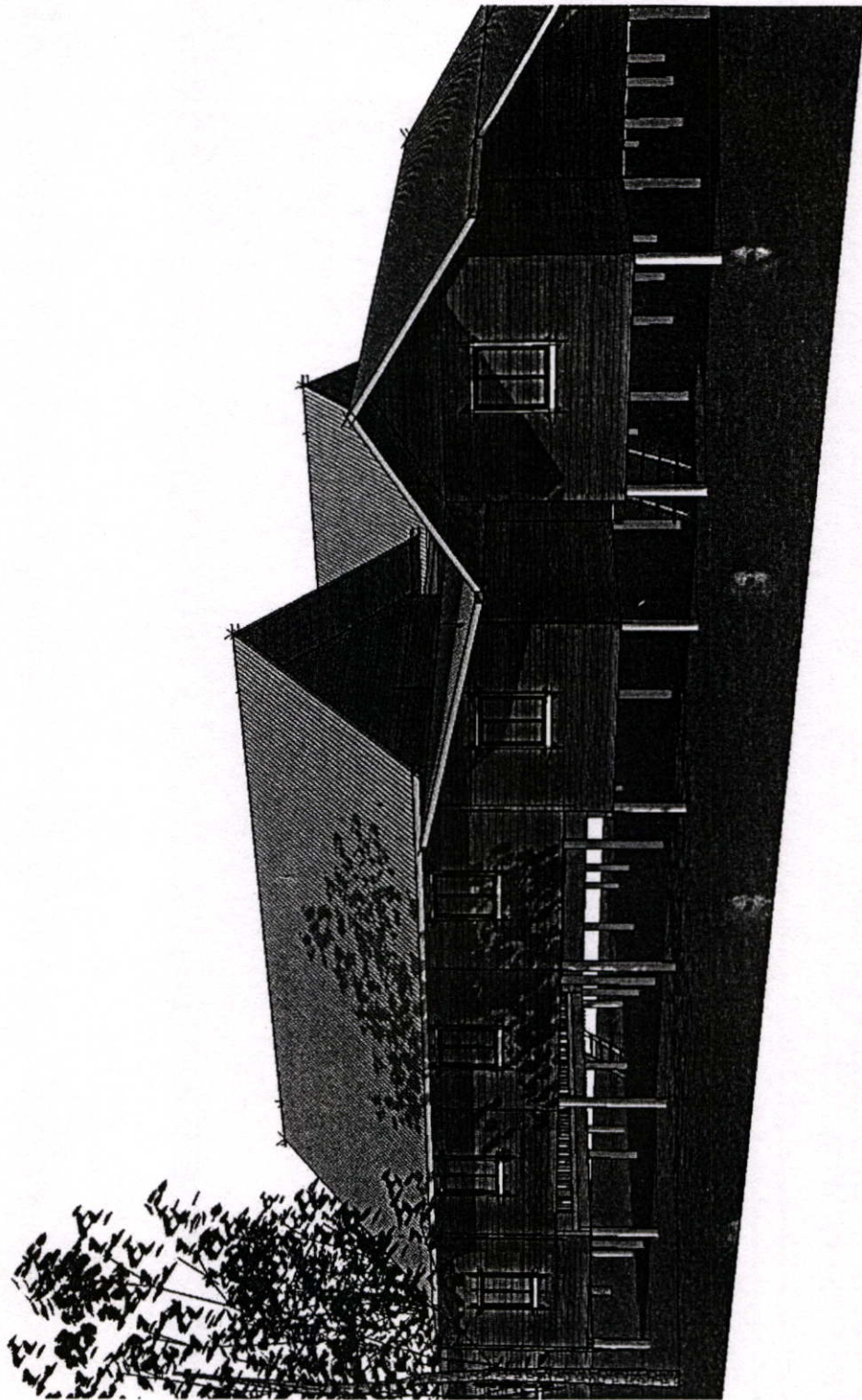
รูปที่ 5.23 ด้านทิศใต้

รูปที่ 5.24 ทศนิยมภาพเรืออีสาน-เขมร รูปที่ 1

รูปที่ 5.25 ทักษณียภาพเรืออิสาน-เขมร รูปที่ 2

รูปที่ 5.26 รูปทัศนียภาพเรืออิสาน-เขมร รูปที่ 3

5.5.4 ขั้นตอนวิธีการก่อสร้างเรือนอีสาน – เขมร

1.) ขั้นตอนการเตรียมการก่อนการก่อสร้างเรือนอีสาน – เขมร มีขั้นตอน 4 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 การออกแบบ พิจารณาถึงจำนวนผู้อยู่อาศัยและการใช้พื้นที่บ้านสำหรับงานพิธีต่างๆ องค์ประกอบบ้านจะมีชานหรือระเบียงกว้างกว่าส่วนอื่นๆ และอาจมีหลังคาคลุมมีห้องนอนเพียงห้องเดียวที่กั้นฝาทั้ง 4 ด้าน เรือนครัวแยกต่างหาก บางบ้านจะมีร้านน้ำอยู่ที่ชานด้วย ตัวบ้าน ยกพื้นสูง ใต้ถุนบ้านใช้เป็นที่เลี้ยงสัตว์มีขี้มูลอยู่ในบริเวณ บ้านมีลานบ้านใช้ร่วมกับญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้านรวมกันประมาณ 5-8 ครอบครัว ส่วนใหญ่คนในชนบทมีความสามารถในการออกแบบบ้านเองได้

1.2 การจัดเตรียมวัสดุ ส่วนใหญ่ใช้วัสดุท้องถิ่นและผลิตเอง เช่น ไม้ ไม้ไผ่ดิบ เป็นต้น วัสดุบางอย่างจำเป็นต้องจัดซื้อจากชุมชนเมือง เช่น ตะปู กระเบื้อง ปูนซีเมนต์ เป็นต้น การจัดหาวัสดุเพื่อเออนั้นส่วนใหญ่หาได้จากป่า โดยใช้เวลา ในช่วงเวลาที่ว่างจากการทำเกษตรกรรมจัดหาวัสดุดังกล่าว

1.3 การจัดหาแรงงานในการก่อสร้าง ส่วนใหญ่ก่อสร้างด้วยตนเองและขอแรงจากญาติหรือเพื่อนบ้านมาช่วยในช่วงเวลาที่ว่างจากการเกษตรกรรมเช่นกัน

1.4 การจัดการด้านกฎหมาย ไม่จำเป็นต้องขออนุญาตในการก่อสร้างเพียงแต่แจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันทราบเท่านั้น เพื่อให้ออกเลขที่บ้านให้

2.) จากการศึกษาพบว่าขั้นตอนการก่อสร้างเรือนอีสาน – เขมร มีทั้งหมด 14 ขั้นตอนดังนี้คือ

2.1 พื้น เอาไม้กระดานทำแบบภายในเส้ดิน ใช้สามเกลอกระทุ้งให้แน่นหรือใช้อิฐดินดิบวางเรียงเป็นพื้นบ้าน ซึ่งจะยกพื้นสูงกว่าระดับปกติประมาณ 20 ซม.

2.2 การวางผัง ขนาดของตัวเรือนขึ้นอยู่กับจำนวนเสาเรือน โดยมากสร้างเสา 6 , 9 และ 12 ต้น ตอกเสาเป็นระยะๆเป็นรูปสี่เหลี่ยมไม้สี่ยึดกับเสาสูงพอสมควรโดยออกจากด้วยไม้ฉาก และหาระดับด้วยสายยางใช้ไม้เมตรหาขนาดบ้านจากผัง กำหนดตำแหน่งเสาเป็นจุดๆ แล้วใช้เชือกคั่นตัดกัน กำหนดตำแหน่งเสาบนพื้นดินได้

2.3 ขุดหลุม วัดขนาดใหญ่กว่าฐานรากข้างละ 10 – 20 ซม. ขุดหลุมตัดตรงตั้งฉาก บางแห่งดินแข็งมากอาจใช้น้ำเทรดก่อนขุด ขุดดินลึกประมาณ 0.05 - 1.00 เมตร

2.4 ฐานราก ขุดหลุมลึกตามต้องการ แต่งกันหลุมให้เรียบใช้แผ่นไม้รองกันหลุม (อาจจะไม่มีก็ได้) ยกเสาลงหลุมที่เตรียมให้ได้ระดับและหน้าตาตามต้องการใช้ไม้ค้ำยันช่วยพยุงไว้

2.5 คานเสา นำเสาไม้กลม หรือเหล็ยที่ตัดมาจากป่า เจาะเป็น รูปขนาดเท่า คานตรงกลางต้นตามระดับที่ต้องการ การประกอบตั้งเสาให้ได้ระดับนำคานมาสอดใส่ตามรูที่ เจาะไว้

2.6 ความสูงของเรือน สร้างโดยยกพื้นสูงให้คนลอดได้ อยู่ระหว่าง 1-1.5 เมตร (สูงไม่เกิน 2 เมตร) ใต้ถุนเรือน ใช้เก็บของ คอกสัตว์ นั่งเล่น งานอดิเรก และจอดรถ

2.7 หลังคา โครงหลังคาทั้งหมดใช้ไม้จริง ปลายเสาทำเป็นเดือยเรียกหัวเทียน ชื่อเจาะบาก ที่ปลายทั้งสองข้างสำหรับสวมหัวเทียน และบากรับปลายจันทัน ปลายจันทันส่วน ยอดบากเป็นตัวผู้ตัวเมียประกบยึดกับจันทันด้วยกันและนั่งบนไม้ตั้ง ไม้ตั้งบากเป็นบารับอกไก่ ปลายด้านล่างบากนั่งบนชื่อสวม ใส่บนหัวเทียนยึดด้านยาวติดตัวบ้านจันทันพรางวางบนอกไก่ และอะเสส่วนใหญ่ยึดด้วยสลักไม้และตะปู แกวางห่างตั้ง 0.75 - 1.50 เมตร ใช้ไม้ขนาด 1 ½ x 3 มุงด้วยสังกะสีหรือกระเบื้องแบบลอนคู่ หรือลูกฟูกยึดด้วยตะปู

2.8 พื้นเรือน จะตีลดหลั่นกันตามประเภทของการใช้สอย โดยแบ่งเป็น 3 ระดับได้แก่

1. จากบันไดสู่เกย
2. จากเกยสู่เฮือนใหญ่ เกยจะมีทั้งหน้าตัวเรือนและหลังตัวเรือน เกยส่วน หน้าจะเป็นพื้นที่เอนกประสงค์กึ่งสาธารณะ เกยหลังบ้าน เป็นพื้นที่ทำอาหาร ฮ้างแอ่งน้ำ ชักล้าง
3. ห้องน้ำจะอยู่นอกเรือน (สร้างภายหลัง)

2.9 ผนัง ตั้งคร่าวไม้จริงตามตั้งหรือแนวนอนบนพื้นบ้านทุกๆ 0.50-1.00 เมตร นำไม้ตีซ้อนเกล็ดตามนอนหรือตีทับแนวตามตั้งด้วยตะปูทับกันประมาณ 1 - 2

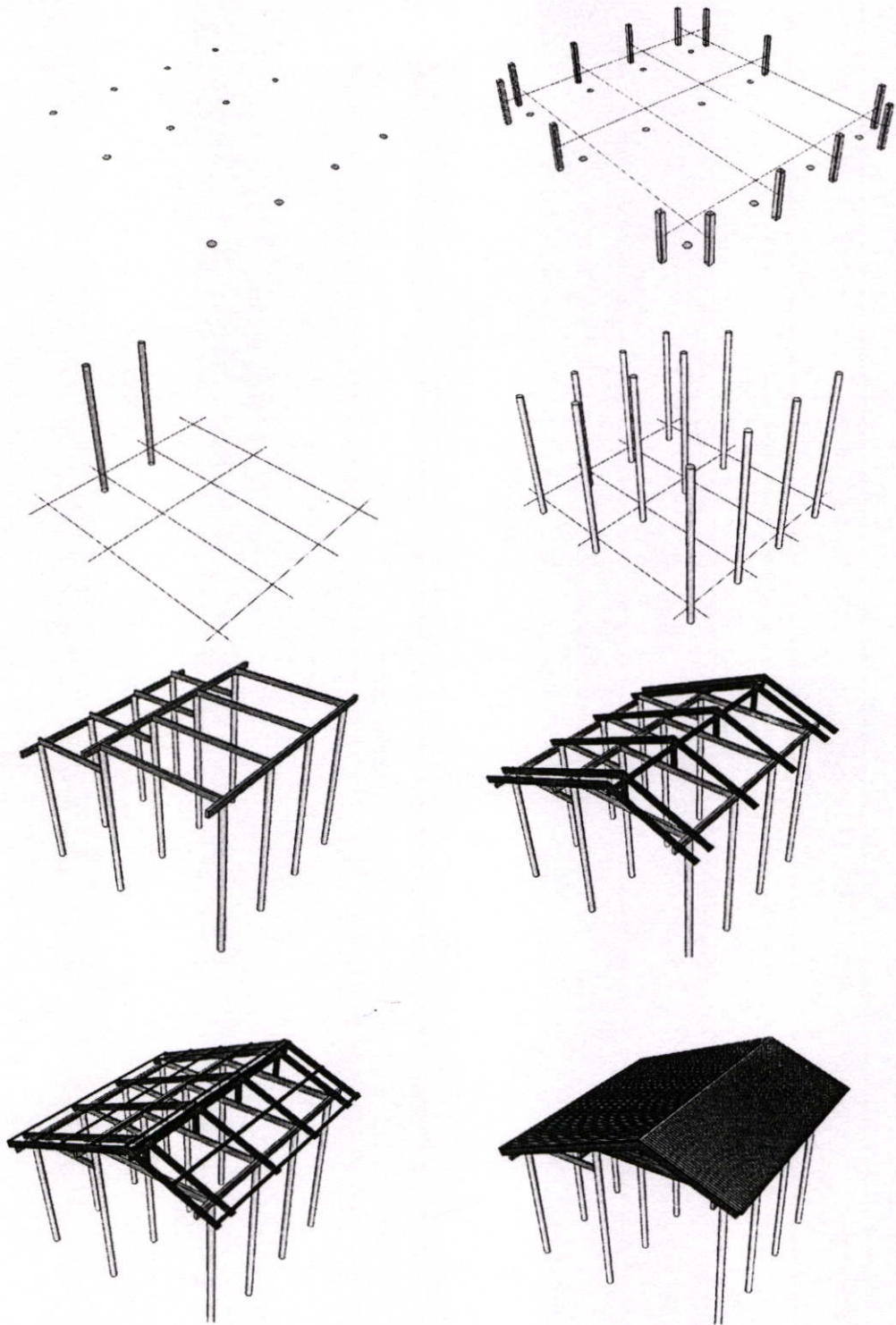
2.10 หน้าต่างประตู ใช้ไม้จริงทำบานประตูและหน้าต่างด้วยวิธีการเข้าเดือย สลัก มีวงกบไม้จริงเป็นโครงยึด โดยมากสามารถซื้อสำเร็จรูปจากตลาด ยึดด้วยบานพับโลหะ

2.11 ติฝ้าเพดาน ใช้ไม้จริงตีซ้อน

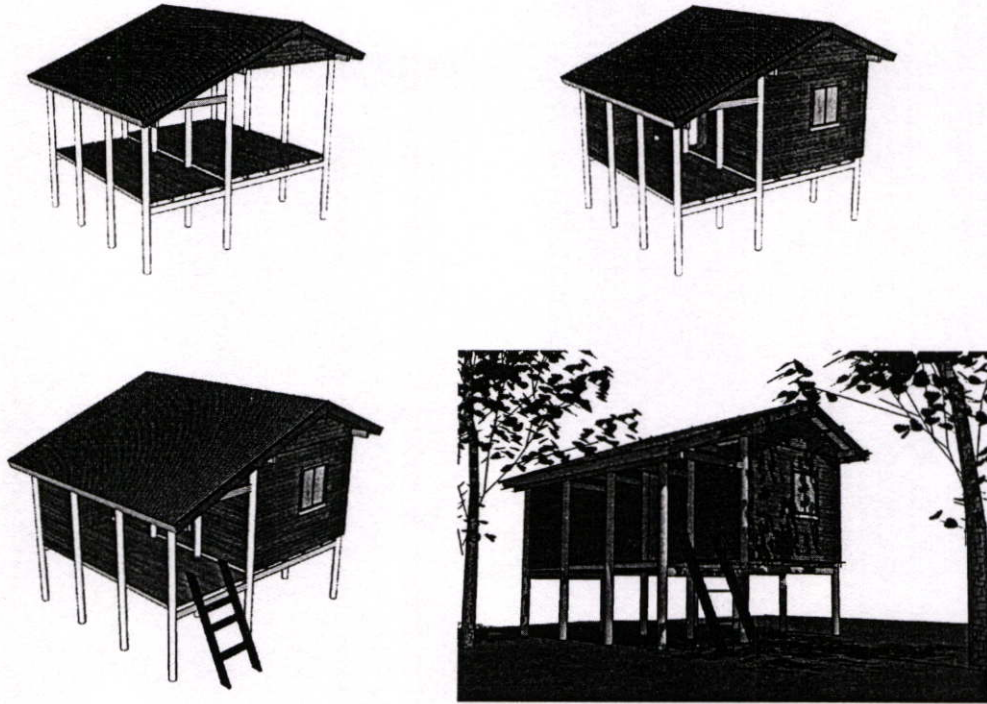
2.12 ต่อเฮือนเกยหน้าบ้าน

2.13 ต่อเฮือนเกยหลังบ้าน

2.14 บันได แม่บันไดจริง ขนาด 2 x 8 มีพุก หรือบากเจาะขึ้นบันได ขนาด 2 x 8 ความเอียงจาก 30-40 องศา ยึดด้วยตะปูสร้างติดกับตัวบ้านกว้างประมาณ 8 ซม. มีราวบันได

รูปที่ 5.27 รูปแสดงรูปขั้นตอนการสร้างเรือนอีสาน - เขมร

รูปที่ 5.27 (ต่อ)

สุนทร ตูลยะสุข (2546 : 21 - 24) ได้กล่าวถึง การก่อสร้างบ้านในชนบท สามารถที่จะแบ่งขั้นตอนการก่อสร้างได้ดังนี้

1. ขั้นตอนการเตรียมการก่อสร้างสามารถแบ่งย่อยได้อีก คือ

- การออกแบบ พิจารณาถึงจำนวนผู้อยู่อาศัย และการใช้พื้นที่บ้านสำหรับงานพิธีต่างๆ

1.1 การออกแบบพิจารณาถึงจำนวนผู้อยู่อาศัยและการใช้พื้นที่บ้านสำหรับงานพิธีต่างๆ

1.2 การจัดเตรียมวัสดุ ส่วนใหญ่ใช้วัสดุท้องถิ่นและผลิตเอง

1.3 การจัดหาแรงงานในการก่อสร้าง ส่วนใหญ่ก่อสร้างด้วยตนเองและขอแรงจากญาติหรือเพื่อนบ้านมาช่วยในช่วงเวลาที่ว่างจากการเกษตรกรรมเช่นกัน

1.4 การจัดการด้านกฎหมาย ไม่จำเป็นต้องขออนุญาตในการก่อสร้างเพียงแต่แจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันทราบเท่านั้น เพื่อให้ออกเลขที่บ้านให้

2. ขั้นตอนการก่อสร้าง มีรายละเอียดของขั้นตอนดังนี้

2.1 การวางผัง

2.2 ขุดหลุม

- 2.3 ฐานราก
- 2.4 คานเสา
- 2.5 โครงหลังคา
- 2.6 หลังคา
- 2.7 พื้น
- 2.8 ผนัง
- 2.9 บันได
- 2.10 หน้าต่างประตู

วิจิต คลังบุญครอง (2546 : 33 -55)

การสร้างเรือน การสร้างเรือนแต่ละหลัง เมื่อเจ้าของเรือนตกลงเลือกสถานที่สร้างเรือนได้แล้ว ต้องให้พระอาจารย์ (เปรียญ - อา - จา) ผู้เป็นปราชญ์ชาวบ้านเป็นคนดูตำแหน่งการวางเรือน ทิศทาง พิธีกรรมต่าง ๆ ให้แล้ว จะเริ่มด้วยการตกลงกับช่างไม้ถึงขนาดแบบเรือน ค่าใช้จ่าย และอื่น ๆ เรือนที่สร้างไม่มีการเขียนแบบแปลน แต่จะใช้ความชำนาญของช่างแต่ละคน โดยทั่วไปมีแบบและขั้นตอนการสร้างดังนี้

1. ขนาดของตัวเรือน
  2. ความสูงของตัวเรือน
  3. พื้นเรือน
  4. การกันห้อง
  5. การเตรียมวัสดุสำหรับสร้างเรือน
  6. ขั้นตอนในการสร้างตัวเรือนหลัก (เรือนใหญ่)
  7. การประดับประดาตกแต่งตัวเรือน
- 3.) ขั้นตอนก่อนการเข้าอยู่อาศัยเรือนอีสาน-เขมร มีขั้นตอน ดังนี้ ดังต่อไปนี้
- 1.) ทำความสะอาดพื้นที่ จัดของให้เรียบร้อย
  - 2.) จัดพิธีตามความเชื่อ
6. ประเพณีความเชื่อในการสร้างเรือนอีสาน-เขมร
- 1.) ขั้นตอนการเตรียมการก่อนการก่อสร้างเรือนอีสาน - เขมร มีประเพณีพิธีกรรมความเชื่อในการสร้างเรือนอีสาน-เขมรดังต่อไปนี้
    1. การดูสถานที่ตามความเชื่อแบบเขมร คติความเชื่อของคนโบราณมีความเชื่อว่าการตั้งบ้านเรือนให้เลือกเอาชัยภูมิที่ดีเป็นมงคล

- 1.1 ต้องเป็นที่ดอน โดยตรงกลางสูงแล้วด้านทิศใต้ต่ำจะอยู่ดีที่สุด
- 1.2 ขุดดินลึกลงไป 1 ศอก แล้วชิมดิน ถ้าดินจืดจะอยู่ดีที่สุด ดินเปรี้ยวพออยู่ได้ ดินเค็มอยู่ไม่ได้
- 1.3 ขุดดินลึก 1 ฝ่ามือ แล้วถมกลับคืนถ้าไม่เต็มหลุมอยู่ไม่ได้
- 1.4 จัดเครื่องเช่นไห้ว วางในที่จะลงเสาเอก ถ้ามีสัตว์ไม่มงคลมากินจะอยู่ไม่ดี สัตว์ที่ไม่ดี เช่น อีกา หมาดำ ฯลฯ
- 1.5 ก่อนวันขึ้นเสาเอก 1 วัน เปรี้ยว-อา-จา ต้องเข้าไปนอนทำพิธีนะที่จะก่อสร้าง โดยต้องเช่าที่อธิฐานต่อพระแม่ธรณีให้เกิดนิมิต ถ้านอนแล้วเกิดนิมิตดี ก็สามารถดำเนินการก่อสร้างได้ ถ้าเกิดนิมิตไม่ดีต้องมีการดูฤกษ์การลงเสาเอกใหม่
- 1.6 เรือนต้องหันหน้าไปทางทิศตะวันออก บ้านโคหันไปทางทิศตะวันออก

2. การดูฤกษ์ยาม

2.1 ฤกษ์ (วัน เดือน เวลา)

1. ฤกษ์เดือนในการปลูกเรือน

- มีจกปลูกเดือนเจียง (อ้าย) นาคนอนหลับ ปลูกเฮือน อยู่จักตาย
 เดือนยี่ นาคนอนตื่น ปลูกเฮือนอยู่ดีมีสุข
 เดือนสาม นาคหากินทางเหนือปตี อยู่ฮ้อนไฟจักใหม่
 เดือนสี่ นาคคืนมาอยู่เฮือน ปลูกอยู่ดีเป็นมงคล
 เดือนห้า นาคพ่ายหนีครุฑ ปลูกเฮือนอยู่ฮ้อนใจปตี
 เดือนหก บริบูรณ์ด้วยทรัพย์สินเงินทองมิตรสหายมากนักล
 เดือนเจ็ด นาคพ่ายหนี ปตี จักได้พรากจากเฮือน
 เดือนแปด นาคเห็นครุฑ จักเสียของบั้งแล้ว
 เดือนเก้า นาคประดับตน ปลูกเฮือนมีข้าวของกิน บั้งหมด
 เดือนสิบ นาคถอดเครื่องประดับ ปลูกเฮือนอยู่ เทัญใจและเสียคนเฮือน
 เดือนสิบเอ็ด จะเกิดทุกข์ภัยอันตรายต่าง ๆ จะมีคนกล่าว หาถึงกับ

ต้องโทษทัณฑ์แล

เดือนสิบสอง จะได้ทรัพย์สินเงินทองข้าวของและคนใช้ชายหญิงแล

2. ฤกษ์วันปลูกเรือน

ในการหาฤกษ์วันเพื่อปลูกบ้านเรือนโบราณได้ทำนายไว้ดังนี้

ปลูกเรือนวันอาทิตย์ 1 จิบหายไฟจักใหม่

ปลูกเรือนวันจันทร์ 2 ฮ้อนใจไข่นาว (บางตำราถือว่าเป็นวันดี)

ปลูกเรือนวันอังคาร 3 ไฟจักใหม่

ปลูกเรือนวันพุธ 4 อ้วน (บางตำราก็ถือว่าเป็นวันดี)
 ปลูกเรือนวันพฤหัสบดี 5 อยู่เย็นใจมีสุข
 ปลูกเรือนวันศุกร์ 6 อยู่เย็นใจ
 ปลูกเรือนวันเสาร์ 7 ย่อมได้ของมากนั้กแล (บางตำราก็ถือว่าเป็นวัน
 ไม่ดี)

3. การถือวันจุมและวันฟู

วันจุมและวันฟูโบราณกำหนดวันดีและไม่ดีในการหาฤกษ์การจัดงาน
 หรือทำพิธีกรรมต่างๆ

วันจุม เป็นวันขัดข้อง วันไม่รุ่งเรือง ไม่สุขกายสบายใจ

วันฟู เป็นวันรุ่งเรืองเฟื่องฟู เป็นสิริมงคล

2.) ขั้นตอนการก่อสร้างเรือนอีสาน – เขมร มีประเพณีพิธีกรรมความเชื่อ
 ในการสร้างเรือนอีสาน-เขมรดังต่อไปนี้

1. วางผังและการลงเสาเอก

1.1 การวางผังอาคาร อาคารต้องหันหน้าไปทิศตะวันออก

1.2 การขึ้นเสาเอก

- การขุดหลุมเสาเอก เสาเอกต้องอยู่ตำแหน่งหัวพญานาค เมื่อ
 ขุดดินขึ้นมาแล้วต้องกองทางทิศหางพญานาค ปลายเสาหันไปทางทิศหางพญานาค ต้องเริ่ม
 ขุดจากหลุมเสาเอก แล้วขุดเวียนไปทางขวา

- การตั้งเสา ต้องเอาใบเงิน ใบทอง ใบกันกรวง ใบยอ ใบแคแสด
 คงรองกันหลุมก่อน แล้วตั้งเสาขึ้นโดยเริ่มจากเสาเอก แล้วตั้งเสาเวียนไปทางขวา จากรอบนอก
 วนเข้าด้านใน

- ของผูกต้นเสา ผ้าพื้นบ้าน(เป็นผ้าใหม่) เงิน ทอง ผ้าแดงทำ
 เป็นผ้ายันติดปลายเสา ต้นกล้วย ต้นอ้อย เมื่อทำพิธี เสร็จให้นำไปปลูกโดยอธิฐาน ถ้าต้นอ้อย
 ต้นกล้วยงอกงาม เมื่อออกผลให้แบ่งนำไปถวายวัด บ้านนี้จะอยู่เจริญรุ่งเรือง แล้วก็เริ่มการก่อสร้าง
 ตามขั้นตอน

- ปลายเสาทุกต้นต้องมีการรองด้วยใบบัวก่อนการทำโครงสร้างหลังคา
 โดยวางบนเสาทุกต้น เพื่อความเป็นสิริมงคล ใบบัวแทนความสะอาดบริสุทธิ์ของพระพุทธเจ้า
 แล้วก็ดำเนินการก่อสร้างต่อให้แล้วเสร็จ

3.) ขั้นตอนก่อนการเข้าอยู่อาศัยเรือนอีสาน - เขมร มีประเพณีพิธีกรรม
ความเชื่อในการสร้างเรือนอีสาน-เขมรดังต่อไปนี้

1. เจ้าของบ้านต้องเชิญของรักษา จากสถานที่เดิมเข้ามาอยู่ในบ้านใหม่ โดย
ต้องมีการจัดเตรียมของเซ่นไหว้ อธิฐานเชิญเข้าไปอยู่บ้านใหม่ โดยต้องเชิญมาตั้ง ณ ห้องนอน
พ่อ - แม่ ตั้งอยู่สูงบนหัวนอน โดยให้หัวนอนหันไปทางทิศใต้ ของรักษาให้หันหน้าไปทางทิศเหนือ
ถ้าเป็นแม่หมด ให้เชิญมาตั้ง ณ ที่ในบ้านบริเวณใดก็ได้แต่ต้องอยู่ในตำแหน่งสูงสุดของบ้าน

2. ขึ้นบ้านใหม่ เปรี้ยว-อา-จา (พ่อหมอ) จะเป็นคนดูฤกษ์ยามในการขึ้นบ้านใหม่
โดยพิธีเริ่มต้นพิธีดังนี้

- เจ้าของเรือนต้องเตรียมของเซ่นไหว้ดังนี้

ไก่บ้าน 1 คู่

เหล้าขาว 1 ขวด

เทียน 1 คู่

พลู 1 พาน

ส้มเขียวหวาน 1 ถาด

ขนม 1 ถาด

ข้าวเหนียวมูล 1 ถาด

มะพร้าว 3 ลูก

กล้วย 1 ถาด

ขนมข้าวต้ม 1 ถาด

กรวย 5 คู่

ผ้าขาว 1 ผืน

พาน มีหมาก , ยาสูบ 5 พาน

ที่นอนและหมอน 1 อัน

น้ำอวดลม 1 ลัง

เหล้า 1 ลัง

บายศรีปากชาม 1 ชาม

เสื่อ 1 ผืน

บายศรี สุขวัณ 2 พานใหญ่

หัวหมูสุก, ตับหมู 1 อย่างและขาหมู 4 ขา

ถั่วดำ , งา , เกลือ

เครื่องหมากพลู 1 พาน

ชั้นน้ำมนต์ 1 ชั้น

ข้าว,อาหาร,เตรียมไว้ 1 ถาด

ธูปเทียน

จานดอกไม้ทั้งเส้นด้ายมงคล พร้อมเงิน 20 บาท

เตรียมชั้น

ข้าวเปลือก 1 ถ้วย

ต่อจากนั้นจึงทำการเซ่นไหว้ โดยการจุดเทียน 2 เล่ม และจุดธูปเพื่อไปปักตามอาหารทุกอย่างที่นำมาเซ่น ในการเซ่นนั้นเพื่อให้ปู่ตายายรับรู้ว่าคุณหลานได้ขึ้นบ้านใหม่ ถ้าไม่มีการเซ่นไหว้และเป็นการผิดผี ต่อจากนั้นได้ทำการกรวดน้ำ และหมอบขวัญทำพิธี แล้วสวดบายศรีสู่ขวัญให้กับเจ้าของบ้านต่อไป

3. นำรกไปฝังใต้ถุนบ้าน โดยเอาหนามไม้ไผ่หรือต้นไม้ที่มีหนาม เช่นต้นคุดเค่ามาปักที่ปากหลุม เพื่อกันผีปอบมากิน ถ้าปอบมากินเด็กก็ตาย สมัยก่อนคนต้องทำศึกสงคราม หรือไปแสวงโชคทางไกล จึงต้องมีการฝังรกใต้บันได เพราะการฝังรกแบบนี้จะมีอนุภาพช่วยให้แคล้วคลาดอันตรายนานาชนิด และถ้ามีอันตรายคนๆ นั้นก็จะกลับมาตายอยู่แหล่งที่ตนเกิด และจะช่วยให้คนที่อยู่ในบ้านอยู่เย็นเป็นสุข

บรรณานุกรม

- มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ. 2548. ประวัติศาสตร์จังหวัดศรีสะเกษ. เอกสารประกอบการสัมมนาประวัติศาสตร์ศรีสะเกษ ในโอกาสการย้ายศาลากลางครบ 100 ปี, 25 – 26 มิถุนายน 2548.
- สมชาติ จิ่งสิริอารักษ์. หลักการ องค์กรและกฎหมายในการอนุรักษ์โบราณสถาน. เอกสารประกอบการสอนรายวิชา 262406 การอนุรักษ์อาคารทางประวัติศาสตร์และโบราณสถาน.
- สมพล ดำรงเสถียร. 2544. การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรง จังหวัดกาญจนบุรี. ภาควิชาครุศาสตร์สถาปัตยกรรม คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- วีระ โรจน์พจนรัตน์. 2540. การอนุรักษ์สถาปัตยกรรม. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เนื่องในวาระครบรอบสถาปนา 80 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 23-26 เมษายน 2540.
- ทวี ไชยนาพงศ์. 2543. "การศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนไทยมุสลิม จังหวัดปัตตานี". วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- เทอดศักดิ์ มหาเรือนทรง. 2520. "เรือนมอญที่ลพบุรี". สารนิพนธ์ภาควิชาศิลปะสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธาดา สุทธิธรรม. 2543. การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไม้ กรณีหอแจกวัดห้วยนารี อำเภอบางบาล จังหวัดร้อยเอ็ด. 11(11) 11 – 118.
- บัณฑิต จุลสัย. 2540. บ้านไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยลดดา เทวกุล. 2545. พื้นฐานการออกแบบสถาปัตยกรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2532. การพัฒนาที่อยู่อาศัย เล่มที่ 1 – 7. กรุงเทพฯ : อรุณพิมพ์.
- เลอสม สถาปิตานนท์. 2543. องค์ประกอบ สถาปัตยกรรมพื้นฐาน. กรุงเทพฯ : อัลลายด์ พรินเตอร์.
- ผุสดี ทิพทัส. 2532. การศึกษาชุมชนมอญในพื้นที่อำเภอยะประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ผุสดี ทิพทัส. 2541. **เกณฑ์ในการออกแบบสถาปัตยกรรม**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ฤทัย ใจจรงค์. 2539. **เรือนไทยเดิม พิมพ์ครั้งที่ 2**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- วิมลสิทธิ์ หรยางกูร. 2537. **พฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อม พิมพ์ครั้งที่ 4**. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- วิวัฒน์ เตมีพันธ์. 2537. "ความสำคัญของสถาปัตยกรรมท้องถิ่น". อาษา พ.ย.
- ศรีศักร วัลลิโกดม. 2537. "เรือนไทย บ้านไทย". ที่ระลึกในวโรกาสที่สมเด็จพระเทพ
รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จประกอบพิธีเปิดอาคารสำนักงานใหญ่
การเคหะแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : กองประชาสัมพันธ์ การเคหะแห่งชาติ.
- ศิริรัตน์ แอดสกุล และคณะ. 2542. **การดำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญ
กรณีศึกษา ชุมชนมอญบ้านม่วง ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี**.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิราภรณ์ สีหนันทวงศ์. 2543. **คุณค่าของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น พื้นบ้านในภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ อีสาน - สถาปัตยกรรม**. 11(1) 20 - 24.
- อรศิริ ปาณินท์. 2542. **เรือนพื้นถิ่นอุษาคเนย์ กรณีศึกษา ไทย ลาว อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์
ผ่านที่ว่าง มวล และชีวิต**. กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อรศิริ ปาณินท์. 2542. **เรือนพื้นบ้าน ไทย-มอญ**. กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ไชแสง ศุชะวัฒน์. 2540. **การอนุรักษ์โบราณสถานและงานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า
ทางวัฒนธรรม**. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเนื่องในวาระครบรอบสถาปนา
80 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เทียมสุรย์ สิริศรีศักดิ์. 2540. "การศึกษาเพื่ออนุรักษ์ย่านนางเลิ้ง."วิทยานิพนธ์
สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์.
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม.สำนักงาน. **การพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม**.
ม.ป.ท. , ม.ป.ป.
- ประสงค์ เขี่ยมอนันต์. 2538. "การพัฒนาบริเวณในเขตเมืองเก่า." เมืองโบราณ. (มกราคม-
ธันวาคม) : 307 - 342.
- ปิ่นรัชฎ์ กาญจนรัชชิตี. 2540. **แนวความคิดการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในสหรัฐอเมริกา**.
เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเนื่องในวาระครบรอบสถาปนา 80 ปีจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย , 23-26 เมษายน 2540.

- สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย. 2527. แผนการวางแผนพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น. โครงการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและพัฒนาเมืองภูเก็ต. ม.ป.ท.
- สร้อยญา ชูชาติไทย. 2543. "แนวทางการอนุรักษ์หมู่บ้านมอญพระประแดง : กรณีศึกษาหมู่บ้านทรงคนอง." วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิตสาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bentley, Ian, and others. 1996. *Responsive Environments ; A Manual For Designers*. 7th. Ed., London; Hortnolls Ltd., 1996.
- Baum Andrew Stuart Valing. 1977. *Architecture & Social Behavior: Psychological Studies of Social Density*. Hillsdale. New Jersey : Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Copper Clare. 1975. *Easten Hill Village : Some implication of Design* New York : Doubleday & Company.
- Le Corbusier. 1947. *The Four Routes*. London : Denis Dobson.
- Lewis M. Harold. 1949. *Planning the Modern City* 2nd ed. New York : John Wiley & Sons.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

ความเชื่อ-ประเพณี ชนเผ่าอีสาน – เขมร ตำบลห้วยเหนือ

ความเชื่อ-ประเพณี ชนเผ่าอีสาน – เขมร ตำบลห้วยเหนือ

ความเชื่อ

1.) การเกิด

ชาวชุมชนมีความเชื่อและมีชีวิตบนพื้นฐานของความคิดแบบเดิม คือการพึ่งทางไสยศาสตร์ ผู้หญิงท้องแก่หรือกำลังท้อง จะมีความเชื่อต่างๆมากมาย เช่น การห้ามลอดปลีกกล้วยเพราะมีผีพรายอาจทำให้แท้งหรือตกลูก การห้ามนั่งขวางประตูเพราะทำให้คลอดยาก ห้ามเดินกินห้ามนั่งขึ้นบันได และอีกหลายๆความเชื่อ ชาวบ้านส่วนมากจะเชื่อและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดเพราะในอดีตจะคลอดลูกกับหมอต้าแยที่อยู่ในหมู่บ้าน

การคลอดลูก (เล็จ-โกน) มีบุคคลพิเศษพวกหนึ่งขณะที่คลอดออกมา มีสายรกพันศีรษะพันลำตัว เฉลียงบ่า จะเรียกว่า “ครูสนมสังวาลย์” คำๆนี้ยังดูคล้ายคำไทยว่า สวมสังวาล เขาถือว่าครูประเภทนี้มีฤทธาานุภาพมาก และคนประเภทนี้จะต้องมีจวม และ จวมนี้จะต้องเป็นจวมมะมั่วด คือ ไม้ทรงศรูป มีใบตาลจลุลาย และมีฉัตรสีแดงอยู่ข้างบน ฉัตรสีแดงนี้เขาถือว่าคนมีครูสนมสังวาลนี้ เรียนคาถาเรียนคาถาอาคมแล้วจะขมังเวทย์กว่าคนธรรมดา และถ้าเกิดผีดุครูก็จะทำให้เป็นบ้าและแก้ไขยาก ยังมีอีกประเภทหนึ่งที่แรงยิ่งไปอีก คือ “ประเจิดระโมล” แปลว่า สายสะดือบิดเป็นเกลียวถ้าบุคคลใดคลอดมาแต่แรกเป็นดังนี้ ถือว่าครูแรง เรียนเวทมนตร์จะมีฤทธาานุภาพแรง

การดูเด็กทารก ผู้คลอด ถ้าคลอดทั้งถุงน้ำคร่ำ และฉีกถุงดูง่ายเพราะเห็นสายรกรุนั้นชัดเจนแต่บางรายที่ถุงแตกก่อนสายรกลุดออกมา หมอต้าแยดูไม่ออกว่าสนมสังวาลครั้งโตขึ้นเกิดผีดุกำเนิด คนที่ผีดุครู สนมสังวาลนี้จะป้าเสียคนไปเลย จำต้องสืบหาสาเหตุแห่งความเจ็บป่วย ถ้าแก้ทางอื่นไม่หายก็ทรงเจ้าแบบเขมร คือ “โจลมะมั่วด” หรือการบน(โบล)เขาก็บอกว่า ผีดุครูสนมสังวาล จึงรู้และทำพิธีขอขมาต่อครูถึงจะหาย

การฝังรก สายสะดือหรือสายรกเป็นอวัยวะส่วนสำคัญที่ทำหน้าที่เลี้ยงทารกในครรภ์เป็นส่วนสัมพันธ์ระหว่างร่างกายแม่กับลูกในขณะที่อยู่ในครรภ์ เมื่อทารกคลอดแล้วหมอต้าแยจะตัดสายสะดือนี้ออก แล้วนำส่วนที่ตัดไปฝัง ตามประเพณีความเชื่อของชาวชนบทสมัยก่อน และเชื่อว่าสายรกรูนี้สำคัญถ้าช่วงคลอดมีผีหรือสิ่งชั่วร้ายมากินหรือทำลายรก เชื่อว่า เด็กจะตาย หรือ อาจตายทั้งแม่และลูก ความเชื่อเรื่องการฝังรกของชาวชนบทคือ

1. นำรกไปฝังใต้ถุนบ้าน โดยเอาหนามไม้ไผ่หรือต้นไม้ที่มีหนาม เช่นต้นคุดเค่า มาปักที่ปากหลุม เพื่อกันผีปอบมากิน ถ้าปอบมากินเด็กก็ตาย

2. สมัยก่อนคนต้องทำศึกสงคราม หรือไปแสวงโชคทางไกล จึงต้องมีการฝังรกใต้บันได เพราะการฝังรกแบบนี้จะมีอนุภาพช่วยให้แคล้วคลาดอันตรายนานาชนิด และถ้ามีอันตรายคนๆนั้นก็กลับมาตายอยู่แหล่งที่ตนเกิด

การอยู่ไฟ(นิ้ว-เพลิง)

การอยู่ไฟ (นิ้ว-เพลิง) เป็นการอยู่ไฟหลังคลอด โดยผู้ที่คลอดจะขึ้นไปนอนคว่ำหน้า สมัยก่อนจะใช้ฟืนสุม แคร่ที่ใช้นอนจะสูงเพราะต้องกันเปลวไฟ สามี่ ญาติๆ จะต้องมาเฝ้าดูแลไฟ ไฟ แต่ต่อมามีการใช้ถ่านจึงง่ายและสะดวก การอยู่ไฟเป็นการรักษาแขนงหนึ่งของคนโบราณเพราะ ทำให้มดลูกแห้ง แผลจากการคลอดจะได้ไม่อักเสบ ผ่อนคลายเส้น

โกนผมไฟ พอคลอดลูก หมอตำแยหรือคนเฝ้าคนแก่จะให้อยู่ไฟหรืออังเพลิง แล้วแต่กำหนด อาจจะเป็น 5 หรือ 7 วัน พอครบกำหนดออกจากไฟ แม่ก็จะเลิกอยู่ไฟ ทำการโกนผมแรกหรือที่เรียกโกนผมไฟ ช่วงโกนผมไฟออกกระหม่อมของทารกจะบางอาจมีการเจ็บป่วยได้ง่าย จึงมีการเอ้ไพลมาเคี้ยวหรือตำ นำไปปิดกระหม่อม และทาตามฝ่ามือ ฝ่าเท้า ป้องกันผีปอบได้

2.) การตาย

โดยส่วนมากชาวเขมรสมัยก่อน ถ้าตายโหงจะไม่ทำบุญ จะนำไปฝังที่ป่าช้า หรือโบกปูนคอยไว้ โดยมีความเชื่อว่าถ้าทำบุญเหมือนตายธรรมดา ตระกูลนั้นก็จะมีแต่ตายโหงและไม่เกิดความร่มเย็นในครอบครัว แต่มีปัญหาต้องมีคนหรือญาติๆ ไปคอยเฝ้าจนกว่าจะครบกำหนดเวลาทำบุญ เพราะกลัวมีคนมาทำจัญไรกับศพ เพราะทางเขมรมักเรียนคาถาอาคม จะมีการลักลอบขุดศพที่ฝังมาลงและนำอวัยวะต่างๆไปกระทำในสิ่งที่ไม่ดี ปัจจุบันจึงนิยมเผาและเก็บกระดูกไว้ทำบุญ

แต่ถ้าตายธรรมดาหรือหมดอายุขัย สิ่งที่ต้องทำทันทีทันใดที่หมดลมคือ จุดตะเกียงไว้บนหัวนอนคนตาย เอาข้าวเปลือก กระเชอตังไว้ มีใบขวานโยนปักข้างบน วางไข่ดิบไว้บนรูใบขวาน และที่ขาดไม่ได้คือ สิ่งที่เรียกว่า “กันเหมอ บันจ่าปิวง”

คำว่า “กันเหมอ” หมายถึง ดั้งที่ใช้ตวงข้าวเปลือก

คำว่า “บันจ่าะ” แปลว่า ลง , ทำให้ลง

คำว่า “กำปิวง” แปลว่า ทำน้ำ , ทำเรือ

ในชุดที่เรียก กันเหมอ บันจ่าะ กำปิวง นี้เขานำสิ่งต่าง ๆ ใส่ลงในดังตวงข้าว เช่น ข้าวเนื้อ พริก เกลือ หม้อ ทัพพี มีด หมาก พลุ ขวาน เลื่อ หมอนต่าง ๆ เหล่านี้ ซึ่งดูแล้วก็เป็นการจัดข้าวของเครื่องกินเครื่องใช้เป็นเสบียงสำหรับเดินทางไกลนั่นเอง ถ้าถามคนเฒ่าคนแก่ก็ต้องตอบว่า เพื่อให้วิญญาณได้นำติดตัวไปสู่ภพภูมิใหม่

คนเขมรถือว่า กันเหมอบันจ่าะกำปิวงนี้สำคัญมาก ขาดไม่ได้ต้องรีบทำ ถ้าสามารถทำได้ก่อนจะขาดใจตายก็ยังดี ความหมาย คือพอคนไข้อาการหนักเห็นว่าไม่รอดแน่แล้วก็ทำให้เลยจะดีที่สุด จากคตินี้สามารถตีความหมายได้ว่า คนเขมรเชื่อว่า คนเราตายแล้ววิญญาณออกจากร่างไปสู่ภพภูมิใหม่ตาม(พิธีกรรมอุปสมบท วัดชำระ : 2543)

3.) การรำแม่มด

ลักษณะความเชื่อ

เป็นการรำแก้บนใช้คนไข้

ความสำคัญ

แสดงถึงประเพณีวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษและเป็นการอนุรักษ์

ศิลปวัฒนธรรม

การแต่งกาย

เสื้อ ส่วนมากจะนิยมใส่เสื้อแขนสั้น หรือเสื้อแขนกระบอก อาจจะเป็นลายดอกไม้เล็กๆ ลายตาราง หรือลายลูกไม้ โดยไม่นิยมสีฉูดฉาด แต่ก็จะมีแม่มดบางคนเมื่อผีเข้าแล้วจะรำร้องหาเสื้อสีที่ตนเองชอบ เช่น แดงสด หรือชมพูสด หรือสีอื่นๆ ที่ตนเองชอบ ผ้าโพกหัว ผ้าสไบ ผ้าคาดเอว ผ้ามัดแขน มักจะเป็นผ้าฝ้ายเล็กขนาดความกว้างประมาณ 10-15 เซนติเมตร และมีสีเส้นที่สดใส ส่วนมากจะเน้นสีแดงและสีชมพูสด สำหรับผ้าสไบและผ้าโพกหัว บางคนจะมีระบายห้อยบางๆ เพื่อความสวยงามสำหรับผ้าที่นุ่ง จะเป็นการบอกเพศของผีตนนั้นๆ ที่เข้ามาอยู่กับคนรำแม่มด โดยถ้าผีผู้ชายเข้าจะใส่โล่รั้ง ถ้าผีผู้หญิงเข้าจะใส่ผ้าถุงโดยส่วนมากจะนิยมผ้าที่เป็นผ้าไหม หรือผ้าฝ้าย ลวดลายแบบพื้นบ้านแบบเรียบๆ โดยโล่รั้งจะเป็นลายตารางใหญ่ๆ และผ้าถุงจะเป็นลายยาวหรือลายตารางเล็กๆ

เครื่องประดับ ส่วนมากจะเป็นเครื่องประดับที่ทำจากเงิน เช่น ต่างหู กำไลแขน กำไลขา ถ้าผีตนไหนมาจากคนที่มั่งอันจะกินหรือฐานะดี ก็จะมีเครื่องประดับต่าง ๆ เหล่านี้

เครื่องประกอบดนตรี ที่ใช้ประกอบจะเป็นวงปี่พาทย์ของนางแม่มดโดยเฉพาะ ดนตรีเหล่านี้จะนำไปบรรเลงและเล่นในงานอื่น ๆ ไม่ได้ ซึ่งวงหนึ่งจะประกอบด้วย ฆ้อง 1 วง กลอง 3 ตัว แคน 1 ล้า ซลุ่ย 1 เล้า ซอด้วง 1 เล้า

นักดนตรี มีประมาณ 5-8 คน เพราะมีไว้เพื่อสลับและหมุนเวียนกันเล่น เพราะการเล่นดนตรีจะเล่นตลอดตั้งแต่เริ่มงานจนจบงานจะหยุดเฉพาะการต่อเพลงเท่านั้น

การสืบทอดการเล่นดนตรี มาจากบรรพบุรุษและไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นใคร อายุ เพศ แต่ส่วนมาผู้ชายจะนิยมมาเล่น และเล่นด้วยใจรักจริงถึงจะเล่นได้ดี ในการเชิญนักเพลงมาเล่น แม่มดเจ้าภาพจะไปบอกกับหัวหน้าวง เกี่ยวกับวัน เวลา สถานที่ และเมื่อถึงวันงานก่อนที่นักดนตรีจะทำการบรรเลง จะต้องมีการเซ่นไหว้ครุภัณฑ์ดนตรี โดยเจ้าภาพจะเตรียมเทียน 2 คู่ เหล้า 2 ขวด เงิน 12 บาท เพื่อเป็นการเชิญให้นักเพลงเล่นเพลง สำหรับหน้ากลองและหน้าซอด้วงจะทำจากหนังงูและหนังตะกวด ส่วนมากจะใช้หนังตะกวด มีความเชื่อว่าสัตว์เหล่านี้อาศัยอยู่ในป่าหรือป่าช้าจึงเป็นเสียงที่เรียกภูตผีวิญญาณให้เข้ามาได้ง่าย

การตั้งปราณี

ใช้เสา 9 ต้น ไม้ที่ใช้ต้องเป็นไม้สด ๆ ที่ตัดมาใหม่ ๆ เช่น ต้นไม้ ต้นหมาก ต้นยูคาลิปตัส และอื่น ๆ เพราะมีความเชื่อว่าถ้านำไม้ที่ตายหรือไม้ที่ล้มมาทำเป็นเสาแม่มดหรือเจ้าที่ต่าง ๆ จะไม่เข้า และหลังคาปราณีจะใช้ก้านมะพร้าวผ่าซีกครึ่ง วางทำมุมไปในทิศทางเดียวกัน

ความเชื่อที่วางก้านมะพร้าวคือ เพื่อที่จะเป็นทางให้แม่มดลงมาถึงสถิตในร่างทรงเมื่อแม่มดเข้ามา ญาติพี่น้องที่อยู่ข้าง ๆ หรือญาติ ๆ จะถาม ว่าร่างที่เข้ามาทรงเป็นใคร มาจากไหน เพราะเหตุใด และถามว่าคนที่ป่วยนี้ป่วยด้วยสาเหตุใด

ผ้าขาวม้า 1 ผืน ผูกตรึงบนปราณีทางทิศใต้

มีความเชื่อว่า ผ้าขาวม้าเป็นผ้าที่สิริมงคล นำโชคลาภมาให้แก่บ้านที่ทำการบวงสรวงรำแม่มด ส่วนสิ่งของที่ใช้ประดับหรือห้อยในปราณีได้แก่ นก ปลาตะเพียนที่सानจากใบตาล กล้วย ข้าวต้มที่ห่อเป็นสามเหลี่ยมเล็ก ๆ และดอกคูณ โดยสิ่งเหล่านี้มีความหมายที่แตกต่างกันออกไป

ดอกไม้หรือดอกคูณ หมายถึงความสูงส่งเชิดชู ยกย่อง สรรเสริญ

ปลาและนก หมายถึงความอ่อนโยน อ่อนไหว

กล้วย ข้าวต้ม เป็นเครื่องรองรับเช่นไหว้ครูในปราณี

ตรงเสากลางจะมีต้นกล้วย และล้อมรอบด้วยกรวยปากขาม มีตะเกียงไฟผูกติดกับเสา และในถาดที่วางของเช่นไหว้ตรงต้นเสาก็จะประกอบด้วย (เจิงจวม) คือจะเป็นครุประจำตัวของบุคคลในครอบครัวนั้น ๆ ถ้าครอบครัวที่เล่นแม่มดมี 5 คน เจิงจวม ก็จะมี 5 อัน และของเช่นไหว้อื่น ๆ โดยจะประกอบไปด้วย

โตก ที่เตรียมไว้ให้แม่มด ใช้ในการเข้าสมาธิเรียกวิญญาณ

เหล้า 1 ขวด

อาหารคาว หวาน 1 ถาด

กะเมอใส่ข้าวเปลือก โดยมีหินลับมีด หัวขวาน และข้าวเหนียวอุดที่หัวขวาน

เสื้อผ้าเช่นถวายเป็น

เมื่อเวลาที่แม่มดเข้าและรำ ก็จะรำเวียนซ้ายอ้อมเสาเอก ลักษณะของการรำจะตามจังหวะกลองและเพลง การรำจะรำตลอดทั้งคืน ในตอนเช้าเมื่อพระอาทิตย์ขึ้นก็จะทำการจุดเทียนเพื่อบอกพระอาทิตย์อีกครั้งหนึ่ง โดยช่วงวันที่สองนี้จะเป็นพิธีสำคัญของการรำแม่มดเพราะเป็นการรับแม่มดใหม่เข้าบ้าน คนที่เป็นแม่มดใหม่ ครูแม่มดจะนำด้ายฝ้ายขาว 1 ใจ มาผูกคอไว้โดยมีระเบียบดังนี้คือ

เงิน 32 บาท แทนอวัยวะทั้ง 32 ประการของมนุษย์

ไม้ลำปอดตัดยาวประมาณ 15-20 เซนติเมตร 10 ถึง 15 ชิ้น นำมามัดรวมกันด้วยด้ายขาว

แล้วให้แม่มดใหม่ยกขึ้นทูนเหนือหัว พิธีการรับแม่มดใหม่ ก็จะมีการข้ามทาง (ฉลอง-เพล) โดยมีความเชื่อว่า เป็นการบอกทางผี ถ้ามีการรำในงานต่อไปจะได้เชิญเข้าง่าย เมื่อแม่มดรำจน

อิมและสมควรแก่เวลาแล้ว มะมืวด จะทำการลาผู้เฒ่าผู้แก่ และมาจับขันโตกที่มีข้าวสาร เทียน ปักอยู่ตรงกลาง นั่งประมาณ 3-5 นาที แม่มดก็จะออก

ขั้นตอนสุดท้ายของพิธีจะเป็นการไถ่หนักดนตรี หรือแล่นักเพลงเพื่อหยุดการบรรเลงคือได้ ลีนสุดพิธีแล้ว โดยคนแก่หรือเจ้าภาพจะนำพานเงินที่ใส่

จีบพลู 6 จีบ

บุหรี 6 มวน

หมากจีบ 5-10 อัน

กาลพฤษ์

เงิน 12 บาท

เหล้า 1 ขวด

เพื่อยกให้นักดนตรี

ความเชื่อของชาวบ้านที่จัดการรำแม่มด

กรณีที่ 1 นางวันดี จันสุวรรณ ชาวบ้านสะอาง คุ่มกระวัน ป่วยมาหลายปี กินข้าวได้แต่ ไม่มีแรงอ่อนเพลียงทุกวัน สามี่และญาติก็พาเข้ารักษาตัวที่โรงพยาบาล เมื่อหมอตตรวจดูอาการ หาสาเหตุของการป่วย ก็ไม่พบอะไรปกติดีทุกอย่างและอนุญาตให้กลับบ้าน แต่อาการก็ยังเป็น เหมือนเดิม ญาติ ๆ จึงได้ไปบ่นไว้ ถ้าหายหรืออาการทุเลาจากอาการดังกล่าวจะจัดการเล่น แม่มด ให้หลังจากนั้นอาการของนางวันดี จึงดีขึ้นมาเรื่อย ๆ ญาติ ๆ จึงจัดหาฤกษ์ยามในการเล่นแม่มด

กรณีที่ 2 ยายมั่ง บุญจุม ชาวบ้านชำระตะวันตก ต.ห้วยเหนือ ป่วยโดยมีอาการปวด หลังและกระดูกงุ้มโก่ง ซึ่งเป็นมานานลูกหลานและญาติๆได้พาไปรักษาตามโรงพยาบาลทำการ รักษาทุกวิธีทั้งกินยาต้ม ยาราก แต่อาการก็ไม่หาย ต้องเข้าออกโรงพยาบาลตลอด จนอาการกำเริบหนัก มีอาการปวดหลังมาก แขน ขา หน้าตาบวมไปทั้งตัว เมื่อรักษาด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ไม่หาย ที่พึ่งสุดท้ายคือไสยศาสตร์ ลูกหลานจึงได้พากันนำเครื่องเซ่นไหว้ไปบนบานกับศาลปู่ตา ถ้า อาการของยายมั่งหายและดีขึ้น จะจัดการรำแม่มดถวาย อยากรกินอยากได้อะไรก็จะหามาให้ และ หลังจากนั้นอาการของยายมั่ง บุญจุม ก็ดีขึ้นเรื่อยๆ ลูกหลานจึงจัดหาฤกษ์ยามในการเล่นแม่มด ขึ้น

ประเพณี

1. การก่อเจดีย์ทราย

สมัยก่อนมีความเชื่อว่าเป็นการบูชาพระแม่ธรณี หรือเป็นการทำบุญครั้งใหญ่ เป็นงาน ประจำปีของเดือน 5 หลังจากช่วงสงกรานต์เสร็จจะมีการทำประเพณีนี้ขึ้น ในสมัยก่อนหนุ่มสาว นิยมเข้าวัดและช่วยกันก่อเจดีย์ทราย ถ้าก่อเจดีย์ทรายได้สำเร็จคู่นั้นจะได้เป็นเนื้อคู่ครองกัน สิ่งนี้ เป็นความเชื่ออีกอย่าง และชาวบ้านถือว่า ประเพณีนี้เป็นเพราะความสามัคคีกันในหมู่บ้านที่

ช่วยกันก่อขึ้น เป็นการได้ทำบุญร่วมกัน สำหรับดอกไม้ที่นำมาเติมแต่งเจดีย์ทรายให้สวยงาม ถือว่าเป็นความอุดมสมบูรณ์ของชุมชนนั้น

อีกความเชื่อหนึ่ง คือการนำดินมาใส่ให้สูงขึ้น และก่อเจดีย์ทรายเพื่อบอกกล่าวแม่ธรณี สร้างความสนุกสนานให้ชาวบ้านเพื่อที่จะได้มาช่วยกันไปขนดินขุดดินมาก่อกันได้เลยอะ

2. โคนตา (วันสารท)

ชนโค่นตา หรือบุญสารทเดือน 10 โดยมีความเชื่อว่า ผู้ที่ตายไปแล้วจะต้องไปอยู่ที่ยมโลก มีพยายมราชปกครอง คนที่ทำปบทำกรรม ก็จะถูกนรกบ้าง เป็นเปรตบ้าง ได้รับความทุกข์บ้าง ทุกข์ทรมานเป็นอันมาก และเมื่อถึงวันแรม 1 ค่ำ เดือน 10 พยายมราชก็อนุญาตให้วิญญาณเหล่านี้ได้เดินทางมาเยี่ยมลูกหลาน วิญญาณเหล่านั้นเดินทางมาไกล เมื่อมาถึงโลกมนุษย์แล้วก็จะไปยังวัดบ้านของตนเอง บ้างก็พักใต้ถุนศาลา บ้างก็พักใต้ถุนวัด ในลักษณะยื่นชะเง้อบ้าง นอนแกว่งบ้าง นั่งทอดทิ้งระโหยโรยแรงบ้าง แต่ละคนมีรูปร่างซูบซีดเหี่ยวเฉา ผิวหยาบเผ่าชะเง้อมองดูทางประตูวัดเพื่อจะลูกหลานของตนเองได้ทำบุญอุทิศให้ จะได้ดื่มน้ำ ได้กินอาหาร อยากให้มีเรี่ยวแรง และอีกประการหนึ่งอยู่ในยมโลกอันแสนไกลโพ้น ก็สุดคิดถึงลูกหลาน

อยากเห็นหน้า ถ้าได้พบได้เห็นก็ดีอกดีใจ อยากได้การยอมรับนับถือจากลูกหลานทั้งหลาย การรอคอยนี้ จะรอวันแล้ววันเล่า หิวจนทนไม่ไหวก็วิ่งชมชานไปหาตามวัดต่างๆ 7 วัด หากไม่เห็นลูกหลานทำบุญให้เลยก็นึกน้อยใจ เกลียด โกรธ สบประมาท ต่างๆ นานา ขออย่าให้มันหากินเจริญก้าวหน้าเลย บางคนก็รำพึงรำพัน ว่าโทษตัวเอง อนิจจา ตอนมีชีวิตอยู่ได้พยายามสร้างบุญกุศล เพราะไว้ใจลูกหลานจะทำบุญให้ดังที่พวกตนเคยทำบุญให้ตายายของตน ที่ไหนได้ลูกหลานของตนไม่สนใจโยตีและหากว่าวิญญาณเหล่านั้นได้การต้อนรับส่วนบุญที่ลูกหลานอุทิศให้ก็จะอวยพรให้เราทำมาหากินเจริญรุ่งเรืองอยู่เย็นเป็นสุข อันนี้เป็นความเชื่อของพิธีกรรมและประเพณีการชนโค่นตา

3. การแต่งงาน

พิธีแต่งงานเป็นพิธีระหว่างหญิงและชายที่ตกลงจะเป็นคู่ชีวิตกันต่อไป ถือว่าเป็นการเพิ่มของครอบครัวขึ้นมาใหม่ ที่มีฝ่ายชายและหญิงมีความรักต่อกันจึงได้ทำตามพิธีดังนี้

ขั้นแรก เป็นการสู่ขอ หรือการหมั้นหมาย โดยฝ่ายชายให้คนแก่มาสอบถามสินสอดจะตกลงกัน ราคาสินสอดฝ่ายหญิงเป็นคนเรียกสินสอด แล้วถ้าตกลงกันได้จึงทำการหมั้นหมาย โดยฝ่ายหญิงจะมีหนังสือหมั้นหมายทำขึ้นเพื่อเป็นพยานทั้งสองฝ่าย ถ้าฝ่ายชายไม่มาแต่งงานตามกำหนด ฝ่ายหญิงมีหนังสือพยานสามารถฟ้องได้ ในการมาสู่ขอฝ่ายชายเตรียมดังนี้

ไก่บ้าน 1 คู่

เหล้าขาว 1 ขวด

เทียน 1 คู่

พลู 1 พาน

พอดกลงกันได้แล้วทางทั้ง 2 ฝ่าย ได้หาฤกษ์ในการแต่งงาน และได้กำหนดวันเวลา ขึ้น
เป็นกำหนด 2 วัน ในการแต่งงานนั้นจะนิยมแต่งงานในเดือนคู่ คือเดือน 2,4,6,8,10,12

การเตรียมขบวนขันหมากของฝ่ายชาย

เหล่า 2 ขวด

ส้มเขียวหวาน 1 ถาด

ขนม 1 ถาด

ข้าวเหนียวมูล 1 ถาด

มะพร้าว 3 ลูก

กล้วย 1 ถาด

ขนมข้าวต้ม 1 ถาด

ไถ่ 2 ตัว

กรวย 5 คู่

ผ้าขาว 1 ผืน

พาน มีหมาก ,ยาสูบ 5 พาน

เทียนและหมอน 1 อัน

น้ำอวดลม 1 ลัง

เหล่า 1 ลัง

บายศรีปากชาม 1 ชาม

ขันเงินสินสอด

เสื่อ 1 ผืน

อุปกรณ์ในการเตรียมของฝ่ายเจ้าสาว

บายศรี สุขวัญ 2 พานใหญ่

เหล่าขาว 1 ขวด

หัวหมูสุก,ตับหมู 1 อย่างและขาหมู 4 ขา

ถั่วดำ , งา , เกลือ

เครื่องหมากพลู 1 พาน

ขันน้ำมนต์ 1 ขัน

ข้าว,อาหาร,เตรียมไว้ 1 ถาด

เบ็ดสุก 2 ตัว ไก่สุก 2 ตัว

อุปเทียณ

จาดอกไม้มีทั้งเส้นด้ายมงคล พร้อมเงิน 20 บาท

เตรียมขัน ส่วนในขันนั้นมีไข่ไก่ ด้ายผูกแขน และแป้งเจิมหน้าผาก

ข้าวเปลือก 1 ถ้วย

สำหรับสิ่งของที่เป็นขบวนขันหมากมาแล้วมาวางให้กับฝ่ายเจ้าสาวสิ่งที่ยกให้ฝ่ายเจ้าสาว
สิ่งแรกคือ จาดอกไม้, ผ้าขาว และฝ่ายเจ้าสาวได้เอไปเก็บไว้แล้วมีสิ่งของมาตอบแทนคือ ผ้าไหม
และเหล้าขาว 1 ขวด หลังจากนั้นฝ่ายเจ้าบ่าวได้ยกสิ่งของให้กับเจ้าสาวทุกอย่าง เจ้าสาวจึงนำมา
เก็บไว้ มีการเอาสัญญามาตรวจว่าเอาสิ่งของครบทุกอย่างที่ตกลงกันแล้ว ถ้าขาดเหลือให้นำมาให้
มันครบทุกอย่างถึงจะเริ่มพิธีได้

เจ้าสาวได้ออกมารับเจ้าบ่าวแล้วให้เจ้าบ่าวเลือกเจ้าสาวให้ถูกคน พอเลือกเสร็จเจ้าสาว
เป็นฝ่ายเอาบุญและเทเหล้าขาวให้กับคู่แก้วของฝ่ายชายก่อนพอให้คู่แก้วเสร็จเจ้าสาว จึงนำให้
เจ้าบ่าวเป็นคนสุดท้าย ก่อนจะให้เจ้าบ่าวต้องมีการกราบ 3 ครั้งก่อน สิ่งที่เจ้าบ่าวให้ค่าตอบแทน
คือจำนวนเงิน แล้วคนแก่ได้จับมือทั้ง 2 คนยืนขึ้นพร้อมกันให้มานั่งทั้งคู่ต่อหน้าบายศรี แล้วให้พ่อ
และแม่เจ้าสาวเองมาผสมกับถ้วยแล้วโรยที่เงินสินสอด แล้วนำเงินสินสอดมาวางต่อหน้าเจ้าบ่าวและ
เจ้าสาวพร้อมเครื่องเซ่นต่าง ๆ

ต่อจากนั้นจึงทำการเซ่นไหว้ โดยการจุดเทียน 2 เล่ม และจุดธูปเพื่อไปปักตามอาหารทุก
อย่างที่นำมาเซ่น ในการเซ่นนั้นเพื่อให้ปู่ย่าตายายรับรู้ว่าคุณหลานได้แต่งงาน ถ้าไม่มีการเซ่นไหว้
และเป็นการผิดผี ต่อจากนั้นได้ทำการกรวดน้ำ และหมอบขวัญทำการเจิมหน้าผากให้กับคู่บ่าวสาว
ทั้ง 2 คน แล้วสวดบายศรีสู่ขวัญให้กับคู่บ่าวสาวต่อไป

ภาคผนวก ข.
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

บัณฑิตศึกษา

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

แบบสำรวจ สัมภาษณ์ประกอบการวิจัย

เรื่อง การศึกษาเรือนอีสาน-เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชูขันธุ์
จังหวัดศรีสะเกษ

ข้อมูลชุดที่ 1 แบบสำรวจ สัมภาษณ์ เรื่องวิถีชีวิตของชนเผ่าอีสาน-เขมร ตำบลห้วยเหนือ
อำเภอชูขันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ สำหรับผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคน

สถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์.....

ชื่อ.....สกุล.....อายุ.....ปี

บ้านเลขที่.....หมู่ที่ 6 ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชูขันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ

วัน /เดือน/ปี(ที่ให้ข้อมูล).....เวลา(ที่ให้ข้อมูล).....

1.) เพศ

ชาย

หญิง

2.) อายุ

ต่ำกว่า 20 ปี

20 – 39 ปี

40 – 59 ปี

59 ขึ้นไป

3.) อาชีพ

ทำนา,ทำไร่

ค้าขาย

รับจ้าง

รับราชการ

ไม่ทำงาน

อื่น ๆ โปรดระบุ.....

4.) สำเร็จการศึกษาระดับใด

ไม่ได้ศึกษา

ประถมศึกษา

มัธยมศึกษาตอนต้น-ตอนปลาย

อนุปริญญา – ปริญญาตรี

สูงกว่าปริญญาตรี

อื่น ๆ โปรดระบุ.....

5.) ครอบครัวยุของท่านมีรายได้ต่อเดือน

ต่ำกว่า 5,000 บาท

5,000 – 14,000 บาท

15,000 – 24,000 บาท

25,000 – 34,000 บาท

35,000 – 44,000 บาท

44,000 ขึ้นไป

6. ภูมิลำเนาเดิมของท่าน

 ต่างจังหวัด ต่างตำบล ต่างประเทศ ต่างอำเภอ ต่างหมู่บ้าน อยู่มาตั้งแต่เกิด

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ สำหรับเจ้าของเรือนอีสาน - เขมร

- 7.) จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่พักอาศัยอยู่ด้วยกันกี่คน(รวมตัวท่าน)
- [ ] 1-3 คน [ ] 4-6 คน
[ ] 7-9 คน [ ] 10 คนขึ้นไป
- 8.) สถานะในการอยู่อาศัยของท่าน
- [ ] เป็นเจ้าของ [ ] เป็นผู้อาศัย
- 9.) ท่านอยู่มานานเท่าใด
- [ ] ต่ำกว่า 1 ปี [ ] 1-10 ปี
[ ] 11-20 ปี [ ] 20 ปีขึ้นไป
- 10.) เรือนของท่านปลูกสร้างมาแล้วประมาณกี่ปี
- [ ] ต่ำกว่า 30 ปี [ ] 30-39 ปี
[ ] 40-49 ปี [ ] 49 ปีขึ้นไป
- 11.) ค่าใช้จ่ายในการปลูกสร้างเรือนครั้งแรกประมาณเท่าใด
- [ ] ต่ำกว่า 10,000 บาท [ ] 10,000 - 19,000 บาท
[ ] 20,000 - 29,000 บาท [ ] 29,000 บาท ขึ้นไป
- 12.) หากเรือนของท่านมีความจำเป็นต้องซ่อมแซมท่านจะทำอย่างไร
- [ ] ซ่อมเอง [ ] จ้างช่างซ่อม
[ ] ชวนเพื่อนบ้านมาช่วยกันซ่อม [ ] อื่น ๆ โปรดระบุ.....
- 13.) ท่านทราบหรือไม่ว่าเรือนของท่านเป็นเรือนที่ทรงคุณค่าทางสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและแสดงถึงวิถีการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิมได้เป็นอย่างดี
- [ ] ทราบ [ ] ไม่ทราบ
- 14.) ท่านมีโครงการที่จะปรับปรุงซ่อมแซมเรือนของท่านใหม่บ้างหรือไม่
- [ ] ต้องการ [ ] ไม่ต้องการ
- เพราะ.....
- .....
- 15.) ท่านมีโครงการที่จะปลูกเรือนของท่านใหม่บ้างหรือไม่
- [ ] ต้องการ [ ] ไม่ต้องการ
- เพราะ.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลสภาพแวดล้อมและรูปแบบความเป็นอยู่ทั่วไปของชุมชนตำบลห้วยเหนือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลสภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชนตำบลห้วยเหนือ สัมภาษณ์

เฉพาะผู้อยู่อาศัยในเรือนอีสาน - เขมร ปราชญ์ชุมชนผู้รู้ในด้านวิถีชีวิตของชนเผ่าอีสาน - เขมร และนักวิชาการผู้รู้ในด้านวิถีชีวิตของชนเผ่าอีสาน - เขมร

- 1.) ประวัติของชุมชน.....
.....
.....
- 2.) ผู้นำในการตั้งถิ่นฐาน.....
.....
.....
- 3.) เหตุผลในการเลือกทำเลที่ตั้งถิ่นฐาน.....
.....
.....
- 4.) ประชากรในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอะไร.

☐ ทำนา,ทำไร่	☐ ค้าขาย
☐ รับจ้าง	☐ รับราชการ
☐ ไม่ทำงาน	☐ อื่น ๆ โปรดระบุ.....
- 5.) สมาชิกเฉลี่ยในครัวเรือน ภายในชุมชนของท่านประมาณเท่าไร.

☐ 1-3 คน	☐ 4-6 คน
☐ 6-9 คน	☐ 10 คนขึ้นไป
- 6.) ท่านใช้สถานที่ใด ประกอบกิจกรรมร่วมกันของชุมชน เพราะเหตุใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ วัด ประกอบกิจกรรม.....	เพราะ.....
☐ ศาลปู่ตา ประกอบกิจกรรม.....	เพราะ.....
☐ โรงเรียน ประกอบกิจกรรม.....	เพราะ.....
☐ อบต. ห้วยเหนือประกอบกิจกรรม.....	เพราะ.....
☐ ศาลาประชาคม ประกอบกิจกรรม.....	เพราะ.....
☐ สถานที่อื่นๆ โปรดระบุ.....	

ประกอบกิจกรรม.....เพราะ.....

- 7.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับระยะความกว้างถนนในชุมชนของท่านเหมาะสมหรือไม่
- เพียงพอเหมาะสม
  - ควรจะพัฒนา
  - กว้างเกินพอดี
  - อื่น ๆ โปรดระบุ.....
- 8.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบไฟฟ้าในชุมชนของท่านเหมาะสมหรือไม่
- เพียงพอเหมาะสม
  - ควรจะพัฒนาให้มากขึ้น
  - อื่น ๆ โปรดระบุ.....
- 9.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบประปาในชุมชนของท่านเหมาะสมหรือไม่
- คุณภาพน้ำสะอาด
  - คุณภาพน้ำพอใช้ได้
  - คุณภาพน้ำไม่สะอาด
  - อื่น ๆ โปรดระบุ.....
- 10.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบการจัดเก็บขยะในชุมชนของท่านเหมาะสมหรือไม่
- จุดทิ้งพอเพียง
  - จุดทิ้งขยะมีน้อย
  - ไม่มีจุดทิ้งขยะ ต้องกองรวมกันไว้
  - อื่น ๆ โปรดระบุ.....
- 11.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับคูโทรศัพท์สาธารณะในชุมชนท่านเหมาะสมหรือไม่
- มีโทรศัพท์สาธารณะมาก
  - มีโทรศัพท์สาธารณะเพียงพอเหมาะสม
  - เพิ่มจุดติดตั้งคูโทรศัพท์สาธารณะให้มากขึ้น
  - อื่น ๆ โปรดระบุ.....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลสภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชนตำบลห้วยเหนือ ข้อมูลทั่วไป
ทั่วไปลักษณะสภาพแวดล้อมของชุมชนตำบลห้วยเหนือ

1.) ผังบริเวณชุมชนตำบลห้วยเหนือ โดยสังเขป

การ sketch

การบันทึกด้วยภาพถ่าย

รายละเอียดเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ข้อมูลรูปแบบความเป็นอยู่ทั่วไปของชุมชนตำบลห้วยเหนือ สำหรับผู้ให้
สัมภาษณ์ทุกคน

1.) ประชาชนในชุมชนตำบลห้วยเหนือได้ปฏิบัติตามประเพณีอะไรบ้างดังต่อไปนี้
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ เดือนอ้าย(เดือนเจียง)	-บุญข้าวกรรม
☐ เดือนยี่	- บุญคุณลาน
☐ เดือนสาม	-บุญข้าวจี
☐ เดือนสี่	-บุญแมวส
☐ เดือนห้า	-บุญสงกรานต์
☐ เดือนหก	-บุญบั้งไฟ
☐ เดือนเจ็ด	-บุญข้าสะ
☐ เดือนแปด	-บุญเข้าพรรษา
☐ เดือนเก้า	-บุญข้าวประดับดิน
☐ เดือนสิบ	-บุญข้าวสาก
☐ เดือนสิบเอ็ด	-บุญออกพรรษา
☐ เดือนสิบสอง	-บุญกฐิน

2.) ประชาชนในชุมชน ตำบลห้วยเหนือ ให้ความสำคัญกับประเพณีใดมากที่สุดโดยให้ใส่
หมายเลขเรียงลำดับความสำคัญจากมากที่สุด ไปถึงสำคัญน้อยที่สุด โดยเรียงลำดับ
ความสำคัญจาก 1 – 12 ลงในช่อง

☐ เดือนอ้าย(เดือนเจียง)	-บุญข้าวกรรม
☐ เดือนยี่	- บุญคุณลาน
☐ เดือนสาม	-บุญข้าวจี
☐ เดือนสี่	-บุญแมวส
☐ เดือนห้า	-บุญสงกรานต์
☐ เดือนหก	-บุญบั้งไฟ
☐ เดือนเจ็ด	-บุญข้าสะ
☐ เดือนแปด	-บุญเข้าพรรษา
☐ เดือนเก้า	-บุญข้าวประดับดิน
☐ เดือนสิบ	-บุญข้าวสาก
☐ เดือนสิบเอ็ด	-บุญออกพรรษา
☐ เดือนสิบสอง	-บุญกฐิน

3.) ประชาชนในชุมชนตำบลห้วยเหนือมีความเชื่อในเรื่องใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

.....

.....

.....

.....

.....

4.) ประชาชนในชุมชนตำบลห้วยเหนือให้ความสำคัญกับความเชื่อในเรื่องใดมากที่สุด โดยเรียงลำดับความสำคัญจากลำดับที่ 1 เป็นต้นไป (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

.....

.....

.....

.....

.....

5.) ประชาชนในชุมชนตำบลห้วยเหนือมีความเชื่อในเรื่องการปลูกสร้างเรือนอีสาน-เขมรดั้งเดิมเรื่องใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

.....

.....

.....

.....

.....

6.) ประชาชนในชุมชนตำบลห้วยเหนือให้ความสำคัญกับความเชื่อในเรื่องการปลูกสร้างเรือนอีสาน-เขมรดั้งเดิมเรื่องใดมากที่สุด โดยเรียงลำดับความสำคัญจากลำดับที่ 1 เป็นต้นไป (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

.....

.....

.....

.....

.....

บัณฑิตศึกษา

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

แบบสำรวจ สัมภาษณ์ประกอบการวิจัย

เรื่อง การศึกษาเรือนอีสาน- เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชุนันท์
จังหวัดศรีสะเกษ

ข้อมูลชุดที่ 2 แบบสำรวจ สัมภาษณ์ เรื่องวัฒนธรรมในการก่อสร้างของชนเผ่าอีสาน-เขมร
ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชุนันท์ จังหวัดศรีสะเกษ

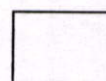
ตอนที่ 1 องค์ประกอบของเรือนอีสาน - เขมร

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปลักษณะสภาพแวดล้อมของเรือนอีสาน - เขมร สำหรับผู้ให้

สัมภาษณ์ทุกคน

- 1.) เจ้าของเรือนชื่อ.....สกุล.....อายุ.....ปี
- 2.) บ้านเลขที่.....หมู่ที่ 6 ตำบลห้วยเหนือ อำเภอชุนันท์ จังหวัดศรีสะเกษ
- 3.) จำนวนผู้อยู่อาศัย.....คน
- 4.) ขนาดที่ดิน กว้าง.....เมตร ยาว.....เมตร รวม.....ตารางเมตร
- 5.) หน้าจั่วบ้านหันทางทิศ.....บันไดบ้านหันทางทิศ.....
- 6.) วัน /เดือน/ปี(ที่ให้ข้อมูล).....เวลา(ที่ให้ข้อมูล).....
- 7.) ผังบริเวณเรือนอีสาน - เขมร โดยสังเขป

การสเก็ตช์ , บันทึกภาพถ่าย

รายละเอียดเพิ่มเติม

.....

.....

.....

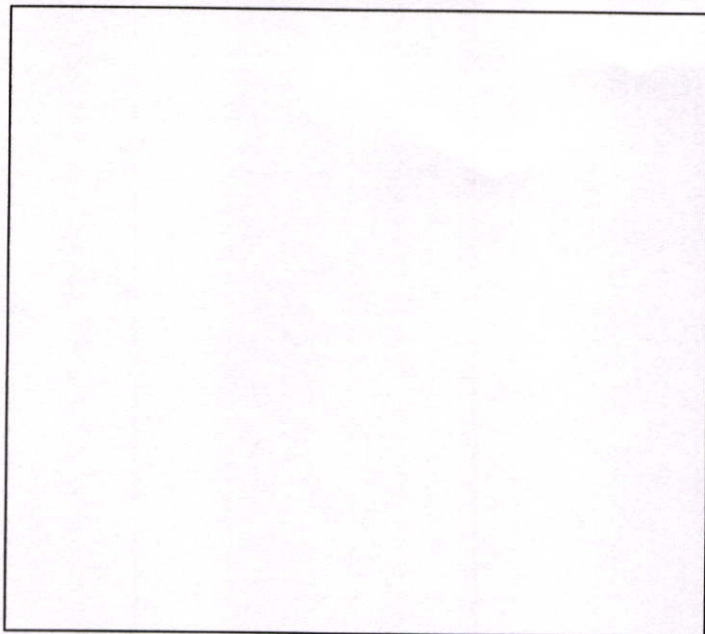
.....

.....

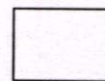
ทางเข้าหลัก.....

ลักษณะรั้ว.....

8.) ผังพื้นที่กลางของอิสาน - เขมร โดยสังเขป

การสเก็ตช์ , บันทึกภาพถ่าย

รายละเอียดเพิ่มเติม

.....

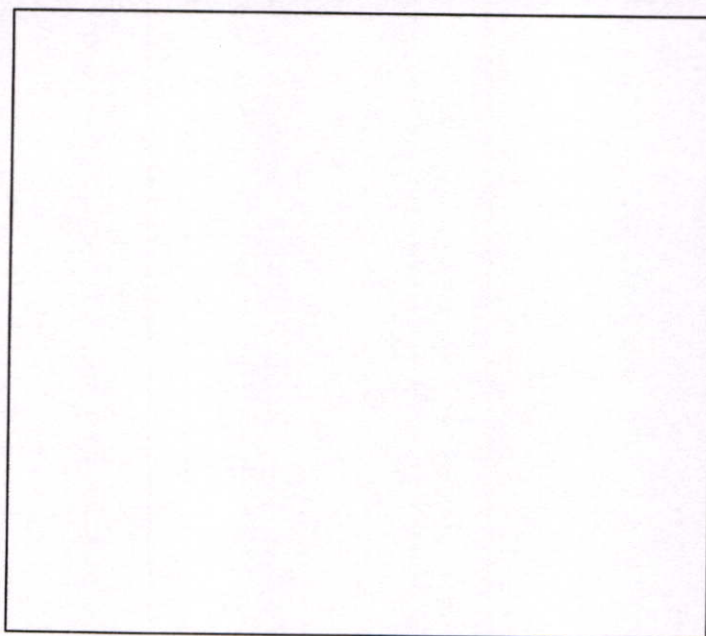
.....

.....

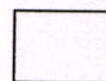
.....

.....

9.) ผังพื้นที่บนของเรือนอิสาน - เขมร โดยสังเขป

การสเก็ตช์ , บันทึกภาพถ่าย

รายละเอียดเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

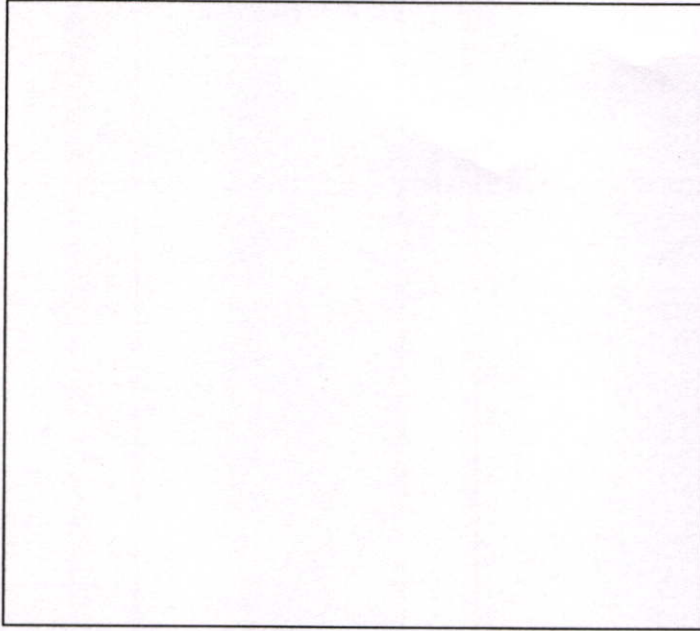
.....

.....

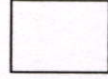
.....

.....

10.) สภาพแวดล้อมของตัวเรือนอีสาน - เขมร ด้านหน้า

การสังเกต , บันทึกภาพถ่าย

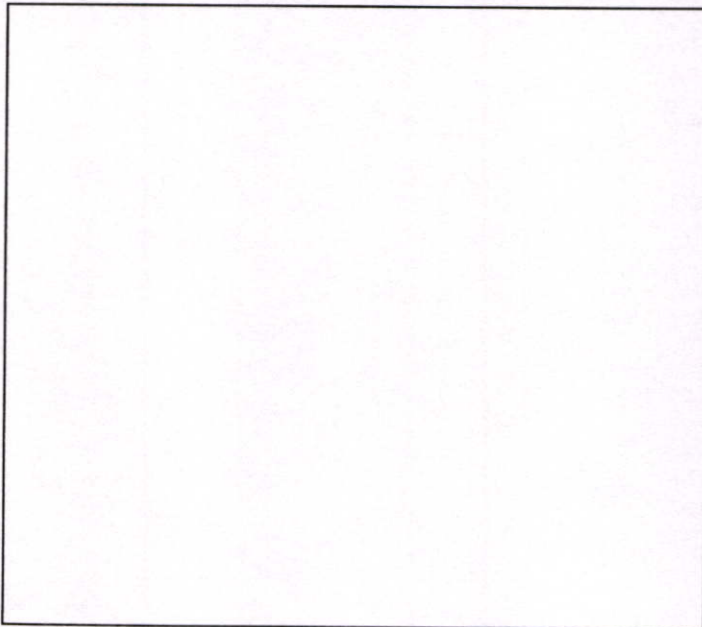

รายละเอียดเพิ่มเติม

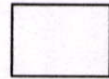
.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....

11.) สภาพแวดล้อมของตัวเรือนอีสาน - เขมร ด้านหลัง

การสังเกต , บันทึกภาพถ่าย

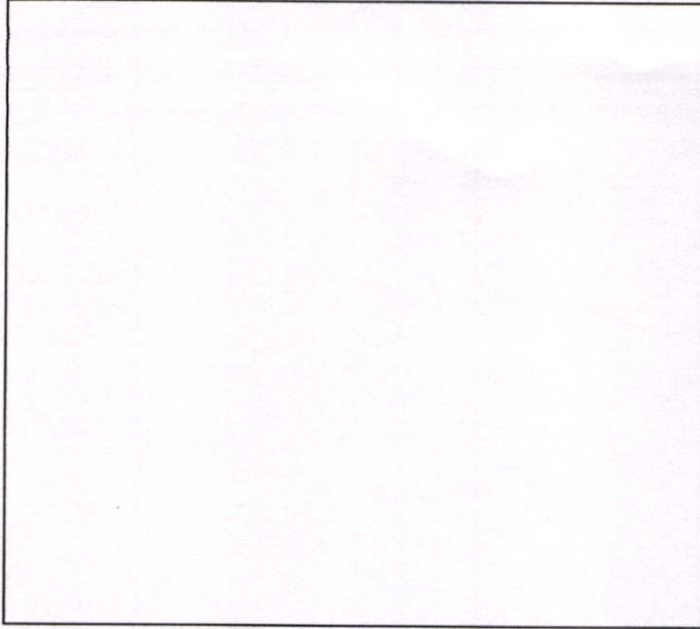

รายละเอียดเพิ่มเติม

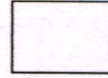
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....

12.) สภาพแวดล้อมของตัวเรือนอีสาน - เขมร ด้านข้างซ้าย

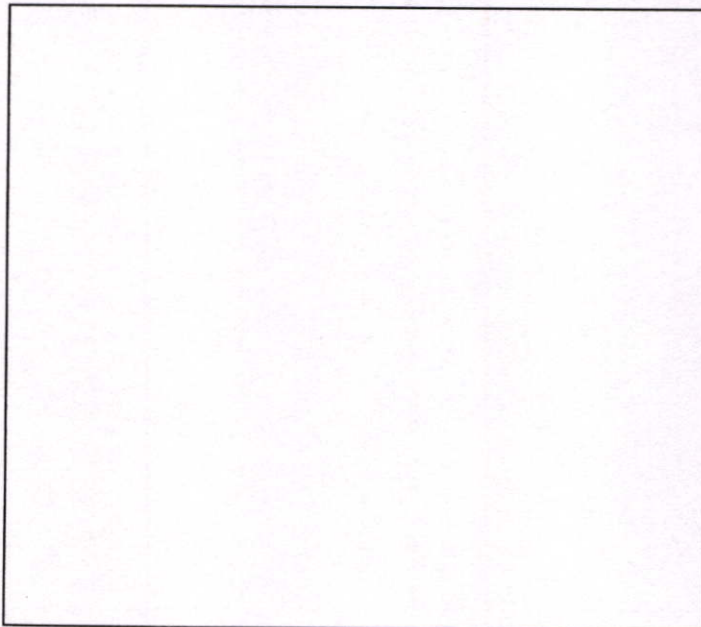
การสเก็ตช์ , บันทึกภาพถ่าย

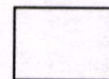
รายละเอียดเพิ่มเติม

.....
.....
.....
.....
.....
.....

13.) สภาพแวดล้อมของตัวเรือนอีสาน - เขมร ด้านข้างขวา

การสเก็ตช์ , บันทึกภาพถ่าย

รายละเอียดเพิ่มเติม

.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....

ส่วนที่ 2 ส่วนประกอบของเรือนอีสาน-เขมร สำหรับผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคน

14.) องค์ประกอบของเรือนอีสาน-เขมร

ลำดับ	รายการ	สภาพที่พบ		จำนวน	ขนาด			หมายเหตุ
		มี	ไม่มี		กว้าง	ยาว	สูง	
1.	เสี้ยนใหญ่							
2.	ห้องเปิง (ห้องนอนลูกชาย)							
3.	ห้องพ่อ-แม่							
4.	ห้องส้วม (ห้องนอนลูกสาว)							
5.	เสี้ยนโง่ง							
6.	เสี้ยนแฝด							
7.	ชานแดด							
8.	เสี้ยนไฟ (คร้ว)							
9.	เกย							
10.	ฮ้างแอ่งน้ำ							
11.	เล้าข้าว (ยุ้งข้าว)							
12.	ถาน (ห้องสุขา)							
13.	บันได							
14.	ใต้ถุนเรือน							

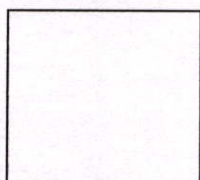

ตอนที่ 3 ข้อมูลวิธีการก่อสร้างเรือนอีสาน – เขมร สัมภาษณ์เจ้าของเรือนอีสาน-เขมร
ปราชญ์ชุมชนผู้รู้ในด้านก่อสร้างเรือนของชนเผ่าอีสาน – เขมร และนักวิชาการผู้รู้ในด้านก่อสร้าง
เรือนของชนเผ่าอีสาน – เขมร

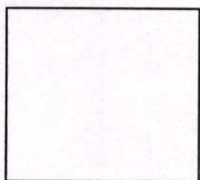
- 1.) ขั้นตอนการเตรียมการก่อนการก่อสร้างเรือนอีสาน – เขมร มีขั้นตอนอย่างไรบ้าง อธิบาย
โดยละเอียด

การสังเกตภาพ

รายละเอียด.....

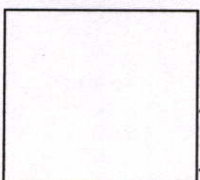
ภาพถ่าย

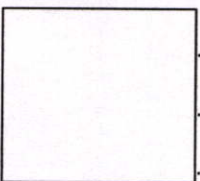
- 2.) ขั้นตอนการก่อสร้างเรือนอีสาน – เขมร มีขั้นตอนอย่างไรบ้าง อธิบายโดยละเอียด

การสังเกตภาพ

รายละเอียด.....

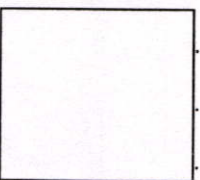
ภาพถ่าย

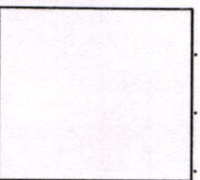
- 3.) ขั้นตอนก่อนการเข้าอยู่อาศัยเรือนอีสาน – เขมร มีขั้นตอนอย่างไรบ้าง อธิบายโดยละเอียด

การสังเกตภาพ

รายละเอียด.....

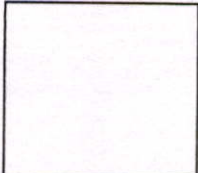
ภาพถ่าย

ตอนที่ 4 ข้อมูลประเพณีความเชื่อในการสร้างเรือนอีสาน-เขมร

- 1.) ขั้นตอนการเตรียมการก่อนการก่อสร้างเรือนอีสาน – เขมร มีประเพณีพิธีกรรมความเชื่อในการสร้างเรือนอีสาน-เขมรอย่างไรบ้าง อธิบายโดยละเอียด

การสเก็ตซ์ภาพ   รายละเอียด.....

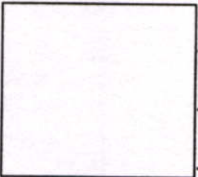

.....

.....

.....

ภาพถ่าย

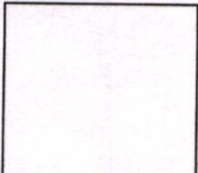
.....

.....

.....

- 2.) ขั้นตอนการก่อสร้างเรือนอีสาน – เขมร มีประเพณีพิธีกรรมความเชื่อในการสร้างเรือนอีสาน-เขมรอย่างไรบ้าง อธิบายโดยละเอียด

การสเก็ตซ์ภาพ   รายละเอียด.....

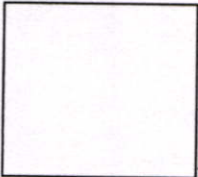

.....

.....

.....

ภาพถ่าย

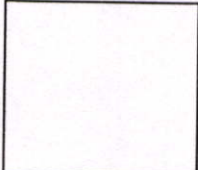
.....

.....

.....

- 3.) ขั้นตอนก่อนการเข้าอยู่อาศัยเรือนอีสาน – เขมร มีประเพณีพิธีกรรมความเชื่อในการสร้างเรือนอีสาน-เขมรอย่างไรบ้าง อธิบายโดยละเอียด

การสเก็ตซ์ภาพ   รายละเอียด.....

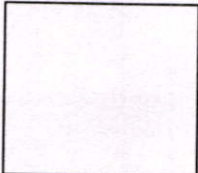

.....

.....

.....

ภาพถ่าย

.....

.....

.....

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ - สกุล	นายเดชนรงค์ วนสันเทียะ
วัน เดือน ปีเกิด	29 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2519
สถานที่เกิด	จังหวัดลพบุรี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	676 ถนนเบญจรงค์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 30000
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2538 สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สาขาช่างเทคนิคสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. 2541 สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาช่างเทคนิคสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยี ราชมงคล วิทยาเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. 2544 ระดับปริญญาตรี ครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอม เกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง พ.ศ. 2549 ระดับปริญญาโท ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอม เกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง